ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНА АКАДЕМІЯ «Д.А. ЦЕНОВ» (Болгарія)
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ»

(м. Одеса, 26 – 27 квітня 2018 року)

ODESSA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
D.A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS
AZERBAIJAN STATE ECONOMIC UNIVERSITY

III International scientific and practical Internet conference

“ACTUAL ISSUES OF THE FINANCIAL MARKET FUNCTIONING IN THE CONDITIONS OF THE CRISIS IN GLOBAL ECONOMY”

(Odessa, Ukraine, 26 – 27 of April, 2018)

ОДЕСА – 2018 – ODESSA

УДК 336
ББК 65.9(4Укр)26

А 43 Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 26-27 квітня 2018 р.): Банківські системи України та Азербайджану в епоху внутрішніх і зовнішніх потрясінь: теоретичні, організаційні та правові аспекти. Монетарна політика та регулювання: світовий досвід і вітчизняні перспективи. Регіональні виміри взаємодії фінансового ринку та реального сектору національної економіки. Теорія і практика обліково-аналітичного забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та фінансово-кредитних установ. Світовий ринок і економіки України та Болгарії: інтеграція та партнерство в кризових умовах. Теорія та історія соціально-економічного розвитку України та світу. Філософія та психологія фінансів і економічної поведінки. Студентська секція. – Одеса: ОНЕУ, 2018. – 252 с.

Наукові праці, що представлені в цьому збірнику, присвячені теоретичним, організаційним та правовим проблемам функціонування банківської системи, світовому досвіду і вітчизняним перспективам монетарної політики та регулювання, регіональним вимірам взаємодії фінансового ринку та реального сектору національної економіки, теорії та практиці обліково-аналітичного забезпечення, інтеграції та партнерству світового ринку й економіки України та світу, теорії та історії соціально-економічного розвитку України та світу.

Конференція проводиться кафедрою банківської справи Одеського національного економічного університету. Видання розраховане на дослідників, викладачів і студентів економічних спеціальностей, практикуючих фінансистів, юристів, аналітиків, працівників органів державного управління.

Тези доповідей подано в авторській редакції. Усю відповідальність за достовірність і коректність змісту несуть автори. Редакційна колегія може не поділяти повністю або частково думки авторів.

Організатори конференції та редакційна колегія:
Завадська Д.В. к.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ, Шелудько С. А., викладач кафедри банківської справи ОНЕУ

Члени редакційної колегії:
Кузнєцова Л. В., д.е.н., професор, зав. кафедри банківської справи ОНЕУ
Коваленко В. В., д.е.н., професор кафедри банківської справи ОНЕУ
Захарієв А. Б., д-р, професор, зав. кафедри «Фінанси і кредит» ЕА «Д.А. Ценов»
Керімов А. Е., д.е.н., професор кафедри «Економіка» АДЕУ
Смокова М., д-р, доцент, директор Центру міжнародний відносин ЕА «Д.А. Ценов»
Завадська Д. В., к.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ
Жердецька Л. В., к.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ
Муршудлі Ф. Ф., д-р, докторант кафедри «Фінанси і фінансові інститути» АДЕУ
Шелудько С. А., викладач кафедри банківської справи ОНЕУ

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного економічного університету (протокол № 9 від «15» травня 2018 р.)

© ОНЕУ, 2018
© Автори тез, 2018

JEL A-Z

Administrative committee: D. Zavadska, PhD, Associate Professor of the Banking Department, ONEU S. Sheludko, Lecturer of the Banking Department, ONEU

Additional Committee:
Prof. L. Kuznietsova, Sc.D., Head of the Department of Banking, ONEU
Prof. V. Kovalenko, Sc.D., Professor of the Banking Department, ONEU
Prof. A. Zahariev, Ph.D., Head of the Department of Finance and Credit, D.A.Tsenov AE
Prof. A. Kerimov, Sc.D., Professor of the Economics Department, ASEU
Assoc. Prof. M. Smokova, Ph.D., Director of the Centre for International Affairs, D.A.Tsenov AE
Assoc. Prof. D. Zavadska, Ph.D., Associate Professor of the Banking Department, ONEU
Assoc. Prof. L. Zherdetska, Ph.D., Associate Professor of the Banking Department, ONEU
F. Murshudli, Ph.D., Post-doctoral Student, ASEU
S. Sheludko, Lecturer of the Banking Department, ONEU

ACTUAL ISSUES OF THE FINANCIAL MARKET FUNCTIONING IN THE CONDITIONS OF THE CRISIS IN GLOBAL ECONOMY
III International scientific and practical Internet conference

Actual Issues of the Financial Market Functioning in the Conditions of the Crisis in Global Economy: Conference Scientific Works, III International scientific and practical Internet conference (April, 26-27, Odessa, Ukraine). Odessa, 2018. 252 p.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

While every effort and care has been made to ensure the accuracy of the information contained in this publication, the publisher cannot accept responsibility for any errors or omissions it may contain. The opinions expressed in this issue are the responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the opinion of the editor.

© Odessa National Economic University, 2018
© Authors of theses, 2018

БАНКІВСЬКІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ В ЕПОХУ ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ПОТРЯСІНЬ: ТЕОРЕТИЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Крот Л.М., Саусь А.І.
МЕТОДИ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ ТА ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ 10

Муршудли Ф.Ф.
ИСЛАМСКИЙ БАНКИНГ – АНТИКРИЗИСНЫЙ ВЕКТОР МЕЖДУНАРОДНОГО БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА 13

Науменкова С.В., Міщенко В.І.
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ В УКРАЇНІ..... 17

Поддубная В.Г.
ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЛАЧНЫХ СТРУКТУР В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ УКРАИНЫ..... 20

Родченко С.С.
РИНКОВА ВАРТІСТЬ БАНКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ 24

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ТА РЕГУЛЮВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Silvia Zarkova
MACROPRUDENTIAL INSTRUMENTS AS A REGULATORY METHOD TO PREVENT EXCESSIVE USE OF GOVERNMENT DEBT 28

Гаркуша Ю.О., Стафідова А.В.
ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ 31

Исмаилова Ф.Э.
РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ АЗЕРБАЙДЖАНА: АНАЛИЗ АНТИКРИЗИСНОЙ ПОЛИТИКИ..... 35

Керимов А.Э., Бабаев А.А.
ВОЗМОЖНЫЕ МЕРЫ ФИНАНСОВО-ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ НЕНЕФТЯНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА..... 39

Малахова О.Л.
ІНСТРУМЕНТИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НБУ..... 42

Міщенко С.В.
УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ РЕЗЕРВАМИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ 46
Сергєєва О.С.
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 49
Шелудько С.А.
ҐЕНЕЗА ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ..... 53
РЕГІОНАЛЬНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
Алиев Д.Я.
НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМ ДОЛГОМ 60
Гаркуша Ю.О., Стаднік Ю.С.
БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ 63
Завадська Д.В.
ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ: ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦПЕПЦІЙ ТА КЛЮЧОВІ УМОВИ ПЕРЕХОДУ 67
Зейналов З.Г.
ЛИЗИНГОВАЯ ИНДУСТРИЯ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСНЫХ ЯВЛЕНИЙ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ 70
Ибрагимов З.Г.
КРЕДИТНЫЕ ВЛОЖЕНИЯ В РАЗВИТИЕ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА: ПОСТКРИЗИСНЫЕ ОСОБЕННОСТИ 74
Князєва О.А., Скоробогатов Г.С.
ЗАСТОСУВАННЯ КРАУНДФАЙДИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ..... 77
Чайковський Я.І.
СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ГРОШОВОГО ОБІГУ 80
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ
Kristi Marinova
THE BANK INSOLVENCY: A CRITICAL VIEW ON THE REGULATORY ROLE..... 85

Бабіченко В.В.
ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ 87
Глухова В.І.
ТЕНДЕНЦІЇ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ... 90
Исмаилов Н.М.
ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ АНАЛИЗА РЕНТАБЕЛЬНОСТИ: НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ 94
Крот Л.М., Шаповал Л.П.
ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ 97
Мединська Т.В., Млечко М.І.
КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНА РОБОТА ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ 100
Петченко М.В., Іванова А.П.
МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ ПАТ СК «ПЗУ» 103
Сніщенко Р.Г.
ОСНОВНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ 107
Шаповал Л.П.
ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ В РЕГУЛЮВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 111
СВІТОВИЙ РИНОК І ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА БОЛГАРІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ ТА ПАРТНЕРСТВО В КРИЗОВИХ УМОВАХ
Milen Mitkov
TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET IN BULGARIA AND UKRAINE (2008-2016) 115
Serhiy Petrukha
REGULATORY INDICATORS FOR THE IMPLEMENTATION OF PRINCIPLES OF THE NEW FOOD SAFETY CONTROL SYSTEM (HACCP) IN UKRAINE 119
Dimcho Ivelinov Shopov
COMPARISON BETWEEN THE ECONOMY OF UKRAINE AND THE EU MEMBER STATES PART OF THE PIIGS GROUP DURING AND AFTER THE EUROPEAN DEBT CRISIS (2008-2017) 123
Боришкевич О.В.
ТРАНСКОРДОННІ ПОТОКИ КАПІТАЛУ: ФАКТОР РОЗВИТКУ ТА НЕСТАБІЛЬНОСТІ 127

Бошота Н.В.
РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА 130
Булах І.І., Шиманська О.В.
КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 134
Вершиніна Д.М.
АНАЛІЗ СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 137
Іванов А.М.
ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТУРИСТИЧНИХ ФІРМ 141
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА СВІТУ
Йорданова Т.
ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА СБЕРЕЖЕНИЯ И ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПЕРСОНАЛЬНЫЕ РЕШЕНИЯ 144
ФІЛОСОФІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ФІНАНСІВ І ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ
Рогов Г.К.
КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ КОРПОРАТИВНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ 148
СТУДЕНТСЬКА СЕКЦІЯ
Бернатович В.В.
СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 152
Василькова Ю.В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 156
Гачик Т.В.
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КІЛЬКОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ 159
Дідик М.М.
ТІНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ЗАГРОЗИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ 164
Діну М.Є.
ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМНО-ВАЖЛИВИХ БАНКІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНІ 166
Єлісєєва О.Є., Грицик А.Я.
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ 171

Заяць Е.Л.
ПРОБЛЕМА КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ 173
Іванова А.П., Хижняк Ю.О.
ПРОБЛЕМА ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УСУНЕННЯ 177
Клімович Р.
РОЛЬ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ У СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ 179
Коваленко І.В.
БАНКІВСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ 182
Кожухар М.М.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ 187
Кореневська Д.К.
ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СИСТЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ЕКОНОМІКИ 194
Матвієнко С.О.
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ 197
Нєгрєй О.Ю.
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ 199
Ненад Д.О.
КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 205
Погодіна І.О.
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ 211
Погореленко А.К.
ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ЗА РАХУНОК ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ 214
Ткаченко П.О.
МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ ДИСБАЛАНСІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 218
Харченко О.С.
ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ 221
Ходорозя Є.О.
ВПЛИВ ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ 223

Чепіжко С.І.
РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САНАЦІЙНИХ БАНКІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ... 227
Черниш К.С.
АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА ГЛОБАЛЬНИМ ІНДЕКСОМ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ (GCI) 230
Чобан О.А.
ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ..... 235
Шейгус М.І.
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 239
Шестова О.Ю.
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СИСТЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ У ФАЗІ НАКОПИЧЕННЯ 243
Georges AI Jammal
ANTI-CORRUPTION MEASURES OF CORPORATE ENTERPRISES...246

JEL E52

Крот Людмила Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Саусь Анжела Ігорівна
студентка 4 курсу факультету економіки і управління
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

МЕТОДИ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ ТА ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розглядаються методи депозитної політики банків. Розкривається їх сутність та визначаються фактори, що впливають на ціноутворення. Запропоновано заходи щодо удосконалення нецінових методів депозитної політики банків.

Ключові слова: *банк, метод, депозитна політика, ставка, банківський продукт*

Банки є однією з найважливіших структур фінансових установ ринкової економіки. Вони є установами, що займаються організацією міжгосподарських розрахунків у грошовій формі, зберігають тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб, надають кошти в кредит за потреби в грошових ресурсах.

Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає в залученні тимчасово вільних коштів клієнтів (бізнесу та домашніх господарств) у банківську систему.

Згідно Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» зі змінами, «вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі)

і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору» [1].

З метою забезпечення необхідної структури, обсягу й рівня витрат за депозитними зобов'язаннями, банківський менеджмент застосовує різні методи управління залученими коштами – як цінові, так і нецінові. Їх вдосконалення дозволяє підвищувати конкурентоспроможність банку.

Теоретичні основи формування методів депозитної політики банку розглядалися В.М. Олійником, С.М. Фроловим, дослідженню цінових методів присвятили свої праці Л.Д. Павленко та О.А. Криклій, нецінових – М.В. Олексенко, С.П. Ярошенко.

Методи депозитної політики – це сукупність прийомів та способів, за допомогою яких здійснюється вплив на відповідні інструменти з метою формування оптимальної депозитної політики. Вони поділяються на два види – цінові та нецінові. Цінові методи передбачають використання відсоткової ставки за депозитами як головного інструменту в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси, тоді як утримання або зниження депозитної ставки відбувається за умови перенасичення банку ресурсами чи відсутності прибуткових напрямків їх розміщення. Об'єктами цінової політики у сфері управління депозитними ресурсами банку є: розміри процентних ставок, умови нарахування і сплати процентів, мінімальна сума відкриття депозитного рахунку [2, с. 128].

Проте підвищення депозитних ставок має обмеження, і не завжди можливо застосовувати цей метод управління, тому в умовах загострення конкурентної боротьби в банківській сфері велику увагу необхідно приділяти нецiновим методам управління. Для нецінових методів управління залученими коштами банку характерним є застосування різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною депозитних ставок, а саме: реклама; підвищення рівня і комплексність обслуговування; розширення асортименту банківських продуктів; надання додаткових безкоштовних послуг; розташування філій у місцях, наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнтів [3, с. 16].

Для обґрунтування вибору методу встановлення ціни на депозитні банківські продукти, варто визначити ті фактори, які впливають на ціноутворення: строки, суб'єкти, валюта, місце реалізації депозиту. Залежно від стадії життєвого циклу депозитного продукту (зародження чи спаду) вони можуть по-різному коригувати його ціну. При цьому

основними факторами впливу на розмір процентної ставки депозитних продуктів найчастіше є строк та валюта. Методом експертних оцінок можна визначити коефіцієнти, які відповідають даним факторам. Наприклад, довгострокові депозити більш вигідні для банку ніж короткострокові, тому і коефіцієнт повинен бути вище. І так далі за цим принципом, але коефіцієнти повинні визначати компетентні спеціалісти. Кінцева ціна депозитного продукту визначається шляхом коригування базової ставки за депозитом на понижувальні чи підвищувальні коефіцієнти, які відповідають умовам депозиту. Використання такого ціноутворення надасть можливість банку встановлювати ціни відповідно до ринкового рівня, враховуючи пріоритети його діяльності на ринку даних продуктів та регіональну специфіку, результатом чого має стати скорочення обсягу процентних витрат банку від обслуговування даних продуктів.

Удосконалення нецінових методів управління залученням ресурсів з депозитних джерел пов'язане, насамперед, з формуванням комплексних послуг і підвищенням якості депозитних послуг у відповідності до потреб та побажань клієнтів. Можуть застосовуватись такі заходи:

– удосконалення методів збору, обробки й аналізу інформації про клієнтів;

– розробка пакету продуктів і послуг для так званих стратегічних клієнтів;

– співробітництво з небанківськими компаніями;

– моделювання майбутньої поведінки клієнтів, що дозволяє випередити конкурентів і отримати позитивну відповідь клієнта на пропозицію банку придбати новий банківський продукт чи послугу;

– впровадження бонусних програм для клієнтів, систем заохочення і мотивації, розіграшів призів та заохочувальних подарунків;

– надання не лише банківських, а й страхових послуг;

– обслуговування клієнта після надання йому банківської послуги.

Таким чином, можемо констатувати, що у практиці роботи більшості українських банків перевага надається ціновим методам управління. Але загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня дохідності спонукає банки до пошуків нових прийомів заохочення клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами». Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003

року № 516. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03

2. Лютий І.О. Банківський маркетинг: підручник / І.О. Лютий, О.О. Солодка – К. : ЦУЛ, 2009. – 776 с.

3. Олійник В. М. Банківський менеджмент: конспект лекцій / В.М. Олійник, С.М. Фролов, М.А. Деркач. – Суми: СумДУ, 2009.– Ч.2. – 144 с.

JEL G21, O16

Муршудли Фахри Фуад оглы
доктор философии по экономике,
докторант кафедры «Финансы и финансовые институты»
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

ИСЛАМСКИЙ БАНКИНГ – АНТИКРИЗИСНЫЙ ВЕКТОР МЕЖДУНАРОДНОГО БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА

В статье отмечается, что в связи с глобализационными вызовами, в частности, кризисными явлениями на мировом финансовом рынке, неуклонно растет значение исламского банкинга. Рассматриваются его современное состояние и тенденции распространения в современных условиях. Исследованы перспективы развития и экспансии исламских банков в мире и в Азербайджане.

Ключевые слова: *мировой финансовый кризис, исламский банкинг, экспансия, банковские активы, Азербайджан.*

1. В рамках глобализационных вызовов важным вектором развития международного банковского бизнеса становится исламский банкинг. Интерес к нему в условиях мирового финансового кризиса во многих странах мира повысился, поскольку исламские финансовые институты показали не только свою жизнеспособность, но и устойчивость к экономическим потрясениям. Основное отличие этой системы от традиционных финансовых инструментов заключается в том, что банки строго придерживаются исламских норм, регламентированных Кораном, которые запрещают кредитование со ссудным процентом или ростовщичество. Иначе говоря, вместо кредитной основы финансового бизнеса исламский банкинг использует инвестиционную. Исламские банки – это финансовые институты, которые принимают средства на депозиты и инвестируют их в соответствии с принципами шариата для получения прибыли. К ним относятся как полноценные исламские банки, так и подразделения традиционных банков,

осуществляющие определенные услуги с использованием различных исламских методов финансирования, называемых «исламскими окнами».

2. В настоящее время исламский банкинг успешно развивается и приобретает высокую популярность [1, с. 14-15, 2, с. 31-34]. Это обусловлено, как расширением связей между рядом постсоветских республик и странами исламского мира[1], так и тем, что во время и после глобального финансового кризиса не было случаев банкротства исламских банков. В последние годы исламский банкинг стремительно развивался: его ежегодный рост за период 2007-2012 гг. и 2008-20013 гг. составил соответственно 19,1% [3, с. 12] и 16,9% (в 2013 г. – 16,0%) [4, с. 9]. Лишь в 2014-2015 гг. наблюдалось заметное замедление этой динамики (1,4%), связанное как с макроэкономическими изменениями, так и со снижением цен на углеводородное сырьё, а также с падением обменных курсов в отдельных странах (Иран, Малайзия, Индонезия и Турция). При этом активы исламских банковских учреждений увеличились почти до 1,5 трлн долл. в первом полугодии 2015 г. (рост по сравнению с 2007 г. – более чем втрое, с 2010 г. – около 1,7 раза) [5; 6, с. 9; 7].

3. Прогнозы по глобальным исламским активам существенно отличаются. Эксперты Moody's Investors Service оценивают потенциал рынка исламских финансов не менее чем в 5 трлн долл. [8]. Согласно другим оценкам, активы последних достигнут в ближайшие годы 4 трлн долл. [9, с. 63]. Ernst&Young прогнозирует общую сумму исламских банковских активов к 2019 г. на уровне 1,8 трлн долл. [10, с. 24]. Начиная с 1990-х гг. деятельность исламских банков перестала ограничиваться несколькими странами Ближнего Востока. Как отмечают международные эксперты, глобализация исламского финансирования усилилась, в нём стали проявляться элементы транснационализации и тенденции взаимодействия с другими моделями банковского бизнеса. Сегодня исламский банкинг – наиболее динамичный сегмент рынка глобальных финансов, которые в условиях мирового кризиса оказались менее подвержены финансовым катаклизмам и могут способствовать глобальной экономической стабильности [11; 12]. При этом внешняя экспансия исламских банков реализуется в условиях серьёзной конкуренции с западными

[1] В частности, для России актуальность финансового сотрудничества с развивающимися мусульманскими странами в современных условиях связана с экономическими санкциями, введенными западными государствами, и вызванным ими отсутствием надлежащего доступа к мировому рынку кредитных ресурсов.

транснациональными банковскими структурами [13; 14, с. 324-332; 15, с. 94-102; 16, с. 130-134].

Наряду с изучением исламского банковского бизнеса, его основных преимуществ и недостатков, необходимо также уделять внимание наиболее распространённым моделям финансирования, преимущественно определяющим развитие банковских продуктов и услуг в исламских банках (Мудараба, Мурабаха, Мушарака и Иджара). Вместе с тем считаем, что в ближайшие годы исламский банкинг, если и будет развиваться, то преимущественно в банковских системах тех постсоветских стран, которые имеют соответствующую законодательную базу (Россия, Казахстан, Таджикистан).

4. В Азербайджане еще с начала 90-х гг. XX в. активизировали свою деятельность зарубежные компании из мусульманских стран, а также существовали все предпосылки для развития исламского банкинга, включая содействие Исламского банка развития. Одним из первопроходцев развития исламского банкинга в республике был Международный банк Азербайджана (МБА). В 2009 г. в банке была создана специальная группа для открытия исламского банковского окна. В 2010 г. руководством МБА была принята концепция по внедрению и развитию исламского банкинга. В сентябре 2012 г. здесь был создан Департамент исламского банкинга, что позволило банку привлечь исламские инвестиции в размере 200 млн. долларов. В апреле 2013 г. исламское банковское окно МБА приступило к обслуживанию клиентов. Тогда же Организация по бухгалтерскому учёту и аудиту для исламских финансовых учреждений (AAOIFI) утвердила МБА как сертифицированный институт Исламского банковского дела, который стал единственным банком в государстве, сертифицированным AAOIFI. В качестве целевой задачи МБА предполагалось принятие закона об аьтернативном банкинге и создание в Баку центра исламского банкинга, который в перспективе мог бы стать основой формирования здесь регионального финансового центра. Однако из-за фактически полного устранения благоприятных зачатков перспектив развития исламского банкинга на базе Международного банка Азербайджана, складывавшихся в республике до середины 2015 г., и некомпетентной деятельности денежных властей республики, ее потенциал в плане организации этого центра в значительной мере ослаб, а процесс развития исламского банкинга в стране отложен в долгий ящик. Даже в принятой в декабре 2016 г. «Стратегической Дорожной Карте по развитию финансовых услуг в Азербайджанской Республике» отсутствует какое-либо упоминание о перспективах развития исламского банкинга.

Список использованных источников:

1. World Islamic Banking Competitiveness Report 2014-2015. Ernst&Young. 2014.

2. Skinner C. The Future of Banking in a Globalised World. Chichester: John Wiley & Sons, 2007.

3. Islamic Financial Services Industry Stability Report 2014. Kuala Lumpur: IFSB, May 2014.

4. Islamic Financial Services Industry Stability Report 2015. Kuala Lumpur: IFSB, May 2015.

5. Best Islamic Financial Firms 2012. Global Finance. June 2012.

6. Islamic Financial Services Industry Stability Report 2016. Kuala Lumpur: IFSB, May 2016.

7. Top 500 Islamic Financial Institutions // The Banker. 01 November 2011.

8. Derivatives in Islamic Finance: Examining the Role of Innovation in the Industry. Moody's Global Credit Research. 04 April 2010.

9. Islamic Development Bank. Annual Report 1429H – 2008. Jeddah: IDB, 03 March 2009.

10. Ernst&Young. World Islamic Banking Competitiveness Report 2014-2015.

11. The Banker. 01 November 2011.

12. Best Islamic Financial Firms 2012 // Global Finance. June 2012.

13. July 31-August 1, 2008.

14. Исламские финансовые институты в мировой финансовой архитектуре / Под ред. К.В. Кочмола. Ростов-на-Дону: РГЭУ «РИНХ», 2007.

15. Исламский рынок банковских услуг: сущность, развитие, опыт / Н.П. Никитенко и др. Минск: Беларуская навука, 2009.

16. Павлов В.В. Исламские банки в исламском финансовом праве. Москва: Анкил, 2003.

JEL E60

Науменкова Світлана Валентинівна
д.е.н., професор кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
Міщенко Володимир Іванович
д.е.н., професор кафедри економіки та менеджменту
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
м. Київ, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Досліджено особливості оцінювання адекватності капіталу вітчизняних банків. Обґрунтовано головні напрями вдосконалення підходів до оцінювання достатності капіталу з метою попередження виникнення і поширення ризиків у фінансовій системі та обмеження їх негативного впливу на економіку в цілому шляхом застосування макропруденційних підходів. Доведена необхідність подальшого розвитку наглядово-координаційних інститутів вітчизняного фінансового сектору та узгодження макропруденційної, мікропруденційної, бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики щодо забезпечення фінансової стабільності на основі створення наскрізної системи моніторингу за джерелами можливого виникнення і каналами поширення системних ризиків.

Ключові слова: *банк, капітал, адекватність капіталу, нагляд, фінансова стабільність.*

Необхідність імплементації рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду щодо оцінювання адекватності капіталу банків є одним із важливих напрямів подолання наслідків тривалої банківської кризи в Україні, а забезпечення необхідних джерел і дієвих механізмів концентрації банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків сприяє підтримці фінансової стабільності та створенню стимулів для економічного зростання [1; 2, с. 92; 3, с. 42].

Регуляторна багатовекторність наглядових положень Базельського комітету з банківського нагляду зумовлює необхідність вдосконалення підходів до оцінювання достатності капіталу вітчизняних банків з метою попередження виникнення та поширення ризиків всередині фінансової системи та обмеження їх негативного впливу на економіку

в цілому, що потребує розроблення і запровадження гнучкої та адаптивної макропруденційної політики [4, с. 31; 5, с. 7; 6, с. 52].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що оцінювання достатності капіталу вітчизняних банків доцільно здійснювати на основі застосування макропруденційних підходів, спрямованих не лише на підтримання стійкості банків, а й на попередження трансферту реальних втрат від ризиків фінансового посередництва з банківського сектору до інших секторів економіки. Регуляторні вимоги щодо оцінки достатності капіталу повинні поширюватися на інші фінансові установи та ґрунтуватися на загальновизнаних принципах [7, с. 8; 8, с. 64].

Оцінювання достатності капіталу на основі використання стандартизованого підходу є традиційним для українських банків, однак в умовах формування єдиного регуляторного поля потребує подальшого вдосконалення відповідно до рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду в частині уточнення вагових коефіцієнтів ризику відповідно до груп активів та убезпечення від появи регуляторного арбітражу [5, с. 8].

Використання підходу внутрішніх рейтингів (базового та вдосконаленого) для більш точної оцінки достатності капіталу ускладнено для невеликих за масштабами діяльності банків та інших кредитних установ, а вдосконалений підхід, зазвичай, запроваджується в банках країн, що мають рейтинг не нижче А-, та потребує регулярної перевірки ефективності їх використання.

Результати проведеного дослідження свідчать про суттєве зниження готовності вітчизняних банків до покриття втрат за рахунок власного капіталу, що стало наслідком підвищення ризику трансферту сукупних втрат банків з сектору депозитних корпорацій на інші сектори, а це призводить до посилення дисбалансів на рівні всієї фінансової системи та до порушення взаємозв'язків між нею та всією економікою [3, с. 42; 9, с. 55; 10, с. 14].

За результатами досліджень зроблено висновок про необхідність подальшого розвитку наглядово-координаційних вітчизняних інститутів фінансового сектору та узгодження макро-, мікропруденційної, бюджетно-податкової політики уряду та грошово-кредитної політики Національного банку України щодо забезпечення фінансової стабільності на основі створення наскрізної системи моніторингу за джерелами можливого виникнення і каналами поширення системних ризиків у всій фінансовій системі країни [7, с. 14; 11, с. 15; 12, с. 148].

У сучасних умовах перехід до застосування поглибленого підходу до розрахунку достатності капіталу для покриття кредитних ризиків вітчизняних банків потребує:

- розроблення власної методики розрахунку довгострокової середньої ймовірності дефолту (PD) упродовж повного економічного циклу;
- наявності даних про дефолти банків, принаймні, за 5 попередніх років;
- оновлення рейтингів не рідше, ніж 1 раз на рік;
- наявності даних про LGD та EAD, принаймні, за 7 попередніх років за корпоративними, державними та міжбанківськими кредитами та 5 років – за роздрібними кредитами;
- коригування даних, отриманих у межах застосування регулятивних моделей відповідно до вимог IFRS 9.

Список використаних джерел:

1. Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems. [Електронний ресурс]. – 2010. – 69 р. – Режим доступу: http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf.

2. Міщенко С. Удосконалення управління економічним капіталом банку з урахуванням ризику ліквідності / С. Міщенко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2008. – №3. – С.90-93.

3. Науменкова, С.В. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи / С.В. Науменкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – №12 (177). – С.39-48.

4. Міщенко В.І. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова // Фінанси України. – 2016. – №5. – С.7-33.

5. Кротюк В.Л. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах / В.Л. Кротюк // Банківська справа. – 2005. – №4. – С.3-9.

6. Міщенко С.В. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С.В. Міщенко // Банківська справа. – 2007. – №1. – С.41-56.

7. Науменкова С.В. Макроекономічні аспекти оцінювання достатності капіталу банків в Україні / С.В. Науменкова, В.І. Міщенко, С.В. Міщенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2017. – №23 (2). – С.4-16.

8. Звєряков М.І. Науково-методичні підходи до формування системи антикризового управління стійкістю банків/ М.І. Звєряков, В.В. Коваленко // Економіка України. – 2015. – №. – С.57-76.

9. Жупанин В.В. Організація залучення заощаджень населення на основі випуску казначейських зобов'язань України / В.В. Жупанин // Фінанси України. – 2008. – №2. – С.44-58.

10. Науменкова С.В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг України / С.В. Науменкова // Фінанси України. – 2010. – №4. – С.3-16.

11. Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи / В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2013. – №7. – С.11-17.

12. Современные подходы к управлению устойчивостью бизнеса / под ред. А.Н. Ряховской, О.Г. Крюковой. – М.: Финансовый университет, 2012. – 280 с.

JEL G21

Поддубная Виктория Григорьевна
аспирант кафедры банковского дела
Одесский национальный экономический университет,
г. Одесса, Украина

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЛАЧНЫХ СТРУКТУР В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ УКРАИНЫ

Развивающаяся цифровая экосистема основана на четырех основных компонентах: социальных, мобильных, аналитических и облачных технологиях. С помощью облачных технологий, маркетологи имеют в своем распоряжении доступные приложения для управления взаимоотношениями, что упрощает отслеживание информации о потенциальных клиентах, тестирование новых каналов и определение эффективности работы маркетинговой стратегии.

Ключевые слова: *банковский маркетинг, облачные технологии.*

Восприятие цифровых технологий дает возможность параллельного использования базовых маркетинговых инструментов. Актуальной задачей в банковском маркетинге становится исследование методов способных одновременно задействовать интернет-платформу и традиционный маркетинг.

Из последних публикаций по анализу развития инновационной деятельности банков можно назвать работу Л.В.Кузнецовой, в которой предоставлена классификация банковских инноваций и современные виды электронных услуг банков [1]. Проблемы применения облачных технологий в банковсом бизнесе исследовали украинские ученые А.В. Батаев [2] и В.В. Бобиль [3]. Интернет маркетинг на стыке

традиционного маркетинга и информационных технологий рассматривают зарубежные и украинские ученые, которые уже начали применять для этого специальный термин «пост – цифровой маркетинг» Черри В. Дейв. [4]; О.Черненко [5]. При проведении исследования, нами были использованы научно-методические подходы, предложенные М.И. Зверяковым и В.В. Коваленко [6], которые помогли понять, что же на самом деле представляет собой облачный банковский маркетинг, его основные характеристики и границы управляемости.

Целью статьи является раскрытие важности использования облачных технологий и выявление связи с традиционными инструментами банковского маркетинга.

Облачный маркетинг - процесс концентрации усилий банков по продаже через интерактивные цифровые технологии. В облачных структурах обеспечивается удобный сетевой доступ к общему фонду конфигурируемых вычислительных ресурсов: сетям передачи данных, серверам, устройствам хранения информации, приложениям и сервисам, которые могут быть оперативно предоставлены и освобождены с минимальными эксплуатационными затратами. В Украине количество компаний, которые используют облачные технологии, достигло 48% [7]. Украинской разработкой облачных технологий является платформа корпоративного класса SuperNovo [8]. Она оснащена порталом самообслуживания, который позволяет динамично управлять потребностями клиентов в мощности и адаптироваться к бизнес-требованиям. Из преимуществ облачных технологий, наиболее существенными являются ценовая эластичность и масштабирование бизнеса. Облачный маркетинг позволяет банку снизить затраты на распространение рекламных материалов и быстрее коммуницировать с целевым потребителем. Реклама с использованием традиционных методов быстро становится неактуальной. Облачный маркетинг позволяет автономно производить замену рекламы по мере необходимости, что исключает необходимость физической инфраструктуры банков. С точки зрения потребителя, эти характеристики позволяют получить услуги с высоким уровнем доступности и низкими рисками неработоспособности. С точки зрения банка, это помогает создавать новые рынки и услуги для клиентов, приобретать конкурентные преимущества.

Преимущества, предлагаемые облаком, реализуются в разных функциональных областях банковского маркетинга. Происходит интеграция данных клиентов на банковских платформах, создаются возможности включения сторонних услуг для расширения банковской

экосистемы, поддерживаются повседневные платежные потребности, осуществляется доступ сотрудникам филиалов к банковским системам через облачную инфраструктуру, предоставляется возможность для масштабируемых решений и хранения данных аналитических процессов в реальном времени. Благодаря повышенной вычислительной мощности облако может хранить в реальном времени информацию о предпочтениях клиентов, которые могут помочь банку в настройке продукта и услуги. Облако также может помочь оптимизировать операции, быстрее реагировать на запросы рынка и корректировать процессы, что создает среду инноваций, ускоряя выход новых продуктов.

Банки более осторожны, чем другие отрасли, во внедрении облачных сервисов. Нормативно-правовыми документами Национального Банка Украины не предусмотрены ограничения по использованию банками облачных технологий. Но, НБУ требует, чтобы информация обрабатывалась на серверах, которые физически находятся на территории Украины. Украинский рынок облачных сервисов растет высокими темпами. В 2016 году их объем достиг $13,6 млн, что почти на 35% больше, чем результат 2015-го. В 2017 – он увеличился еще на 40 % и достиг $19, а в 2018 достигнет $24,7. Для сравнения, в 2012 году объем украинского рынка облачных сервисов составлял $1,9 [9]. Некоторые банки используют готовые решения, другие – развивают свои облачные технологии. Ситуация в крупном банке, инвестированном в цифровую систему сильно отличается от небольших банков с номинальными цифровыми возможностями. По состоянию на 1 января 2018 года 30 из 86 украинских банков, что составляет 34, 88 %, еще не имели систем интернет-банкинга и предлагали клиентам управлять счетами только через отделения. Из группы банков с государственной собственностью 66,7 % используют частное облако. Банки с иностранным капиталом 20 из 25 имеют такую систему, что составляет 80 %, а среди банков с частным капиталом – из 55 банков 42 используют облачную технологию, то есть 76,2 % [10] ;[11].

Облако дает возможность для изменений в способе ведения бизнеса, однако проблемы все еще остаются. Главным сдерживающим фактором при работе с облачными ресурсами является вопрос безопасности. С повсеместным приходом этой технологии станут очевидными такие проблемы:

1. Блокировка поставщика. Наличие гетерогенной вычислительной среды, состоящей из компьютеров, выполненных различными фирмами, может иметь разные операционные системы. В облачной

инфраструктуре, банкам приходится полагаться на готовый набор услуг и решений. Они должны иметь возможность размещать вычисления в нескольких центрах обработки данных, но рассматривать их так, как если бы они были в одном.

2. Хранение конфиденциальной информации. Банки не могут защитить информацию, только подписав контракт, не разобравшись в качестве облачных услуг, методике оценки эффективности и подходах к стратегиям применения средств вычислительной техники.

Использование облачных сервисов в качестве тестовых платформ, это перспектива, которая может стать реальностью при условии, что облачные провайдеры предложат удобный механизм обезличивания данных и повысят безопасность обслуживания. В качестве рекомендаций для дальнейшего исследования можно назвать необходимость разработки системных подходов в обеспечении сохранности данных в публичных облачных сервисах, разработки стандартов, сертификации и лицензирования.

Список использованых источников:

1. Кузнєцова Л. В. Проблеми активізації процесів розвитку банківських інновацій в Україні /Л. В. Кузнєцова// Науковий вісник Ужгородського національного університету *Серія*: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2015.- № 4. – С. 9-13

2. Батаев А.В. Перспективы внедрения облачных автоматизированных банковских систем в финансовых институтах / А. В. Батаев // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 404-413.

3. Бобиль В.В. "Хмарні" технології як фактор збільшення операційного ризику банку / В. В. Бобиль, М. А. Дронь //Банківська справа. – 2014. – № 11/12. – С. 47-62.

4. Chaffey B. Dave. Marketing Trends for 2016 – Will we be in a post-digital era? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа- http://www.smartinsights.com/managing-digital-marketing/marketing-innovation/marketing-trends-2016/

5. Черненко О. На шляху до пост-цифрового маркетингу в Україні: проблеми та завдання/О. Черненко// Маркетинг в Україні.-2016.-№3.-С.4-11

6. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: Підручник / М. І. Звєряков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва //. – К: «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.

7. Майже половина українських компаній використовує хмарні технології, - IDC.[Электронный ресурс]. – Режим доступа-

https://www.rbc.ua/ukr/news/ polovina-ukrainskih-kompaniy-ispolzuet-oblachnye-1487263193.html

8. SuperNovo – надежное облако от оператора облачных серверов №1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа- https://supernovo.com.ua/

9. Украинский рынок облачных сервисов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sib.com.ua/sib-3-94-2017/04-ukrainskij-rynok-oblachnyh-servisov-2016.html

10. Показники фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу- https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 &cat_id =34798593.

11. Національний Банк України (НБУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу- https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44001494.

JEL G32

Родченко Світлана Сергіївна
ст. викладач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова
м. Харків, Україна

РИНКОВА ВАРТІСТЬ БАНКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

У статті розглядається необхідність проведення оцінки ринкової вартості банку і впровадження вартісного управління. Особливу увагу приділено значущості показника ринкової вартості в процесі удосконалення стратегічного управління банком. Доведено, що в якості цільового орієнтира доцільно вибрати ринкову вартість - комплексний, довгостроковий показник, який об'єднує в собі інтереси стейкхолдерів, що відображає процес реалізації стратегії розвитку банку.

Ключові слова: *банківський сектор, банк, ринкова вартість банку, стейкхолдери.*

Розвиток національної економіки безпосередньо залежить від стану та ефективності функціонування вітчизняного банківського сектору. Нестабільний розвиток банківської системи, наявність достатньої кількості негативних тенденцій, що свідчать про кризові умови, актуальність та доцільність реструктуризації та реорганізації фінансово-кредитних установ та безліч інших проблем обумовлюють

посилення уваги до питань визначення адекватної вартісної оцінки кожного окремого банку.

Актуальність питання оцінки вартості бізнесу підтверджується тим, що саме вартість відображує сукупність конкретних основних та додаткових властивостей певного товару (роботи, послуги); готовність покупця сплатити суму вартості визначає цінність даного продукту. Отже розрахунок та встановлення вартості є обов'язковою передумовою здійснення економічних відносин (особливо в сфері розподілу та споживання), гармонізації та узгодження різноманітних інтересів учасників цих відносин (покупців, продавців, партнерів, інвесторів, кредиторів та ін. суб'єктів).

Таким чином, одержана вартість є конкретним економічним показником, який цікавить різних суб'єктів – внутрішніх: власників, керівників та менеджерів та зовнішніх. «Вартість банківського бізнесу доцільно розглядати як важливий інформативний комплексний показник, який становить інтерес для широкого кола контрагентів та дає оцінку ефективності менеджменту, успішності, стійкості, інвестиційної привабливості банку». Жоден інший показник не базується на такій повній та комплексній інформації, як показник ринкової вартості. Саме з причин охоплення різноманітної зовнішньої та внутрішньої інформації показник ринкової вартості «характеризує не миттєві зміни, а дає розширене уявлення про стан об'єкта» [5].

Визначення ринкової вартості банку є одним з етапів формування стратегії розвитку, яка буде посилювати рівень адаптації банку до боротьби за виживання на конкурентному ринку, враховувати швидкоплинні зміни сприятливого та загрозливого характеру у сформованому переліку альтернатив, надавати реалістичне уявлення про потенційні можливості реалізації стратегічних змін.

Важливо відзначити, що визначення вартості банку має довготривалу мету і пов'язано із можливістю ефективно функціонувати банку у стратегічній перспективі, що обумовлено можливістю генерувати стійкі грошові потоки, які є більшими за вартість залученого капіталу, отже створювати додану вартість за рахунок наявних конкурентних переваг.

Проведення оцінки ринкової вартості банку та його комерційної діяльності відносять до специфічного виду оцінки, тому що банк за своєю природою є кредитною установою.

Показник вартості банку є довгостроковим та тим, що узгоджує численні інтереси внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів. З одного боку, він відображує можливості банку генерувати позитивні грошові потоки у майбутньому, що можливо за умови ефективного та

раціонального використання ресурсів, правильної ідентифікації зовнішніх та внутрішніх загроз, розробки стратегії управління ризиками та захисту. З іншого боку, даний показник відображує ступінь узгодження інтересів зацікавлених сторін, а саме показує:

- потенційну можливість власників отримувати дивіденди, роялті та інші доходи від продуктивного використання вкладеного капіталу, реалізовувати власні амбітні проекти;
- перспективи менеджерам та персоналу в сфері працевлаштування та отримання доходів у вигляді заробітної плати, дивідендів, частки прибутку у майбутньому періоді;
- привабливість фінансової альтернативи розміщення коштів у даному банку вкладникам, та отримання відповідних доходів (відсотків), збереження та забезпечення капіталу;
- рівень надійності розміщення капіталу інвесторів та партнерів, можливість своєчасного повернення інвестованих коштів з певними гарантіями заробітку від таких операцій;
- переваги від співробітництва для страхових компаній, фондових бірж, депозитаріїв тощо;
- певний рівень гарантій державним органам щодо отримання податків, сплати обов'язкових платежів та надходжень до відповідних фондів;
- необхідність втручання (або невтручання) в управлінську діяльність банку з боку НБУ, стабільність котів, що розміщені у фонді гарантування вкладів тощо.

Цей наведений перелік не є вичерпним. Як показано в роботі [7]: «оцінка вартості банку допомагає покращити координацію дій між різними підрозділами банківської системи, визначити місце банку на ринку банківських послуг, розробити рекомендацій щодо визначення оптимальної частки вартості зарубіжних банків у структурі вартості українських банків, що необхідно для підтриманням ефективного функціонування банків».

Максимізація вартості банку включає в себе: отримання довгострокового прибутку; потенційне зростання обсягів операцій банку; допустимий ризик для кредиторів; збільшення ринкової вартості акцій банку та стабільні дивіденди.

Доходимо висновку, що визначення ринкової вартості бізнесу сприяє його підготовці до боротьби за виживання на конкурентному ринку, надає реалістичну уяву щодо його потенційних можливостей. Процес оцінки бізнесу слугує основою для вибору стратегії, він виявляє альтернативні підходи та визначає, який з них забезпечить максимальну ефективність та, відповідно, більш високу ринкову ціну.

Вартість, як найкраща міра результатів діяльності, вимагає для своєї оцінки повноти інформації та глибинного аналізу предмету оцінки. Для правильної оцінки необхідно мислити довгостроковими критеріями, керувати усіма грошовими потоками, що відносяться як до прибутків, так і до збитків, і балансу, вміти порівнювати між собою грошові потоки за різні періоди часу з поправкою на ризик.

Список використаних джерел:

1. Свистун, Л.А Проблеми оцінки вартості комерційного банку як інвестиційно привабливої сфери бізнесу [Текст] / Л.А. Свистун // Економіка і регіон. - № 3 (30), 2011. – С. 87-92.
2. Тарасевич, Н.В. Дослідження підходів до визначення вартості банківської установи [Електронний ресурс] / Н.В. Тарасевич. – Режим доступу : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1439/1.pdf
3. Чмутова, І.М. Стратегічний вибір банку на різних стадіях його життєвого циклу [Текст] / І.М. Чмутова // Economic annals. – № 5-6, 2015. – С. 94-97.
4. Зубок, М. І. Безпека банківської діяльності [Текст] : підручник / М. І. Зубок, С. М. Яременко. – К. : КНЕУ, 2012. – 542 с.
5. Олексіч, Д. Банківський бізнес як предмет визначення вартості [Текст] / Д. Олексіч // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2006. – Т. 17. - С. 311–318.
6. Івасів, І.Б. Управління вартістю банку [Текст] : монографія / І.Б. Івасів. – К. : КНЕУ, 2008. – 288 с.
7. Красюк, І.В. Розвиток науково-методичних підходів до оцінки вартості банківського бізнесу [Текст] / І.В. Красюк // БізнесІнформ. – № 2, 2015. – С. 236-241.
8. Трикозенко, О.Г. Клієнтела як механізм визначення вартості комерційного банку [Текст] : монографія / під наук. ред. проф. Брітченка І.Г. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 270 с.
9. Недеря, Л.В. Оцінювання вартості банку [Текст] / Л.В. Недеря // Актуальні проблеми економіки. - № 1 (127), 2012. – С. 216-221.
10. Ющенко, А. Підходи та методи оцінки вартості бізнесу в сучасних умовах [Текст] / А. Ющенко // Економічний аналіз. – Вип. 8; Ч.1, 2011. – С. 343-346.

JEL G28, H63

Silvia Zarkova
Ph.D. Student, The Department of Finance and Credit
D. A. Tsenov Academy of Economics
Svishtov, Bulgaria

MACROPRUDENTIAL INSTRUMENTS AS A REGULATORY METHOD TO PREVENT EXCESSIVE USE OF GOVERNMENT DEBT

The emergence of the financial and economic system is accompanied by the formation of a variety of factors and trends that directly affect its development. The main priority is to achieve a better balance between them and the financial system as a whole to successfully improve the economic system, minimize risks and prevent financial imbalance. The dynamic financial and economic situation over the past few decades has led to the formation of a number of circumstances, such as excessive government indebtedness, requiring new approaches and taking specific action.

Keywords: *macro-prudential instruments, government debt, economic stability, financial system*

There are many contradictory views on the need to strengthen the regulatory and supervisory macro-prudential frameworks. Following the global financial crisis from 2008, the issue of this kind of instruments has become a top priority. It is linked to the existence of excessive lending in developing countries, the presence of effective financial innovations, the development of capital markets, and the impact of regulation on the procyclicality of the financial system and the consequences of the negative influence of systemically significant institutions after the financial crisis. (Clement, P., March 2010).

The **object** of this paper are the macro-prudential instruments. Its **subject** is the essence and the need to use macro-prudential instruments. The **thesis statement** builds on the proposition that to provide for financial stability and to reduce government indebtedness it is necessary to focus on complementary regulatory and supervisory tools such as the macro-prudential instruments.

Since the term "macro-prudential instruments" is very specific *per se*, it is to be presented and defined in more detail. The term itself is generally

used to define a systemic orientation of macroeconomic surveillance and regulation. The researcher **Brunnermeier** (Brunnermeier, M. et al., 2009) argues that they are a tools that aim to balance the level of risk during an economic crisis. According to **Clement** (Clement, P., March 2010), they are instruments that stimulate the financial stability. In their study **Perotti** and **Suarez** (Perotti, E., Suarez, J, 2009) consider the instruments as a method of restricting the banking strategies that cause systemic risk in the financial system. A report by the **International Monetary Fund** (IMF, 27 October 2011) describes macro-prudential instruments as means to curb systemic risk in the financial sphere, which has a negative impact on the overall economy.

Based on this concise overview, we can say, that the common understanding of this type of instrument is that the term "macro-prudential instruments" covers the possibilities for influencing the financial system and economic stability. They must signal the gradual accumulation of financial problems and adequately assess the opportunities and effects of possible risks in the financial system that could cause serious negative consequences for the economy. In general, this type of instruments can be classified in the following three main groups (Lim, C., Columba, F., Costa A., et. al., 2011):

- capital-related - also known as countercyclical measures relating to capital requirements and profit distribution;
- liquidity-related - include limitations on net open currency positions and currency mismatch and reserve requirements;
- credit-related - cover the caps on the loan-to-value ratio, debt-to-income ratio, caps on foreign currency lending and ceilings on credit and credit growth.

After the global financial crisis, these instruments systemize the following main approaches (IMF, 27 October 2011):

- aggregate indicators of imbalances that signal the build-up of risks in the financial system;
- use of indicators aimed at developing the conditions on the financial markets;
- measures focused on the sources of systemic risk;
- use of macro-stress tests showing the state and trends under extreme conditions;
- the use of integrated monitoring systems to provide for a coherent picture of the financial system for risk analysis.

Due to the specifics of each approach and the differences between countries, there is no common framework for the integration and use of macro-prudential tools. Hence, the countries themselves choose which of them to use by analysing the signals provided by the quantitative indicators

in combination with the qualitative information and data set. This type of information can provide a timely analysis of trends and focus on problematic areas of the economy. The identification of relevant data is crucial for the effectiveness of the macro-prudential framework. Events such as the 2008 global financial crisis contribute to the discovery of problem areas in the assessment of budgetary risks.

Macro-prudential tools themselves do not have a significant impact, but their use in combination or in addition to fiscal and monetary policy instruments ensures precision and effectiveness in achieving macro-prudential goals from different risk aspects.

One of the key issues is how macro-prudential tools and monetary policy interact, as both focus on economic stability and reflect real changes in the economy. In response, we can say that the monetary policy alone is not able to achieve financial stability, but in combination with the fiscal, it can enhance its implementation. If macro-prudential instruments prove to be insufficient and risks to financial stability increase, monetary policy is a necessary safety tool.

Numerous theoretical propositions and empirical studies suggest that the macro-prudential tools are the preferred means of strengthening and maintaining financial stability. The reason is that they can be fairly well positioned to the markets and institutions where risks may arise. Whether their use will be effective, however, depends on the specific situation and the conditions in which they are used.

Identifying in general the main features of macro-prudential instruments and emphasizing on key moments of their core characteristics we can maintain that the use of these measures in coordination with the political norms of the countries gives many positive effects. To better co-ordinate the economic processes and mitigate the possible negative effects in the financial sphere, it is essential to assess and develop systemic risk management tools in the appropriate way.

In conclusion, we can say that macro-prudential tools provide for the development of a new perspective for the policy of modern regulation in order to overcome systemic risks and ensure financial stability. Their improvement and rational use is critical to preventing budgetary mismatches leading to increased government indebtedness, minimizing risks and maintaining a balanced level of economic performance. The further and deeper analysis of the trends in the macro-prudential tool dynamics is essential to maintaining and enhancing fiscal sustainability and economic prosperity.

References:

1. Brunnermeier, M. et al. (2009). The Fundamental Principles of Financial Regulation. *ICMB*, Xxii.

2. Clement, P. (March 2010). The term "macroprudential": origins and evolution. *BIS Quarterly Review*, 65.

3. IMF (27 October 2011) *Macroprudential Policy Tools and Frameworks, Progress Report to G20* . IMF .

4. Lim, C., Columba, F., Costa A., et. al. (2011). *Macroprudential Policy: What Instruments and How to Use Them.* IMF.

5. Perotti, E., Suarez, J. (2009). Liquidity risk charges as a macroprudential tool. *Mimeo, University of Amsterdam*, p. 2.

JEL G28

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи
Стафідова Альона Василівна
Студентка 4 курсу 2 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуті сутність поняття транспарентність, виділені основні умови реалізації транспарентності на рівні центрального банку. Також зазначені основні канали комунікації Національного банку України. На основі дослідження сформовані висновки щодо удосконалення комунікативної політики регулятора..

Ключові слова: *центральний банк, транспарентність, комунікативна політика, таргетування інфляції, інфляція.*

Ефективна грошово-кредитна політика НБУ сьогодні передбачає транспарентність дій регулятора. Особливо це актуально для країн, які застосовують режим таргетування інфляції. Тож в Україні в останні роки приділяється значна увага дослідженню різнобічних питань комунікаційної політики. Зокрема результати досліджень, що мають наукову та практичну цінність для розвитку комунікаційної політики та транспарентності центрального банку висвітлені в працях таких вітчизняних вчених, економістів та практиків, як В. Міщенко, І. Шумило, В. Романчукевич, О. Уткіна, В. Плачинда, Т. Щербина, Ю. Галушко, О. Костюк, К. Мельник. Необхідно визнати, що більш ґрунтовно та різнобічно питання комунікаційної політики досліджені в

численних працях зарубіжних вчених, особливо дослідників центральних банків. В Україні ж на сьогодні маловивченими залишаються позитивні аспекти зарубіжного досвіду, які дозволили у свій час центральним банкам удосконалити власну комунікаційну політику, привести її до стандартів прозорості Міжнародного валютного фонду та стати кращими зразками світової практики [1, с. 48].

Першим концепцію транспарентності грошово-кредитної політики висунув економіст Федерального резервного банку Річмонда (США) Марвін Гудфренд. Транспарентність у його інтерпретації була політичною та процедурною. Реалізацію принципу транспарентності на практиці Федеральний резервний банк США розпочав наприкінці 1980-х рр.: оприлюднювалися протоколи та директиви Федерального комітету з відкритого ринку. М.Гудфренд визнав абсолютно безпідставними аргументи на користь закритості центрального банку і секретності інформації стосовно його діяльності. На його думку, оприлюднення інформації має нівелювати асиметрію, ринкову невизначеність, зменшувати помилки прогнозування і, в решті решт, сприяти економічному розвитку суспільства [2].

Сутність поняття транспарентності означає розкриття банком всім зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, громадськості) інформації щодо цілей діяльності, правових, інституційних і економічних основ, принципових рішень і їх обґрунтування, даних та інформації, прямо або опосередковано пов'язаних з діяльністю банку, а також умов підзвітності в повному обсязі, в доступній формі та на своєчасній основі.

На рівні центрального банку транспарентності може бути реалізована на основі висвітлення:

1) цілей грошово-кредитної політики – розкриття інформації про цілі та кількісні орієнтири грошово-кредитної політики;

2) економічних даних – розкриття макроекономічних даних, моделей та прогнозів, що використовуються при ухваленні рішень;

3) процедур грошово-кредитної політики – розкриття інформації про внутрішній процес ухвалення рішень, включаючи стенограми, протоколи, звіти тощо;

4) процесу реалізації грошово-кредитної політики – розкриття інформації про інструменти та заходи щодо досягнення мети грошово-кредитної політики; 5) операційної транспарентності – розкриття інформації про результати та ефекти політики, а також помилки та витрати регулювання, включаючи точність прогнозів [3].

Нині комунікаційну політику центрального банку можна визначити як сукупність заходів центрального банку щодо розкриття інформації з питань його діяльності та зв'язків (взаємодії) із цільовими аудиторіями за допомогою комунікаційних інструментів та каналів для забезпечення реалізації принципів прозорості (транспарентності) та підзвітності діяльності перед суспільством.

Серед основних комунікаційних каналів зокрема НБУ можна виділити Офіційний сайт, Twitter, You Tube, Facebook, LinkedIn, Flickr, Instagram, Мобільна версія.

Кінцевою метою комунікаційної політики є управління очікуваннями та реакціями суб'єктів ринку у відповідності із загальним вектором грошово-кредитної політики, формування позитивного іміджу та довіри до центрального банку на основі розуміння його діяльності, прийнятих рішень та середовища реалізації грошово-кредитної політики [1, с.49; 3].

Найбільш дієвим серед каналів передавання інформації НБУ є сайт його офіційного інтернет-представництва. Для з'ясування зацікавленості цільової аудиторії в інформації, що публікується, було проведено аналіз відвідуваності сайту регулятора, станом на 01.05.2018 р. (табл. 1). Так, загальна кількість відвідувачів станом на 01.05.2018 р. склала за рік 780948 осіб, які здійснили 3123720 переглядів сторінки сайту.

Таблиця 1

Інформація щодо відвідування офіційного сайту НБУ станом на 01.05.2018 р. [4]

Показники	Період		
	За 1 день	За 1 місяць	За один рік
Відвідувачі, осіб	2169	65075	780948
Перегляди	8677	260310	3123720
Географія відвідування			
Країни	Питома вага, %		
Україна	43,6		
Нідерланди	10,4		
Німеччина	8,9		
Велика Британія	6,6		
США	3,9		
Гендер сайту			
Стать відвідувачів	Питома вага,%		
Чоловіки	58		
Жінки	42		

Переважна кількість відвідувачів є громадянами нашої країни, однак представники інших країн також користуються інформацією НБУ.

Одним з ключових елементів комунікаційної політики є публікація Інфляційного звіту.

Інфляційний звіт − ключовий комплексний аналітичний документ з монетарної політики центральних банків світу. Документ зазвичай містить обґрунтування прийнятих рішень і пропозиції щодо заходів для досягнення цілей монетарної політики в майбутньому на основі макроекономічного аналізу та прогнозу.

Метою публікації Інфляційного звіту є підвищення прозорості, передбачуваності та довіри до НБУ шляхом роз'яснення широкому загалу чинників інфляції, цілей регулятора та відповідних заходів впливу. Цей аналітичний документ є підґрунтям для прийняття рішень з метою забезпечення цінової стабільності у середньостроковому періоді.

Інфляційний звіт містить комплексний аналіз економічної ситуації з акцентом на поточному та очікуваному розвитку інфляційних процесів, а також макроекономічний прогноз і оцінку ризиків для його основного сценарію.

Інфляційний звіт публікується щокварталу – через тиждень після проведення наприкінці кварталу засідання Комітету з монетарної політики, під час якого, крім рішень з монетарної політики, розглядається та затверджується оновлений макроекономічний прогноз. Регулярне оприлюднення цього аналітичного документа сприятиме посиленню незалежності НБУ шляхом представлення позиції щодо макроекономічного розвитку та сприятиме підвищенню фінансової грамотності населення [3].

Варто зауважити, що не завжди прогнози НБУ справджуються. Так зокрема згідно розробленої регулятором стратегії впровадження таргетування інфляції, рівень ІСЦ станом на кінець 2017 р. повинен був скласти 8% (+/- 2%). Однак, реальний показник споживчої інфляції складав 15%. НБУ пояснив, що на рівень інфляції вплинули немонетарні фактори, зокрема адміністративно-регульовані ціни, ціни на паливо, на сирі продукти, проте центральному банку необхідно було врахувати вплив таких факторів при встановленні цілей.

Підсумовуючи викладені результати досліджень, можна зробити висновок, що в умовах активізації глобалізаційних процесів комунікаційна політика центрального банку повинна бути системною і відповідати поточним реаліям. НБУ необхідно розробити чітку систему транспарентності, оцінити дієвість каналів передачі

інформації. Наповнювати канали інформації достовірною, актуальною, зрозумілою інформацією, адже в умовах таргетування інфляції це необхідною умовою.

Список використаних джерел:

1. Сомик А.В. Комунікаційна політика центральних банків: позитивні аспекти зарубіжного досвіду // Економіка та держава. – 2014. – № 4. – С. 48-52.

2. Романченко О. Транспарентність регуляторів фінансового ринку та розвиток ризик-менеджменту у фінансових установах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/047.htm

3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/047.htm

4 Google Analytics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://a.pr-cy.ru/tools/traffic/?domain=bank.gov.ua

JEL: G21, K23, O16

Исмаилова Фидан Эльдар кызы
докторант, кафедра управления экономикой
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ АЗЕРБАЙДЖАНА: АНАЛИЗ АНТИКРИЗИСНОЙ ПОЛИТИКИ

В статье рассматривается влияние антикризисной политики на денежно-кредитную систему экономики Азербайджана в контексте глобального экономического кризиса. Раскрываются меры, принятые денежными властями на различных этапах современного финансового коллапса. Показаны изменения, связанные с созданием в Азербайджане финансового мегарегулятора.

Ключевые слова: *денежно-кредитная система, антикризисная политика, стресс-тестирование, Центральный банк Азербайджана, мегарегулятор.*

1. При осуществлении регуляторных мер требования и рекомендации должны быть последовательными, и лишь при этом условии они обладают конструктивным потенциалом. По нашему мнению, по одному и тому же вопросу нельзя одновременно применять и левистские, и правистские экономические рычаги

воздействия. К сожалению, подобный «дуализм» все еще встречается в Азербайджане [1]. Следует отметить, что традиционно денежно-кредитную систему в Азербайджане регулировали такие ведомства как Министерство финансов, Министерство экономического развития (с 2013 г. – Министерство экономического развития и промышленности), Министерство налогов и ЦБА. Задачи, стоящие перед данными структурами, изначально были разные, а по ряду направлений – даже противоположными. Например, обеспечение стабильности поступлений в доходную часть государственного бюджета (основная задача Министерств финансов и налогов), подразумевающая в том числе девальвацию маната, вступала в противоречие с мерами, принимаемыми Министерством экономического развития и промышленности и ЦБА по снижению инфляции.

2. Влияние и специфика глобального кризиса требовали принятия нестандартных решений в рамках монетарной политики. В этом смысле поправки в закон о Центральном банке Азербайджана вполне соответствовали духу гло-бальных тенденций в законодательствах центральных банков. Согласно принятым в 2008 г. поправкам, ЦБА как кредитор последней инстанции получил право выдавать кредиты банкам на более длительный срок и в различных валютах. В целях капитализации платежеспособных банков, переживающих временные трудности, ЦБА был наделен полномочиями по предоставлению банкам субординированных кредитов. В то же время для поддержания реального сектора он получил право кредитовать банки на основе государственных гарантий Эти поправки, в конечном счете, привели к расширению присутствия государства в экономике.

3. Основным каналом трансмиссии глобального кризиса на экономику Азербайджана стало резкое падение цен на нефть во втором полугодии 2008 г. Снижение мировых цен сказалось и на экспорте других отраслей (в частности металлургии, химической промышленности). В результате в первом полугодии 2009 г. общий объем экспорта упал в два раза по сравнению с тем же периодом предыдущего года. Наряду с этим, резко сократилось внешнее рефинансирование банков. Глобальный кризис также усилил воздействие психологических факторов на состояние экономики. В первую очередь это коснулось валютного рынка и банковского сектора [2, с. 112-127]. Основные цели монетарной политики Азербайджана в кризисный период включали обеспечение финансовой системы ликвидностью, поддержку совокупного спроса, поддержание стабильности финансовой системы, для чего использовался широкий спектр мер.

4. Еще до начала кризиса регулирование банков было направлено против чрезмерного перегрева сектора. Так, была введена норма обязательного резервирования по внешним заимствованиям банков на уровне 5%. А адекватность (достаточность) капитала до кризиса (начало 2008 г.) составляла 19,6%, что было намного выше принятой минимальной нормы (8%). Пруденциальные нормативы устанавливались таким образом, чтобы поддерживалась достаточная ликвидность и создавались дополнительные провизии по потенциально проблемным кредитам. Были также ужесточены условия классификации активов, увеличено соотношение стоимости залога суммы кредита. Особое внимание было уделено минимизации валютных рисков, принимаемых банками. Одновременно были повышены требования по степени раскрытия информации и преодоления информационной асимметрии. В разгар глобального кризиса в целях дальнейшей капитализации банков и страховых организаций за счет внутренних ресурсов было принято решение освободить от налогообложения часть прибыли, направляемой на капитализацию. Для защиты интересов вкладчиков и стимулирования притока депозитов в банковскую систему максимальный размер вклада, подлежащего государственному страхованию, был увеличен в 5 раз. Одновременно были смягчены условия, ограничивающие страхование вкладов [3, с. 29, 34].

5. Проведенный нами анализ основных антикризисных мер, осуществленных правительством Азербайджана в период острой фазы кризиса, позволяет констатировать, что они по своему характеру – с точки зрения правых и левых рычагов влияния на денежно-кредитную систему – были противоречивы. Несмотря на это, промежуточные итоги антикризисных мер правительства и ЦБА в 2008-2009 гг. принесли ожидаемый положительный эффект. Так, результаты проведенного ЦБА в конце 2009 г. стресс-тестирования показали, что даже при самых неблагоприятных сценариях развития макроэкономической ситуации банковская система способна выдержать сильные шоки и абсорбировать возникающие в связи с этим потери. Это объяснялось тем, что большая часть потенциальных рисков была уже признана банками, и для их нейтрализации созданы адекватные резервы.

6. В докладе проанализирована ситуацию в денежно-кредитной системе, возникшая после острой фазы кризиса, начиная с 2011 г. Во-первых, в Азербайджане регулятор банковского рынка (ЦБА) решил ускорить реформы и ужесточить требования к кредитным организациям в соответствии с последними рекомендациями БКБН.

Во-вторых, в феврале 2016 г. был принят Указ Президента Азербайджана о создании мегарегулятора – Палаты по контролю за финансовыми рынками Азербайджанской Республики. В связи с этим были упразднены Государственный комитет по ценным бумагам, Государственная служба страхового надзора Министерства финансов и Служба финансового мониторинга при ЦБА, а их регулятивные и надзорные функции саккумулированы в новом органе [4].

7. Происходящие в настоящее время стабилизация маната, контроль за инфляцией и рост стратегических валютных ресурсов выдвинули в качестве основных задач улучшение выхода предпринимателей на финансовые ресурсы, восстановление экономического баланса между реальным и финансовым секторами, усиление устойчивости банков и стимулирование, тем самым, дедолларизации экономики. Их реализация диктует необходимость расширения государственной поддержки представителей малого и среднего предпринимательства, нуждающихся в кредитных ресурсах. В частности, особую актуальность представляют распределение рисков между сторонами в инвестиционных проектах, замена требования залогового обеспечения альтернативными средствами и облегчение доступа предпринимателей к финансовым ресурсам.

8. Проводимая в Азербайджане антикризисная политика в денежно-кредитной сфере, несмотря на определенные успехи, не в полной мере дала возможность минимизировать негативные последствия глобального финансового кризиса на экономику страны. Для обеспечения макроэкономической стабильности и поддержки источников ликвидности экономического роста на фоне этого мирового коллапса необходимо дальнейшее совершенствование регулирования и надзора в этой области, направленное на достижение высокой финансовой устойчивости банковской системы, прежде всего, благодаря адекватному уровню капитализации, оптимальным показателям финансового резервирования и ликвидности.

Список использованных источников

1. Музаффарли (Иманов) Н. Социальная ориентированность экономики в правистских и левистских системах. Баку: Издательский Дом Шарг-Гарб. – 2014. – 280 с.

2. Рустамов Э. Экономическая модернизация Азербайджана: вызовы и решения. Москва: Эконом-Информ. – 2010. – 367 с.

3. Рустамов Э.С. Глобальный кризис и антикризисная политика Центрального банка Азербайджана // Деньги и кредит. – 2010. – № 1. – С. 27-34.

4. Официальный сайт Президента Азербайджанской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://az.president.az/articles/25231.

JEL E62

Керимов Атик Эхсан оглу
д.э.н., профессор Русской экономической школы
Бабаев Азер Алим оглу
к.э.н., доцент Русской экономической школы
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

ВОЗМОЖНЫЕ МЕРЫ ФИНАНСОВО-ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ НЕНЕФТЯНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА

В статье рассматриваются некоторые тренды экономического развития Азербайджана. Выделены факторы инфляционного давления на макроэкономическую стабильность в стране. Предлагаются меры в финансово-кредитном секторе по устранению зависимости социально-экономического развития страны от нефтегазового сектора.

Ключевые слова: *ВВП Азербайджана, инфляция в Азербайджане, девальвация маната, диверсификация экономики.*

За 1990-2015 гг. ВВП Азербайджана (далее - АР) в текущих ценах увеличился на $46,5 млрд. (в 8,1 раз) до $53,0 млрд. Среднегодовой прирост ВВП АР составил $1,9 млрд. или 8,7%, в постоянных ценах был на уровне 3,8%.

За 2016-2017 гг. ВВП АР демонстрирует негативный тренд. По итогам 2016 г. объем ВВП составил на 3,8% ниже показателя за 2015 г. Госкомстат АР основной причиной снижения падения ВВП объявил сокращение объема производства в строительном секторе [1].

Падение ВВП продолжилось и в 2017 г. Снижение ВВП АР по итогам января-сентября 2017 г. по сравнению с аналогичным периодом 2016 г. составило 0,6%. Всемирный банк оценил сокращение ВВП АР по итогам первой половины 2017 г. в 1,3%. Основную причину этого ВБ видит в серьезном спаде в нефтяном секторе как следствии присоединения АР к договоренности в рамках ОРЕС о снижении нефтедобычи. В то же время ВБ отметил рост ненефтяного сектора на 1,7% и укрепление маната по отношению к доллару США на 4,4% за указанный период [2].

В ноябрьском обзоре региональной экономики ЕБРР отмечается, что наряду с Македонией, Азербайджан стал одной из двух стран-членов ЕБРР, в которых в первой половине 2017 г. наблюдался спад ВВП. Отмечается, что направленная на обуздание инфляции и ослабление давления на курс маната, жесткая макроэкономическая политика в Азербайджане позволила замедлить темпы спада до 0,6%. ЕБРР прогнозировал спад ВВП АР в 2017 г. на уровне 0,5% и объяснил такой прогноз низкими ценами на нефть, снижением добычи нефти в стране, а также сложной ситуацией в финансовом секторе [3].

Само правительство АР прогнозировало на 2017 г. 1%-ный рост ВВП. В итоге объем ВВП АР в 2017 г. вырос всего на 0,1%.

По итогам 2017 г. потребительская инфляция составила 12,9%, что превысило показатель 2016 г. (12,4%). Инфляция в АР за 2015 г. составила 7,6% [4]. Показательно, что Азиатский банк развития прогнозировал инфляцию в АР в 2017 г. сначала в 5,2%, потом в 9% [5]. МВФ первоначально ожидал инфляцию в АР в 2017 г. на уровне 9,5%, но затем улучшил прогноз до 8,5%. ВБ прогнозировал инфляцию в 11,2%. Прогноз ЕБРР - 12%. Правительство АР на 2017 г. прогнозировало среднегодовую инфляцию на уровне 7,3%. Однако по итогам лета 2017 г. правительственный прогноз вырос до 13,2% [4].

Динамика инфляционных процессов наглядно подтверждает, что макроэкономические успехи АР пока остаются относительными. На этом фоне действует целый комплекс факторов.

Девальвация маната. В общей сложности за два этапа девальвации (февраль и декабрь 2015 г.) национальная валюта подешевела вдвое. Девальвация валюты Азербайджана усилила инфляционное давление в стране.

Высокий уровень монополизации экономики АР. О том, что монополия - одна из основных проблем экономики Азербайджана, говорил еще в 2015 г. Президент Азербайджана Ильхам Алиев [6]. По оценкам местных экспертов, монополии диктуют свои цены в сфере строительства, услуг, переработки, хлебной промышленности и т.д. [7].

Внешние факторы. В частности рост цен на мировых рынках по импортируемой Азербайджаном продукции. Центробанк АР заявил, что инфляция была обусловлена не монетарными причинами, а внешними факторами. Рост цен на отдельные товары, включая продукцию животноводства и растениеводства, помешал снижению уровня инфляции в АР. Поэтому тенденция сохранения высокой инфляции была ожидаемой [8].

Одним из главных факторов инфляции в экономике АР является высокая стоимость кредита, что тормозит развитие местного производства. Вследствие краткосрочности и дороговизны кредитов они выдаются главным образом в отрасли торговли и в сектор домохозяйств.

Главный структурный перекос в экономике АР - слабая диверсифицированность, тотальная зависимость от добычи и экспорта нефти и газа. На повестке дня стоит полная диверсификация экономики АР, так, чтобы фундаментально устранить зависимость динамики общих и относительных показателей социально-экономического развития страны, внешних и внутренних показателей её функционирования от нефтегазового сектора. Так, как предусмотрено Стратегической дорожной картой национальной экономики и основных секторов экономики.

Какие меры в финансово-кредитном секторе экономики АР можно предложить в поддержку курса на всемерное углубление диверсификации отечественной экономики?

1. Отделение коммерческо-банковской деятельности от инвестиционно-банковской деятельности на институциональном уровне. Иначе говоря, создание нового звена кредитно-банковской системы в АР - инвестиционных банков (банков долгосрочного кредитования). В частности, трансформировать в таковые отечественные банки с госучастием в капитале.

2. Введение в практику взаимоотношений государства с бизнесом инвестиционных налоговых кредитов и распространение их на экспортоориентированные предприятия ненефтяного сектора экономики АР на период полного срока освоения ими введённых производственных мощностей.

3. Введение инвестиционного налогового кредита для компаний, внедряющих прогрессивные технологии, критерием успешности чего могло бы выступать ощутимый рост ресурсосбережения, реальное решение экологических проблем, социальных проблем (открытие новых рабочих мест и пр.).

4. Направлять ресурсы нефтяного фонда АР на финансирование проектов в ненефтяном секторе посредством публичных конкурсов с широким освещением в СМИ и привлечением широких слоев отечественного бизнеса.

5. Активизация мер государственной политики по развитию сети небанковских финансово-кредитных институтов, способных мобилизовать долгосрочные финансовые ресурсы (системы

негосударственного пенсионного обеспечения, страховых компаний, паевых инвестиционных фондов, ипотечных институтов и т.д.).

Список использованных источников:

1. https://www.stat.gov.az/ - сайт Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики
2. Прогноз Всемирного банка по ВВП Азербайджана на 2017 год пессимистичен // https://news.rambler.ru/business/38201261
3. Цены на нефть и проблемы в банковском секторе сохраняют риски для экономики Азербайджана - ЕБРР // http://interfax.az/view/717680
4. Инфляция в Азербайджане в 2017 году составила 12,9% // https://www.finanz.ru/novosti/1013021505
5. Asian development outlook 2017 // https://www.adb.org/sites/default/files/ publication/365701/ado2017-update.pdf
6. Президент Ильхам Алиев: Одна из основных проблем экономики Азербайджана – монополия // https://www.trend.az/business/economy/2443141. html
7. Неукрощение строптивой // http://www.btime.az/page.html?id_node= 395&id_file=7056
8. Инфляция в Азербайджане в 2018 г. должна быть снижена до 6% // https://www.trend.az/business/economy/2824403.html

JEL E58

Малахова Олена Леонідівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

ІНСТРУМЕНТИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НБУ

У статті розглядаються інструменти нетрадиційної грошово-кредитної політики, механізм їх впливу на перебіг економічних процесів. Сформовані можливі напрями застосування нетрадиційних інструментів у політиці монетарного регулювання НБУ.

Ключові слова: *центральний банк, монетарні інструменти, нетрадиційна монетарна політика, нетрадиційні інструменти, кількісне, пряме та непряме кредитне пом'якшення.*

Останні дослідження теоретичних засад формування та практичних аспектів використання традиційних інструментів монетарної політики в Україні у частині забезпечення стабільності функціонування економічної системи виявлено, що їх дієвість в певний часовий період була епізодичною та різновекторною, що не дало змоги повною мірою оцінити їх ефективність. Це підтверджує необхідність удосконалення практики використання монетарних інструментів шляхом адаптації досвіду застосування традиційних і нетрадиційних монетарних інструментів, які напрацьовані регуляторами провідних країн. Таким чином, нині в Україні, залишається вкрай актуальною проблема вибору не лише адекватної мети грошово-кредитної політики, а й ефективних монетарних інструментів, які повною мірою сприяли б виконанню основних завдань соціально-економічного розвитку держави.

Вочевидь, що саме неспроможність протистояти розгортанню кризових явищ в економічному середовищі традиційними антикризовими заходами змусило регулятори більшості розвинених країн спільно з національними урядами розробляти і реалізовувати нетрадиційні заходи монетарної політики. Фахівці МВФ визначають нетрадиційні монетарні інструменти як заходи, що реалізуються центральними банками, і які не є традиційними інструментами здійснення монетарної політики [1]. До них відносять: систему заяв про наміри, надання ліквідності банкам на довгостроковій основі і широкомасштабний викуп активів.

За допомогою інструментів нетрадиційної грошово-кредитної політики чиниться безпосередній вплив на фінансове становище суб'єктів економіки, а відтак її проміжною метою під час кризи стає або збільшення ліквідності банківської системи в цілому (як в ЄС і Великобританії, де у складі фінансового сектору домінує банківська система), або цільова підтримка окремих сегментів фінансового ринку (як у США, де у складі фінансового сектору переважають фінансові ринки).

На рис. 1. узагальнено інструменти нетрадиційної грошово-кредитної політики, які використовували ФРС США і центральні банки країн Європейського Союзу.

Таким чином, проведений аналіз за попередній період дієвості інструментів монетарної політики НБУ дозволив дійти висновку про необхідність оптимізації традиційного та розширення нетрадиційного арсеналу монетарного інструментарію.

Рис. 1. Основні напрями монетарного впливу держав з метою пом'якшення наслідків кризи

Джерело: побудовано автороми на основі [2, с. 60]

Сформовані можливі напрями застосування нетрадиційних інструментів у політиці монетарного регулювання НБУ згруповані у таблиці 1.

Таким чином, з урахуванням світового і вітчизняного досвіду, набутого банківськими системами під час перебігу глобальної фінансової кризи, дії НБУ щодо досягнення економічної стабільності в країні повинні спрямовуватись на поєднання використання традиційних і нетрадиційних монетарних інструментів з метою підвищення ліквідності банківської системи, а саме: 1) використання прямих інструментів грошового ринку з метою системної узгодженості заходів з виділення ліквідності і забезпечення внутрішньої ліквідності за рахунок цінних паперів; 2) політики кредитного пом'якшення для відновлення функціонування кредитного ринку; 3) політики кількісного пом'якшення при наближенні офіційної (облікової) процентної ставки до нуля; 4) політики балансових рахунків для зупинки падіння сукупного попиту; 5) посилення застосування інструменту інформування громадськості про наміри у сфері монетарної політики особливо під час кризи.

Таблиця 1

Можливі напрями застосування нетрадиційних інструментів у політиці монетарного регулювання НБУ

Нетрадиційні інструменти	
Інструмент	**Економічний зміст та механізм реалізації**
Система зая про наміри ЦБ	Заходи з формування очікувань майбутньої офіційної ставки. ЦБ не тільки оголошує рішення про збереження або зміну величини ключової процентної ставки, але і повідомляє про тривалість періоду, протягом якого він не має намір посилювати монетарну політику.
Кількісне кредитне пом'якшення	Купівля ЦБ державних боргових цінних паперів, що спрямована на зниження їх дохідності або спредів між прибутковістю активів з різним терміном до погашення в ситуації, коли ключова процентна ставка перебуває на нульовому або близькому до нульового рівні
Непряме кредитне пом'якшення	Надання ЦБ ліквідності банкам на довгостроковій основі (іноді супроводжується пом'якшенням вимог до якості застави). При цьому надання ліквідності на довгостроковій основі протиставляється «стандартним» інструментам за регулярним кредитуванням банків ЦБ, що здійснюється, зазвичай, на щотижневій основі.
Пряме кредитне пом'якшення	Безпосереднє втручання ЦБ у функціонування кредитних ринків і полягає у прямому придбанні регулятором корпоративних облігацій або цінних паперів, забезпечених іпотечними заставними. Даний різновид нестандартних інструментів монетарної політики спрямований на зниження процентних ставок і пом'якшення умов фондування на цих ринках (або їх окремих сегментах).

Джерело: побудовано автором

Впровадження вищеперерахованих заходів, на нашу думку, суттєво повинно вплинути на підвищення ефективності та дієвості інструментів монетарної політики, що в кінцевому підсумку, позитивним чином впливатиме на перебіг усіх економічних процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. IMF, "Global Financial Stability Report: Old Risks, New Challenges," 2013a.

2. Бондаренко Л. А. Нетрадиційні заходи грошово-кредитної політики центральних банків в умовах кризи / Л. А. Бондаренко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. - Випуск 2 (112) – С. 58-61.

GEL E58

Міщенко Світлана Володимирівна
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи і страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ РЕЗЕРВАМИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

Досліджено особливості управління міжнародними резервами центральних банків у сучасних умовах. Обґрунтовано, що головними напрямами вдосконалення управління міжнародними резервами є збільшення у їх структурі частки монетарного золота та китайського юаня і зменшенням частки долара США та євро, а в структурі інвестування – збільшення обсягів зберігання резервів на депозитах провідних банків і вкладень у державні боргові зобов'язання, зокрема, номіновані в юанях.

Ключові слова: *міжнародні резерви, монетарне золото, китайський юань, боргові зобов'язання.*

Однією із важливих функцій центральних банків є управління міжнародними резервами, до складу яких включають іноземну валюту, спеціальні права запозичення (СПЗ), резервну позицію в МВФ, цінні папери (переважно державні боргові зобов'язання) та монетарне золото [1, с. 197-198; 2, с. 4-5]. На початок 2018 р. загальна сума міжнародних резервів центральних банків світу склала 11,1 трлн. дол. США. Із них найбільша частка – 46,1% припадала на Китай (3080,7 млрд. дол.), Японію – (1260 млрд. дол.) та Швейцарію – (773,1 млрд. дол.).

У валютній структурі міжнародних резервів усіх країн світу долар США займає 64%, євро – 20%, японська єна – 5%, англійський фунт стерлінгів – 4%, австралійський і канадський долар – по 2%, китайський юань – 1%.

Важливою складовою міжнародних резервів є монетарне золото, фізичний обсяг якого станом на 01.01.2018 р. складав 33726 т, а частка в резервах – близько 12,2%. Із загальної кількості фізичного золота його запас у США дорівнює 8133,5 тон, у Німеччині – 3373,6, в Італії – 2451,8, у Франції – 2436,0, в Китаї – 1842,6 тон, у Росії – 1838,8 тон. В Україні цей показник становить 25 тон. У різних країнах частка золота в міжнародних резервах коливається в значному діапазоні: США –

75%, Німеччина – 69%, Італія та Нідерланди – 67%, Франція – 64%, Росія – 18%, Україна та Індія – 6%, Швейцарія – 5%, Польща – 4%, Китай – 2%.

Найбільш популярним інструментом інвестування коштів, що входять до складу міжнародних резервів, є казначейські зобов'язання США, в які в 2017 р. було розміщено резервів на суму 6348 млрд. дол. США, що складає 57,2% від їх загальної суми [3, с. 16-17]. Найбільшими інвесторами своїх міжнародних резервів у державні облігації США були центральні банки Китаю (19%) та Японії (17%) [4].

У світові практиці управління своїми золотовалютними резервами центральні банки здійснюють або самостійно, або спільно зі Світовим банком. На початок 2018 р. Світовий банк надавав послуги з управління міжнародними резервами 53 країнам світу, в т. ч. й Україні.

Обсяг міжнародних резервів України станом на 01.01.2018 р. складав 18,8 млрд. дол. США [4]. Управління міжнародними резервами здійснює НБУ на основі «Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України», затвердженої протоколом Комітету з управління активами і пасивами. Ця декларація визначає стратегію управління золотовалютними резервами та інвестиційну стратегію і передбачає нормативну структуру резервів (валютна структура, інструменти тощо), кількісні параметри інвестування, а також обмеження в управлінні (рейтинги, ліквідність тощо).

Валютна структура міжнародних резервів України на початок 2018 р. складала: долар США – 71%, євро – 12%, китайський юань – 4%, англійський фунт стерлінгів – 3%, інші валюти – 4% [4].

Головні тенденції в управлінні міжнародними резервами, що позначилися останнім часом, полягають у включенні багатьма центральними банками до складу резервів китайського юаня, а також цінних паперів, емітованих у юані (зокрема, цінних паперів китайських банків), у збільшенні частки золота (Росія, Китай, Туреччина), зменшенні частки долара і казначейських зобов'язань США (Китай, Росія, Японія) та у збільшенні частки депозитів при розміщенні резервів [5, с. 28; 6, с. 88; 7, с. 43; 8, с. 97].

Окремі науковці розглядають цей процес як елемент стратегії щодо послаблення долара США та дедоларизації міжнародної торгівлі [9; 10, с. 48]. Так, Туреччина та Росія запланували в 2018 р. першу емісію державних боргових цінних паперів, номінованих у китайських юанях [9]. У 2018 р. Китай розпочав торгівлю ф'ючерсними контрактами на нафту на основі юаня на Шанхайській ф'ючерсній біржі [9]. Умовами

торгівлі такими ф'ючерсними контрактами передбачено, що вони можуть бути конвертовані в золото [11, с. 28; 12, с. 254; 13, с. 70], що є достатньо привабливим як для країн-експортерів нафти, так і для інвесторів у похідні фінансові інструменти [14, с. 64; 15, с. 19].

Проведене дослідження свідчить, що перспективи вдосконалення управління міжнародними резервами пов'язані зі збільшенням у їх структурі частки монетарного золота і китайського юаня та зменшенням частки долара США і євро, а в структурі інвестування – зі збільшенням обсягів депозитів і державних боргових зобов'язань, зокрема, номінованих у китайських юанях.

Список використаних джерел:

1. Міщенко С.В. Світовий досвід формування міжнародних резервів / С.В. Міщенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. Вип. 1(105). – Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2012. – С.196-203.
2. Міщенко С.В. Обґрунтування адекватності міжнародних резервів України у сучасних умовах / С.В. Міщенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – №2. – С.3-9.
3. Науменкова С.В. Нові тенденції в монетарній політиці та діяльності центральних банків у посткризовий період / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Банківська справа. – 2011. – №5. – С.12-29.
4. Чурій О. Управління міжнародними резервами / О. Чурій. [Електронний ресурс]. – URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=18676518.
5. Науменкова С.В. Валюта і валютна політика / С.В. Науменкова, В.І. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 84 с.
6. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: науково-аналітичні матеріали / В.І. Міщенко, І.А. Нідзельська, А.П., Кулінець, С.О. Шульга. – К.: НБУ ЦНД, 2010. – 124 с.
7. Міщенко С.В. Проблеми оцінки впливу стабільності функціонування грошово-кредитної сфери на економічну безпеку країни / С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2010. – №7. – С.35-49.
8. Науменкова С.В. Використання структурованих цінних паперів для фінансування корпорацій в Україні / С.В. Науменкова, Т.Г. Буй // Фінанси України. – 2010. – №2. – С.89-101.
9. Berger M. Yuan-priced Futures Can Be the End of the Petrodollar Age / M. Berger. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://journal-neo.org/2018/02/24/yuan-priced-futures-can-be-the-end-of-the-petrodollar-age/

10. Міщенко С.В. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С. Міщенко // Банківська справа. – 2007. – №1. – С.41-56.

11. Міщенко С. Протиріччя сучасних грошових систем і шляхи їх подолання / С. Міщенко // Вісник НБУ. – 2012. – №8. – С.24-29.

12. Ющенко В.А. Валютне регулювання / В.А. Ющенко, В.І. Міщенко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 359 с.

13. Науменкова С.В. Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики / С.В. Науменкова, С.В. Мищенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2013. – №6(147). – С.66-72.

14. Міщенко В.І. Організація ф'ючерсного валютного ринку / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова // Фінанси України. – 1998. – №10. – С.60-69.

15. Науменкова С.В. Влияние устойчивости денежного обращения на экономический рост / С.В. Науменкова, С.В. Мищенко // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов. – 2013. – №3. – С.14-23.

JEL E52, G21

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто вплив аналітичного забезпечення, яке отримує визначену специфіку залежно від функцій управління грошовими потоками банків та впливає на подолання проблеми ними. В результаті проведеного дослідження для подолання проблем щодо управління грошовими потоками пропонується застосовувати динамічний векторний показник.

Ключові слова: *грошові потоки, банк, криза, динамічний векторник показник.*

Успішне функціонування банків залежить від ефективного управління їх грошовими потоками, яке має забезпечити

збалансування обсягів надходження та використання грошових коштів та їх синхронізації в часі як основи для підтримки довгострокової фінансової стійкості банків.

Формування грошових потоків банків та управління ними є однією з найскладніших сфер банківського менеджменту, оскільки за результатами проведеного аналізу з'ясовано, що воно здійснюється під впливом суперечливих та важко прогнозованих процесів в економіці, політиці та соціальній сфері України.

Кризові явища в банківській системі України, з одного боку, пов'язані з макропроблемами, що ззовні впливають на діяльність банків, а, з іншого, – з вагомим впливом ендогенних чинників, серед яких, окрім проблем фінансового характеру (брак довгострокових ресурсів, низький рівень кредитоспроможності позичальників, недостатній рівень капіталізації, високий рівень фінансових ризиків), значне місце посідають труднощі в галузі технологій та організації управління грошовими потоками.

Середовище, в якому функціонують банки України, є нестійким та мінливим, а формування грошових потоків з необхідними для банків кількісними та якісними параметрами обмежені, забезпечення ефективності їх діяльності є неможливим без розробки підходів рекомендацій щодо розвитку подолання проблем в управління ними з урахуванням усього спектру чинників екзогенного та ендогенного походження.

Слід зазначити, що банківська система України протягом 2010–2017 рр. зазнала значних змін, що виражалися у пришвидшеному рості активів, капіталу, кредитів і депозитів у докризовий період, а також їх швидкому спаді під час порушення фінансової стійкості. Розглянемо на рис.1 результати діяльності банків України за 2010-2017 роки.

Фінансовий результат банківської системи України за 2016 рік є від'ємною величиною і складає 159388 млн грн, що є найгіршим показником за всі роки спостереження. У 2016 році доходи українських банків склали 190691 млн грн, тоді як витрати – 350078 млн грн. Основну частку доходів становлять відсоткові доходи – 117547 млн грн, або 78,1% загального обсягу. Таку структуру, на нашу думку, необхідно змінити на користь комісійних доходів, які у 2017 році склали 21161 млн грн, або 14,1 %.

Отже, управління грошовими потоками банків є надзвичайно складним процесом та потребує відповідного аналітичного забезпечення, яке отримує визначену специфіку залежно від функцій управління грошовими потоками банків. При плануванні запропоновано застосовувати інструментарій прогностичного

характеру для формування плану руху грошових потоків, обґрунтування норм, лімітів та нормативів, що визначають їх оптимальні параметри, в узгодженні з системою планів діяльності банків на усіх рівнях управління; в ході контролю – інструментарій дескриптивного характеру для виявлення відхилень від встановлених планових оптимальних параметрів грошових потоків банків та з'ясування їх причин; для реалізації регулятивної функції – інструментарій нормативного характеру, результати застосування яких дадуть змогу обґрунтувати необхідні управлінські впливи.

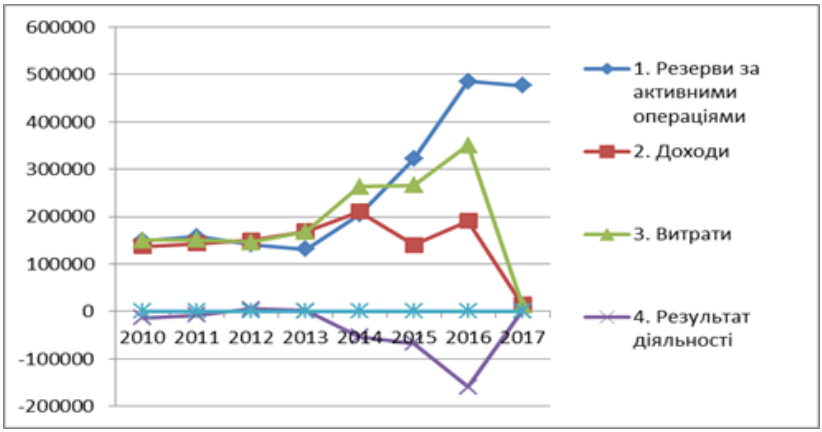

Рис. 1. Результати управління грошовими потоками банків України за 2010-2017 роки (на кінець року)

Складено автором за матеріалами [2].

Реалізація всіх функцій управління грошовими потоками банків має супроводжуватись аналізом ризиків з використанням GAP-аналізу, аналізу дюрації, VAR-аналізу, стрес- та бек-тестування.

Для визначення якості управління грошовими потоками банків нами пропонується застосовувати динамічний векторний показник, розрахований на основі представлення панельних даних у вигляді тривимірного статистичного масиву та використання непараметричної статистики.

Його розрахунок передбачає послідовну реалізацію наступних етапів: визначення оптимального переліку показників, що характеризують якість управління грошовими потоками банків; встановлення цільових співвідношень між вхідними ознаками з урахуванням їх вагомості для оцінки якості управління грошовими потоками банків; формування матриці фактичних співвідношень

темпів росту показників на кожному проміжку часу; формування матриці співставності елементів матриць фактичних та еталонних співвідношень показників; розрахунок динамічного векторного показника якості управління грошовими потоками банків на основі визначення відношення кількості повторів фактичних та еталонних значень показників до кількості нормативних співвідношень.

Слід зазначити, що його використання дозволяє надати кількісну та якісну оцінку якості управління грошовими потоками для різних об'єктів аналізу (банків, видів діяльності, підрозділів) на окремі звітні дати, відстежувати та оперативно реагувати на негативні зміни в діяльності банків, які призводять до погіршення кількісних та якісних параметрів їх грошових потоків.

Отже, розглянувши можливість подолання проблем щодо управління грошовими потоками, ми дійшли висновку, що рух грошових потоків банків пов'язаний з чинниками часу, ризику й ліквідності.

На нашу думку грошові потоки банків відображають грошові відносини як внутрішнього (обумовлені внутрішньою економікою банків та їх взаємовідносинами з власниками, персоналом тощо), так і зовнішнього (обумовленими відносинами з операційним середовищем – клієнтами, контрагентами, регулюючими та контролюючими органами) характеру.

Таким чином, зазначимо, що для вирішення проблем в управління грошовими потоками банків в Україні слід використати динамічний векторний показник, якій допоможе відстежувати та оперативно реагувати на негативні зміни в діяльності банків, які призводять до погіршення кількісних та якісних параметрів їх грошових потоків, а їх співставлення дозволяє визначити рівень ліквідності та ефективності діяльності банків.

Список використаних джерел:

1.Міщенко С.В., Науменкова С.В., Льон І.Л. Монетарні цикли в економіці України// Актуальні проблеми економіки. – 2016. - № 11(185) – с. 363-372.

2. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123133

JEL O24

Шелудько Сергій Андрійович
викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ҐЕНЕЗА ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розглянуто та проаналізовано еволюцію поглядів видатних учених-економістів на сутність і необхідність валютного регулювання як засобу сприяння економічному зростанню та чинника досягнення макроекономічних рівноваги.

Ключові слова: *валюта, валютний курс, платіжний баланс, регулювання.*

Тривалий процес появи валютного регулювання, його розвитку, становлення та еволюції в якості важливого чинника економічного зростання в будь-якій країні тісно пов'язаний як з об'єктивними історичними процесами, що мали вплив на світові валютні відносини, так і з еволюцією економічної думки, популярністю одних економічних теорій і занепадом інших. Тому наріжним каменем цього дослідження є аналіз і узагальнення найістотніших поглядів учених-економістів щодо ефективних форм і методів валютного регулювання.

Витоки валютного регулювання як стійкого атрибуту регулювання економіки країни вбачаємо в проведеній у 1867 р. Паризькій конференції, яка (на думку деяких дослідників, «стихійно», хоча ми вважаємо це логічним наслідком пожвавлення міжнародної торгівлі після «промислової революції») встановила першу валютну систему, засновану на золотому стандарті. Пануюча в цей час класична економічна теорія визначала раціональним режим плаваючого валютного курсу, що коливався в чітко визначених межах – т.зв. «золотих точках», тобто витрат на транспортування монетарного золота від платника отримувачу, що зазвичай не перевищували 0,5 % вартості угоди.

Такий підхід знайшов відображення в класичній теорії золотого паритету, яка вимагала встановлення золотого вмісту для кожної національної валюти, а також обов'язкового обміну паперових грошей на золото за номіналом. Оскільки вміст золота за валютами фіксувався, валютні курси також були фіксованими. Тодішні економісти вважали, що регулювання валютного курсу відбувається автоматично, а тому

єдиним завданням монетарної влади в сфері валютного регулювання була підтримка статус-кво стихійних переливів золота з однієї країни до іншої.

Еволюція поглядів на місце валютного курсу та платіжного балансу в забезпеченні економічного зростання, особливо пожвавлена важкими наслідками Першої світової війни, принесла популярність номіналістичній моделі валютного ринку. Засновник цього напрямку, Г. Кнапп, а також його послідовники (Ф. Бенедіксен і Л. Ельстер) закликали до повсюдного формування валютних об'єднань груп держав для спільної підтримки фіксованих паритетів між валютами, що знайшло відображення в однойменній теорії [8, с. 33]. Таки заклики пояснювалися високими (а почасту – й непідйомними у післявоєнній рецесії) витратами для однієї країни щодо проведення «екзодромічної діяльності» – комплексу спеціальних заходів, спрямованих на підтримку встановлених паритетів (власне, валютного регулювання). Реалізація положень цієї теорії відбулася лише після світової кризи 1930-х рр. завдяки формуванню валютних блоків.

Оскільки по завершенню Другої світової війни США остаточно зайняли домінуюче положення в світовому виробництві товарів і послуг, міжнародній торгівлі та сконцентрували найбільші золотовалютні запаси (20 205 т) [5], виникла необхідність зміни самої ідеології регулювання економіки, реформатором якої став Дж. М. Кейнс. Він разом з А. Хансеном, Р. Хоутри, Ф. Грехемом і Дж. Вільямс розробив теорію ключових валют (останній запровадив цей термін [6]), яка поділяла всі валюти на ключові, тверді та м'які, обґрунтовувала провідну роль долара США (поряд з фунтом стерлінгів), аргументувала встановлення крос-курсу інших валют відносно ключових [3]. Реалізація постулатів цієї теорії відбулася в 1944 р. на конференції в Бреттон-Вудсі.

Паралельно втілилася у життя й теорія фіксованих паритетів і курсів авторства все того ж Ф. Грехема, а також послідовників німецьких номіналістів – Дж. Бікердайка та А. Брауна. Проведений цими дослідниками аналіз економіко-математичного моделювання валютного курсу заперечив вплив зміни останнього на динаміку зовнішньої торгівлі, що в практичній площині позбавляло сутнісного змісту будь-які заходи, спрямовані на курсові зміни з метою регулювання платіжного балансу. Відповідно, завданням валютного регулювання мало стати створення умов для стабілізації – «фіксації» – валютного курсу, та сприяння його незмінності.

Подальшим розвитком економічної думки видатних кейнсіанців – І. Фішера, Дж. Хоутрі, Дж. Пленге, Р. Нюрксе, Г. Хольма та, власне,

самого Кейнса – стало формування низки підходів до регулювання валютного курсу: теорії регульованої валюти, теорії еластичних паритетів, гіпотези нейтральних курсів, дохідно-абсорбційного підходу тощо. Усі вони виводяться з неможливості стихійного регулювання цін на валютному ринку золотом, оскільки його вартість після кризи 1930-х рр. віддалилася від умов видобутку та виробництва. За таких умов, на думку Кейнса, держава має забезпечувати стабільність курсу національної валюти самостійно: через стабілізацію цін, проведення незалежної грошово-кредитної політики центральним банком [3], забезпечення рівноваги між торгівельним балансом і потоками капіталу, контроль над рівнем безробіття тощо [8, с. 36].

Недосконаліть Бреттон-Вудської системи сприяла стрімкому розвитку неокласичних напрямків обґрунтування методів валютного регулювання. Зокрема, Дж. Мід, Р. Манделл, А. Ланьї та Е. Бірнбаум сформулювали нормативну теорію валютного курсу, що обумовила можливість органів валютного регулювання однієї країни порушити економічну рівновагу в іншій. Запобігти цьому, на думку вчених, мала б ідея регулювання валютних курсів на основі міжнародних і міждержавних угод.

Визнаний метр монетаризму М. Фрідман, а також Ф. Махлуп, Дж. Френкель, Дж. Більсон, Р. Дорнбуш і А. Ліндбек запропонували в 2-й пол. XX ст. теорію плаваючих валютних курсів (яка користується певною популярністю серед монетарних органів і досі), що базувалася на монетариському постулаті ринкового саморегулювання валютного курсу. Відсутність контролю над курсоутворенням з боку держави, на думку Фрідмана, має сприяти розвитку зовнішньої торгівлі та врівноваженню платіжного балансу [2].

Визнаючи зв'язок бар'єрів у міжнародній торгівлі з курсовими коливаннями, Р. Манделл, Р. Маккіннон і П. Кенен запропонували теорію оптимальних валютних зон: встановлення в межах певної території єдиної валюти (або групи валют із пов'язаними курсами) усуває торгівельні бар'єри і сприяє встановленню макроекономічної рівноваги в кожній країні такої зони. До критеріїв оптимальності валютної зони автори відносили мобільність факторів виробництва, гнучкість цін і оплати праці, інтеграцію фінансових ринків [10, с. 40]. Хоча настанови цієї теорії були враховані під час створення валютних блоків у Європі, Карибському басейні, Південній Америці та Південно-Східній Азії вже після запровадження Ямайської валютної системи (1976), вона позначилася певними недоліками, зокрема відсутністю інструментів оцінки оптимальності конкретної валютної зони.

Ухвалення в 1976 р. Ямайської угоди країнами-членами МВФ передбачало встановлення наступних рис світової валютної системи: повна демонетизація золота, дозвіл на самостійне обрання країною режиму валютного курсу, створення абсолютно нової ідеальної рахункової одиниці – Спеціальних прав запозичення [12, с. 239].

Створення міжнародного валютного ринку (FOREX), пожвавлення динаміки угод з валютними цінностями, а головне – інформатизація валютних операцій, яка проявилася в можливості аналізу не лише щоденних, а й внутрішньо-денних показників валютного ринку, надало поштовх розвитку позитивних моделей валютного регулювання в 1980-х рр. Цей процес сприяв не лише появі нових підходів до проблем валютного курсу, платіжного балансу та операцій з валютою, але й якісному розвитку хрестоматійних теорій, серед яких найпомітнішою була теорія паритету купівельної спроможності.

Уперше висловлена ще представниками іспанської Саламанської школи в XVI ст., ця теорія набула розвитку лише на початку XX ст. завдяки Г. Касселю, а Дж. М. Кейнс зазначав, що «теорія паритету купівельної спроможності, навіть у її недосконалій формі, дістає практичне підтвердження» [7, с. 93]. Подальшу роботу в цьому напрямку проводив І. Фішер, а натепер відомо декілька версій паритету купівельної спроможності, зокрема «закон однієї ціни» (*law of one price*), абсолютний паритет, відносний паритет.

«Закон однієї ціни» ілюструє власне концепцію паритету: якщо ціни в різних країнах вимірюються однією валютою, досконалий арбітраж призводить до їх вирівнювання. Іншими словами, один і той самий товар продаватиметься в різних країнах за однією ціною (вираженою в одній валюті) за умови наявності конкурентних ринків, відсутності транспортних витрат і обмежень торгівлі. Прихильники теорії визнавали її справедливість як для індивідуального товару, так і для товарних кошиків [12, с. 162].

Неспроможність Ямайської валютної системи розв’язати низку важливих протиріч у завданнях і методах валютного регулювання надала поштовх розвитку цілком нових теорій управління валютними відносинами, які отримали назву «активні підходи» через надання ключової ролі способам і моделям розміщення своїх активів економічними суб’єктами всіх рівнів. Зокрема, Дж. Білсон, Дж. Лонгворт, Р. Міз і К. Рогофф запропонували концепцію капітальних активів, в основі якої твердження про стійку залежність валютного курсу від рівня процентних ставок у різних країнах [10].

Численні моделі, що складають портфельний підхід, на відміну від уже розглянутих теорій, засновані на очікуванні інвесторами певної

величини компенсації за більший ризик володіння іноземними активами. Виходячи з припущення, що економічні агенти перед купівлею певного іноземного активу оцінюють його майбутню дохідність як суму процентної ставки по депозитам у іноземній валюті та очікуваних змін валютного курсу, дохідність вітчизняних активів визначається лише внутрішньою процентною ставкою. Іншими словами, при визначення дохідності вкладень враховуються лише три показники – вітчизняна ставка, іноземна ставка та курсова динаміка.

Вплив сукупного попиту та пропозиції на валютний курс обґрунтовується моделлю платіжного балансу авторства вже названих У. Бренсона та П. Мессона, а також Дж. Мартіна та Дж. Френкеля [4]. Ця теорія стверджує, що валютний курс, передусім, обумовлений рішеннями суб'єктів економіки щодо розподілу вітчизняних і зарубіжних активів, причому важливий не тільки і не стільки рівень дохідності, як рівень ризику.

Розглянувши еволюцію доктрини валютного регулювання та основні теорії, що її складають, можна виявити загальні тенденції розвитку наукових уявлень про належні шляхи регулювання валютних відносин і досягнення рівноваги на валютному ринку та в економіці країни.

Необхідність валютного регулювання для встановлення макроекономічної рівноваги в країні та сприяння її економічному розвитку визнавали практично всі течії економічної думки, за виключенням представників класичної та деяких шкіл неокласичної теорії (що природно витікає зі смітіанського постулату про самодостатність внутрішніх ринкових механізмів саморегуляції). Лише неокласики нормативного напрямку (Е. Бернбаум, А. Лан'ї, Дж. Мід) визнавали за валютним регулюванням роль другорядного компонента загальноекономічного державного управління, інструмента для погодження рівнів валютних курсів у різних країнах, який у разі активного використання може нашкодити внутрішній рівновазі сусідніх держав [11, с. 63; 1, с. 245].

Ще більшою радикальністю відзначалися погляди науковців австрійської маржиналістської школи, що також стояли на позиціях автоматичної регуляції економіки. Зокрема, відомий прихильник класичного лібералізму в економіці Людвіг фон Мізес називав валютне регулювання «паліативом», «кроком на шляху заміни ринкової економіки соціалізмом», що як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі виявляється «безплідним» у спробах впливати на валютний курс [9, с. 752-753]. Щоправда, дослідник певною мірою ототожнював власне валютне регулювання з торгівельною політикою

протекціонізму, що не одне й те саме. Разом з тим, Л. фон Мізес вказував на ефективність вільного курсоутворення в разі інфляційної втрати купівельної спроможності національною валютою з метою уникнення дефіциту на внутрішньому валютному ринку [9, с. 751].

Найбільшою ж прихильністю до валютного регулювання відзначалися представники кейнсіанського напрямку економічної теорії, вважаючи його одним із головних напрямків регулювання економіки з метою досягнення макроекономічної рівноваги. Ґрунтуючись на запропонованій Дж. М. Кейнсом тезі про життєву необхідність для будь-якої країни проводити власну грошово-кредитну (а відтак, і валютну) політику та регулювання [3], його послідовники надавали валютному регулюванню особливої значущості як засобу досягнення та підтримки економічного розвитку, що пропонувалося реалізовувати головно через вплив на валютний курс.

Список використаних джерел:

1. Clayton G. Monetary theory and monetary policy in the 1970s. [Text] / G. Clayton, J. Gilbert, R. Sedgwick. – London: Oxford University Press, 1971. – 272 p.
2. Friedman M. The case for Flexible Exchange Rates [Text] / M. Friedman // Essays in Positive Economics. – Chicago: University of Chicago Press, 1953. – P. 157-203
3. Keynes J. M. A Tract on Monetary Reform [Text] / J. M. Keynes. – London: Macmillan and Co., 1923. – 209 p.
4. Martin J. Exchange Rates and Portfolio Balance [Text] / J. Martin, P. Masson // National Bureau of Economic Research, Working paper. – Cambridge, MA, 1979. – 377 p.
5. Official U.S. gold reserve since 1900. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dollardaze.org/blog/?post_id=00751
6. Williams J. H. The post-war monetary plans [Text] / J. H. Williams // American Economic Review, Supplement, Papers and Proceedings. – 1944. – № 34. – P. 372-384
7. Кассель Г. Инфляция и валютный курс [Текст] / Г. Кассель. – М: Эльф-Пресс, 1995. – 102 с.
8. Красавина Л. Н. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: ученик [Текст] / Л. Н. Красавина; 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2000. – 605 с.
9. Мизес фон Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории [Текст] / Л. фон Мизес; 2-е испр. изд. – Челябинск: Социум, 2005. – 878 с.

10. Моисеев С. Р. Макроанализ валютного курса: от Касселя до Обстфельда и Рогоффа [Текст] / С. Р. Моисеев // Валютный спекулянт. – 2003. – № 5. – С. 36-40

11. Павлов В. В. Регулирование валютных отношений современного капитализма [Текст] / В. В. Павлов. – М.: Наука, 1977. – 156 с.

12. Шемет Т.С. Теорія і практика валютного курсу: навч. посіб. [Текст] / Т. С. Шемет; за ред. О. І. Рогача. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.

JEL H63

Алиев Джавид Ягуб оглы
соискатель, кафедра экономики РЭШ
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМ ДОЛГОМ

В статье рассмотрены особенности формирования государственного долга в современных условиях. Раскрывается текущее состояние долговой политики Азербайджана в условиях глобальной финансовой нестабильности. Предложены приоритетные направления повышения ее эффективности.

Ключевые слова: *государственный долг, долговая политика, долговая нагрузка, финансовая стабильность, Азербайджан.*

1. Проблема задолженности является одним из ключевых проблем управления государственными финансами. Государственный долг служит важным макроэкономическим рычагом регулирования экономики при условии обеспечения эффективного функционирования внутреннего рынка государственных ценных бумаг и расширение доступа к международному рынку капитала. Оптимизация его структуры вкупе с минимизацией рисков, связанных с рефинансированием и погашением долговых обязательств государства, позволит предотвратить возникновение пиковых нагрузок на государственный бюджет при исполнении платежей по государственному долгу и осуществить заимствования для поддержки и развития приоритетных сфер экономики Азербайджана.

В данном контексте возрастает актуальность совершенствования методов управления государственным долгом. Это, в свою очередь, требует определения четких приоритетов долговой политики как целостного комплекса эффективных мер государства по рациональной мобилизации, распределению, использованию и возврату заемных финансовых ресурсов. Конечная цель реализации названных мер –

содействие устойчивому социально-экономическому развитию и финансовой стабильности страны.

2. Формирование долговых отношений государства приобретает в современных условиях решающее значение в финансовой политике каждой страны. Долговые отношения государства, с одной стороны, отражают тесную взаимосвязь между международными финансово-кредитными институтами и развивающимися странами, а с другой – формируют и развивают в этих странах рынок государственных ценных бумаг. Все это расширяет сферу отношений государственного долга и значительно увеличивает его роль в финансовой системе государства. Большинство государств сталкиваются с проблемой дефицита бюджета и в этой связи проблемой увеличения государственного долга. Быстрое увеличение уровня последнего и невозможность устранить негативное влияние этого роста на экономику требуют тщательного анализа причин текущей ситуации и поиска новых подходов к управлению государственным долгом.

В современной экономической литературе большинство ученых в качестве концептуальной причины формирования государственного долга рассматривает бюджетный дефицит. При этом называются различные причины привлечения государственных займов, в том числе проведение структурной перестройки экономики, требующее увеличения расходов правительства на реализацию соответствующих реформ национальных экономик. Основные компоненты формирования государственного долга, выделенные на основе анализа теоретических подходов к причинам его возникновения, представлены в таблице 1.

Таблица 1

Основные составляющие формирования государственного долга

Составляющие	Содержание
Бюджетная	Привлечение денежных ресурсов на финансирование дефицита бюджета
Валютная	Формирование государственного долга обусловлено колебаниями курса национальной валюты
Инвестиционная	Привлечение денежных ресурсов на финансирование проектов развития
Обеспечительная	Обеспечение государственных гарантий для кредитования проектов, финансирование которых предусмотрено госбюджетом
Спекулятивная	Привлечение финансовых ресурсов с целью предотвращения негативных рыночным тенденциям на денежном рынке
Компенсационная	Привлечение денежных ресурсов на возмещение расходов на обслуживание долга определяется необходимостью обеспечения процентов и компенсаций, суммы которых обусловлены имеющимся государственным долгом

Составлено автором на основе: [1, с. 38-45; 2, с. 105]

3. С первых лет независимости Азербайджана проблема государственного долга приобретает экономически и социально значимый характер. Несмотря на успешное развитие национальной экономики и наличие значительных золотовалютных резервов, Азербайджан все же осуществляет внешние государственные заимствования. На начало июля 2017 г. величина внешнего государственного долга страны составляет 7,1 млрд долл. С международными финансовыми институтами были подписаны кредитные соглашения на 11,2 млрд долл., что на 285,4 млн долл., или 2,6%, превышает показатель на начало года. Объем использованных кредитов по внешнему государственному долгу равен 18,2% ВВП и в пересчете на душу населения составил 725 долл. Структура госдолга в валюте: специальные права заимствования (SDR) Международного валютного фонда – 7,6%, доллары – 75,4%, евро — 13%, иены — 2,5% и 1,5% — другие валюты. В структуре кредитов 32% – с фиксированной и 68% – с переменной ставкой. Сроки погашения кредитов по внешнему государственному долгу составляют: от 5до10 лет – 57,9%; от 10 до 20 лет – 38,0%; более 20 лет – 4,1% [3, с. 11-12]. Согласно данным Всемирного Экономического Форума, по показателю удельного веса совокупного государственного долга в ВВП Азербайджан занимал в 2014 г. 12 место (среди 144 стран мира), в 2015 г. – 14-е (140), в 2016 г. – 41-е (138), 2017 г. – 43-е (137) место. При этом величина самого показателя увеличилась за этот период с 13,8% до 37,7% [4].

4. С учетом ежегодного увеличения портфеля государственных заимствований долга считали бы целесообразным разработку стратегии управления госдолгом в соответствии с особенностями экономики Азербайджана, в частности, с учетом факторов риска. В качестве приоритетных направлений повышения эффективности долговой политики государства в Азербайджане следует, на наш взгляд, выделить следующие:

- совершенствование структуры долга, улучшение его качества за счёт сокращения расходов на обслуживание;
- обеспечение стабильного погашения обязательств по внутреннему и внешнему долгу в любых кризисных ситуациях;
- использование выгодных источников и форм заимствования путем оперативной реакции на изменения, происходящие на внутреннем и внешнем финансовых рынках;
- разработка надежного механизма вовлечения долговых средств в инвестиции;

- привлечение долговых ресурсов на финансирование и кредитование приоритетных проектов и программ;

- достижение тесной координации внешней долговой политики корпоративных структур с государственной политикой;

- совершенствование мониторинга и учета государственного долга в направлении обеспечения контроля за состоянием долговой нагрузки государства.

Список использованных источников:

1. Додонов В. Ю. Наращивание государственного долга развитых стран: тенденции, факторы, риски / В. Ю. Додонов. Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2012. 164 с.

2. Федорович І. М. Економічна природа та причини формування державного боргу / І. М. Федорович // Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – Вип. 23. – С. 103–111.

3. Анализ основных макроэкономических показателей и бюджетных параметров за шесть месяцев 2017 года. Баку: Счетная Палата Азербайджанской Республики, 2017. 18 с.

4. The Global Competitiveness Report. Geneva: World Economic Forum. 2014-2017.

JEL G21

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи
Стаднік Юлія Сергіївна
Студентка 4 курсу 1 групи Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуті аспекти банківського кредитування аграрних підприємств, виділені основні ризики, пов'язані з даним видом кредитування. Охарактеризовані основні умови отримання кредитів підприємствами сільського господарства в банках. На основі дослідження сформовані висновки щодо удосконалення кредитування аграрних підприємств.

Ключові слова: *банк, кредит, сільськогосподарське підприємство, застава, відсоток.*

Фінансове забезпечення діяльності представників аграрного бізнесу набуває особливої актуальності в умовах нестачі власних фінансових ресурсів та обмеженості доступу до джерел фінансування. Тож, проблематика кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та удосконалення механізму співпраці з банками є надзвичайно важливими.

Вітчизняні науковці у своїх дослідження присвячують багато уваги розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств, зокрема А.С. Гальчинський, О.О.Терещенко Я.М. Гончарук, О.Є. Гудзь, І.М. Зеліско, С.С. Кисіль та інші. Їх фундаментальні концепції, ідеї та пропозиції збагатили економічну науку й наклали свій відбиток на осягнення сутності означеної проблематики. Проте, потребує подальшого дослідження та систематизації питання пріоритетних напрямів покращення кредитного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств та гармонізації їх фінансових відносин з інституціями фінансового ринку, що підтверджує актуальність дослідження [1, с. 638].

Кредитування агробізнесу пов'язане з значними ризиками. Джерелами кредитних ризиків для виробників сільськогосподарської продукції є:

- сезонність виробництва продукції, особливо у рослинництві;
- несприятливі погодні умови, погіршення екології;
- зміни у кон'юнктурі пропозиції та попиту на продукцію рослинництва і тваринництва;
- зміни в обсягах грошових потоків позичальників;
- зниження платоспроможності позичальників;
- державне регулювання агропромислового ринку, в тому числі обмеження або встановлення певного рівня цін і тарифів, введення нових стандартів на продукти харчування;
- недостатньо висока ліквідність застави, що пропонується позичальниками у забезпечення зобов'язань перед банками;
- макроекономічна нестабільність в країні [2].

Банківські позики сільськогосподарським підприємствам надаються відповідно до певних механізмів, зокрема:

- за рахунок централізованих кредитних ресурсів. Централізовані ресурси надаються Національним банком самостійним комерційним банкам для подальшого кредитування ними сільськогосподарських підприємств.
- за рахунок кредитних ресурсів фінансових інститутів.

Банки кредитують сільськогосподарські підприємства на такі потреби: поповнення обігових коштів та інвестиційний кредит на

купівлю техніки, будівництво елеваторів. Також надають послуги лізингу, факторингу. Процентні ставки за кредитами підприємствам АПК, порівняно з кредитуванням інших галузей економіки, є вищими [3, с. 273-274].

Умови кредитування банків на придбання агротехніки у 2018 р. зображені в табл. 1.

Таблиця 1

Умови кредитування банків на придбання агротехніки у 2018 р. [3, с. 42]

Назва банку	max. сума кредиту	Строк кредиту	Початковий внесок, %	Відсоткова ставка, %	Комісія (одноразова)	Переплата за 3 роки користування кредитом, % від суми кредиту
Ощадбанк	20 млн. грн.	5 років	25	17	0,2%	26,4
Піреус Банк	індивідуально	4 роки	30	12-16,65	1%	26,66
Укргазбанк	індивідуально	7 років	20	18	1%	28,75
Райффайзен Банк Аваль	індивідуально	5 років	20	4,5-15,2	0-0,99%	24,11
ОТП Лізинг	індивідуально	5 років	20	5,2-17,7	1,5%	31,1
Укрсіббанк	індивідуально	3 роки	40	від 16,9	1% мін. 2000 грн.	29,17
Кредобанк	індивідуально	5 років	10	від 18,75	відсутня	28,9
Укрексімбанк	100 млн. грн.	5 років	15	17,5	відсутня	26,97
ПроКердит Банк	індивідуально	5 років	20	0,5-12	1%	19,5
Приватбанк	300 млн. грн.	5 років	20-30	8-19	0-1%	30,29

Як видно, з табл. 1 за рахунок високих відсоткових ставок за кредитами, що пояснюється величиною облікової ставки (17% станом на 01.05.2018 р.), а також значними ризиками, неповернення кредитів, переплата за кредити в перші три роки становить в межах 20-30%.

Підприємства аграрного бізнесу, активно використовуючи банківські запозичення в докризових умовах, в період фінансової кризи зіткнулися з проблемою пошуку джерел фінансування операційної діяльності в розмірах, необхідних для забезпечення безперервності виробничого процесу, оскільки доступ до банківських

кредитів в цей складний час для більшості позичальників обмежений. Відсутність мобільних та гнучких технологій не дає змогу оперативно змінювати моделі ведення господарської діяльності [5, с. 97].

З метою удосконалення процесу кредитування сільськогосподарських підприємств банкам необхідно:

- більш детально оцінювати грошові потоки від інвестиційних проектів, що кредитуються. Це зумовлено тим, що грошові потоки на сьогодні є основним джерелом погашення кредитів у сільськогосподарських підприємствах;

- звертати увагу на придатність об'єктів застави з точки зору можливості їх самостійного використання, перспектив їх розвитку тощо. Це обумовлено тим, що в аграрному секторі України склалася ситуація, коли об'єкт довгострокового кредитування одночасно виступає об'єктом застави;

- здійснювати контроль в процесі супроводу кредиту за такими основними напрямами: цільове використання кредиту; фінансовий стан позичальника; стан збереження застави; своєчасність повернення основного боргу і відсотків; стан реалізації інвестиційного проекту та його функціонування [3, с. 274; 6].

Існуючі фінансові ризики ведення аграрного бізнесу, неврегульованість земельного ринку та трансформаційні перетворення аграрної галузі і національної економіки, вимагають гармонізації фінансових відносин позичальників та кредиторів. Наявний потужний потенціал розвитку аграрної галузі можливо реалізувати тільки за умови трансформації кредитних відносин. Активізація кредитних відносин та кредитного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств уможливлюється на засадах поєднання фінансових інтересів суб'єктів кредитування [1, с. 641]. Ефективна співпраця банків і сільськогосподарських підприємств сприятиме покращенню фінансової результативності їх діяльності та підвищенню конкурентоспроможності аграрної галузі.

Список використаних джерел:

1. Кисіль С.С. Кредитне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств // «Молодий вчений», 2017. - №12 (52). - С. 638-642.

2. Дії щодо мінімізації ризиків в аграрному секторі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=57333

3. Овсієно А.М. Особливості кредитування підприємств АПК в сучасних умовах // Економічний вісник університету, - 2016, - Випуск № 31/1. – С. 271-273.

4. А ведь денег дадут // Деньги, 2018. - №9 (371). – С. 38-42.

5. Бечко П.К., Герасімова Т.П. Банківське кредитування аграрного виробництва : монографія / Б 56 П.К. Бечко, Т.П. Герасімова.– Умань.: Видавничо – поліграфічний центр "Візаві" (Видавець "Сочінський)",2013.–189 с.

JEL F63

Завадська Діана Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ: ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦПЕПЦІЙ ТА КЛЮЧОВІ УМОВИ ПЕРЕХОДУ

У роботі розглядаються концептуальні підходи до розвитку теорії технологічного детермінізму. Розкрито передумови появи нових теорій інноваційного розвитку. Визначено ключові умови переходу до моделі інноваційного розвитку.

Ключові слова: *концепція, розвиток, технологічний детермінізм.*

Інноваційний шлях розвитку економіки в дійсні часи є орієнтиром для більшості розвинених економік світу. Перед Україною стоять завдання якісного оновлення всіх сторін соціально-економічної та суспільно-політичного життя. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання пошуку моделей інноваційного розвитку, визначення сприятливих умов інноваційної діяльності.

Актуалізує необхідність пошуку шляхів інноваційного розвитку проблема низької ефективності використання ресурсів, висока витратність виробництва на мікро- і макроекономічному рівні, відсутність структурної перебудови, стагфляція, прогресуюча криза відносного надвиробництва та значного зниження сукупного попиту в рамках традиційної структури національної економіки. У зв'язку з цим є об'єктивна необхідність проведення інституційних заходів щодо стимулювання структурної перебудови економіки, як процесів технологічного пристосування до нових ринкових умов. Для вирішення вищезазначених проблем метою нашої роботи є визначення теоретичних основ щодо створення дієвого механізму забезпечення необхідних технологічних змін.

Проведений аналіз розвитку теоретичних та емпіричних досліджень дозволив дійти висновку, що сучасні наукові дискусії щодо логіки інноваційного розвитку будуються навколо дихотомії двох підходів − примату ринку (концепції попиту або підривних інновацій − demand-pull) та технологічного детермінізму (концепції проривних технологій − technology-push).

Як відомо, початок теорії технологічних укладів або хвиль, було покладено М. Туган-Барановським, Н. Кондрат'євим, Й. Шумпетером, Дж. Берналлом, С. Кузнецом. Вченими доведено, що новий етап економічного розвитку, виражений в підвищених значеннях зростання ВВП, продуктивності праці та інших макроекономічних показників, обумовлений еволюцією розвитку науки та освоєнням груп технологій, що чинять системний трансформаційний вплив на різні галузі економіки. Саймон Кузнець підкреслює, що саме епохальні нововведення та реалізуючі їх потенціал хвилі базисних інновацій полягають в основі переходу не тільки економіки, але й всього суспільства в цілому з одного ступеня на інший.

Продовжуючи думку Й. Шумпетера, Герхард Менш виявив так звані «інноваційні хвилі», механізм взаємозв'язку між винаходами, нововведеннями, рівнем економічної активності та зробив висновок про можливість подолання «технологічного пата» за рахунок інновацій, оскільки в умовах депресії економіка виявляється структурно готова для переходу до нових базисним нововведень.

Подальший розвиток досліджуваної теорії відбувається в умовах тривалої сучасної глобальної кризи. У зв'язку з цим викликає інтерес висловлена В. Полтерович гіпотеза про інноваційну паузі, заснованої на ідеї Г. Менша про нерівномірність інноваційних процесів і чергування стадій підйому і спаду. Вчений припустив, що глобальні циклічні кризи виникають внаслідок інноваційної паузи, коли діючі технології широкого застосування вже вичерпали свої можливості підтримувати економічне зростання, а нові не готові перешкоджати зменшенням віддачі факторів виробництва. С. Глаз'єв звертає увагу, що світова економіка вступила в смугу тривалої депресії, в ході якої будуть чергуватися хвилі спадів і незначних підйомів.

Необхідно відзначити, що виникнення інноваційної паузи, що є характерною для зміни технологічних укладів, стагнаційні процеси в традиційних галузях економіки, поляризація глобального простору спричиняють виникнення сучасних теорій інноваційного розвитку, де ключову роль займають концепції системного децентралізованого нелінійного характеру розвитку інновацій.

Особливий вклад у вивчення інноваційного середовища внесли італійський дослідник Р. Каман'ї і його прихильники. Вчені відзначають, що зменшенню високого рівня ризиків інноваційного процесу сприяють внутрішні регіональні відносини, культурне середовище та соціальний капітал. Просторова близькість між акторами й організація кооперaційних відносин із зовнішніми структурами дозволяють підприємствам отримувати доступ до нових знань, ринків, технологій.

Розвиваючи думку просторового економічного зростання, американський вчений М. Портер ввів поняття «кластер», розуміючи під ним «просторову концентрацію один з одним тісно взаємопов'язаних економічних одиниць». Поява позитивних ефектів економічного зростання регіону обумовлюється, на думку автора, мережевою взаємодією фірм і факторами конкурентоспроможності (людські та природні ресурси, фінансовий капітал, інфраструктура, умови регіонального попиту; наявність споріднених і підтримуючих галузей; організаційна структура, стратегія, інтенсивність місцева конкуренція).

В основі концепції територіальних інноваційних систем, представлених на національному та регіональному рівнях, закладена система взаємозв'язків між наукою, освітою, виробництвом, органами влади та споживачами. Специфіка інституційної структури країни передбачає технологічну взаємодію фірм в процесі здійснення НДДКР та сприяє поширенню інноваційних технологій.

Виходячи з історичного екскурсу теорій інноваційного розвитку зазначимо, що ключовими умовами переходу до моделі інноваційного розвитку є інституціональне середовище і ресурсні чинники: кваліфіковані кадри, фінансовий капітал, науково-технологічний потенціал, розвинуті інститути ринку, національна інноваційна система, регуляторне середовище, культура і практика інноваційного підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Кондратьев Н.Д., Опарин Д.И. Большие циклы конъюнктуры. – М., 1928.

2. Кузнец С. Современный экономический рост: результаты исследований и размышлений: Нобелевская лекция // Нобелевские лауреаты по экономике: взгляд из России / Под ред. Ю. В. Яковца. – СПб.: Гуманистика, 2003. – 968 с.

3. Менш Г. Технологический пат: Инновации преодолевают депрессию. М., 1975.

4. Полтерович В. М. Механизм глобального экономического кризиса и проблемы технологической модернизации. [Электронный ресурс]. URL: http://spkurdyumov.ru/economy/mexanizm-globalnogoekonomicheskogokrizisa-i-problemy-texnologicheskoj-modernizacii/

5. Porter M. Cluster and the New Economic of Competition // Harvard Business Rev. Nov./Dec. 1988. P. 77–90.

6. Camagni R. Innovation Networks: Spatial Perspectives. L.; N. Y.: Belhaven Press, 1991.

7. Podolny J. M., Page K. L. Network Forms of Organization // Annual Rev. of Sociology. 1998. № 24. P. 57–76.

JEL G23, F34

Зейналов Закир Гаджи оглы
доктор философии по экономике,
доцент кафедры «Финансы и финансовые институты»
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

ЛИЗИНГОВАЯ ИНДУСТРИЯ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСНЫХ ЯВЛЕНИЙ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

В статье рассматриваются роль лизинговой индустрии как одного из наиболее перспективных сегментов мировой финансовой системы. Представлены анализ современного состояния и тенденции её развития в мировом и региональном разрезе в условиях глобального финансово-экономического кризиса. На примере Азербайджанской Республики раскрываются перспективы развития лизинга на современном этапе.

Ключевые слова: *лизинговая индустрия, кризисные явления, мировой и европейский лизинговый рынок, лизинговый портфель, Азербайджан.*

1. Лизинговая индустрия – это один из наиболее перспективных сегментов финансовой системы. Её ускоренное развитие лизинговой индустрии началось со второй половины XX века. Данная отрасль является наиболее привлекательной, эффективной и востребованной формой финансирования капитальных вложений в современной экономике, важным инструментом технического перевооружения во всех отраслях народного хозяйства, действенным средством финансовой поддержки и стимулирования предпринимательства.

Именно лизинг служит мощным импульсом стимулирования производства, инвестиций и внедрения научно-технических достижений, структурной перестройки экономики, изменения экономических условий хозяйствования, даёт возможность предприятию без резкого финансового напряжения ускоренными темпами модернизировать свои основные фонды и выпускать высококачественную, современную продукцию. Во многих странах он стал общепризнанным катализатором обновления технической базы, ключевым методом финансирования инновационной деятельности. В целом насыщенность и разветвленность лизинговых операций служит индикатором экономических отношений в производстве и в целом развитости экономики страны [1, с. 23-27; 2, с. 7-9, 23-29; 3, с. 7-12, 4, с. 5-10].

2. Мировая лизинговая индустрия проявляет высокую степень чувствительности по отношению к экономической конъюнктуре. В целом его развитие шло неравномерно, тесно коррелировалось с этапами технического обновления производства, а также с кризисными явлениями в экономике, для которых присуща определенная цикличность. За последние три года на лидирующую позицию в мировом лизинговом рынке, опередив Европу, вновь вышла Северная Америка, на долю которой в 2014 г. приходилось 39,0% его общего объема. В целом в этих двух регионах осуществлялась превалирующая доля лизинговых сделок в мире (в 2014 г. – почти ¾ их общего объема). В структуре совокупного объема мирового лизингового рынка следует отметить стабилизировавшееся положение Азии (на уровне чуть более 20,0%), резко возросший удельный вес Австралии / Новой Зеландии (с 0,5% в 2007 г. до 3,8% в 2014 г.) и внушительное падение данного показателя по Южной Америке (с 7,4% в 2008 г. до 1,1% в 2014 г.). В 2011-2014 гг. показатель соотношения объема заключенных в течение года лизинговых сделок к ВВП (в среднегодовом исчислении) был наиболее высок в Эстонии (5,6%), а доли лизинга в совокупных инвестициях в основной капитал – в Австралии (33,8%) [5].

3. Анализ европейского лизингового рынка свидетельствует о том, что в 2008-2015 гг. совокупный объем новых лизинговых контрактов только в последний год превысил соответствующий показатель 2008 г. (на 1,8%). Во все остальные годы данного периода, хотя и наблюдался его рост (за исключением 2009 г., когда этот показатель снизился почти на ⅓), уровень 2008 г. не был достигнут. Основными игроками в лизинговой индустрии Европы являются Великобритания, Германия, Франция и Италия: за рассматриваемый период их доля на рынке

новых лизинговых контрактов варьировала в пределах 58,8-65,6%. При этом, если в 2008-2012 гг. лидером этого рынка являлась Германия, но в последующие годы эта роль перешла к Великобритании. Лишь в Великобритании, начиная с 2010 г., отмечалось неуклонное нарастание итоговых стоимостных объемов новых заключенных контрактов по лизингу, а в трех остальных странах названный показатель в отдельные периоды снижался. В Европе за 2008-2015 гг. удельный вес новых контрактов, объектами которых является недвижимость, уменьшился более чем вдвое, в время как контракты, где в качестве предмета выступает оборудование, в течение последних 6 лет характеризовались положительной динамикой роста. Объем лизингового портфеля, начиная с 2010 г., имеет устойчивую тенденцию к увеличению. Лидером по данному показателю вплоть до 2015 года была Германия, но в последний год ее обошла Великобритания [6].

4. В Азербайджане рынок лизинга находится в начальной стадии своего формирования. Процесс его становления условно можно разделить на три этапа. Первый характеризуется становлением института частной собственности и бизнес-деятельности, что создало потенциальные условия для развития лизинга как новой формы предпринимательства, максимально отвечающей требованиям научно-технического прогресса и гармонично сочетающей частные и общественные интересы [7, с. 199-205]. Второй этап отмечен принятием в Азербайджане в 2000 г. таких законодательных актов как Гражданский и Налоговый кодексы, заложившим нормативно-правовую основу для регулирования лизинговых отношений. Ощутимый толчок развитию лизингового сектора в Азербайджане дала Международная финансовая корпорация (МФК), которая в 2003 г. приступила к реализации специального проекта, тем самым, положив начало третьему этапу его становления. Это дало свои положительные результаты: совершенствовалась законодательная база, регулирующая лизинговую деятельность в стране, улучшался ее налоговый режим, повысилась осведомленность предпринимателей об основных лизинговых услугах и т.п. [8, с. 230]. Определенные стимулы для развития лизинга предусмотрены во вступившем в действие с начала 2012 г. Таможенном кодексе. В декабре 2015 г. в Налоговый кодекс Азербайджана внесены важные для стимулирования и повышения конкурентоспособности лизинговой деятельности изменения, согласно которым с 1 января 2016 г. отечественные лизинговые компании освобождены от НДС при импорте объекта лизинга.

5. Согласно утвержденной Указом Президента Азербайджанской Республики от 6 декабря 2016 года «Стратегической Дорожной Карты по производству потребительских товаров на уровне малого и среднего предпринимательства в Азербайджанской Республике», к 2020 года удельный вес лизинговых операций в ВВП страны должен достичь 2%, а к 2025 г. – 4%. В целях ускоренного развития лизинга в Азербайджане предусмотрена подготовка единого закона о лизинге, что будет способствовать формированию соответствующей законодательной базы и созданию более благоприятных условий для деятельности лизинговых компаний. Наряду с этим, предстоит обеспечить применение дополнительных льгот (в частности, в секторах, имеющих для страны особое значение) и разработка нового механизма регулирования, что даст субъектам малого и среднего бизнеса новые стимулы для использования лизинга в качестве альтернативного источника финансирования [9, с. 53-54].

Список использованных источников:

1. Газман В.Д. Финансовый лизинг. – Москва: ГУ ВШЭ. – 2003. – 392 с.
2. Горемыкин В.А. Лизинг. – Москва: ИНФРА-М. – 1997. – 384 с.
3. Кабатова, Е.В. Лизинг: правовое регулирование, практика. – Москва: ИНФРА-М. – 1997. – 204 с.
4. Прилуцкий Л.Н. Финансовый лизинг. Правовые основы, экономика, практика. – Москва: Ось-89. – 1997. – 272 с.
5. Сайт консалтинговой фирмы White Clarke Group [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.whiteclarkegroup.com.
6. Сайт Европейской лизинговой ассоциации Leaseurope [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.leaseurope.org.
7. Муршудли Ф.Ф. Банковское обслуживание внешнеэкономической деятельности Азербайджана в условиях финансовой глобализации: Монография. Баку: Издательский Дом «Şərq-Qərb», 2013. xvi, 416 с.
8. Муршудли Ф.Ф., Зейналов З.Г. Международный банковский бизнес: лизинговая составляющая // Известия Национальной Академии Наук Азербайджана. Серия экономическая, 2013, № 4. С. 226-234.
9. Стратегическая Дорожная Карта по производству потребительских товаров на уровне малого и среднего предпринимательства в Азербайджанской Республике. Баку, 2016. 96 с.

JEL E58, G21

Ибрагимов Зохраб Гасан оглы
доктор философии по экономике,
доцент кафедры «Финансы и финансовые институты»
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

КРЕДИТНЫЕ ВЛОЖЕНИЯ В РАЗВИТИЕ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА: ПОСТКРИЗИСНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Рассмотрены особенности кредитования банками реального сектора экономики в посткризисный период. Исследовано состояние и перспективы развития рынка банковских кредитных вложений в экономику Азербайджана. Предложена система мер по активизации банковского кредитования реального сектора экономики в современных условиях.

Ключевые слова: *кредитные вложения, банковская система, реальный сектор, финансовый посредник, Азербайджан.*

1. Значимость банковской системы как финансового посредника заключается, прежде всего, в концентрации в ней значительной массы денежных средств и реализации функций распределения и перераспределения ресурсов в отраслевом, технологическом и функциональном разрезах. Однако в Азербайджане банки всё ещё не в полной мере адаптировались к системе рыночных отношений. Причиной тому – множество факторов, устранение которых будет способствовать повышению роли отечественных банков в развитии экономики в посткризисный период. К числу препятствий на пути расширения потока кредитных вложений в отечественные предприятия можно отнести, в частности, проблемы мирового масштаба, например, финансовую глобализацию, но, главным образом, это сугубо страновые и отраслевые проблемы (таблица 1).

2. Кредитные вложения способствуют эволюции и развитию реального сектора национальной экономики. Они являются важным источником капитальных инвестиций, поэтому традиционно выделяется их весомая роль в развитии и реструктуризации экономики и инновационно-инвестиционной деятельности. Эффективность функционирования банковской сферы и её способность выполнять свои функции в полном объеме является важной предпосылкой надежного финансового обеспечения и устойчивости предприятий

реального сектора экономики. В свою очередь, положение последнего существенно влияет на банковский сектор из-за изменений доходов и прибыли предприятий, которые служат одним из мощных источников потоков финансовых ресурсов в эту сферу.

Таблица 1

Факторы, сдерживающие банковское кредитование реального сектора

Связанные с состоянием банковской системы и деятельностью банков
Низкая действенность каналов монетарного трансмиссионного механизма
Высокий уровень просроченных кредитов
Сохранение дефицита внутренних средне- и долгосрочных ресурсов
Высокий уровень долларизации депозитов
Высокая стоимость кредитных ресурсов
Усиление зависимости банковской системы от состояния госбюджета и способности государства своевременно рассчитываться по своим обязательствам
Связанные с состоянием реального сектора экономики
Высокий уровень деловых и кредитных рисков заёмщика
Низкая прибыльность инвестиционных проектов
Отсутствие необходимой государственной поддержки предприятий реального сектора
Связанные с состоянием внешней среды функционирования банка и заёмщика
Значительный уровень социально-экономических и юридических рисков
Волатильность внешнеэкономической конъюнктуры
Высокий уровень реальной и ожидаемой инфляции
Неустойчивая динамика и постоянная девальвационная давление на валютный курс национальной валюты – маната

3. Стабилизация экономического положения в Азербайджане, а также необходимость обеспечения последовательного экономического роста страны в соответствии со стратегией её социально-экономического развития выдвигает в ряд важных проблему выявления внутренних ресурсов финансирования реального сектора. Согласно официальным статистическим данным Центрального банка Азербайджана (ЦБА), за 2004-2014 гг. среднегодовые темпы прироста банковского кредитования составили 30% [1, с. 19]. В связи с резким удешевлением нефти на мировом рынке со второй половины 2014 года сократились потоки в страну иностранной валюты и спрос на нее превысил предложение, что оказало существенное давление на курс маната и привело к двум девальвациям в 2015 г. Первая девальвация привела к долларизации депозитов и кредитного портфеля отечественных банков, а вторая – к оттоку финансовых ресурсов из банковской системы и, как следствие, к снижению активности кредитных учреждений, прежде всего по отношению к реальному сектору экономики [2, с. 9].

Начиная с 2016 года, кредитные вложения в экономику значительно уменьшились: если в 2015 г. их объем кредитных вложений относительно ВВП составлял 40%, то в 2017 г. этот показатель упал до 16,6%, а к ненефтяному ВВП – 29,4% (против 63,0% в 2015 г.). Известно, что драйверами реального сектора, в основном, являются промышленность и сельское хозяйство. Анализ динамики кредитования названных отраслей свидетельствует о минимальных изменениях в этой области. Так, в 2014 г. доля кредитных вложений в промышленность в их совокупном показателе по экономике в целом составляла 10-11%, а в 2017 г. - уже 5-6%. В сельском хозяйстве эти цифры установились соответственно на уровне 4-5% и 2-3%. Наряду с этим, удельный вес долгосрочных кредитов в совокупном кредитном портфеле сократился на 9 процентных пункта – с 59,4% до 50,4% [3, с. 3, 17].

4. Система кредитования предприятий в Азербайджане требует существенного переосмысления в направлении ориентации банковского сектора на первоочередное кредитование приоритетных для национальной экономики видов деятельности. Первостепенные меры по активизации банковского кредитования реального сектора экономики представлены в таблице 2.

Таблица 2

Меры по активизации банковского кредитования реального сектора экономики

На уровне государства
Формирование нормативно-правовой базы по защите прав кредиторов и заемщиков
Государственная поддержка и стимулирование банковской деятельности к выдаче долгосрочных кредитов
Создание условий для расширения инвестиционной деятельности банков
Формирование благоприятной среды для активизации бизнес-деятельности предприятий реального сектора
На уровне Центрального банка Азербайджана
Совершенствование денежной политики
Создание механизмов долгосрочного рефинансирования банков
На уровне Палаты по надзору за финансовыми рынками (мегарегулятор)
Формирование условий для заинтересованности для размещения активов в базовые отрасли экономики
Совершенствование банковского регулирования и надзора
Расширение операций с ценными бумагами предприятий реального сектора
На уровне банков
Совершенствование кредитной политики
Улучшение превентивных механизмов управления проблемной задолженностью
Внедрение инновационных технологий управления кредитным риском
Оптимизация депозитных ставок по национальной и иностранной валюте

Решение обозначенных проблем требует комплексного подхода и предусматривает тесное сотрудничество банков, предприятий и государства. В условиях глобальной турбулентности решения лежат, прежде всего, в политико-правовой плоскости. Основные регулятивные меры денежных властей должны быть направлены на создание долгосрочного привлекательного инвестиционного климата, повышение эффективности банковского кредитования, прежде всего, за счет стимулирования кредитования реального сектора экономики.

Список использованных источников:

1. Статистический бюллетень Центрального Банка Азербайджана, 2014, № 12. 87 с.
2. Стратегическая Дорожная Карта по развитию финансовых услуг в Азербайджанской Республике. Баку, 2016. 59 с.
3. Статистический бюллетень Центрального Банка Азербайджана, 2017, №12. 69 с.

G 240

Князєва О.А.,
д.е.н., проф., проф. каф. ЕП та КУ
Скоробогатов Г.С.,
студент,
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
м. Одеса, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ КРАУНДФАЙДИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Запропоновано використання інструментів краундфайдингу для фінансування проектів розвитку малих та середніх підприємств. Наведено процес прийняття рішення щодо форм фінансування розвитку малого та середнього підприємництва.

Ключові слова: *інвестиції, краундфайдинг, малі та середні підприємства.*

В більшості країн світу локомотивом розвитку економіки є малі та середні підприємства (МСП). Саме вони в змозі розвивати найбільш затребувані сфери економічної діяльності – сферу послуг. В країнах ЄС на частку МСП припадає 99% підприємств та 55% доходів від бізнесу. В Україні ці позначки становлять 99 та 63% відповідно, а частка працівників, по працюють на МСП, сягає 80% [1, 2].

Втім, в ході розвитку МСП в умовах жорсткої конкуренції та кризових явищ виникає низка проблем перш за все інвестиційного характеру. Тому постає питання пошуку найбільш раціональних шляхів отримання коштів, необхідних для розвитку. Актуальність питання щодо фінансування розвитку МСП й обумовлює мету роботи.

Світова практика інвестиційного забезпечення розвитку МСП свідчить, що ефективним інструментом, окрім кредитування чи прямого інвестування, є краундфайдингові механізми, які дозволяють у короткі терміни отримувати необхідні кошти на розвиток підприємства. До найбільш результативних світових краундфайдингових платформ (за даними [3]) можна віднести Kickstarter, IndieGoGo, RocketHub та інші. Існують і національні платформи (Спільнокошт, Na-Starte) які, нажаль, маловідомі навіть в Україні.

Авторами сформовано підхід до вибору форми фінансування розвитку МСП, який в узагальненому вигляді наведено на рис. 1.

1. По-перше потрібно визначитися із метою та спрямуванням проекту розвитку, можливістю його реалізації в умовах, що існують.

2. Надалі формується бюджет проекту та визначаються наявні у МСП власні ресурси. У більшості випадків власних ресурсів МСП недостатньо, що ї призводить до необхідності пошуку джерел фінансування проекту. Якщо ж власних коштів достатньо, МСП починає самостійно реалізовувати проект розвитку.

3. В разі, коли власних коштів недостатньо, у МСП існують варіанти фінансування, а саме: кредитні кошти, вихід на краундфайдингову платформу, інші джерела (гранд, бюджеті кошти тощо).

4. Якщо МСП вирішує вдаватися до краундфайдингу, виникає питання щодо вибору оптимальної платформи.

5. Далі постає питання щодо аналізу існуючих вимог та обмежень (необхідність модерації, патентування тощо).

6. У разі виявлення бар'єрів, які неможливо чи досить складно подолати, МСП доцільно шукати альтернативні джерела фінансування. В разі ж, коли існуючи бар'єри не становлять великої проблеми, МСП починає підготовку та надання необхідних документів та матеріалів для виходу на платформу і, в разі успішності проходження і збирання необхідної суми коштів, починає власний розвиток.

7. В разі ж, коли проект не зібрав необхідної суми, МСП не потрапляє у фінансову залежність (як у випадку з кредитними коштами), а потерпає збитків лише від здійснених дій щодо підготовки проекту (виготовлення зразків, відеоматеріалів тощо), які можуть бути

використано під час інших спроб отримати кошти на власний розвиток.

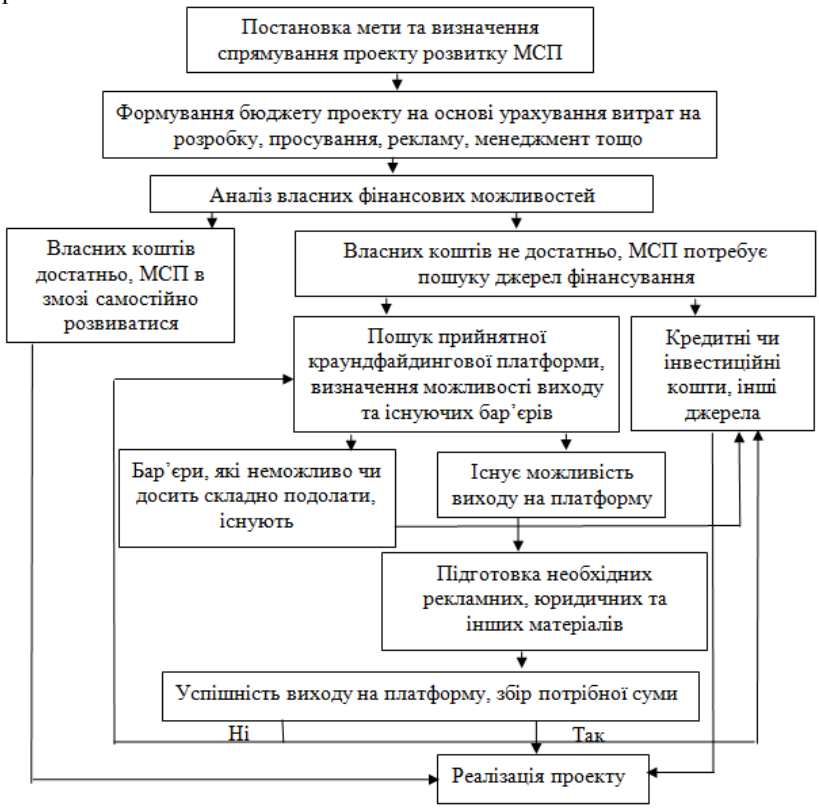

Рис. 1. Процес прийняття рішення щодо форми фінансування розвитку МСП (*власна розробка авторів)*

Також важливого значення набуває правильна калькуляції витрат МСП, які виникають під час виходу на краундфайдингові платформи із урахуванням усіх прихованих та/чи комісійних платежів, необхідності витрат на рекламу та просування тощо. Окрім цього, необхідно ураховувати геополітичні чинники та ризики, притаманні краундфайдинговій формі інвестування на вітчизняних та зарубіжних платформах. Ураховуючи наявні ризики застосування краундфайдингу, доцільно ув'язувати розвиток цих форм інвестування МСП із інструментами страхового ринку.

У подальших дослідженнях планується формування механізму вибору найбільш оптимальної краундфайдингової платформи.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/

2. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

3. Зарубежные краудфандинговые платформы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dengodel.com/internet-biznes/332-zarubezhnye-kraudfandingovye-platformy.html

JEL E 580

Чайковський Ярослав Іванович
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ГРОШОВОГО ОБІГУ

Виявлено чинники зростання кількості готівки в обігу в країні та наведено напрями успішної реалізації Національним банком України проекту A 9 Cashless economy. Проаналізовано динаміку загальних даних щодо кількості та суми операцій з використанням платіжних карток. Зроблено висновки щодо скорочення готівкового грошового обігу та розвитку безготівкових розрахунків в Україні.

Ключові слова: *грошовий обіг, готівковий обіг, безготівкові розрахунки, грошова маса, платіжні картки.*

Одним з ефективних засобів, які сприяють вирішенню гострих проблем сучасного етапу розвитку економіки України є раціональна організація грошового обігу. Рішення даної проблеми лежить в площині заходів Національного банку України, які спрямовані, з одного боку, на вдосконалення організації готівкового грошового обігу та розвитку безготівкових розрахунків.

Обсяг і структура грошової маси має велике значення для забезпечення стабільності грошового обігу та економічного розвитку країни. Коригування обсягу готівки з боку центрального банку дозволяє підтримувати в необхідних співвідношеннях агрегати грошової маси. В Україні кількість готівки в обігу (грошовий агрегат

М0) постійно збільшується (рис. 1). Слід також зазначити, що зростає не тільки обсяг готівки, а й обсяг грошової маси в Україні.

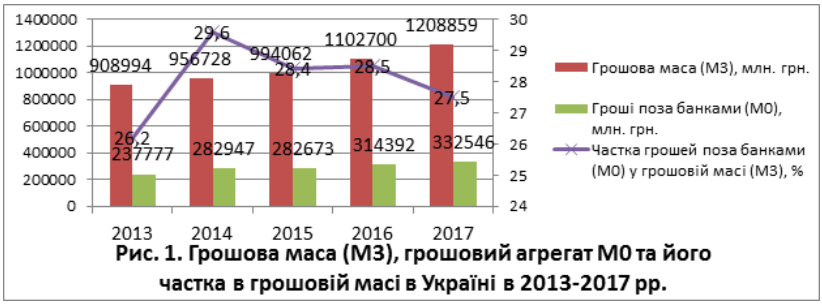

Рис. 1. Грошова маса (М3), грошовий агрегат М0 та його частка в грошовій масі в Україні в 2013-2017 рр.

Джерело. Побудовано на основі даних грошово-кредитної та фінансової статистики Національного банку України [1]

Незважаючи на збільшення готівкового грошового обігу в останні три роки, з 2015 року по 2017 рік, намітилася тенденція до зниження частки готівки поза банками в загальній сумі грошової маси. Так, у 2015 році та в 2016 році питома вага готівки в структурі грошової маси склала 28,4 і 28,5% відповідно, а у 2017 році вона знизилася до 27,5% (рис. 1).

У Польщі співвідношення готівки поза банками за грошовим агрегатом М0 до загальної суми грошової маси за грошовим агрегатом М3 у 2017 році становило майже в два рази менше – 13,9% [2].

Потреба в готівці в Україні формувалася протягом усіх років незалежності держави. В країні створено розвинену інфраструктуру, яка орієнтована на зняття готівки. Проте існує значний відрив від інших держав світу в технологіях і засобах безготівкових розрахунків [3, с. 94].

На рівень готівки впливають багато чинників, зокрема рівень розвитку економіки та рівень розвитку безготівкових платежів, частка тіньового сектору, рівень проникнення термінальної мережі, культура, рівень фінансової грамотності населення та мотивація [4].

У 2016 році Національний банк України затвердив Концепцію організації готівкового обігу в державі, яка передбачає перехід від частково контрольованої державою моделі організації готівкового обігу, яка зараз діє в Україні, до делегованої моделі [3, с. 95]. Суть делегованої моделі організації готівкового обігу полягає у тому, що Національний банк України передає частину функцій, які він сьогодні виконує в областях, іншим учасникам ринку.

З активним розвитком технологій у світі дедалі популярнішою стає платіжна культура безготівкових розрахунків – cashless. Cashless означає прагнення держави максимально скоротити обсяги готівки в економіці шляхом розвитку безготівкових розрахунки, що сприятиме виведенню економіки з тіні.

Успішна реалізація проекту Національного банку України A 9 Cashless economy можлива лише за умови ефективних узгоджених дій за такими напрямами [3, с. 95], зокрема: зниження попиту на готівку, популяризація та розвиток безготівкових розрахунків, розвиток платіжної інфраструктури, зміна звичок, платіжної культури та ментальності людей як елемента фінансової обізнаності.

Оптимізації грошового обігу і скороченню темпів зростання кількості наявних грошей в обігу сприятиме розвиток безготівкових платежів, зокрема кількості та суми операцій платіжними картками.

За 2017 рік обсяги операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросли майже на 32,0%, а загальна кількість операцій зросла на 23,0% (табл. 1).

Таблиця 1

Види платіжних карток, які емітовані українськими банками за видами носіїв інформації, тис. шт.

Роки	Усього	з магнітною смугою	з магнітною смугою та чипом	з них безконтактних	з чипом	з них безконтактних	віртуальні
2013	35622	33277	1536	-	623	17	185
2014	33042	30009	2370	1090	416	0	248
2015	30838	27586	2766	1406	194	45	291
2016	32389	27994	3876	1987	74	6	444
2017	34858	27202	7407	2721	24	24	225

Джерело. Побудовано за даними Національного банку України [5]

В Україні суттєво зростає випуск і популярність безконтактних платіжних карток. Так, якщо у 2017 році загальна кількість активних платіжних карток збільшилася на 7,6 %, то кількість безконтактних платіжних карток збільшилася на 37,7 %, а їх частка зросла з 5,7% до 7,9%. Цьому сприяє участь міжнародних компаній «MasterCard», «Visa» та «Національної платіжної системи «Український платіжний простір» у проектах з впровадження безконтактних платіжних карток для оплати, зокрема за транспортні послуги.

Для розвитку безготівкових платежів в сфері особистого споживання необхідно створення сприятливих умов, що можливо при поступовому відновленні довіри населення до банківського сектору, дій Національного банку України у сфері безготівкових розрахунків.

Банки активніше повинні займатися фінансовою освітою з метою підвищення свого іміджу та ознайомлення клієнтів з новими банківськими продуктами, про існування яких більшість фізичних осіб навіть не знає. Так, у Приватбанку діють освітні програми, в яких кожен може знайти щось цікаве для себе. У той же час жоден банк самостійно не в силах справитися з проблемою фінансової неграмотності населення в силу її серйозності та масштабності. Просвітництво громадян – завдання не тільки банків та вищих навчальних закладів, а й держави.

На основі проведеного аналізу розвитку грошового обігу в сучасних умовах, можна зробити такі висновки.

1. Готівковий грошовий обіг залишається важливою складовою частиною економіки України при розрахунках населення за товари та послуги та основою соціальної стабільності. Частка готівкового грошового обігу в Україні досить висока і це несприятливий чинник для розвитку економіки загалом.
2. Скорочення частки готівкового грошового обігу носить об'єктивний характер і залежить від динаміки основних макроекономічних показників, а також пов'язане зі зміною Національним банком України засобів регулювання кількості готівки в обігу в процесі проведення грошово-кредитної політики.
3. Позитивна динаміка зростання безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток як за обсягом, так і за кількістю свідчить про те, що такий електронний платіжний засіб, як платіжна картка, набуває все більшого поширення серед населення саме як інструмент для розрахунків, а не одержання готівки, та про позитивну тенденцію до поступового скорочення тіньового обігу та сприяє прозорості оподаткування та збільшенню ВВП.

Список використаних джерел:

1. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415.
2. Офіційний сайт Національного банку Польщі [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.nbp.
3. Річний звіт Національного банку України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – 2017. – 146 с. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=C7779A9D86294FAB2A3012CBAFFBBFAD?id=49064031.

4. Кравець Р. І. Як в Україні зробити cashless economy [Електронний ресурс] / Р. І. Кравець. – Національний банк України. – 2017. – 11 с. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36963478.

5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua.

JEL G12, G21, G31, G32, G34

Kristi Marinova
Ph.D. Fellow, Department of Finance and Banking,
D. A. Tsenov Academy of Economics
Svishtov, Bulgaria

THE BANK INSOLVENCY: A CRITICAL VIEW ON THE REGULATORY ROLE

It is considered that the banking insolvency is a specific phase of the banking life cycle leading to the huge level of impact on all direct and indirect related economic agents. The various approaches to solve the problem are into the focus of the paper.

Keywords: *bank insolvency; bank regulation.*

Bank bankruptcy is a specific matter of modern bank capital management, which creates a permanent need for regulatory development as well as introducing new methods and tools for prevention and early diagnosis. On this basis, bank insolvency is the research area of the survey. The subject of the paper focuses on regulatory challenges and empirical evidence of credit institutions placed under bankruptcy procedures.

The bank bankruptcy can be found in two situations:

• The first is related to a comparison between everything the bank holds (its assets) and everything the bank owes (its liabilities). In case of negative coverage of the liabilities with assets bank insolvency is established. This insolvency is settled on an accounting basis on the basis of a documentary comparison of the assets and liabilities values. When this bankruptcy is confirmed by a decision of the competent court, it goes to a bankruptcy procedure.

• In the second situation there is a positive value in comparing the bank assets with the bank liabilities, but if the bank fails to face the service of its current payments, cash flow bankruptcy or lack of bank liquidity is established. Thus, the bank may be placed under the unexpected cascade increase of depositors' claims to withdraw funds, at the expense of the corresponding time lag operations in the asset. Typically, this leads to a

bank management's request for liquidity support from the CB, which can be approved but can be rejected. In the absence of approval for liquidity support, the CB may treat the bank as a "toxic" component in the banking system, which should be temporarily decontributed to its actual status by creditors (assets), liabilities, property and capital.

In the studies of (Lastra, Northern Rock, UK bank insolvency and cross-border bank insolvency, 2008) modern visions of crisis management in the credit system of bank bankruptcy have been developed. Such studies provide a wide range of internationally applicable policies for crisis management in the credit system in bankruptcy, including:

• Liquidation of the "toxic element" in the banking system, following Lehman Brothers in the United States, as of 15.09.2008 through a voluntary insolvency procedure, as requested by the bank's management before the respective regulatory body. Such a liquidation definitely has a "cascading" effect on many other financial institutions on the rule "the greater, the greater the negative impact" (Johnson & Mamun, 2012);

• Support for the financially troubled institution through a nationalization and reform plan, following Northern Rock's example in the UK from 2007-2008 and the Greek banks from the Greek debt crisis after 2010.

• Liquidation of the "toxic element" in the banking system following the example of the "Corporate Commercial Bank" in Bulgaria from 2015 through a regulatory insolvency procedure.

These three sets of policies have their pros and cons incl. in the context of the "too big to fail" or "TBTF" doctrine. For this doctrine, there is evidence of scientific research long before the last negative witnesses of the 21st Century In a new study from 2017 (Kazandzhieva-Yordanova, 2017) confirms that the TBTF doctrine has negative consequences and this requires "taking measures to curb state intervention in insolvency of systemically important banks", such as "... in the EU, such measures have been taken mostly in the supervision of systemically important banks, capital requirements, the ability of the bank to absorb losses with internal resources and to guarantee depositors' deposits. The author explores the evolution of Deposit Guarantee Schemes with a parallel analysis of its impact on the TBTF doctrine and proves that the development of deposit insurance has a contradictory impact on the TBTF doctrine. Study on economies in transition, cf. (Hainz, 2005), confirms the direct link between bank bankruptcy and company decisions for new investments provided with credit resources. Even from the bankruptcy point of view it is clear that the modern capital management theory and practice still needs permanent

research and findings on the very high level management skills related with the capital optimisation and firm indebtedness (Zahariev, 2017).

Therefore it could be concluded that banking insolvency is a crisis phenomenon in banking practice whose theoretical modelling, regulatory management and empirical research form a need for permanent improvement of the regulatory framework and supervisory powers of the central banking institute.

References:

1. Hainz, C. (2005). Effects of bank insolvency on corporate incentives in transition economies. Economics of Transition, 3(2), 261-286.

2. Johnson, M., & Mamun, A. (2012). The Failure of Lehmon Brothers and its impact on other finajncial institutions. Applied Financial Economics, 375-385.

3. Kazandzhieva-Yordanova, I. (2017). Too Big To Fail Doctrine And The Financial Safety Net. Economic Archive / Narodnostopanski Arhiv, I, 15-37.

4. Lastra, R. M. (2008). Northern Rock, UK bank insolvency and cross-border bank insolvency. Journal of Banking Regulation, 9(3), 165-186.

5. Zahariev, A. (2017). Capital Structure Optimization: Theoretical Problems and Empirical Solutions. https://ssrn.com/abstract=2966307

JEL O16

Бабіченко Віктор Володимирович
доктор економічних наук, доцент
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються питання впливу податкових важелів на розвиток корпоративного сектору економіки. Окреслено основні проблеми оподаткування корпорацій і деякі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *податки, корпорації, оподаткування, податкова політика.*

Кожна держава у своїй діяльності ставить важливі з суспільного погляду цілі: насамперед забезпечення сталого економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного клімату тощо. З огляду на домінуючий вплив корпорацій на економіку, держава, як правило,

намагається за допомогою різноманітних важелів стимулювати їх діяльність. Особливе місце серед таких інструментів займають податки.

Розбудова ринкової економіки в Україні об‘єктивно супроводжується реформами у сфері оподаткування. Однак і сьогодні питання адміністрування податків в Україні залишаються надзвичайно гострими та неоднозначними. Питання податкового регулювання фінансових відносин і сутності податкової політики непросте за своєю суттю. Зокрема, провідні вітчизняні науковці В. Федосов, В. Опарін та С. Льовочкін так визначають податкову політику: «…діяльність держави у сфері оподаткування — установлення видів і співвідношення податків, визначення платників і підходів до них (уніфікований чи диференційований), установлення ставок оподаткування, надання податкових пільг тощо» [1].

Водночас вони звертають увагу на широкий спектр питань, які у цій сфері вирішує держава. Інші фахівці підкреслюють, що податкове стимулювання спонукає, заохочує фізичних та юридичних осіб до розвитку виробництва і підвищення його ефективності [2]. Незважаючи на наукову дискусію, беззаперечним є той факт, що за допомогою широкого спектра заходів, що їх включає податкова політика, держава може впливати на розвиток корпоративного сектору, при цьому такий вплив може бути і позитивним, і негативним.

Варто визнати, що податкова політика в Україні стосовно корпоративного сектору поєднує в собі намагання держави задовольнити фіскальні інтереси і невиправданий податковий тиск в тому числі – з метою формування політичної кон‘юнктури тощо. Проте саме юридичні особи, в тому числі й корпоративний сектор, протягом тривалого часу були і залишаються головними платниками податків в Україні.

Формування привабливих для представників корпоративного бізнесу умов оподаткування є пріоритетним напрямом сучасної податкової політики, оскільки навіть при існуванні низьких ставок основних податків потенційний інвестор аналізує широкий спектр різноманітних питань, які можуть виникнути в процесі бізнес-діяльності. Оцінюючи вітчизняну практику в контексті існуючого зарубіжного досвіду, слід зазначити, що оподаткування корпорацій у сучасних умовах характеризується наявністю цілої низки проблемних питань: вибір оптимального рівня оподаткування прибутку для стимулювання залучення інвестицій; контроль за системою трансфертного ціноутворення та «оффшоризацією» національної економіки; необхідність оптимізації податкового навантаження на

фонд заробітної плати; сприяння через оподаткування корпоративній соціальній відповідальності; налагодження взаємодії корпорацій з податковими органами в процесі адміністрування податків [3, с.362].

Сьогодні головні перешкоди у сфері податкової політики в Україні сконцентровані в площині непрямого оподаткування, перш за все, податку на додану вартість, акцизного та податку.

Так, наприклад, при оподаткуванні ПДВ база оподаткування операцій з постачання товарів та послуг визначається, виходячи з їх договірної вартості з врахуванням загальнодержавних податків та зборів (окрім акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів) (п. 188.1 ст. 188 Податкового кодексу України). В результаті - страждають виробники підакцизної продукції, які не реалізують її вроздріб, оскільки вони додаткового сплачують ПДВ, що нараховується на суму акцизного податку.

Тому вважаємо за доцільне внести зміни в Податковий кодекс України, (п.188.1 ст. 188), додавши і суб'єктів господарювання, що виробляють підакцизні товари.

Податкові важелі не працюють ефективно ще й тому, що до цього часу в нашій країні не створено системи ефективної взаємодії між платниками податків та державними фіскальними органами. Фактично держава намагається орієнтуватися в податковій політиці виключно на власні фіскальні завдання, ігноруючи при цьому інтереси платників податків. Державне правове регулювання у сфері оподаткування корпоративного сектору варто трансформувати з суто фіскального інструменту на ефективний засіб соціально-економічного регулювання суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : [монографія] / В. Федосов, В. Опарін, С. Льовочкін ; за наук. ред. В. Федосова. — К. : КНЕУ, 2002. — 387 с.

2. Економічна енциклопедія : в 3 т. / ред. кол.: С. В. Мочерний та ін. — К. : ВЦ «Академія», 2000. — Т. 2. — 770 с.

3. Бабіченко В.В. Корпоративні фінанси: сучасна парадигма розвитку: [моногр.] / В.В. Бабіченко. – К. : ИД «Виниченко», 2014. – 552 с.

JEL I18

Глухова Валентина Іванівна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

У статті розглядаються питання бюджетного фінансування розвитку охорони здоров'я на загальнодержавному рівні за останні роки з початку реформування галузі. Проаналізовано виконання плану, динаміку та структуру фактичних видатків з державного бюджету на охорону здоров'я в розрізі економічної, фунціональної та програмної класифікації.

Ключові слова: *охорона здоров'я, фінансування, бюджет, реформа.*

Фінансове забезпечення охорони здоров'я за джерелами фінансування поділяють на державне та недержавне. Державне фінансове забезпечення охорони здоров'я – це підсистема всієї системи фінансового забезпечення, яка базується на використанні державних фінансових ресурсів, зокрема, бюджетних. Питання забезпечення необхідними коштами цієї важливої галузі соціальної сфери завжди було і є в центрі уваги науковців і практиків [1,2,3].

Дослідження бюджетного фінансування охорони здоров'я проведено за період 2010-2016р.р., тобто за час, коли в Україні було започатковано і проводиться реформа галузі.

Проаналізуємо частку видатків на охорону здоров'я у зведеному бюджеті: якщо у 2010 р. вони становили 11,07% від видатків зведеного бюджету, то в 2016 р. лише 8,93%, що пояснюється, насамперед, тим, що за останні роки значна частина коштів йде на оборону, на обслуговування державного боргу.

Результати аналізу динаміки загальних обсягів видатків бюджету на охорону здоров'я, унаочнені на рис.1 [4], свідчать про зростаючу динаміку видатків з місцевих бюджетів і спадну – з державного бюджету, що зумовлено звпровадженням з 2015 року медичної субвенції. В середньому загальнодержавні видатки складають 16-20% від асигнувань зведеного бюджету в дану сферу соціального розвитку.

Фінансування системи охорони здоров'я з державного бюджету у розрізі загального й спеціального фондів свідчить, що протягом аналізованого періоду традиційно переважають кошти загального фонду (80-88%), з тенденцією до зростання останні 2 роки.

Аналіз бюджетного загальнодержавного фінансування видатків на охорону здоров'я за економічною класифікацією говорить про те, що більша частина усіх видатків (90%) йде на поточні потреби, які необхідні для підтримання діяльності галузі. Щодо частки капітальних видатків, то вона, хоч і зросла до 9,9%, є дуже малою для забезпечення розвитку галузі.

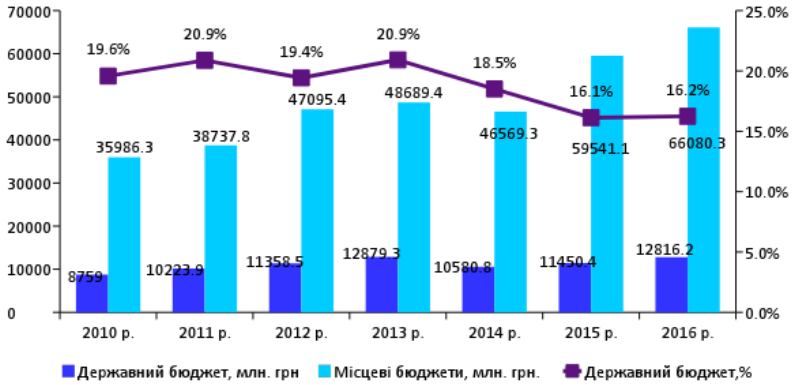

Рис 1. Структура та динаміка видатків на охорону здоров'я з державного та місцевих бюджетів [4].

Сфера охорони здоров'я в нашій країні потребує значного відновлення та перебудови, так як більшість лікарень є дуже старими і потребують капітального ремонту. Також є необхідність у відкритті нових закладів, придбанні нового обладнання та транспорту. На проведення усіх цих заходів необхідні дуже великі кошти, і розмір яких в нашій країні не в змозі забезпечити фінансування навіть найбільш важливих потреб.

Аналіз видатків за програмною класифікацією вказує на те, що на конкретні бюджетні програми в галузі охорони здоров'я з державного бюджету йде основна частина видатків – 73-83% в 2011-2015 р.р., а в 2016 р. вони склали аж 95,6%. Видатки за бюджетними програмами, на відміну від загальних, мають чіткі цілі, мету, розрахунки, плануються та фінансуються на основі програмно-цільового методу, який переважно застосовується на рівні державного бюджету.

Останніми роками у сфері охорони здоров'я створюється все більше різних програм фінансування, що допомагає направити кошти на певні конкретні потреби, також фінансування по таких видатках простіше контролювати. Щодо загальних видатків, не охоплених програмами, то вони складають значно меншу частину, у 2016 р. – лише 4,4%, що є позитивним моментом.

Видатки державного бюджету за функціональною класифікацією на охорону здоров'я за досліджуваний період зазнали значних структурних змін.

Суттєво зросли видатки на іншу діяльність у сфері охорони здоров'я (з 17% до 40%), до якої відносяться видатки на інші заклади у сфері охорони здоров'я, такі як дитячі будинки, станції переливання крові, тощо. Значно зменшились видатки на профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади (з 23% до 10%), що є негативним явищем для населення, підвищуючи ризик захворюваності на певні хвороби. Видатки на санаторно-курортні заклади та лікарні загального профілю значно зменшились в 2016 р., причиною чого стало введення в 2015 р. медичних субвенцій, які частково покривають витрати на лікарні та лікарняні заклади.

На одному рівні залишається фінансування спеціалізованих лікарень та закладів (близько 30%), фінансування видатків на дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я (близько 3%), що є дуже низьким значенням.

Щодо виконання плану фінансування видатків на охорону здоров'я з державного бюджету, то за весь період він не виконувався жодного разу і в більшості випадків недовиконання становить більше 5%. Найбільш критичними є 2012 р. та 2015 р., коли бюджет не було виконано на 10%.

Отже, фінансування галузі на рівні державного та місцевих бюджетів є недостатнім. Низький рівень виконання бюджетів та спрямування коштів переважно на поточні потреби, а не на розвиток охорони здоров'я є вкрай вразливим для галузі в умовах її реформування.

З метою вирішення існуючих проблем, розвитку системи охорони здоров'я та її фінансування в Україні в 2010-2014 р.р. в рамках «Програми економічних реформ України на 2010–2014 роки» було вперше проведено реформування галузі, проте реформа так і не була завершена. У 2015 р. урядом було розроблено програму нової реформи медичної галузі, якою передбачено три етапи реформування, які мають на меті запровадження нової моделі фінансування системи охорони здоров'я, яка передбачає чіткі гарантії держави щодо медичної

допомоги, кращий фінансовий захист для громадян у випадку хвороби, ефективний розподіл ресурсів та скорочення неформальних платежів.

Для вирішення проблем фінансування галузі заплановано заходи зі збільшення ефективності використання бюджетних коштів, а після їх проведення та проходження перехідного етапу реформування запропоновано додаткові джерела коштів, які б збільшили фінансові можливості галузі. Серед них запропоновано медичне страхування, а також надходження від податків на алкоголь, тютюн, та інші, шкідливі для здоров'я продукти. У 2016-2017 рр. було прийнято низку постанов щодо реформування галузі, зокрема було закріплено нову модель системи охорони здоров'я – модель національного солідарного медичного страхування, ухвалено створення госпітальних округів, підвищення заробітної плати медичним працівникам на 30 % та інше.

Реалізація запланованих заходів можлива при надійному організаційному, нормативному, методичному і достатньому державному фінансовому забезпеченні розвитку системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Глухова В.І., Красільнікова В.Ю. Проблеми фінансового забезпечення системи охорони здоров'я України / Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. - Випуск 2/2009 (55). - Частина 1. – С. 108-112.

2.. Лисяк Л. В., Красільнікова Ю. О. Бюджетна політика у сфері охорони здоров'я як підгрунтя сталого людського розвитку //ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії. 2016. - № 3 (39) - С 113- 119.

3. Соціальна політика в Україні: реалії та перспективи оновлення / За ред. В.Г.Никифоренка - Монографія / МОН України. Одеський нац. Економічний унів-тет. Одеса, 2015. - 363 С.

4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://treasury.gov.ua/main/uk/index

JEL G32, M41

Исмаилов Ниязи Муса оглы
доктор философии по экономике,
доцент кафедры «Бухгалтерский учет и и аудит»
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ АНАЛИЗА РЕНТАБЕЛЬНОСТИ: НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

В статье рассматриваются теоретические предпосылки и методические вопросы формирования системы показателей анализа рентабельности. Анализируются действующая методика и различные зарубежные варианты их расчета, их положительные и отрицательные стороны. Сделан вывод по поводу наиболее практичного метода расчета коэффициента рентабельности.

Ключевые слова: *финансовая отчетность, прибыль, рентабельность, собственный капитал, финансовый анализ.*

Совершенствование правового регулирования экономических отношений, расширение сфер деятельности компаний и выход их на мировой рынок усиливают значение и необходимость реформирования системы бухгалтерского учета, отчетности и финансового анализа. Это, в свою очередь, требует дальнейшего совершенствования методологии, методики и практики анализа прибыли и рентабельности с учетом требований международных и национальных стандартов учета и отчетности.

В настоящее время методические и практические вопросы анализа рентабельности занимают одно из ведущих мест в научных исследованиях и разработках, как зарубежных, так и отечественных ученых. В экономической литературе данная проблематика рассматривается в работах К. Ноубса, Ж. Ришара, Э. Хендриксена, Л. Бернстайна, Л. Гиляровской, О. Ефимовой, В. Ковалева, Г. Савицкой., А. Хорина, А. Шеремета, Г. Аббасова, Г. Намазалиева, С. Сабзалиева и других.

Методика анализа рентабельности основывается на системе показателей, обеспечивающей реальную оценку деятельности компаний и способствующей принятию управленческих решений финансового и инвестиционного характера. Существует множество критериев, по которым можно оценить результаты деятельности и деловой активности компаний. Для этого рассчитывают

коэффициенты рентабельности, которые в международной практике учета и анализа классифицируются следующим образом:

1) показатели, рассчитанные на основе прибыли;

2) показатели, рассчитанные на основе использования активов;

3) показатели, рассчитанные на основе потоков денежных средств.

Ввиду того, что финансовая отчетность содержит несколько параметров прибыли, внешние и внутренние пользователи могут рассчитать целый ряд показателей рентабельности в зависимости от целей проводимого ими анализа. Необходимо отметить, что в зарубежной практике анализа финансовой отчетности методические и практические вопросы, связанные с использованием прибыли в качестве основы для расчета показателей рентабельности, остаются дискуссионными. На наш взгляд, это связано, прежде всего, с существующими различиями в определении прибыли, формах отчета о прибылях и убытках и национальных стандартах бухгалтерского учета. Разнообразие подходов к определению прибыли четко прослеживается по результатам анализа отчетов о прибылях и убытках компаний экономически развитых стран [1, с.77; 2, с. 56].

Практика показывает, что в современных условиях действующая методика анализа показателей рентабельности частично соответствует требованиям информации финансовой отчетности. Так, некоторые широко известные показатели рентабельности не в полной мере отвечают условиям сопоставимости факторов, с помощью которых они формируются. Современные определения природы и экономического содержания отдельных показателей результатов деятельности не соответствуют методам их расчета. Анализ не всегда базируется на достоверной и надежной информации, не полностью охватывает все стороны деятельности, аналитические результаты нередко не позволяют своевременно выявить недостатки. Современный экономический финансовый анализ и их центральный блок «анализ рентабельности» не всегда успевают адекватно реагировать на происходящие изменения в международных стандартах финансовой отчетности (МСФО) и национальных стандартах бухгалтерского учета (НСБУ).

Зарубежными и отечественными учеными-экономистами предложены и апробированы различные варианты расчета показателей рентабельности [3; 4; 5; 6]. Отметим, что методика их исчисления остается одним из дискуссионных вопросов в отечественной практике учета и анализа. С переходом на НСБУ в отечественной практике появились показатели, используемые в международной практике анализа финансовой отчетности, такие как рентабельность

собственного капитала (ROE), рентабельность задействованного капитала (ROCE), рентабельность активов (ROA), окупаемость инвестиций (ROİ), прибыль до вычета процентов и налогов (EBİT), объём прибыли до вычета расходов по выплате процентов, налогов, износа и начисленной амортизации (EBİTDA). Если исходить из требований информации финансовой отчетности, то в современных условиях показатели рентабельности следует выделить в две группы:

1) общие показатели рентабельности;

2) показатели эффективности использования инвестиций.

Вместе с тем при анализе ROE, ROCE, ROA возникают проблемы, связанные с их расчетом, в частности, с оценкой числителей и знаменателей. Отметим, полемичность данного вопроса. По мнению В. Ковалева, числитель и знаменатель ROE, ROA выражены в денежных единицах разной покупательной способности [7, с. 107]. Свое решение данной проблемы предлагает О.В. Ефимова, которая рассматривает два варианта расчета величины собственного капитала для анализа коэффициента его рентабельности: 1) использование данных о состоянии собственного капитала и активов на определенную дату; 2) использование при расчете их средней величины [4, с. 214]. На наш взгляд, второй вариант расчета названных коэффициентов более практичен, так как отражает процесс формирования прибыли в течение всего отчетного периода.

На практике на базе различных понятий прибыли рассчитываются показатели, позволяющие сделать анализ результатов деятельности и деловой активности компаний в современных условиях. Поэтому в зависимости от целей практического анализа определяются ROA, ROE, ROCE и другие стоимостные индикаторы результативности и эффективности производства. Чтобы судить о размерах прибыли и уровнях рентабельности, необходимо обговорить их способы и методики измерения и факторы формирования. В этом деле важное значение приобретает разработка научно обоснованной системы показателей и концепций капитала, позволяющих создать основу механизма увеличения прибыли и повышения уровня рентабельности. С нашей точки зрения, рентабельность активов компании должна превышать цену капитала компании. К такому характеру финансовой оценки деятельности компании можно подойти только на основе бухгалтерского баланса, представленного в контексте концепции сохранения и наращения финансового капитала. При этом на передний план выносятся вопросы разработки методических и практических основ организации учета и анализа, способствующие выявлению и оценке резервов роста прибыли и рентабельности.

Список использованных источников:

1. Хеддервик К. Финансовый и экономический анализ деятельности предприятий. Пер.с англ. / Под ред. Ю.Т. Воропаева. – Москва: Финансы и статистика, 1996. – 192 с.

2. Weaver S.C. The Essentials of Financial Analysis. Columbus: McGraw-Hill. – 2012. – 480 p.

3. Глазов М.М. Методика финансового анализа: новые подходы. – Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского Университета экономики и финансов. – 1996. – 164 с.

4. Ефимова О.В. Финансовый анализ: современный инструментарий для принятия экономических решений. – Москва: Омега-Л. – 2014. – 348 с.

5. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. – Москва: ИНФРА-М. – 1995. – 176 с.

6. Греченюк А.В., Греченюк О.Н. Анализ современного уровня, особенностей и тенденций показателей рентабельности российских акционерных обществ // Экономический анализ: теория и практика. – 2015. – т. 14, вып. 47. – С. 20-41.

7. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – Москва: Финансы и статистика. – 1996. – 432 с.

JEL Q11

Крот Людмила Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Шаповал Людмила Петрівна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто особливості визначення собівартості продукції в процесі формування ціни сільськогосподарських підприємств. Визначено процедуру калькуляції витрат сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: *собівартість продукції, ціна, фермерське господарство*

Продукція сільськогосподарського виробництва є вирішальним фактором, який забезпечує продовольчу безпеку держави та життя населення в цілому. Тому ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від призначення ціни на свої товари і послуги. Підприємство не просто встановлює єдину ціну, а швидше створює цілу систему ціноутворення, яка охоплює ціни на різні товари із асортименту. Структура ціноутворення змінюється одночасно з тим, як товар проходить свій життєвий цикл. Суб'єкт господарювання коригує ціни на товар, виходячи з витрат та попиту на продукцію. Тому в діяльності сільськогосподарського підприємства процес визначення собівартості є досить складним, та зовсім не легким завдання у прийнятті кінцевої ціни на продукцію.

Собівартість продукції – один з найважливіших показників виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства. У ньому фокусуються у грошовому вираженні витрати матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів у зв'язку з підготовкою, організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції. Собівартість належить до вирішальних чинників, що впливають на прибуток підприємств і показники рентабельності.

На собівартість продукції та рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції впливає складна наявність факторів зовнішнього середовища та конкуренції. І, в першу чергу, оскільки галузь має сезонний характер, показники собівартості підвищуються, а рентабельності знижується внаслідок росту цін на основні види виробничої собівартості.

Усупереч прямо пропорційному зв'язку впливу обсягу реалізації товарної продукції на рівень прибутку, зв'язок між величиною прибутку і рівнем собівартості зворотна. Чим нижче собівартість проданої продукції, обумовлена рівнем витрат на її виробництво і продаж, тим вище прибуток, і навпаки.

Собівартість реалізованої продукції сільськогосподарських підприємств визначають за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

У системі економічних розрахунків на підприємствах важливе місце займає калькулювання – обчислення собівартості окремих культур. Калькулювання потрібне для вирішення низки економічних завдань: обґрунтування цін на продукцію, обчислення рентабельності виробництва, аналізу витрат на виробництво, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів тощо.

Об'єкт калькулювання – це та продукція, собівартість якої обчислюється. Для кожного об'єкта калькулювання вибирається

калькуляційна одиниця – одиниця його кількісного виміру. Калькуляція собівартості продукції сільськогосподарських підприємств розраховується на 1 ц. готової продукції.

На сільськогосподарському підприємстві, діяльність якого має сезонний характер, практично відразу неможливо визначити фактичну собівартість сільськогосподарської продукції при оприбуткуванні зернових культур. Це можливо зробити тільки в кінці року. Тому доцільно використовувати методику калькулювання, яка базується на використанні планової (нормативної) собівартості та її коригуванні після закриття рахунків допоміжних виробництв до фактичної.

Плановий (нормативний) показник визначається на основі норм витрат на одиницю продукції, встановлених на підприємстві з урахуванням рівней використання запасів, праці, виробничих потужностей та діючих цін. Нормативні витрати переглядаються для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних.

При використанні цієї методики за результатами звітного періоду (місяця) необхідно відкоригувати вартість сільськогосподарської продукції до фактичної виробничої собівартості (п.21 П(С)БУ 9 «Запаси»).

Також слід зазначити, що списуються не тільки планові, але і фактичні витрати. Для цього на дату оприбуткування підготовлюється попередня калькуляція і визначається фактична собівартість сільськогосподарської продукції. Але в будь-якому випадку за результатами року необхідно визначати кінцеву (фактичну) собівартість та списувати калькуляційні різниці.

Під час калькулювання витрати групують за калькуляційними статтями, номенклатура яких залежить від особливостей виробництва. Установлюючи статті витрат, бухгалтер дотримується таких вимог:

– максимальну частку витрат, які включаються в собівартість обчислює прямо на окрему продукцію;

– статті непрямих витрат формуються так, щоб їх можна було цілком обґрунтовано розподілити між продукцією.

При визначенні виробничої собівартості зернових культур сільськогосподарські підприємства керуються Методичними рекомендаціями по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції сільськогосподарських підприємств, затверджених наказом Мінагрополітики від 18.05.2001 р. №132.

Так відповідно п.8.3 Методрекомендацій № 132 в собівартість зерна і зерновіходів включають витрати на вирощування та уборку зернових, а також на доробку зерна на току. Це пояснюється тим, що

до собівартості включаються всі витрати, пов'язані з виробництвом та транспортуванням зерна, до самого моменту його передачі на зберігання. Отриману суму витрат розподіляють між зерном і зерновими відходами наступним чином: зерно приймають за одиницю (1 ц), а зерновідходи прирівнюють до коефіцієнта, який розраховується за змістом повноцінного зерна.

Отже визначення собівартості продукції в процесі формування ціни сільськогосподарських підприємств має певні особливості, у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання. Так на сільськогосподарському підприємстві, діяльність якого має сезонний характер, практично відразу неможливо визначити фактичну собівартість сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – ст. 363.

2. Наказ Міністерства аграрної політики України «Методичні рекомендації по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції сільськогосподарських підприємств» від 18.05.2001 р. №132 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

JEL H19; H22

Мединська Тетяна Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування
Млечко Марія Іванівна
студентка Інституту економіки та фінансів
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів, Україна

КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНА РОБОТА ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто суть податкового контролю, види податкових перевірок. Проаналізовано результати проведеної контрольно-перевірочної роботи органами Державної фіскальної служби в Україні за 2013-2017 рр.

Ключові слова: *податковий контроль, податкова перевірка, Державна фіскальна служба, платники податків, контрольно-перевірочні заходи.*

Необхідною умовою функціонування ефективної податкової системи є податковий контроль, який забезпечує зв'язок платників

податків з органами державного управління, що наділені особливими податковими правами та повноваженнями. Функції податкового контролю законодавчо обґрунтовані Податковим Кодексом України (далі – ПКУ), який введений у дію в 2011 році і висвітлює нормативно врегульовані види, форми та процедури здійснення податкового контролю [1, с. 202].

Згідно з положенням ст. 61 ПКУ, «податковий контроль» – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2]. Одним із дієвих способів здійснення податкового контролю, вітчизняне законодавство визначає податкову перевірку.

Одним із способів здійснення податкового контролю є податкові перевірки. Саме вони є найбільш ефективним способом здійснення податкового контролю. Податкові перевірки забезпечують безпосередній контроль за повнотою і правильністю обчислення податків і зборів. Згідно ПКУ [2], податкова перевірка як форма податкового контролю – це діяльність податкових та інших контролюючих органів у межах визначеної компетенції з метою встановлення правильності обчислення та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). Податковий контроль, в тому числі податкові перевірки є прерогативою державних податкових органів.

Податкова служба України пройшла повну реорганізацію і Постановою Кабінету міністрів України від 21.05.2014 №236 було затверджено положення «Про Державну фіскальну службу України» [3], згідно якої Державна фіскальна служба (далі – ДФС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

До основних функцій ДФС належить забезпечення формування та реалізація єдиної державної податкової, митної політики в частині адміністрування податків і зборів, а також боротьба з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, здійснення в межах своїх повноважень контролю за надходженням до бюджетів податків і зборів та інших платежів.

Основними показниками, за якими здійснюється фактична оцінка адміністрування податків органами ДФС України, є [4, с. 250]:

1) виконання індикативних показників надходження платежів до бюджету;

2) сума донарахованих та сплачених за результатами перевірок податків і зборів, а також штрафних санкцій;

3) кількість проведених перевірок;

4) результати відпрацювання ризикових операцій та ін.

Водночас існуючі дисбаланси вітчизняної податкової системи зумовлюють недосконаліть податкового адміністрування, що значною мірою впливає на виникнення податкового боргу та тіньових відносин у фінансовій сфері.

Хоча в останні роки, органи ДФС декларують свою місію дорадчо-консультаційного органу а ніж контролюючого, тому за даними Державної фіскальної служби України, останнім часом в Україні забезпечується тенденція щодо зменшення кількості проведених контрольно-перевірочних заходів, що відображено на рисунку 1.

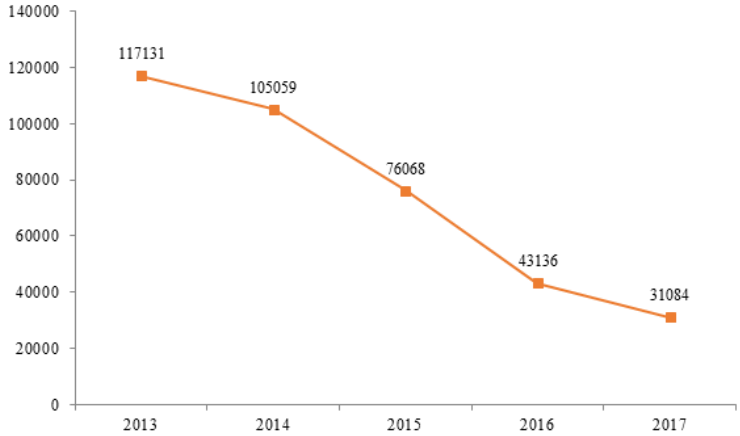

Рисунок 1 – Динаміка кількості контрольно-перевірочних заходів ДФС України за 2013-2017 рр.

Складено авторами за даними [5]

Спостерігаючи за даними на рис. 1, можна констатувати, що у 2017 році органами ДФС проведено 31 тис. контрольно-перевірочних заходів суб'єктів господарювання, що на 12 тис. менше, ніж у 2016 році. Крім того, проведені контрольно-перевірочні заходи за період з 2013 р. по 2017 р. зменшилися на 86 тис. а це менше ніж у 2017 році майже в 4 рази.

Контрольні перевірки щорічно зменшувались, однак у 2018 році ця тенденція змінилась, оскільки кількість перевірок почала зростати [5]. Роблячи прогноз на 2018 рік можна сказати, що перевірки і надалі зростатимуть, оскільки за період січень-лютий 2018 року кількість

перевірок становить 2886, що на 701 перевірку більше ніж за січень-лютий 2017 року.

Отже, виходячи з викладеного матеріалу, можна зробити висновки про те, що згідно стратегічних ініціатив розвитку ДФС України до 2020 року [5], органи ДФС прагнуть відповідати кращим світовим стандартам та з метою інтеграції до світової економіки намагаються ефективно адмініструвати податки, збори, платежі. Це свідчить про зменшення тиску на платників податків, якості відбору ризикових платників та операцій, а також зменшення кількості відвідування об'єктів оподаткування в рамках здійснення контрольно-перевірочної роботи посадовими особами ДФС.

Список використаних джерел:

1. Мединська Т.В. Податкова перевірка як один із способів здійснення податкового контролю / Т.В. Мединська // Збірник наукових праць ДЕТУТ – К. : ДЕТУТ, 2014. – Вип. 28. – С. 202-209.

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755- 17.

3. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 №236 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

4. Мединська Т. В. Етика у сфері адміністрування податків / Т. В. Мединська, І. С. Понятівський // Глобалізаційні процеси в розвитку національних економік : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (31 березня 2016 р.). – Ч. 1. – Тернопіль : Крок, 2016. – С. 250-252.

5. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sfs.gov.ua.

JEL G33

Петченко Марина Валентинівна
к.е.н.,доцент кафедрі обліку і фінансів
Іванова Анна Павлівна
магістр
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна

МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ ПАТ СК «ПЗУ»

У статті розглянуто економіко-математичні моделі діагностики імовірності банкрутства. Досліджена імовірність банкрутства страховиків за допомогою економіко-математичних моделей на прикладі ПАТ СК «ПЗУ».

Ключові слова: *банкрутство, ймовірність, страхова компанія.*

У будь-якій розвиненій країні від стану страхового ринку залежать практично всі сфери ділової активності. Як показує досвід, страхування є не тільки гарантом стабільності бізнесу, а й стимулом його швидшого розвитку.

Важливим аспектом стабільності страхового ринку є визначення схильності страхової компанії до банкрутства. Тому постає питання про вчасну та ефективну діагностику банкрутства, як одного з обов'язкових наслідків погіршення фінансової стійкості страхової компанії.

Ринок страхування України відчув вплив нестабільності економіки, через що він опинився у скрутних умовах. Протягом останніх років страховий ринок характеризувався зниженням попиту, зменшенням кількості укладених договорів, скороченням страхових премій та виплат. Так, у 2014-2016 рр. п'ята частина ринку - 84 компанії - припинили свою страхову діяльність, у 2017 році з ринку пішло ще 27 компаній.

Для аналізу імовірності банкрутства застосовують багатофакторні моделі, які дають змогу спрогнозувати банкрутство за 2 роки до його появи. У зарубіжній практиці поширена значна кількість моделей визначення інтегрального показника імовірності банкрутства. Для здійснення порівняльного аналізу методик діагностики банкрутства страхових компаній на прикладі СК «ПЗУ» детальніше розглянемо економіко-математичні моделі, такі як двофакторна модель Альтмана, модель Ліса, модель Спрінгейта та універсальна дискримінантна модель.

Двофакторна модель розраховує вплив двох показників - коефіцієнт поточної ліквідності і питома вага позикових коштів у пасивах. Результат моделі інтерпретується наступним чином:

- при $Z < 0$ - імовірність банкрутства <50% і зменшується в міру зменшення значення Z;
- при $Z > 0$ - імовірність банкрутства >50% і збільшується в міру збільшення значення Z;
- при $Z = 0$ - ймовірність банкрутства дорівнює 50%.[2]

Так, розрахунок моделі для СК «ПЗУ» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз імовірності банкрутства СК «ПЗУ» за двофакторною моделлю

Модель Z= -0,3877-1,0736*Кпл+0,0579*(ЗК/П)			
Показники	2015	2016	2017
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,58	1,83	1,94
Частка залученого капіталу у пасиві	0,83	0,83	0,80
Результат Z	-3,11	-2,30	-2,42

За даними таблиці 1 аналізу імовірність банкрутства для СК «ПЗУ» складає <50%, проте поступово зменшується. Недоліком цієї моделі є наявність лише двох факторів, які неможливо розглядати без сукупності інших показників та не адаптованість до вітчизняних реалій ведення бізнесу.

Наступною є модель Р. Ліса, яка представляє собою адаптовану методику Е. Альтмана, при цьому граничне значення Z = 0,037. Відповідно при зменшенні показника виникає висока загроза ймовірності банкрутства. Розрахунок моделі Ліса для СК «ПЗУ» наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз імовірності банкрутства СК «ПЗУ» за моделлю Ліса

Модель $Z = 0{,}063X_1 + 0{,}092X_2 + 0{,}057X_3 + 0{,}001X_4$			
Показники	2015	2016	2017
Відношення обігового капіталу до активів ($X_{1)}$	0,375053	0,298574	0,279876
Відношення виручки до активів ($X_{2)}$	0,61012	0,459301	0,387629
Відношення нерозподіленого прибутку до активів ($X_{3)}$	-0,59734	-0,33496	-0,2056
Відношення власного капіталу до позикового (X_4)	0,200534	0,204366	0,243777
Результат Z	0,045911	0,042178	0,041819

Бачимо, що показник знижується до граничного значення, що свідчить про необхідність прийняття певних заходів з поліпшення стану компанії.

Перевагою цієї моделі є проста в розрахунках, оскільки використовується лише чотири фактори. Недоліком є не адаптованість до вітчизняних підприємств.

Ідеї Альтмана були розвинуті зокрема і Спрінгейтом, який побудував модель, що більш повно відображає фінансовий стан підприємства. Якщо Z<0,862, то підприємство є потенційним банкрутом. Тоді як при Z>2,451 загроза банкрутства мінімальна і підприємство являється фінансово надійним. Отримані результати проведеного розрахунку моделі Спрінгрейта для СК «ПЗУ» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Аналіз імовірності банкрутства СК «ПЗУ» за моделлю Спрінгрейта

Модель $Z = 1{,}03X_1 + 3{,}07X_2 + 0{,}66X_3 + 0{,}4X_4$			
Показники	2015	2016	2017
Відношення оборотних активів до загальної суми активів ($X_{1)}$	0,611906	0,660137	0,577664
Відношення прибутку до виплат до активів ($X_{2)}$	-0,03413	0,018997	0,013736
Відношення прибутку до виплат до поточних зобовязань ($X_{3)}$	-0,14411	0,052542	0,046126
Відношення виручки до активів ($X_{4)}$	0,61012	0,459301	0,387629
Результат Z	0,674406	0,956661	0,822657

На підставі проведених розрахунків у табл. 3 бачимо, що за аналізований період у 2015 р. та 2017 р. показник Z свідчив про потенційне банкрутство. Перевагою моделі є можливість використання її як для великих, так і для малих підприємств, а також усунення недоліків моделі Альтмана. Недоліком є призначення моделі для оцінювання кредитоспроможності підприємств.

Проведемо діагностику імовірності банкрутства на основі застосування універсальної дискримінантної моделі О. Терещенка. Вона побудова на основі кількох методик прогнозування банкрутства на основі статистичних даних вітчизняних підприємств. Отримані результати можна інтерпретувати наступним чином:

- $Z>2$ – підприємство є фінансове стійким, не загрожує банкрутство;
- $1<Z<2$ – фінансова рівновага порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує;\
- $0<Z<1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів.[1]

Отримані результати проведеного розрахунку дискримінантної моделі О. Терещенка для СК «ПЗУ» наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Аналіз імовірності банкрутства СК «ПЗУ» за універсальною моделлю

Модель $Z = 1{,}5X1 + 0{,}08X2 + 10X3 + 5X4 + 0{,}3X5 + 0{,}1X6$			
Показник	2015	2016	2017
Відношення грошового потоку до зобовязань ($X_{1)}$	0,02	0,08	-0,15
Відношення валюти балансу до зобов'язань ($X_{2)}$	1,20	1,20	1,24
Відношення чистого прибутку до валюти балансу ($X_{3)}$	0,00	0,06	0,05
Відношення чистого прибутку до виручки ($X_{4)}$	0,00	0,12	0,13
Відношення виробничих запасів до виручки ($X_{5)}$	0,01	0,01	0,01
Відношення виручки до валюти балансу ($X_{6)}$	0,61	0,46	0,39
Результат Z	0,22	1,45	1,04

За результатами бачимо, що у 2015 р. значення свідчить про підвищений рівень загрози банкрутства, проте у наступних роках аналізованого періоду відповідає порушеній фінансовій рівновазі і вказує на активне реагування компанії.

Отже,слід зазначити, що наведені моделі мають суттєві недоліки, які пов'язані з розробкою їх для зарубіжних країн та з урахуванням розвитку їх економіки що може призводити до відтворення недостовірної ситуації на досліджуваному об'єкті. Тому виникає гостра потреба в адаптації існуючих економіко-математичних моделей щодо прогнозування імовірності банкрутства до вітчизняної економіки в напрямку корегування показників щодо відповідності до української звітності, з урахуванням галузевої приналежності суб'єктів господарювання та можливого впливу екзогенних та ендогенних факторів.

Список використаних джерел:

1. Altman E. Bankruptcy, credit risk, and high yield junk bonds / E. Altman. –NJ: Wiley-Blackwell, 2002. – 576 p.

2. Островська Г. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств / Г. Островська, О. Квасовський // Галицький економічний вісник. — 2011. - № 2. - с. 99–111.

JEL O20

Сніщенко Роман Григорович
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету
ім. М. Остроградського,
м. Кременчук, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У доповіді висвітлені основні аспекти моніторингу фінансової безпеки учасників фінансового ринку: сформульована його дефініція, визначені завдання та призначення індикаторів. Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку при їх функціонуванні в умовах впливу дестабілізуючих факторів. Предметом дослідження виступає інструментарій фінансової безпеки учасників фінансового ринку.

Ключові слова: фінансова безпека, моніторинг, учасник фінансового ринку, загрози.

Сучасна швидкозмінна ситуація на фінансовому ринку вимагає від його учасників негайного і адекватного реагування на зовнішні та внутрішні негативні впливи. Своєчасне виявлення загроз у діяльності учасників фінансового ринку є одним з найбільш суттєвих чинників їх фінансової стійкості, запорукою вдалого та плідного бізнесу. Це зумовлює необхідність постійного фінансового моніторингу позиції гравців ринку, їх зовнішнього конкурентного оточення і внутрішнього фінансового стану.

Процес фінансового моніторингу та його різновиди досить широко описані у вітчизняній та зарубіжній літературі. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад фінансового моніторингу у своїх наукових працях зробили такі вчені як Л. К. Воронова, І. О. Кульній, С. І. Пирожков, В. М. Барановський, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко та ін. Проте, на наш погляд, місце і роль моніторингу у фінансовій безпеці учасників фінансового ринку, питання внутрішнього та зовнішнього контролю з метою забезпечення їх сталої діяльності висвітлені не в повному обсязі.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» фінансовий моніторинг визначається як сукупність заходів, які здійснюються суб‘єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1]. Виділено первинний, обов’язковий та внутрішній види фінансового моніторингу [1].

У Вікіпедії та у [2] фінансовий моніторинг розуміють як «діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, по виявленню операцій, що підлягають обов'язковому контролю, і інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдженню зброї масового знищення» Фінансовий моніторинг тут поділяється на обов'язковий і внутрішній.

Кульчій І. О. у [3] виділяє динамічний, конкурентний, порівняльний, комплексний, базовий (фоновий) та проблемний моніторинг.

На наш погляд, у науковій літературі не достатньо висвітлені питання організації процесу моніторингу з метою забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку. Це зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Автори [5-7 та ін.] загалом визначають моніторинг як комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів.

Спираючись на вищезазначене, автор вважає за потрібне уточнити цей термін з точки зору його використання у понятійному апараті фінансової безпеки. Отже, *моніторинг фінансової безпеки учасників фінансового ринку* – комплекс заходів систематичного контролю їх зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення і оцінки впливів дестабілізуючих факторів та загроз їх нормальному функціонуванню.

Моніторинг фінансової безпеки здійснюється на всіх циклах життєдіяльності учасників фінансового ринку, на всіх етапах ризик менеджменту і на всіх стадіях антикризового управління.

Завданням моніторингу фінансової безпеки у сфері стратегічного управління є прогнозування, визначення і оцінка негативних впливів і загроз зовнішнього і внутрішнього оточення учасника фінансового ринку у довгостроковій перспективі з метою їх своєчасної мінімізації або ліквідації.

Завданням моніторингу фінансової безпеки у сфері оперативно-тактичного управління діяльністю учасника фінансового ринку є експрес-контроль, експрес-аналіз і експрес-оцінка зовнішнього і внутрішнього середовища з метою оперативного реагування на наявні загрози і прийняття управлінських рішень по їх мінімізації і ліквідації.

Індикатори фінансової безпеки є обов’язковими і невід'ємними показниками, які повинні виокремлюватись, враховуватись і використовуватись у діяльності учасника фінансового ринку для його безпечного ведення господарської діяльності. Єдиного і загальноприйнятого переліку індикаторів фінансової безпеки учасників фінансового ринку досі не існує.

Індикатори фінансової безпеки учасників фінансового ринку можуть застосовуватись як компоненти моніторингу в механізмах ризик-менеджменту, операційного, фінансового менеджменту, менеджменту персоналу та маркетингу. За даними попередніх досліджень автора [4 та ін.] індикатори фінансової безпеки можуть бути визначені з показників фінансового стану учасника фінансового ринку і показників стану його системи фінансової безпеки.

Заходи моніторингу фінансової безпеки здійснюються на усіх рівнях діяльності структурних підрозділів учасника фінансового ринку щодо їх функцій і завдань та включають відповідні правила і процедури, найбільш типовими серед яких є:

1) моніторинг розподілу повноважень та обов'язків, ретельний підбір персоналу, що зменшує кількість втрат через його непрофесіоналізм або корупцію;

2) моніторинг аутентифікації персоналу, котрі здійснюються шляхом отримання дозволу на виконання певних операцій через процедуру ідентифікації, погодження та затвердження;

3) моніторинг доступу до фінансових ресурсів, а також закріплення відповідальності за їх збереження і використання;

4) моніторинг достовірності проведених операцій;

5) систематичний моніторинг роботи кожного працівника апарату та структурних підрозділів учасника фінансового ринку;

6) моніторинг усіх правил та процедур роботи з фінансовими ресурсами, у тому числі визначених регламентом, внутрішніми документами;

7) моніторинг активності зовнішнього оточення учасника фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ssmsc.gov.ua/activities/finmonitoring

2. Фінансовий моніторинг // Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011– 558 с.

3. Кульчій І.О. Антикризове управління: навчальний посібник. – Полтава: ПолтНТУ, 2016. – 120 с.

4. Фінансова безпека учасників фінансового ринку. Монографія / Р. Г. Сніщенко. – Кременчук: вид. ПП Щербатих О. В., 2015. – 372 с.

5. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України за редакцією академіка НАН України С. І. Пирожкова – К., НІПМБ, 2003. – 42 с.

6. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: Монографія. / А. О. Єпіфанов. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

7. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.

JEL G21

Шаповал Людмила Петрівна
к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету
ім. М. Остроградського,
м. Кременчук, Україна

ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ В РЕГУЛЮВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто місце та значення економічних нормативів в умовах банківського регулювання та нагляду. Представлена сучасна структура економічних нормативів регулювання діяльності банків, їх нормативне значення та формула розрахунку. Проведено аналіз виконання економічних нормативів банківською системою України.

Ключові слова: *економічні нормативи, банківська система, банківський нагляд, капітал.*

З метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків Національний банк встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиком. Починаючи з 2001 року відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, яка затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року №368, Національним банком було установлено порядок визначення економічних нормативів, що були обов'язковими до виконання всіма банками.

Так протягом 2001 – 2015 років структура та нормативні значення змінювалися залежно від стану банківської системи в умовах світової фінансової кризи та вимог Базельського комітету з банківського нагляду. Починаючи з липня 2015 року, використовується наступна структура економічних нормативів регулювання діяльності банків (табл.1).

Базою для розрахунку економічних нормативів Н2, Н7, Н8, Н9 є регулятивний капітал банку, Н4-Н6 – співвідношення активів до зобов'язань, Н11 та Н12 – статутний капітал. При цьому слід зазначити, що з метою підвищення фінансової стійкості банківської системи України та захисту інтересів кредиторів і вкладників, відбулися зміни відповідно до збільшення мінімального розміру

регулятивного капіталу з 200 млн.грн до 500 млн.грн та приведення розміру статутного капіталу до розміру, не меншого, ніж:

- 120 мільйонів гривень – до 17 червня 2016 року;
- 300 мільйонів гривень – до 11 січня 2017 року;
- 400 мільйонів гривень – до 11 січня 2018 року;
- 450 мільйонів гривень – до 11 січня 2019 року;
- 500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року.

Також потрібно враховувати спеціальні вимоги щодо діяльності спеціалізованих банків, а саме встановлення спеціальних значень економічних нормативів Національним банком:

- Н4 – не менше ніж 30 відсотків;
- Н7 у розмірі – не більше ніж 20 відсотків;
- Н9 – не більше ніж 20 відсотків.

Таблиця 1 – Економічні нормативи регулювання діяльності банків, їх нормативне значення та формула розрахунку

	Економічний норматив	Формула розрахунку	Нормативне значення, %
Н1	Мінімального розміру регулятивного капіталу	$РК = ОК + ДК - В$	500 млн. грн.
Н2	Достатності (адекватності) регулятивного капіталу	$H_2 = \frac{РК}{А_Р + С_{вп} - НКР} x100\%$	не менше 10%
Н4	Миттєвої ліквідності	$H_4 = \frac{К_{кр} + К_А + Д_С}{Р_П + С_К} x100\%$	не менше 20%
Н5	Поточної ліквідності	$H_5 = \frac{А}{З_П} x100\%$	не менше 40%
Н6	Короткострокової ліквідності	$H_6 = \frac{А_Л}{З_1} x100\%$	не менше 60%
Н7	Максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	$H_7 = \frac{З_С}{РК} x100\%$	не більше 25%
Н8	Великих кредитних ризиків	$H_8 = \frac{З_В}{РК} x100\%$	не більше 8-кратного розміру РК
Н9	Максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	$H_9 = \frac{З_{ІН}}{РК} x100\%$	не більше 25%
Н11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	$H_{11} = \frac{К_{ІН}}{СТ} x100\%$	не більше 15%
Н12	Загальної суми інвестування	$H_{12} = \frac{СК_{ІН}}{СТ} x100\%$	не більше 60%

Нормативні значення інших економічних нормативів для спеціалізованих банків установлюються такі самі, як для універсальних банків.

В табл. 2 представлено динаміку виконання економічних нормативів регулювання діяльності банків України протягом 2015-2016 років.

Таблиця 2 – Виконання економічних нормативів регулювання діяльності банків України

млн.грн, %

Ек. норматив	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення	Виконання
Н1	129 816,9	109 653,6	115 817,6	-13999,3	так
Н2	12,31	12,69	16,10	3,79	так
Н4	78,73	60,79	55,55	-23,18	так
Н5	79,98	102,14	108,08	28,1	так
Н6	92,87	92,09	98,37	5,5	так
Н7	22,78	21,48	20,29	-2,49	так
Н8	364,14	308,27	208,31	-155,83	так
Н9	31,19	36,72	17,89	-13,3	так/ні
Н11	0,002	0,001	0,00001	-0,00199	так
Н12	1,10	0,60	0,22	-0,88	так

Отже, розглянувши динаміку виконання економічних нормативів регулювання діяльності банків України протягом 2015-2016 років, можна зазначити про відповідність отриманих результатів нормативним значенням.

Винятком є невиконання банківською системою нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами протягом 2015-2016 років.

З метою підтримки фінансової стабільності та виконання норм законодавства ЄС й рекомендацій Базельського комітету (Базель ІІІ) Правління НБУ 15 лютого 2018 року затвердило новий норматив банківського нагляду для українських банків – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Він відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів.

Виконання нормативу свідчитиме, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, достатньому для повного виконання ним зобов’язань.

На сьогодні в Україні діють три нормативи ліквідності банків: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6). Вони визначають, яку частину пасивів мають покривати активи відповідної строковості (20%, 40% та 60% відповідно). Проте вони враховують лише показники балансу на певну дату, тому є статичними. Такий підхід не враховує очікувані

відтоки та надходження і, як правило, недооцінює потребу у ліквідності банків у стресових періодах.

Новий норматив повинен забезпечити такий рівень ліквідності банків, якого б вистачило для повного і своєчасного виконання зобов'язань протягом 30 днів стресового періоду, тобто в кризових умовах, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів та вкладники відмовляються подовжувати депозити.

Згідно з нормами ЄС значення коефіцієнта LCR для банків встановлено на рівні 100%. З 1 грудня 2018 року норматив LCR стане обов'язковим до виконання. Банки розраховуватимуть його щоденно і звітуватимуть НБУ щомісяця. Норматив LCR відповідає загальноприйнятим у світі підходам оцінки ліквідності і є зрозумілим для міжнародних інвесторів.

Наступним кроком у цьому напрямку буде запровадження ще одного нормативу – коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), а також прийняття нових стандартів організації системи управління ризиками в банках України.

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління Національного банку України від 2 червня 2009 року № 315 «Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» із змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

2. Сайт НБУ [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/index

JEL G22

Milen Mitkov
PhD. (Insurance), Chief Assistant
Department of Insurance and Social Security,
D.A. Tsenov Academy of Economics
Svishtov, Bulgaria

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET IN BULGARIA AND UKRAINE (2008-2016)

The paper examines the development of the insurance market in Bulgaria and Ukraine and its change, focusing on the novelty of the topic. The main issues related to the insurance market are presented and discussed. A brief overview of developments in gross domestic product, gross premium income, insurance penetration, and country insurance coverage is provided.

Keywords: *insurance market, gross written premiums, GDP, insurance penetration, insurance density*

Insurance is part of the economy because it is related to certain economic relations. These are related to the formation and distribution of an insurance fund. This fund is formed by the insurance contributions that are collected by the insured persons. Entities of the insurance market are above all insurance companies that offer insurance and insurance candidates looking for insurance protection. An important subject of the insurance market is also the insurance intermediaries that facilitate the connections between insurers and consumers. The place of insurance in the economy of a country is characterized by the indicators: insurance penetration and insurance density[1, p.48].

The purpose of this study is to trace trends in the development of the insurance market in Bulgaria and Ukraine, in particular the macroeconomic indicators that characterize it and to show which of the above-mentioned countries the insurance market is more developed.

Gross domestic product is a major indicator reflecting the state of the national economy. Gross domestic product measures the amount of finished goods and services produced in the economy for a given period (usually one year).

The data in Table 1 show that during the period 2008-2016 the growth rate of Gross Domestic Product in Bulgaria has increased significantly. Continuous economic growth is observed both in the base year and in each subsequent year of the period. The exception is only 2009 when the negative rate of change (-0.3% compared to the previous year) was reported as a result of the financial and economic crisis. The slow but real growth of the economy since 2009 is largely due to the stable banking system, the currency board and the EU funds. The absorption of EU funds has had a significant impact on the positive growth of the economy.

Table. 1. Development of Gross Domestic Product in Bulgaria and Ukraine for the period 2008-2016.

Year	Gross Domestic Product Bulgaria	Real annual growth	Gross Domestic Product Ukraine	Real annual growth
	Billion /Euro/	(%)	Billion /Euro/	(%)
2008	36.45	x	91.27	X
2009	36.08	-0,3	82.72	-35.2
2010	36.76	1,3	102.08	12.4
2011	40.10	1,8	126.35	20.3
2012	41.95	1,8	133.31	7.9
2013	42.01	0,5	132.7	2.5
2014	42.76	2,0	82.51	- 22.1
2015	45.29	3,3	79,1	-31.6
2016	47.36	3,4	83.85	2.3

Source: www.xprimm.com and own calculations

In Ukraine, there is a negative trend towards the Bulgaria. Until 2012 there is a continuous economic growth, followed by a sharp economic downturn. A positive trend is that economic recovery is set in 2016. The reasons for the serious economic downturn are political crisis, military action and economic sanctions. In conclusion, for the survey period 2008-2016, the growth rate of in Bulgaria was 29.9% and Ukraine -8.2%.

The insurance market is defined as a pool of potential users of insurance services, insurance companies that offer these services, and intermediaries that create additional prerequisites for the implementation of the purchasing process. The main measure of the state and development of the insurance market gross premium income.

The data in Table 2 show that in 2016 the gross premium income of all insurance companies in Bulgaria, Lithuania and Ukraine is positive. For Bulgaria the increase is 4.2% and Ukraine 18.3%. There are also two trends, one with Bulgaria showing a steady upward trend in premium income for the whole period of the survey, and the second with Ukraine we have an

alternation of decrease in the initial period after a slight increase, then also a decrease and we have a positive increase at the end of the period. This means that the insurance market in Ukraine is slowly recovering. The reasons for this increase of 18.3% are: growth in life insurance segment, increase in non-government compulsory insurance (MTPL, Green Card), increase in health insurance, increase in property and cargo insurance, increase in reinsurance insight of the country.

Table. 2. Development of Gross written premiums in Bulgaria and Ukraine for the period 2008-2016.

Year	Gross written premiums Bulgaria	Real annual growth	Gross written premiums Ukraine	Real annual growth
	million /Euro/	(%)	million /Euro/	(%)
2008	925	x	2.211	X
2009	860	-6,8	1.785	-14.9
2010	830	-3,5	2.183	12.9
2011	825	-0,8	2.203	-1.7
2012	820	-0,6	2.041	-7.3
2013	884	7,7	2.596	33.3
2014	907	2,6	1.392	-6.6
2015	1.004	9,9	1.134	11.1
2016	1.048	4,2	1.237	18.3

Source: www.xprimm.com, www.forinsurer.com, www.fsc.bg and authors' calculations.

The aforementioned growth rates of the insurance market in Bulgaria and Ukraine are significantly higher than the rates of macroeconomic indicators and of the indicators for the development of important economic sectors. The achieved results are due to three main factors: macroeconomic stabilization, timely changes in the legal framework of the insurance activity, good control over the insurance sector by the insurance supervision. Despite these good outcomes, the insurance market remained modest in this period compared to the markets of developed European countries.

The data in Table 2 show that for the whole survey period 2008-2016 the rate of growth of premium income in Bulgaria increased by 13.3%. In Ukraine, there is an opposite trend. For the entire survey period 2008-2016, premium income declined by nearly 44.0%, which is close to ½. The results show that in the conditions of lasting macroeconomic stability in recent years, the insurance sector in Ukraine has the opportunity to develop positively.

Table. 3. Indicators which estimate the insurance market in Bulgaria and Ukraine for the period 2008-2016.

Year	Total premiums per capita (Density) Bulgaria	Total premiums to GDP (Penetration)	Total premiums per capita (Density) Ukraine	Total premiums to GDP (Penetration)
	/Euro/	(%)	/Euro/	(%)
2008	121.7	2.5	48	2.4
2009	114	2.4	39	2.2
2010	110	2.3	48	2.2
2011	113	2.0	48	1.7
2012	113	2.0	45	1.5
2013	122	2.1	57.4	1.96
2014	126	2.1	32.5	1.7
2015	141	2.2	26.6	1.5
2016	148	2.2	29.1	1.48

Source: www.xprimm.com, www.forinsurer.com, www.fsc.bg and authors' calculations.

The data in Table 3 show that during the period 2008-2016, insurance penetration in Bulgaria ranged between 2.2%. The rate of development of insurance penetration in Ukraine reports a direction to decrease. At the beginning of the period in 2008-2010, it ranged between 2.2-2.4%, while at the end of the period the insurance penetration was 1.5%, which is a decrease of nearly 38%. The growth rate of insurance penetration in Bulgaria exceeded the growth rate of insurance penetration in Ukraine. Insurance penetration in Bulgaria is close to the level of the Central and Eastern European countries, where the average value of the indicator is 2.5%. On the other hand, insurance penetration in Ukraine (1.5%), although lagging behind the indicator in countries such as Bulgaria and other Central and Eastern European countries, has a value higher than the average level of the penetration indicator in the CIS where the average size of the metric is 1.24%.

The data in Table 3 show that the insurance density in Bulgaria and Lithuania in the period after 2009 gradually increased to 148 euro in Bulgaria. This means that residents of the country allocate more money for insurance. There is a tendency in Ukraine to reduce the insurance density to nearly 30 euros in 2016. 1. The growth rate of the insurance density in Lithuania outstripped the growth rate of the insurance density in Bulgaria and Ukraine. For the whole period 2008-2016 the growth rate of the insurance density in Bulgaria is 21.3% and Ukraine - / - 37.5% / or close to 1/3. With regard to the insurance density indicator, Bulgaria ranks among the last among the European countries, where Europe averages 1843 euros

and the average for Central and Eastern Europe is 309 euros. On the other hand, however, the insurance density in Ukraine (30 euros) lags behind the indicator, both from Bulgaria, Lithuania and other CEE countries, and also from the CIS countries where the average amount of the indicator is EUR 77.

References:

1. Vasilev, V., Mitkov,M. (2016), "General Insurance", Faber, pp. 48.

2. Mitkov, M. (2017), "Development of the insurance market before and after the financial and economic integration of Bulgaria into the European Union / 1997-2016 /", *Svishtov, 9-10 November 2017y*., pp. 112-122.

3. The Financial Supervision Commission (2018), "Markets/insurance-market/statistics/non-life-insurance", available at: //http:/// www.fsc.bg (Accessed 23 April 2018).

4. Статистика страхового рынка Украины (2018), available at: //http:/// www.forinsurer.com (Accessed 23 April 2018).

JEL G38; L66; Q13

Serhiy Petrukha
Deputy Director of the Institute of Postgraduate Education of the Academy of Financial Management
Kyiv, Ukraine

REGULATORY INDICATORS FOR THE IMPLEMENTATION OF PRINCIPLES OF THE NEW FOOD SAFETY CONTROL SYSTEM (HACCP) IN UKRAINE

The theses of the scientific report provide empirical information on the progress of the implementation of the normatively defined time horizons for the harmonization of the national system of the technical regulation of agri-food products with the basic European model of early warning of threats to the food chain (at the micro- and meso-level) and food security (at the macro-level), in particular within the framework of the methodological foundations of Hazard Analysis and Critical Control Point functioning within the single food market of the European Community Member States.

Key words: *safety, domestic market of the EC member states, operators of agri-food market, technical regulation, HACCP.*

The Law of Ukraine "On Basic Principles and Requirements for the Safety and Quality of Food Products" dated December 23, 1997 No. 771/97-BP (hereinafter – the Law) provides for the mandatory development, implementation and application of the permanent procedures based on the

principles of the Hazard Analysis and Critical Control Point system (hereinafter – HACCP). Article 12 of the Law regulates the principles and procedure for carrying out state control by the competent body, which is carried out by the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection without notification of the market operator within the limits of the scheduled regime of the workload and rhythm of work of the corresponding agri-food capacities. The exceptions include cases where advance notification is essential in ensuring the effectiveness of control, in particular when planning a public audit of the permanent procedures based on the HACCP principles. In this case, the public audit shall be conducted under the condition of written notification of the market operator (a defined institutional branch of the agri-food industry) no later than three working days before its conduction.

To exercise the state control over implementation of the permanent procedures based on the HACCP principles, by the Order of the Ministry of Agrarian Policy dated February 15, 2017 No. 41, registered in the Ministry of Justice on March 15, 2017 under No. 357/30225, the forms of acts on the results of the public audit on meeting the requirements of the legislation concerning permanent procedures based on the HACCP principles by the market operators were approved.

According to the Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Supervision (Control) in the Field of Economic Activity" dated April 5, 2007, No. 877-V, the planned measures of state supervision (control) are carried out by the body of state supervision (control) over the activities of economic entities, which include:

1) a high degree of risk – not more than once every two years;

2) an average degree of risk – not more than once every three years;

3) a low degree of risk – not more than once every five years.

In 2017 the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection carried out planned inspections within the timeframe defined by the Plan of Complex Planned Measures of State Supervision (Control) of the State Supervision (Control) body for 2017, approved by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated November 15, 2016 No. 1909 (as amended by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade dated December 23, 2016 No. 2128), which are published on the official website of the Ministry of Economic Development and Trade with the date of the inspection commencement. At the same time, in 2018 inspections of the agri-food market operators will be carried out by the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection according to the Plan of Complex Planned Measures of State Supervision (Control) for 2018, approved by the Order of the State Regulatory Service

dated November 16, 2017 No. 139 which is also published on the official website of this government agency. According to the current legislation, the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection approved the Annual Plan of Measures of State Supervision (Control) by order No. 1131 dated November 28, 2017, in particular with regard to meeting the HACCP requirements by the agri-food market operators.

According to paragraph 2 of part 2 of the articles 20 and 21, paragraph 4 of part 1 of article 64 of the Law for:

1) the capacities that are engaged in activities with foodstuff, which include raw ingredients of animal origin (except for the small capacities) – meat, fish, milk processing facilities (objects), legally established terms of the HACCP implementation – not later than September 20, 2017;

2) the capacities that are engaged in activities with foodstuff, which include no raw ingredients of animal origin (except for the small capacities) – ready foodstuff, incl. bakery and confectionery industries, etc. – not later than September 20, 2018;

3) the small capacities – not later than September 20, 2019;

At the same time, when implementing inspections according to the Plan of Complex Planned Measures of State Supervision (Control) of the State Supervision (Control) body regarding compliance with articles 20 and 21 of the Law, if applicable, the requirements of paragraph 4 of part 1 of article 64 of the Law (non-fulfillment of the obligation to implement the HACCP system by the market operators) should be applied, in particular: non-fulfillment of the obligation to implement the permanent procedures on the capacities based on the principles of the Hazard Analysis and Critical Control Point system (HACCP) imposes a fine on legal entities (in the amount of thirty to seventy five minimum wages; for today it is 73.6–96 thousand hryvnyas); individual entrepreneurs (in the amount of three to fifteen minimum wages; for today it is 25.6–48 thousand hryvnyas) and stopping the capacities work.

The Comprehensive Strategy for the implementation of Chapter IV (sanitary and phytosanitary measures) of Section IV "Trade and Trade-related Issues" of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand (hereinafter – the Strategy) was approved according to article 64 of the Association Agreement between Ukraine and the EU and Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 24, 2016, No. 228. It provides for development and adoption of a number of the legislative and regulatory acts that take into account the regulatory requirements of the European Union legislation regarding quality and safety of the agricultural products, creating normative foundations for

the further development of institutional and regulatory capacity for the implementation of sanitary and phytosanitary measures on the part of the state supervision bodies, in particular the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection.

According to Article 26 of the Law, at the request of the market operator intending to export agri-food products, the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection conducts inspection of the specified capacity for compliance with the declared requirements and maintains a register (posted on the official website) of the approved export capacities (objects) indicating the country destination and each type of the agri-food product for which the fulfillment of the established HACCP requirements has been verified.

According to the operational data of the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection [2], the HACCP system covers 362 facilities (objects) that carry out activities with foodstuff which include raw ingredients of animal origin (with the exception of small capacities) and 867 facilities (objects) are at the final phases of the HACCP implementation (full completion is expected in 2018) on the territory of Ukraine. It should be noted that broad explanatory work by the state regulators, in particular, the Ministry of Agrarian Policy and the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection among the operators of the agri-food market has been carried out since the end of 2012 – since the issuance of the Order of the Ministry of Agrarian Policy No. 590 "On Approval of Requirements for the Development, Implementation and Application of the Permanent Procedures Based on the Principles of the Hazard Analysis and Critical Control Point system (HACCP)" dated January 01, 2012. Despite this and lack of the empirical information from the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection, the agri-food market analysts (for example, [1]) record a significant lag behind the normatively defined timeframe in the HACCP implementation, ensuring the institutional imbalance in the sustainability of the agrarian sector of Ukraine's economy and formation of the outlines of the agrarian crisis.

On April 4 of this year, a new system of quality control and food safety will be put into operation (the Law of Ukraine "On the state control over compliance with legislation on foodstuff, feed, animal by-products, animal health, and welfare" came into force on May 18, 2017, No. 2042-VIII), a key innovation of which is a risk-oriented approach to inspection of the market operators, an introduction of the relevant Act, a strict sanction system for institutional links in the agri-food market, incl. in case of identifying factors on their production that pose a threat to the lives and health of people, the inspector can make a decision on the temporary

suspension of the production (and/or turnover) of foodstuff (and/or feed). In our opinion, this and other regulatory innovations in the field of intensification of export of the agricultural products with high added value, the formation of foundations of the new state agricultural policy and state policy for the rural development (the draft law No. 8171, dated March 21, 2018) incl. Creation of the Institute of Agrarian Attaches will stimulate interest of the agricultural market operators in the HACCP system introduction as an integral part of their products entry into the European Union Member States markets.

References:

1. Два роки дедлайну – що потрібно зробити АПК для переходу на систему HACCP / AgroPolit.com. Гаряча агрополітика. URL: https://agropolit.com/spetsproekty/318-dva-roki-dedlaynu-scho-potribno-zrobiti-apk-dlya-perehodu-na-sistemu-haccp.

2. Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: http://www.consumer.gov.ua/default.aspx.

JEL H63, G01

Dimcho Ivelinov Shopov
PhD student, Department of Finance and Credit,
D. A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria

COMPARISON BETWEEN THE ECONOMY OF UKRAINE AND THE EU MEMBER STATES PART OF THE PIIGS GROUP DURING AND AFTER THE EUROPEAN DEBT CRISIS (2008-2017)

The report aims to show the impact of the 2008 financial crisis and the following European debt crisis on the economies of the PIIGS countries and Ukraine. The data used and analyzed is from the 2008 to 2017 period. The research shows the many negative consequences arising from the accumulation of obligations by the countries due to the poor economic environment created by the financial and debt crises that took place during that period.

Keywords: *European debt crisis, government debt, PIIGS, Ukraine.*

Economic impact of the European debt crisis on the PIIGS countries

In the beginning of the 2000s Greece was considered as one of Europe's fastest-growing economies. But in the following years the existing structural

deficit started to slow that growth and slowly the economy began to struggle. That deficit came from wrong government spending policy, which in turn lead to the assumption of progressively bigger amounts of debt. Since the Greek economy is predominantly dependent on tourism, as the 2008 financial crisis gained momentum the country suffered a bigger economic shock than most of the other affected European countries.

Despite the efforts of the government of Greece, The European Commission, the European Central Bank, and the IMF (the latest known as the Troika) during the 2008-2017 period, market with a massive debt crisis, the Greek indebtment kept rising. The Debt-to-GDP ratio went from 103.1% in 2007, reached its peak at 180.8% in 2016 and remained high in 2017 at 178.6% (highest in Europe) (Eurostat, 2018).

The Greek case is still open, and the country is yet to come out of the shock it went through, but another EU member state was considered as the first to collapse under its own success. Ireland's economic boom began in the 1990s and stretched into the early-mid 2000s. This success was largely fueled by unsustainable amounts of private debt and over inflated real estate market prices. When the housing bubble began to grow uncontrollably and eventually burst in 2007 the economy took a heavy blow. By 2010 the unemployment rate was more than 10% higher than in 2006, the budget surplus was eradicated and replaced by a deficit, reaching up to more than 30% of the country's GDP. This lead to massive banking losses, which caused depositors and bond-holders to cash in and all that forced the government to ask for loans from the EU and IMF.

During the 2008-2017 period Ireland's debt was unstable, starting from 42.4% of the GDP and reaching a peak of almost 120% in 2013. By the end of 2017 the government managed to implement an adequate policy regarding debt management, which reflected in lowering the Debt-to-GDP ratio to 68% (Eurostat, 2018).

Portugal's case is not largely different from the other PIIGS countries. As in some of the most affected by the 2008 financial crisis and the European debt crisis countries an excess of employees in the public sector and abnormally large salaries for the ones on higher positions in the administration can be observed. The mismanagement of resources, the accumulation of unstable debt left Portugal susceptible to the negative effects of the both crises. The struggling economy required strict measures to regain its normal level of development, but some of those actions lead to recession, which was followed by a rise in unemployment.

From the end of 2007 until the end of 2017 the Debt-to-GDP ratio of Portugal's economy was constantly rising, in the beginning due to the 2008 financial crisis, which was later replaced by the European debt crisis.

Starting at 71.7% in 2008 the ratio reached its peak in 2014 at 130.6%. The 2015-2017 period saw a small but encouraging drop to 125.7% (Eurostat, 2018).

From 2007 to 2011 the Italian economy suffered a drop of almost 7%, due to continuous recession and high levels of unemployment. During this period the public debt reached almost 2 trillion euro, largely because of the negative effect of financial crisis. Italy is one of Europe's largest economies, but the somewhat successful measures implemented to lower the country's public debt did not achieved the expected results. This failure could partially be due to the country's unstable parliamentary system which, alike the Greek case, makes it very difficult for politicians and government representatives to take decisive measures to deal with the effects of the crisis.

Italy's Debt-to-GDP ratio is the second largest, after that of Greece. In the beginning of the debt crisis in the end of 2008 it has just crossed the 100% threshold. By 2014 it has gone up by 30% to around 130% of the GDP. The peak of the indebtment was in 2016 when the Debt-to-GDP ratio was 132% and the next year no major improvement was observed (Eurostat, 2018).

Before the 2008 financial crisis and the burst of the real estate bubble Spain's economy was stable and the debt level was relatively low. This could be since external loans were balanced by the artificially inflated tax rates. But when the bubble burst that fake equilibrium could no longer be achieved. Many of the banks in Spain had to be bailed out, which was a tough task for the economy, which was already struggling. The country's credit rating took a tumble because of the rising debt levels. The financial assistance from the European banking system, needed to keep the Spanish economy running had to be preceded strict austerity measures, which led to social unrest all around the country.

In 2008 Spain's Debt-to-GDP ratio was the lowest, when compared to the other PIIGS countries, at around 40%. By 2012 it has doubled, reaching 85.7% and two years after that it peaked at 100.4% of the GDP. The next three years, from 2015 to 2017, no major change was observed, as the ratio remained at about 100%, with a slight downward trend (Eurostat, 2018).

Ukraine's economy during the 2008-2017 period

Ukraine's economy accomplished stable growth since the beginning of the new millennia. Until the end of 2008, the country achieved strong economic performance supported by favorable global conditions. This upward trend was halted by the emerging of the late-2000's recession, which was directly related to the 2008 financial crisis. Largely known as the

Great Recession, this period of overall economic decline began in the end of 2007 and ended in mid-2009. There is a common notion that the recession, together with the financial crisis paved the way for the European debt crisis (Ferreiro, Galvez, Carmen, & Ana, 2016).

The Great Recession and the 2008 financial crisis led to worsening in the economic situation of Ukraine, that resulted in the 2008-09 Ukrainian financial crisis. The state economy recovered in the first quarter of 2010, but enough damage was already done. Export of goods over the period decreased by 48.7%, while imports fell by 53.5%, export of services dropped by 23.2% and imports were down by 19.9%. The deficit of Ukraine's foreign trade in 2008 was estimated at $10,284 billion, which was almost three times more in 2007 (Aslund, 2013).

Regardless of the audacious efforts to consolidate public finances, Ukraine's growth potential remains destabilized by a large public sector, high public debt levels and inefficient provision of important civic services. Substantial progress has been made in reestablishing macroeconomic stability and reducing large structural imbalances. The policy that was implemented included strict regulation on public sector wage growth and reduced state support to the economy and the introduction of a flexible exchange rate helped stabilize the economy.

The most recent economic expansion in Ukraine was partly attributed to inflows of foreign credit and high global demand for industrial metals. Both factors have been rapidly fading since the beginning of the European debt crisis. Furthermore, the transition toward more resilient and stable growth may be difficult and prolonged. This means that the role of the government in managing this transition is fundamental to minimize social and fiscal costs and ensure a balanced economic recovery (The World Bank, 2017).

References:

1. Aslund, A. (2013, May 15). Ukraine's Financial Crisis, 2009. *Eurasian Geography and Economics, 50*(4), 371-386. doi:10.2747/1539-7216.50.4.371

2. Eurostat. (2018, April 11). *General government gross debt - annual data*. Retrieved April 12, 2018, from Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teina225

3. Ferreiro, J., Galvez, C., Carmen, G., & Ana, G. (2016). *The impact of the Great Recession on the European Union countries.* University of the Basque Country, Department of Applied Economics. Leioa: Financialisation, Economy, Society & Sustainable Development (FESSUD) Project. Retrieved April 17, 2018, from https://ideas.repec.org/p/fes/wpaper/wpaper150.html

4. The World Bank. (2017). *Ukraine - Public finance review (English).* World Bank. Washington, D.C.: World Bank Group. Retrieved April 08, 2018, from http://documents.worldbank.org/curated/en/476521500449393161/Ukraine-Public-finance-review

JEL F21

Боришкевич Олена Володимирівна
к.е.н, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ТРАНСКОРДОННІ ПОТОКИ КАПІТАЛУ: ФАКТОР РОЗВИТКУ ТА НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглядаються основні тенденції у сфері транскордонної міграції капіталу. Розкрито позитивні та негативні наслідки транскордонного руху капіталу. Автор наголошує на необхідності обережної лібералізації руху капіталу, оскільки цей процес вимагає наявності стабільного макроекономічного стану країни.

Ключові слова: транскордонні потоки капіталу, криза, лібералізація.

У сучасному світі, рух капіталу суттєво впливає на економічний розвиток країн. Іноземні інвестиції зробили свій внесок у накопичення капіталу та сталий розвиток у багатьох країнах і особливо у країнах з ринками, що формуються та країнах, що розвиваються. В цілому, граючи стимулюючу роль у розвитку світової економіки, міжнародний рух капіталу має різні наслідки для кран-експортерів та країн-імпортерів капіталу. Вони є не лише джерелом фінансових ресурсів, але й забезпечують створення робочих місць, є інструментом трансферу технологій, наукових розробок, а також інтеграції в глобальну економічну систему. Незважаючи на переваги фінансової лібералізації, слід відмітити складність емпірично довести, що лібералізація фінансового рахунку сама по собі приносить реальні вигоди [1]. Крім того, несвоєчасна лібералізація фінансового рахунку, також створює серйозні ризики. Як зазначив директор з питань перспектив розвитку Світового банку Ханс Тіммер: «Зростання міжнародних потоків капіталу сприяє підйому економіки у більшості країн, що розвиваються, проте такий потік ресурсів загрожує певними

ризиками і може загрожувати відродженню економіки у середньостроковій перспективі, особливо у випадку неочікуваного підвищення курсів валют чи виникнення «бульбашок» цін на активи»[2].

Міжнародні потоки капіталу стрімко збільшувалися протягом тривалого періоду часу. Валові потоки капіталу зросли з близько 5% світового ВВП в середині 1990-х років до 20% в 2007 році, тобто зростали приблизно в три рази швидше, ніж світові потоки торгівлі [3]. У припливі капіталу в країни з ринком, що формується та країни, що розвиваються за останні п'ятнадцять років спостерігається істотна нестабільність (рис. 1). Притік капіталу в ці країни викликає особливе занепокоєння багатьох директивних органів через негативний досвід кризи в країнах Азії 1997-1998 років та світову економічну кризу 2007-2008 років. Криза призвела до різкого скорочення міжнародних потоків капіталу у країни з ринками, що формуються та країни, що розвиваються, після досягнення історичного максимуму 2007 році. Починаючи з 2012, і особливо у 2014-2015 роках відбувся стрімкий відтік капіталу. Чисті потоки капіталу стали негативними в 2015 році і залишалися негативним і в 2016 році. Найбільш вагомими причинами відтоку капіталу, стали погіршення перспектив зростання в цих країнах, а також вплив монетарної політики США, зокрема кількісного пом'якшення і майже нульових процентних ставок в розвинутих країнах, зміни цін на нафту та глобальне неприйняття ризику. Значно скоротилися навіть обсяги прямих інвестицій, які є найбільш стабільним компонентом фінансового рахунку платіжного балансу цих країн.

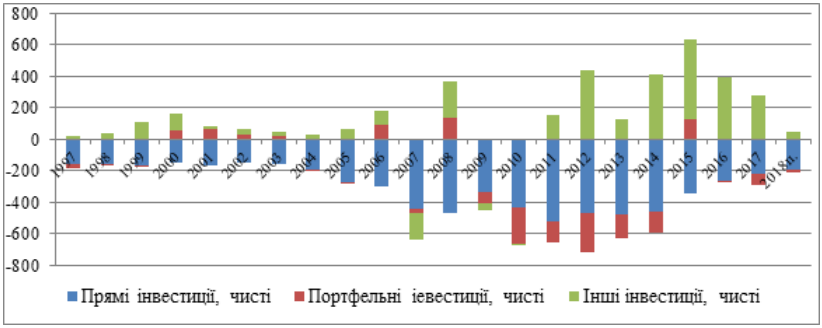

Рис.1 Фінансовий рахунок платіжного балансу країн з ринками, що формуються та країн, що розвиваються: чисті потоки капіталу (млрд. дол. США).

Джерело: побудовано автором за даними [4,5].

Проблеми вільного переміщення капіталу можуть виникати в тих випадках, коли іноземні інвестиції не пов'язані з продуктивними інвестиціями, або має місце різкий шоковий вплив надходження капіталу на ключові макроекономічні показники країни. В такій ситуації вимоги по боргах можуть швидко перевищити можливості країни у наявних ресурсах. Переважна більшість країн з ринками, що формуються, зокрема і Україна, мають значні незадоволені потреби в інвестиціях, оскільки вони недостатньо оснащені, для того щоб забезпечити перехід від зростання, що спирається на природні ресурси до більш стійких джерел економічного зростання. Однак безконтрольні масштабні фінансові потоки, здатні завдати руйнівних наслідків для країни з відкритою та слабкою економікою.

З 1 вересня 2017 року в повній мірі набрала чинності Угода про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечувати вільний рух капіталу, пов'язаного з надходженням прямих інвестицій, наданням кредитів, а також вільний рух капіталу, пов'язаний з портфельними інвестиціями і фінансовими позиками та кредитами [6]. Зважаючи на слабкі фундаментальні характеристики внутрішньої економіки України, варто зважувати усі можливі негативні наслідки фінансової лібералізації, оскільки, внутрішня макроекономічна політика і особливо стабільність фінансової системи мають ключове значення на шляху лібералізації руху капіталу [7, с.375]. Проте закритість фінансових ринків може позбавити країну перспектив розвитку. Відтак, для успішного процесу фінансової лібералізації країна повинна мати стабільну фінансову систему та здійснювати виважену макроекономічну політику.

Список використаних джерел:

1. Kose M. Ayhan, Prasad Eswar. Capital Accounts: Liberalize or Not? International Monetary Fund. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/capital.htm#author.

2. World Bank Sees Capital-Flow Risks, Global Growth Slowing to 3.3% in 2011. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.bloomberg.com/.../world-bank.

3. . International capital flows:Structural reforms and experience with the OECD Code of Liberalisation of Capital Movements Report from the OECD to the G20 Sub-Group on Capital Flow Management. June 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.oecd.org/economy/48972216.pdf.

4. Download entire World Economic Outlook database. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/download.aspx

5. International Monetary Fund. 2016. World Economic Outlook: Subdued Demand: Symptoms and Remedies. Washington, October. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/pdf/text.pdf.

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.

7. Час для реформ: лібералізація руху капіталу у контексті угоди про асоціацію між Україною та ЄС / О. Боришкевич // Глобальні та національні проблеми економіки**.** – 2017. – № 19. – С. 371-375.

JEL Z32

Бошота Н.В.,
к.е.н., ст.викладач кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито поняття туристської інфраструктури, визначено її склад, узагальнено методичні підходи до її оцінки, а також виявлено переваги і недоліки розглянутих методик. На основі системного аналізу виявлено основні проблеми розвитку туристичної інфраструктури. Аналізуються фактори, що сприяють і обмежують розвиток туристичної індустрії туризму країни.

Ключові слова: *інфраструктура, туризм, підприємництво, ефект, розвиток, управління, потенціал.*

Інфраструктура туризму як елемент економіки має високий рівень зносу і не відповідає вимогам споживачів туристської послуги. Україна, незважаючи на свій високий туристський потенціал, займає незначне місце на світовому туристичному ринку. У той же час, рівень туристської привабливості країни, який визначається сукупністю в першу чергу природно-географічних, культурно-історичних факторів, згідно з прогнозами значно вище. За оцінками фахівців Всесвітньої туристської організації (ВТО), потенційні можливості України

дозволяють при відповідному рівні розвитку туристичної інфраструктури приймати до 10 млн. іноземних туристів. Отже, спостерігається дисбаланс між потребами і можливостями економіки туризму. За всіма показниками, пов'язаними з розвитком інфраструктури, особливо транспортної та готельної, Україна помітно відстає від інших учасників туристичного ринку. За даними дослідження конкурентоспроможності туристичного сектора економіки, наведеного в звіті Всесвітнього економічного форуму, за якістю доріг Україна знаходиться на 125 місці з 139, за рівнем авіатранспорту - на 104, за кількістю місць в готелях - на 88, а по ціновій доступності розміщення в них - на 105 [4].

Формування і розвиток інфраструктури туризму - основа сталого розвитку туризму в регіоні Аналізуючи туристичну інфраструктуру, відзначимо, що вона сприяє розвитку туристичних ресурсів, спрямованих на створення умов для функціонування підприємств туріндустрії, формуванню і розвитку туристичних дестинацій. Особливість туристичної інфраструктури полягає в тому, що вона здійснює обслуговування місцевого населення і туристів, в зв'язку з цим її розвиток сприяє туристському освоєнню території, поліпшуються умови і якість життя населення, зростає привабливість території для гостей і туристів, виникає необхідність створення нових робочих місць для місцевого населення, яке проживає на її території [3].

Формування та розвиток туристичної інфраструктури є основою функціонування ринку туристичних послуг, це можна пояснити тим, що розвинена інфраструктура регіону є привабливою і бажаною для розміщення нових туристських об'єктів, споруд, тому швидше за все на цій території присутні об'єкти основної інфраструктури.

Інфраструктурне забезпечення дестинації і туризму в цілому в даний час набуває все більшого значення, впливаючи на обсяги туристичних потоків і економічні показники туризму. Для розвитку дестинації і спостереження за подіями необхідно володіти інформацією про туристичні ресурси і інфраструктуру. Для більш якісного вивчення і управління економікою регіонів, підвищення ефективності її функціонування доцільним є поділ великої дестинації на більш дрібні сегменти (дестинації), які володіють різними принадами (ресурсами, інфраструктурою та ін.).

Проаналізувавши і розглядаючи різні види і підходи до класифікації елементів, що входять в туристську інфраструктуру, уявімо її модель у вигляді основної та додаткової інфраструктури певної території, в конкретному випадку - дестинації.

До основної інфраструктури туристської дестинації відноситься:
- транспортне забезпечення;
- інфраструктурне облаштування;
- засоби розміщення;
- підприємства харчування;
- телекомунікаційні зв'язки;
- комунальні системи.

До додаткової інфраструктури відносяться:
- об'єкти розваг;
- спортивні споруди;
- торгівля і побутове обслуговування;
- об'єкти показу;
- туристські ресурси.

Туристична інфраструктура здійснює прямий і непрямий вплив на економіку. Прямий вплив - залучення коштів від послуг в туристичні підприємства, матеріальне забезпечення працівників туризму і створення нових робочих місць, зростання податкових надходжень. Непрямий вплив полягає в мультиплікативному ефекті міжгалузевої взаємодії. Ефект мультиплікатора буде тим більше, чим більше буде частка доходу, витрачена в межах певного регіону.

Вивчаючи особливості розвитку туристичної інфраструктури дестинації, вважаємо за необхідне розглянути нормативно-правову складову діяльності з розвитку даної сфери. Процес становлення і розвитку нормативно-правової бази туризму і туристської діяльності був досить тривалим, перш за все пов'язаний зі змінами соціально-економічних і суспільно-політичних умов життя. Проводячи аналіз нормативно-правової бази в сфері туристської діяльності, виявимо основні проблеми.

В першу чергу викликає побоювання той факт, що багато нормативно-правових актів і програм втратили свою силу, а нові перебувають на стадії розробки. Необхідність правового регулювання обумовлена, перш за все, постійним збільшенням туристських потоків.

По-друге, ряд регіональних і муніципальних довгострокових програм не приведені у відповідність з основним законодавчим актом, що регулює туристичну діяльність в країні.

По-третє знаходить підтвердження ідея про те, що перехід розвитку туризму на якісно новий рівень, в тому числі і в сфері нормативно-правового регулювання можливий тільки при належній увазі до проблем підготовки кадрів у сфері туризму.

У багатьох регіонах, муніципалітетах відсутні організації, уповноважені на здійснення законотворчої діяльності, діяльності з

контролю, розробці, апробації на практиці та впровадження програм і заходів у сфері туризму, відповідно до цього туризм в окремих регіонах практично не розвивається, хоча в даний час туризм, як зазначалося раніше, - одна зі складових економіки, є високоприбутковою сферою діяльності, яку можна порівняти за ефективністю інвестиційних вкладень з нафтогазовидобувною та переробною галузями.

Відсутня галузь права, яка регулювала б відносини в сфері туризму, тобто великий блок юридичних норм в системі права, що регулює однорідні суспільні відносини і об'єднаний загальним методом регулювання. Отже розвиток законодавства в сфері туризму передбачає вирішення проблем правового регулювання туризму на державному рівні, які відображаються і на тенденціях розвитку нормативно-правової бази регіонів.

Таким чином, резюмуючи розглянуті питання, вважаємо за необхідне, що вивчення складових туристської інфраструктури доцільніше розглядати стосовно території (зони відпочинку). Розвинена туристична інфраструктура є основою сталого розвитку туризму в країні, здійснює прямий і непрямий вплив на економіку. Вивчення особливостей розвитку туристичної інфраструктури дестинації важливо проводити комплексно, враховуючи, в тому числі, нормативно – правову складову діяльності з розвитку туризму.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про туризм” від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80

2. Савченко В.Ф. Роль держави у розвитку туристичної індустрії України / В.Ф. Савченко, С.О. Стойка // Науковий вісник ЧДІЕУ. - 2013. - № 1(17). - С. 9 - 15.

3. Соколова К.О. Управління туристичним потенціалом підприємств / К.О. Соколова // Вісник Хмельницького національного університету. - 2010. - №3. Т.1. - С. 208-210.

4. http://www.unwto.org – Офіційний сайт Всесвітньої туристської організації.

JEL F420

Булах Ірина Іванівна,
викладач вищої категорії,
Шиманська Олена Володимирівна
викладач вищої категорії,
ВСП Агротехнічний коледж Уманського НУС,
м. Умань, Україна

КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено кризові комунікації у політиці. Вивчено відображення кризових явищ у політичному дискурсі. Проаналізовано особливості формування політичного дискурсу у кризових ситуаціях.

Ключові слова: *політичний дискурс, криза, кризові комунікації.*

Кризові явища є невід'ємним елементом політичного процесу, оскільки політика, як регулятивно - контрольна сфера суспільства, передбачає наявність постійного зіткнення інтересів індивідів та великих соціальних груп. Водночас (оскільки політика є публічною сферою, тобто є об'єктом спостереження з боку інститутів громадянського суспільства) будь - яка серйозна політична криза одразу перетворюється на колективну тему для обговорення, включається у сферу загальносуспільного політичного дискурсу, обертаючись на комунікативний феномен.

«Дискурс - це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різну форму вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [4, с. 74].

Отже, дискурс являє собою складне та комплексне утворення, що є змістовно ширшим за комунікацію як таку. Дискурс є не просто комунікативним актом, але комплексним та цілісним поєднанням різноманітних факторів, що уможливлюють комунікативну взаємодію. Дискурс фактично являє собою комплексне поєднання комунікації та її передумов, він не просто реалізується у комунікації, він її задає через комплекс метакомунікативних чинників.

Політичний дискурс - це загальносуспільне комунікативне поле, що присвячене обговоренню політичних проблем. Політика є публічною сферою. Крім того, як регулятивно - контрольна система, що стосується загальносуспільних проблем управління та так чи інакше впливає на життя кожного з громадян даної держави, поле суспільного дискурсу є значним та охоплює усіх політично - активних громадян.

Взаємодіючи між собою, політичні актори поєднані рамками політичного дискурсу. Будь - яка кризова ситуація, що виступає своєрідним порушенням традиційного та звичного стану справ у політичні системі суспільства, одразу викликає належну увагу та стурбованість з боку громадян, оскільки політична криза несе в собі потенційну небезпеку значних соціальних трансформацій. Тож за першої інформації про розгортання кризової ситуації, вона одразу перетворюється на феномен політичного дискурсу, розвиваючись за своїми власними законами.

Стратегія антикризових комунікацій - це стратегія завоювання контролю над суспільно - політичним дискурсом за умов впливу ірраціональних факторів масового сприйняття у кризових ситуаціях. Дискурсивне розгортання важливої політичної проблеми відбуватиметься у будь - якому разі, оскільки суспільний запит породжуватиме відповіді. Тому антикризова стратегія взаємодії з політичним дискурсом неодмінно означає наявність певних кроків, що мають забезпечити: 1) захоплення комунікативної ініціативи; 2) реалізацію через дискурс політичних завдань.

Серед перших кроків антикризової комунікації можна виокремити такі: сказати все повністю і без затримок (будь - яка затримка працює на потенційних опонентів); відмовитись від необ'єктивної інформації; забезпечувати постійний комунікаційний зв'язок (у формі офіційних публікацій, звернень тощо); зробити доступним керівництво для ЗМІ; вибачитись, якщо дійсно є за що вибачатись; робити сміливі рішення; дати проблемі «ім'я» (серйозна проблема у будь - якому разі одержить у дискурсі ім'я, як, наприклад, «Карибська криза», тому треба випередити події і самостійно найменувати кризу) [1, с. 117].

Криза, як ситуація недієздатності традиційних інститутів управління та неможливості діяти звичним способом, може породжувати стан недовіри суспільства до офіційних комунікаторів. Суспільство, як правило, у кризовій ситуації очікує на чіткі та зрозумілі відповіді та цілісне бачення ситуації. Якщо офіційні комунікатори не можуть запропонувати зрозуміле для соціуму

пояснення, то це може посилювати потенційну недовіру до офіційних джерел.

Очевидно, що кризові ситуації можуть суттєво відрізнятися за своїм походженням та механізмами вирішення. Пропонується така типологізація криз згідно зі сценаріями можливого розв'язання: 1) раптові кризи, коли немає часу на підготовку та планування; 2) криза, що виникає поступово та залишає час для проведення досліджень; 3) постійні кризи, що можуть тривати місяцями та роками.

Окрім позитивних, стратегії відповіді у кризовій ситуації можуть бути також і «негативними», тобто побудованими за принципом від зворотного. До їхнього числа, зокрема, належать: відповідь аристократа (нічого не пояснювати, не вибачатися, що характерно для авторитарних політичних лідерів, для яких важливо не показати слабкість власного режиму на публіці); знайти іншого винуватого - стратегія «публічної жертви» (за умов важкої кризової ситуації хтось із політиків може піти у відставку); удар у відповідь (перехід до звинувачень опонентів); нездолання сила обставин (апеляція до форс - мажору) [1, с. 120].

Цілком очевидно, що негативні стратегії мають цілком виразне ситуативне призначення та не можуть мати універсального використання. Тому вони можуть застосовуватися у комбінації з іншими підходами до комунікативного управління кризою.

Кризова ситуація відзначається декількома умовами, у яких розгортається комунікація: 1) неконтрольованість (часто ми не можемо передбачити наслідки дій; 2) різке скорочення керованих параметрів; 3) зміщення в бік базисних потреб (за шкалою А. Маслоу); 4) зростання значення інформації та інтерпретації подій; 5) зміна каналів інформації та зростання ролі неофіційних каналів у порівнянні з офіційними [3, с. 93].

Підсумовуючи все вищесказане, необхідно відзначити, що політична криза - це комунікативне явище, оскільки будь - які проблеми у сфері політики набувають негайного розголосу у суспільній комунікації. Публічна політика відображається у формі суспільного політичного дискурсу, що є поєднанням комунікативних актів (щодо політичних проблем) та умов комунікації.

За умов кризи будь - яка політична інформація відображається у дискурсі, трансформуючисьвідповідно до умов сприйняття політики суспільством. Комунікативні бар'єри, ірраціональність сприйняття інформації, стан підвищеної соціальної стурбованості можуть призводити до того, що криза відбиватиметься у політичному дискурсі

негативно для влади. Це потребує розглядати протидію політичній кризі у контекстіуправління соціально - політичним дискурсом.

Тому антикризові комунікації мають враховувати характеристики політичного дискурсу (масовість, ірраціональність, недовіру) та базуватися на принципах: 1) наочності; 2) пояснення; 3) доступності; 4) оперативності та об'єктивності; 5) репрезентативності (перед суспільством мають звітувати перші особи).

Список використаних джерел:

1. Акуліна О. В. Розвиток соціального партнерства в Україні. // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - №10. - С.116-122.

2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини. // Знання. - 2007. - С. 559.

3. Кинько Е.Н. Институт социального партнерства в Украине: параметры состояния и проблемы развития. // Економічний простір. - 2008. - №14. - С. 92-99.

4. Колосок А. М. Інституційне забезпечення соціального партнерства. // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 10. - С. 74-79.

5. Лебедєв І. В. Соціальне партнерство як засіб подолання економічної кризи. // Економіка та держава. - 2009. - №4. - С. 12-15.

JEL L74

Вершиніна Дарина Миколаївна
аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
Харків, Україна

АНАЛІЗ СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статі проаналізовано стан будівельної галузі України та основних тенденцій сектору. Досліджено діяльність будівельних підприємств, їх ефективність, результативність та проблемні питання функціонування.

Ключові слова: *будівельна галузь, індекс будівельної продукції, будівельні підприємства, рентабельність.*

Стан будівельної сфери відіграє значну роль у рівні конкурентоспроможності та процвітання економіки країни, а

діяльність галузі та її підприємств має суттєве значення для досягнення національних цілей соціально-економічного розвитку. Будівництво створює та надає об'єкти громадської інфраструктури та окремі споруди для багатьох видів діяльності, таких як: послуги, торгівля, комунальні послуги та інші галузі промисловості. Будівельна галузь важлива не тільки через кінцевий продукт. Вона також використовує працю великої кількості людей (прямо та опосередковано), таким чином впливаючи на економіку країни та регіону протягом усього процесу виробництва.

Будівництво є однією з основних і невід'ємних частин національного виробництва, що становить значну частку у валовому внутрішньому продукті (ВВП) успішних країн. У розвинутих європейських країнах, таких як Фінляндія, Франція, Норвегія, Німеччина, Австрія, частка будівництва у доданій вартості ВВП становить не менше 5,5%, а в країнах, що активно розвиваються вона вдвічі більша: Азербайджан – 11,38%, Вірменія – 11,57%, Білорусія – 10,89%. Для України цей показник за 2017 рік становить лише 2,3% [2].

Наслідком стабільного розвитку будівельної галузі є економічне зростання, а її занепад може призвести до рецесії. Будівельний сектор одним з перших реагує на зміни в економічній ситуації як позитивні так і негативні (Рис. 1). Кризові явища впливають на неї сильніше та раніше ніж на ВВП.

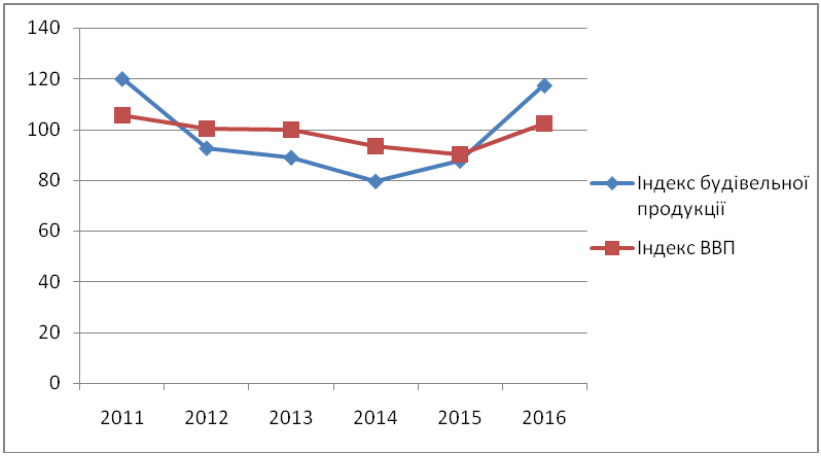

Рис. 1 Динаміка зростання ВВП та обсягів будівельної продукції по Україні [2]

Будівельна галузь є найбільш інвестиційно залежною галуззю народного господарства, що першою відчуває на собі наслідки фінансово-економічної кризи: програми будівництва призупиняються, інвестування скорочуються, платоспроможний попит знижується. В умовах євроінтеграції та полегшенні доступу українських підприємств до іноземного капіталу важливо розуміти стан галузі та перспективи розвитку для підприємств сектору.

У 2017 році обсяг виконаних будівельних робіт складав 105682,8 млн. грн., що на 43% більше порівняно з попереднім роком, а індекс будівельної продукції зріс на 8,9%, що пов'язане із зростанням будівництва нежитлових будівель та інженерних споруд.

Станом на кінець 2017 року зросли обсяги прийнятого в експлуатацію житла за всіма видами житлових будівель, на 21,4% зросло прийняття в експлуатацію об'єктів соціальної сфери. Крім того, порівняно з 2016 роком, станом на кінець 2017 року загальна площа та кількість квартир в прийнятих в експлуатацію житлових будинках зросла 21м^2 на 1000 населення.

Тим не менш, порівняно з 2015 роком у 2016 році кількість будівельних підприємств в Україні знизилась на 4832 суб'єкти. Найбільшу частку у їх структурі 96,8% складають малі підприємства і лише 3,2% середні підприємства. Станом на кінець 2016 року частка великих підприємств у загальній структурі суб'єктів господарювання галузі складала 0,0% (всього 2 підприємства).

Незважаючи на зменшення чисельності будівельних підприємств, обсяг реалізованої ними продукції зросла до 169 705,3 млн.грн., що на 18,8% більше ніж значення 2015 року.

Однак постійно знижується кількість зайнятих працівників на підприємствах галузі. У 2016 році цей показник становив 247 тис. осіб, що майже на 41% менше ніж станом на кінець 2011 року. Чисельність найманих працівників склала 241,7 тис. осіб, що на 166,6 тис. осіб менше порівняно з 2011 роком.

Порівняно з 2015 роком суттєво зросла вартість основних засобів будівельної галузі. На кінець 2016 року цей показник становив 46627 млн.грн., що на 17470 млн.грн. більше ніж у минулому році. Ступінь зносу основних засобів будівництва становить 36% порівняно53% у 2015 році.

На кінець 2016 року порівняно з минулим роком в цілому в Україні зросли обсяги капітальних інвестицій, в тому числі в матеріальні активи. Це включає і інвестування нежитлові та інженерні споруди. Проте знизились інвестиції за рахунок коштів населення на будівництво житла на 2052,8 млн.грн. В цей же час інвестиції за ранок

іноземних інвесторів зросли, проте його обсяг становить лише 9831,4 млн.грн., що становить лише 2,7 % від загального обсягу капітальних інвестицій.

За обсягом капітальних інвестицій будівельна галузь займає третє місце в економіці України після промисловості та сільського господарства. Станом на кінець 2016 року обсяг капітальних інвестицій в галузь становив 44444,0 млн.грн., що складає 12,4% у загальній структурі капітальних інвестицій України.

Незважаючи на деякі позитивні тенденції в галузі, фінансовий результат підприємств сектора до оподаткування від'ємний. Хоча частка збиткових підприємств 29,2% фінансовий результат від їх діяльності на 9342,9 млн.грн. перевищив результат прибуткових підприємств. Такий фінансовий результат є все ж таки є кращим порівняно з минулим роком, в якому збиток становив 25074,1 млн.грн. Загальний рівень рентабельності на кінець 2016 року становив -0,4%, що є значним покращенням порівняно з попереднім роком (-7,6%). Крім цього, у підприємств галузі не вистачає власного капіталу, зростає нерозподілений прибуток, у структурі капіталу переважають поточні зобов'язання, серед них кредиторська заборгованість, а в структурі оборотних активів – дебіторська заборгованість.

Отже, на сьогоднішній день в будівельній галузі України спостерігаються підвищення базових показників сектора: обсягу виконаних робіт, індексу будівельної продукції, обсягу реалізованої продукції, показників прийняття в експлуатацію будівель. Проте постійно знижується кількість будівельних підприємств та чисельність зайнятих працівників на підприємствах. Поряд із зростанням деяких фінансових показників, багато підприємств галузі залишаються збитковими, характеризуються нераціональною структурою капіталу та активів.

Отримані результати свідчать про те, що економічна безпека будівельних підприємств України потребує значної уваги, зокрема в частині організації комплексної системи забезпечення безпеко-орієнтованого управління особливо в умовах євроінтеграції, з якою пов'язані як додаткові можливості, так і додаткові ризики для підприємств галузі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

2. National Accounts Main Aggregates Database [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://unstats.un.org/unsd/snaama/dnllist.asp.

JEL Z32

Іванов Андрій Миколайович
к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТУРИСТИЧНИХ ФІРМ

У статті розглядається проблема фінансування тур фірм України. Доведено необхідність ретельного обґрунтування вибору джерел їх фінансування.

***Ключові слова**: інноваційний проект, туристична фірма, фінансування.*

В умовах економічної нестабільності в Україні важливим кроком є кардинальні зміни щодо забезпечення інноваційних проектів в туризмі необхідними фінансовими ресурсами для стійкого функціонування їх в умовах економічної кризи.

Під час кризи припинило свою діяльність біля 40% туристичних підприємств в Україні. Також поступово відбувається переорієнтація туристичних фірм (далі - ТФ) на в'їзний туризм, що дозволяє вирішувати проблему невистачання фінансових ресурсів [1].

Інновації та інноваційні проекти, які впроваджуються у ТФ України переважно пов'язані зі сферою інформаційних технологій: запровадження мобільного Інтернету, електронних каталогів пропозицій, поширення on-line-бронювання, пропонування клієнтам туристичних послуг у кредит. Також до інноваційних проектів слід віднести розробку нових неординарних турів та маршрутів, впровадження певних соціальних проектів та ін.

Для інноваційної діяльності та впровадження інноваційних проектів ТФ необхідно її фінансове забезпечення, яке б гарантувало ефективну діяльність компаній.

Згідно Закону України «Про туризм», туристична діяльність фінансується за рахунок: власних фінансових ресурсів суб'єктів туристичної діяльності, грошових внесків громадян і юридичних осіб; позикових фінансових коштів (облігаційні позики, банківські і бюджетні кредити); безвідплатних і добродійних внесків, пожертвувань підприємств, установ, організацій і громадян; позабюджетних фондів; засобів фонду розвитку України, яка формується за рахунок відрахувань суб'єктів підприємництва

незалежно від форм власності; іноземних інвестицій; надходжень від туристичних лотерей; інших джерел, не заборонених законодавством України [2].

Усі джерела фінансування інноваційних проектів ТФ можна розділити на залучені, позикові, власні та інші засоби (рис.1).

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційних проектів ТФ

Таким чином, для реалізації інноваційних проектів ТФ можна використовувати різні джерела фінансування. Кожне з них має свої переваги і недоліки, тому прийняття рішення щодо їх вибору слід ретельно обґрунтовувати (таблиця 1).

Таблиця 1

Особливості джерел фінансування інноваційних проектів ТФ

Джерела фінансування	Переваги	Недоліки
Само-фінансування	-незалежність від різноманітних фінансово-кредитних установ; -забезпечення фінансової стійкості підприємства; -зниження ризику банкрутства	-затримка платежів обмежує можливість фінансування інновацій за рахунок прибутку; -недостатній обсяг власних коштів зумовлює низьку інноваційну активність; -обмеження темпів розвитку
Позикові засоби	-можливість розвитку виробництва, --збільшення прибутковості власного капіталу; -швидке оновлення основних виробничих фондів	-погіршення фінансових результатів реалізації проектів; -високий ступінь ризику; -проблеми гарантій або застави, необхідних для кредитування

Залучені кошти	-акумулювання фінансових ресурсів шляхом розміщення акцій; -можливість відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів; -прямі вкладення у вигляді цінних паперів, основних фондів, промислової та інтелектуальної власності та прав на них здійснюються на основі укладання партнерських угод про спільне ведення інноваційної діяльності	-заангажованість конкурсного відбору інноваційних проектів; -не можуть залучати значні обсяги інвестиційних ресурсів; - розміщення цінних паперів є складним і дорогим процесом; -недостатній розвиток фондового ринку; -додаткова емісія цінних паперів може призвести до рейдерства

Оскільки інноваційна діяльність характеризується досить високим ступенем невизначеності й ризику, важливо використовувати різноманітні джерела фінансування впровадження інноваційних проектів для досягнення гнучкості та адаптивності ТФ до вимог ринку.

Список використаних джерел:

1. Кравчук І.В. Застосування ефективних антикризових заходів в управлінні фінансовими ресурсами на туристичних підприємствах України / І.В. Кравчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – №5, Т.2. - С. 166-169.

2. Закон України «Про туризм» від 05.09.95 р. // Відомості Верховної Ради. - 1995. - №31. (зі змінами, внесеними законом №2608-VI (2608-1) від 19.10.2010 р.). - С. 241-254.

JEL D14

Таня Йорданова
Докторант
Экономическая академия „Д. А. Ценов“
г. Свиштов, Болгария

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА СБЕРЕЖЕНИЯ И ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПЕРСОНАЛЬНЫЕ РЕШЕНИЯ

Сохранение и инвестирование процессов в качестве шагов в управлении отдельными денежными потоками по-прежнему недостаточно изучены с учетом места и роли личных финансов в финансовой системе. Предметом этого доклада являются факторы, которые влияют на людей при принятии решений о сбережениях и инвестициях, а экономические теории принимаются для субъекта. Субеъект является индивид как индивидуальный экономический субъект. Цель исследования – провести критический анализ экономических теорий, влияющих на решения отдельных лиц при принятии решений о сбережениях и инвестировании. Задачами автора являются:

- *создать краткую характеристику экономических теории;*
- *систематизировать факторы, влияющие на сбережения и инвестиционные решения.*

***Ключевые слова**: факторы, сбережения, инвестиционные решения, экономические теории*

Действия отдельных лиц как самостоятельных экономических субъектов при принятии решений о сбережениях сочетают «все виды финансовой деятельности и противодействие текущему потреблению» (Радулова, 2015). Сбережения могут быть определены как часть доходов, которые не направлены на потребление и характеризуются способность трансформироваться в инвестиции с целью получения будущего дохода или обеспечения будущего потребления. Инвестиции считаются основой экономического роста как для человека как экономического субъекта, так и для государства в целом. В экономической науке инвестиции рассматриваются как финансовая категория, в которой владельцы капитала сохраняют и увеличивают

свое богатство. Экономические теории как процесс управления личными входящими и исходящими денежными потоками - это четыре этапа в эволюции экономических взглядов.

Первый этап связан с теоретическими концепциями, предложенными представителями классической школы, для выяснения поведения индивидов в принятии сберегательного решения. Предполагается, что сбережения людей идентичны механизму сбережения капитала и являются основой экономического роста. Анализ А. Смита фокусируется на формировании доходов, а инвестиции рассматриваются как инструмент, который разъясняет механизм формирования доходов и экономии, которые не потребляются. Согласно Адаму Смиту, одной из причин бедности является отсутствие мотивации для создания богатства, и «чем больше вы инвестируете в процессы с хорошей производительностью, тем больше богатства создается в будущем» Представители классической школы рассматривают инвестиции как дополнение доходов и потребления ниши в потреблении людей без вмешательства государства в ходе экономических процессов.

Второй этап в эволюции экономических взглядов связан с консолидацией положений кейнсианства и теории абсолютного дохода. По словам Кейнса, процентная ставка не компенсирует сбережения и инвестиции, поскольку инвесторы и вкладчики - это разные субъекты бизнеса, и в основном их сбережения и инвестиционные решения не связаны с процентной ставкой. Кейнс определяет инвестиции как любое увеличение стоимости основных средств. В качестве стимула для инвестиций он определяет «ожидаемую норму прибыли» и «реальную процентную ставку». Инвестиции выгодны, когда ставка чистой прибыли превышает процентную ставку. Кейнс вводит понятие «склонность к потреблению», которое представляет собой функциональную взаимосвязь между категориями доходов и потребления. В соответствии с основным психологическим правом, когда доходы растут, потребительские расходы растут медленнее, чем сам доход, и в такой ситуации наблюдается тенденция к увеличению сбережений. Он определяет предельную склонность к потреблению как отношение роста инвестиций к росту капитала. По словам Кейнса, потребление и сбережения домашних хозяйств рассматриваются как полученные из располагаемого дохода. (Кейнс, 2016)

Третий этап включает неоклассические теории. А. Маршалл утверждает, что экономика стимулирует людей к сбережениям и рассматривает инвестиции только в долгосрочной перспективе.

Предшественники Маршалла считают, что экономия осуществляется только богатыми людьми, зарабатывая доход от капитала в обращении.

По словам Маршалла, для осуществления процесса сбережений требуются отклонения между полученным доходом, независимо от его источника, и текущим проживанием. В нем рассматривается мотивация экономить как предсказание и способность прогнозировать будущее, так и процентную ставку в качестве основного фактора, регулирующего объем экономии. Чем выше ставка, тем выше сбережения, тогда как снижение скорости увеличивает потребление.

М. Фридман представляет гипотезу о постоянном доходе, основанную на предположении, что индивид решает потреблять и экономить на основе ожидаемого совокупного дохода в течение его или ее жизни. По словам Фрейдмана, люди, как правило, стараются поддерживать постоянный уровень и приемлемый уровень жизни, не принимая во внимание личные отклонения от текущих доходов, и в этом смысле на их процентные ставки влияют их сберегающие эффекты, соотношение личное богатство и текущий доход. Серьезная критика теории постоянного дохода заключается в том, что она исключает возможность периодов денежных трудностей, которые люди склонны экономить, а не тратить свои сбережения.

Одновременно с теорией постоянного дохода также появляется модель жизненного цикла, согласно которой колебания в ритме получения личных доходов не являются случайными и дают возможности человека, пытающегося перенаправить свой текущий доход с периода, в течение которого он относительно высок с периодом, в котором доход относительно низок.

Четвертый этап включает современные теории, которые лежат в основе понимания того, что потребление зависит не только от текущих и прошлых заработков, но и от будущих ожиданий отдельных лиц. Потребители максимизируют ожидаемую, а не текущую полезность в течение своего жизненного цикла в результате получения информации, которая изменяет текущее финансовое состояние.

Общим во всех экономических теориях является получение уровня личного дохода как определяющего фактора для сохранения. В дополнение к уровню личного дохода по финансовым решениям для экономии и инвестирования также влияют другие факторы, характерные для конкретного человека:

- **Факторы, возникающие в результате личной финансовой ситуации**: уровень личного богатства, ритм, уровень личных доходов, уровень потребительской задолженности. В этом смысле высокий

уровень личного богатства не является фактором, стимулирующим экономию. Уровень потребительской задолженности оказывает двоякое влияние на размер сбережений, поскольку на значительных уровнях задолженности люди ограничивают сбережения и наоборот.

- **Социально-экономические и психологические факторы:** отношение сбережений, система ценностей, ожидания развития общей экономической ситуации, ожидания изменения потребительских цен, уровень налогообложения и т. д. Ценовые и дефицитные ожидания стимулируют текущее потребление и сокращают сбережения. На уровень налогообложения влияет сумма сбережений. (Радулова, 2015).

Факторы, влияющие на процесс сбережения и инвестирования, являются предпосылками эффективного управления денежными потоками и способностью максимизировать богатство посредством преобразования сбережений в инвестиции, и в этом смысле их знания являются целесообразными.

Список использованных источников:

1. Ермелина, Д. А. (2013). Инвестиции в свете икономической теории. *«Региональные проблемы преобразования экономики».*, 239-246.

2. Кенс, Д. М. (2016). *Обща теория на заетостта, лихвата и парите.* София: Изток-Запад.

3. Раулова, А. (2015). *Персонални финанси.* Велико Търново: Фабер.

4. Смит, А. (2010). *Богатството на народите.* София: Рата-София.

JEL O16

Рогов Георгій Костянтинович
к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ КОРПОРАТИВНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядаються складові концепції формування і функціонування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку. Розкривається загальний логічний взаємозв'язок концептуальних положень, які стосуються макроекономічного та корпоративного рівнів.

Ключові слова: *фінансові механізми, корпоративний сталий розвиток, стейкхолдери, корпоративні соціальні та екологічні стандарти.*

Забезпечення корпоративного сталого розвитку, тобто збалансованого в економічному, соціальному та екологічному вимірах, потребує розробки та реалізації концепції формування і функціонування системи його фінансових механізмів. Складові концепції мають містити її мету і теоретичні джерела, розкривати передумови і основні етапи реалізації концепції, визначати принципи, структуру, функції, генезис, методи формування та спосіб функціонування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку, а також характеризувати організаційну форму застосування цієї системи для управління розробкою та реалізацією стратегій забезпечення корпоративної стійкості. Метою концепції є створення фінансових умов, за яких корпоративний сталий розвиток стає оптимальним способом досягнення стратегічних фінансових цілей суб'єктів господарювання.

Предметом концепції є взаємопов'язані процеси формування і функціонування системи фінансових механізмів сталого розвитку як на макроекономічному, так і на корпоративному рівнях. Формування певних фінансових стимулів корпоративного сталого розвитку ще не

означає концептуальних перетворень системи його фінансових механізмів. З цією метою система має бути побудована на основі комплексу принципів (векторності розвитку, керованості системними змінами, комплексності застосування фінансових механізмів та їх сумісності), а також уможливлювати реалізацію функцій стимулювання підвищення корпоративних екологічних і соціальних стандартів, забезпечення балансу інтересів стейкхолдерів та фінансування сталого розвитку. В іншому випадку корпоративний сталий розвиток є вельми проблематичним. Наприклад, податкові стимули підвищення корпоративних екологічних і соціальних стандартів за дисфункції фінансування сталого розвитку не спроможні його забезпечити на корпоративному рівні.

Важливе значення в цій площині мають і передумови реалізації концепції (подолання кризових явищ в економіці, нормалізація інвестиційного клімату, стабілізація грошово-кредитної системи, істотне скорочення можливостей ухилення від вимог чинного законодавства, запобігання надмірного адміністративного тиску на бізнес та тінізації економіки тощо). Якщо вони відсутні, економічний вимір сталого розвитку залишатиметься для підприємств безумовним пріоритетом, попри спроби цільової переорієнтації фінансових механізмів.

Формування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку передбачає проведення еколого-трудової податкової реформи та запровадження торгівлі квотами на викиди парникових газів, створення умов для фінансування корпоративного сталого розвитку за рахунок бюджетних коштів і функціонування соціально-відповідальних інституційних інвесторів, забезпечення зв'язку вартості позикового капіталу та страхових тарифів з рівнем корпоративних екологічних і соціальних стандартів і забезпечення збалансованості інтересів стейкхолдерів в процесі формування корпоративної емісійної та дивідендної політик. Способом функціонування системи є розвиток фінансових механізмів під впливом фінансової політики і взаємодії структурних складових системи, а також застосування фінансових механізмів для розробки стратегій забезпечення корпоративної стійкості.

Слід підкреслити, що ступень реалізації концептуальних положень на макроекономічному рівні має певне порогове значення, яке призводить до якісної зміни корпоративного бачення стратегічних цілей. Така трансформація стає можливою і необхідною за наявності передумов, стимулів і спроможності фінансування збалансованого корпоративного розвитку. Вона може відбутися лише через вихід

існуючої системи фінансових механізмів з рівноважного стану та генерацію процесів самоорганізації системи на принципах корпоративного сталого розвитку.

Подальший розвиток системи фінансових механізмів набуває ознак фактора підвищення якості стратегій забезпечення корпоративної стійкості, що проявляється в достовірності визначення такого динамічного балансу індикаторів розвитку підприємства в економічному, екологічному та соціальному вимірах, за якого забезпечується, за припустимого рівня ризику у межах відхилень, що не загрожують втратою організації здатності до саморегуляції, оптимальна траєкторія цільових фінансових результатів. Цей висновок обумовлюється тим, що формування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку на основі зазначених концептуальних принципів зменшує невизначеність змін інституціонального середовища підприємства в стратегічній перспективі.

Зменшення невизначеності досягається, передусім, реалізацією принципу керованості системними змінами. Використання фінансових важелів у процесі економічних реформ має бути планомірним або достатньо достовірно прогнозованим. Прикладом реалізації зазначеного принципу може слугувати планомірне трьохетапне підвищення ставок екологічного податку протягом 2011 – 2014 років, відповідно до перехідних положень Податкового кодексу України, або прогнозованість ставок банківського кредитування в умовах стабілізації грошово-кредитної системи.

Проте реалізації одного принципу побудови системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку недостатньо для зменшення невизначеності умов господарювання до рівня, за якого ймовірність прогнозування їх змін дозволяє використовувати критерій Байєса-Лапласа в моделях обґрунтування оптимальної стратегії забезпечення корпоративної стійкості, що істотно підвищує точність розрахунків [1, с. 340–345]. Прогнозованість реакції інвестиційного, кредитного і страхового ринків, конкурентів, споживачів, профспілок, бізнес-асоціацій та місцевих громад на економічні реформи можна досягти за умови комплексного застосування положень концепції на макроекономічному рівні.

З іншого боку, поетапне формування на цій основі цілісної динамічної системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку може мати навіть деструктивні наслідки для фінансового стану підприємств, за відсутності методів реалізації концепції на корпоративному рівні. Йдеться про методи інформаційно-аналітичного

та організаційно-методичного забезпечення розробки і реалізації стратегій забезпечення корпоративної стійкості в системі фінансових механізмів [2]. Слід звернути увагу на те, що змістовність зазначених положень концепції та якість їх реалізації, справляє істотний вплив на процеси формування і функціонування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку, етапність економічних реформ і результативність системних перетворень. Від заінтересованості та спроможності корпоративного сектору забезпечити збалансований розвиток в економічному, екологічному і соціальному вимірах залежать відповіді на питання щодо можливості самоорганізації системи на якісно нових концептуальних принципах за певних умов господарювання та її наслідків. Реалізація концепції має забезпечити мультиплікативність ефектів функціонування компонентів системи фінансових механізмів сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Рогов Г. К. Формування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку : монографія. Херсон : ФОП Грінь Д. С., 2017. 424 с.

2. Рогов Г. К. Фінансові аспекти стратегії забезпечення корпоративної стійкості. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса. 2016. № 1 (60) С. 247 – 254.

JEL G 21

Бернатович Василь Володимирович
магістрант І курсу І групи
Факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник: к.е.н.,доцент Іващук О. О.

СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У данній статті розглянуто основні принципи організації ефективної системи забезпечення стабільності розвитку банківської системи країн світу. Розглянуто методи роботи з банками які знаходяться на межі банкрутства. Розроблено варіанти щодо покращення існуючої в Україні системи підтримки стабільності банківської системи.

Ключові слова: *банківська система, фінансова стабільність банку, дестабілізація валютного курсу.*

На сьогоднішній день, розвиток вітчизняної банківської системи є доволі неоднозначим. Дестабілізація валютного курсу із більш ніж трьохкратною девальвацією української гривні, низький рівень якості кредитних портфелів та відтік депозитів призвели до того, що за 2014-2017 роки втратили ліцензію на здійснення банківської діяльності близько 100 банків. Українська банківська система зробила небагато висновків з кризи 2008-2009 років. Лише деякі банки змогли наростити капітал та очистити власні активи, інші рятувалися за допомогою підтримки держави, треті зробили ставку на розвиток інтернет-банкінгу та інноваційних технологій, але переважна більшість зустрівшись з проблемами ліквідності та дестабілізації банківської системи не змогла пережити кризові явища які проявились у 2014 році.

Вивченню та дослідженню окремих теоретико-методологічних і практичних аспектів стабільності банківської системи присвячені праці таких учених, як зокрема: Я. Белінська [1], Н. Погореленко [2], В. Биховченко [1], М. Остроушко [2] та ін. Проте в умовах динамічності економічних процесів проблематика стабільності банківської системи залишається, постає потреба розроблення напрямів забезпечення стабільності банківської системи, у тому числі

шляхом запозичення досвіду банківських систем розвинутих країн, що сформувало мету нашої статті.

Тлумачення «стабільності банківської системи» у наукових джерелах досить різноманітне. Як бачимо, єдиного підходу до цього поняття немає. Найбільш поширені підходи до визначення поняття «стабільності банківської системи» ми можемо побачити у табл. 1.

Табл.1. Трактування дефініції «стабільність банківської системи»

Автор, джерело	Трактування терміна
Банківська енциклопедія [3]	«…комплексна характеристика стану банківської системи, при якому реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно та ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами»
Белінська Я. В. [1]	«…здатність з мінімальними витратами змінювати основні характеристики розвитку відповідно до трансформацій економічної системи та зовнішніх впливів»
Національний банк України [4]	«…комплексна характеристика стану банківської системи, при якому реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно та ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами (спадом економіки, фінансовою кризою, трансформацією економіки тощо)»
Погореленко Н. П., Остроушко М. В. [2]	«…комплексна характеристика стану банківської системи, при якому реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно та ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами»
Реверчук С. К. [5]	«…здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, зберігаючи здатність системи виконувати властиві їй функції та операції, за умови дотримання її цілісності і стійкості елементів, що дає змогу системі після впливу зовнішніх та внутрішніх сил повертатися до стану рівноваги»

Загалом, характерними ознаками стабільної банківської системи слід вважати прибутковість, відсутність банкрутства банків, відповідність національному законодавству, виконання покладених функцій у звичних умовах і за умов зовнішніх потрясінь або посилення диспропорцій з можливою трансформацією відповідно до викликів часу.

Проте, слід сказати, що у різних економічних ситуаціях банківські установи можуть дещо втрачати окремі елементи стабільності, що в свою чергу впливає на банківську систему країни в цілому. У такому разі повинні бути передбачені механізми, що запобігатимуть «розхитуванню» такими банківськими установами економіки країни. Для забезпечення стабільності банків державному регуляторові треба вчасно виявляти проблемні установи, уживати заходів щодо їх оздоровлення чи виведення з ринку. Важливу роль у забезпеченні стабільності банківської системи відіграють соціальна і політична стабільність у країні, стабільність національної грошової одиниці, рівень корумпованості тощо.

Загалом існують три традиційні методи роботи з банками які знаходяться на межі банкрутства: ліквідація з виплатою депозитів, поглинання з державною підтримкою, пряма державна підтримка. Для побудови дійсно ефективної системи захисту банківської системи від кризових явищ слід напрацювати певні принципи:

- принцип мінімізації витрат на порятунок банку. Тобто кошти фондів порятунку повинні використовуватися в останню чергу, за винятком випадків, коли банкрутство банку несе в собі системний ризик;

- фонди порятунку повинні формуватися за рахунок приватних банків. Основним джерелом наповнення фондів порятунку мають бути спеціальні відрахування застрахованих приватних банків. І саме такі фонди порятунку мають забезпечувати стабільність банківської системи;

- принцип фіскального захисту. Кризи, що виникають в банківському секторі, є природними та мають макроекономічну природу. Вони виникають внаслідок колапсу ринку активів та економічного спаду. З огляду на це у випадку нестачі власних фінансових резервів фонди порятунку повинні мати державні гарантії для забезпечення власної кредитоспроможності;

- принцип ефективного та прозорого державного управління. Даний принцип дуже важливий з точки зору довіри до банківського сектора. Підзвітність органів страхування депозитів та порятунку банків органам державної влади (чи то уряду, чи то парламенту) свідчитиме про постійний державний контроль за недопущенням зловживань у даній сфері.

Загалом, на нашу думку,з метою запобігання кризовим явищам у банківській системі необхідно створювати передумови її стабільного розвитку. Стабільність банківської системи в Україні повинна забезпечуватись як адекватним наглядом, так і прозорою діяльністю

самих банківських установ. З боку Національного банку України вітчизняна банківська система потребує постійного моніторингу, аналізу та оцінки взаємного впливу мікро- і макрочинників на діяльність банків, оскільки дуже чутлива до коливань у світовій економіці та до негативних дестабілізуючих внутрішніх чинників. Також банківські установи повинні надавати достовірну інформацію про свою діяльність, працювати, орієнтуючись на кожного окремого клієнта, і пропонувати доступні банківські послуги. Таким чином, спільні зусилля Національного банку України і банківських установ щодо забезпечення стабільності банківської системи сприятимуть підвищенню довіри до банків з боку населення і суб'єктів господарювання та позитивно впливатимуть на економіку.

Список використаних джерел:

1. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я. В. Белінська, В. П. Биховченко // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2012. – № 1 (22). – С. 72-84.

2. Погореленко Н. П. Забезпечення фінансової стабільності банківського сектора України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. П. Погореленко, М. В. Остроушко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12. – С. 306-311. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_56.

3. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України ; Знання, 2011. – 504 с.

4. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс] – Режим дос тупу : http://www.bank.gov.ua.

5. Реверчук С. К. Банківська система : підручник / С. К. Реверчук. – Київ : Ліра-К, 2014. – 400 с.

JEL H32, R38, R51, R58

Василькова Юлія Володимирівна
студентка ІІ курсу І групи
Факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник: доцент Заклекта О.І., к.е.н.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогодні особливо гостро постало питання здійснення децентралізації місцевих бюджетів України як напрям соціально-економічного розвитку, адже місцеві бюджети – це важливий інструмент для існування держави та регіонів зокрема. Розмежування податкових надходжень між державними та місцевими бюджетами є основним завданням для проведення фіскальної децентралізації як необхідної складової наповнення місцевих бюджетів. Адже саме місцеві бюджети покликані забезпечувати фінансування охорони здоров'я, освіти, культури та інших складових соціальної сфери.

Ключові слова: *фіскальна децентралізація, місцевий бюджет, місцеве самоврядування, об'єднані територіальні громади.*

У розвинутих країнах світу місцеве самоврядування, як правило, є найважливішим елементом системи державного управління. Завдяки розвитку суспільних відносин у другій половині ХХ ст. виникають нові суспільні послуги, окреслюються умови їх надання державою та органами місцевого самоврядування. Оскільки повноваження на надання більшості таких послуг закріплені за останніми, реалізація реформ у бюджетній сфері ускладнена або навіть неможлива у разі неефективного функціонування цього інституту. Саме тому реформування системи місцевого самоврядування згідно з положеннями фіскальної децентралізації є актуальним.

Фіскальна (фінансова) децентралізація – це здатність органів місцевого самоврядування незалежно і ефективно забезпечувати населення суспільними послугами шляхом узгодження видатків місцевого бюджету з потребами і уподобаннями. Фінансова децентралізація включає: перегляд структури податків і трансфертів, упорядкування видаткових повноважень, зміну ролі й місця органів управління в економіці. Обираючи модель розподілу фінансових

ресурсів між рівнями державної влади і місцевого самоврядування в Україні, в процесі фіскальної децентралізації потрібно врахувати існуючі класичні подібні моделі. Вони різняться інституційними відмінностями, національними особливостями соціально-економічних систем тощо. Україні у процесі вибору моделі фіскальної децентралізації та проведенні реформи у цій сфері, варто враховувати багатий зарубіжний досвід та проводити комплексне дослідження усіх аспектів реформування інституту місцевого самоврядування. Окрім розбіжностей у моделях фіскальної децентралізації, можна виділити ряд об'єднуючих тенденцій у процесі розвитку фіскальної децентралізації, зокрема розширення повноважень місцевих органів щодо визначення своїх власних податків і зборів, передачу їм додаткових функцій, об'єднання регіонів і муніципалітетів, і підвищення конкуренції між ними, необхідність реформування практично усіх систем фінансового розподілу ресурсів між рівнями влади, а також тяжіння усіх країн до фіскальної децентралізації середнього рівня.

Процес фіскальної децентралізації, який розпочався у 2014 році і нині продовжується в Україні ґрунтується на Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, метою якої є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [1].

Змінами, що внесені до Податкового кодексу України, підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів. Цим органам надано право самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг із їхньої сплати. Окрім того, передбачено механізм бюджетного регулювання – так звану систему тотального збалансування усіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя, що на нашу думку, є доволі правильним рішенням. При цьому, вирівнювання здійснюється лише з одного податку – податку на доходи фізичних осіб, решта платежів залишаються в повному розпорядженні місцевих органів влади.

Нова система вирівнювання, яка дозволяє залишати більшу частину коштів на місцях, забезпечила зміну частки дотаційних місцевих

бюджетів, одночасно збільшивши втричі частку бюджетів донорів та забезпечивши наявність збалансованих бюджетів. Органи місцевого самоврядування стали менше залежати від прийнятих у центрі рішень. Надходження власних доходів України у 2016 році зросли в 1,5 рази або на 48,5 млрд грн порівняно з 2015 роком та склали 146,6 млрд грн. Так, у 2017 році обсяг фінансового забезпечення місцевих бюджетів у порівнянні з 2016 роком збільшився на 43,7 млрд. грн. [2] Таким чином власні ресурси місцевих бюджетів зросли майже втричі. Органи місцевого самоврядування отримали реальні можливості для вирішення питань місцевого значення (ЖКГ, благоустрій, місцеві соціально-економічні програми, оновлення інфраструктури).

Після прийняття у 2017 році низки законів, що врегулювали проблемні питання об'єднання [3], процес формування ОТГ отримав новий імпульс до активізації. За результатами моніторингу Міністерства регіонального розвитку, станом на 01.01.2018 року в Україні утворено 699 ОТГ, з яких 34 ОТГ очікують рішень ЦВК про призначення перших виборів [2]. Громади об'єднали 3264 місцеві ради (29,1% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015 рік), в яких проживає 6 млн. жителів (14,3% від загальної кількості населення України). Процес децентралізації повільно, проте рухається.

Таким чином, основними практичними результатами територіальної децентралізації стало створення нових територіальних утворень – об'єднаних територіальних громад, одержання ними нових владних повноважень та самостійне право приймати управлінські рішення щодо використання власних фінансових ресурсів. Вцілому фіскальна децентралізація в Україні у 2015–2017 роках призвела підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів, стимулювання територіальних громад до добровільного об'єднання, вдосконалення міжбюджетних відносин, розширення можливостей до залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації проектів регіонального розвитку, забезпечела реформу регіональної політики.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року №333-р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80

2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 січня 2018 року (за грудень

2017 року) // Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово- комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/monitoring2018_01_ua#main-info

3. Закон про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1? pf3511=60032

JEL G 21

Гачик Тетяна Віталіївна
студентка ІІІ курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КІЛЬКОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

У тезах розглядається стан вітчизняної банківської системи, а саме : динаміка кількості іноземних банків у вітчизняній банківській системі. Розглянуто наслідки надмірного зростання частки іноземних банків порівняно з вітчизняними та запропоновано шляхи вирішення проблеми.

***Ключові слова**: банківська система,вітчизняні банки, іноземні банки.*

Світовий економічний простір охоплений глобалізаційними процесами. Звичним явищем у контексті глобалізації виступає перетік капіталу. Світовий досвід свідчить, що жодна країна не спромоглася створити повноцінну економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи. Одним із його проявів виступають іноземні інвестиції,зокрема у банківську діяльність. Банки як фінансові посередники забезпечують збалансування інтересів суб'єктів господарювання та дрібних інвесторів з контрагентами, які шукають вільних інвестиційних ресурсів на фінансовому ринку країни.

Метою статті є визначення частки іноземних банків в банківській системі України та їх значення у функціонуванні економіки.

Наявність банків з іноземним капіталом в Україні позитивно впливає на розвиток фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Однак є досить серйозні фінансові й економічні ризики

швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відпливом фінансових ресурсів. Тому розв'язання питання про форми й масштаби розширення присутності іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг має бути підпорядковано стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищення національної конкурентоздатності, економічної безпеки, зміцнення грошово-кредитної системи України [1].

Однак немає одностайності у розумінні та визначенні понять «іноземний банк» та «банк з іноземним капіталом». Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвесторові, становить не менше 10 відсотків [2].

При цьому, згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестори – особи, які провадять інвестиційну діяльність на території України (юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичні особи – іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності; іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України) [3].

За останнє десятиріччя приплив іноземного капіталу значною мірою скоригував стратегії розвитку вітчизняних банків. Банки вимушені трансформуватися: змінювати наявні організаційні структури на досконаліші, розширювати спектр послуг, у тому числі вдосконалювати механізм надання кредитів і зрештою ставати більш привабливими та відкритими для клієнтів. Іноземні банки впливають на зміну конкурентного середовища та, відповідно, змінюють рівень конкурентоспроможності окремих банків та банківської системи у цілому.

В Україні банки з іноземним капіталом, зайнявши міцні конкурентні позиції, фактично мають змогу обирати, який сектор економіки кредитувати, варіювати відсотковими ставками на вітчизняному ринку, витісняти слабкіші вітчизняні банки, при цьому основною метою таких фінансових установ усе ж залишається максимізація власної вигоди, а не забезпечення ресурсами стратегічних напрямів розвитку національної економіки України. Під

впливом іноземних банків вітчизняні банки мають загрозу втрати своєї частки на ринку та погіршення конкурентоспроможності, тому вони вимушені швидко реагувати на умови середовища, що дасть змогу наблизитися до показників діяльності іноземних банків та в результаті позитивно вплине на їх конкурентні позиції[4, с.48].

Наряду з іноземними банками виділяють ще один різновид банків, які утворені за рахунок іноземного капіталу – банки іноземних банківських груп. Відповідно до нових критеріїв, до групи «Банки іноземних банківських груп» входять установи, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам, у власності яких є контрольний пакет акцій щонайменше однієї банківської установи. Під час кризи 2008 року завдяки лояльності вкладників та фінансовій підтримці материнських компаній вони мали конкурентну перевагу, що виражалася у відносно низькій вартості кредитних ресурсів і можливості надання кредитів за більш низькими ставками[5].

Проаналізуємо динаміку кількості комерційних банків в Україні за 2008-2017 рр. (табл.1).

Таблиця 1

Основні показники присутності іноземних банків в Україні у 2008-2018 рр. [6]

	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом		В т.ч. зі 100% іноземним капіталом		Доля іноземного капіталу в уставному капіталі банків
		Кількість	У % до загальної кількості	Кількість	У % до загальної кількості	
01.01.2008	175	47	26.9%	17	9.7%	35.0 %
01.01.2009	184	53	28.8%	17	9.2%	36.7 %
01.01.2010	182	51	28.0%	18	9.9%	35.8 %
01.01.2011	176	55	31.3%	20	11.4%	40.6 %
01.01.2012	176	53	30.1%	22	12.5%	41.9 %
01.01.2013	176	53	30.1%	22	12.5%	39.5 %
01.01.2014	180	49	27.2%	19	10.6%	34.0 %
01.01.2015	163	51	31.3%	19	11.7%	32.5 %
01.01.2016	117	41	35.0%	17	14.5%	43.3 %
01.01.2017	93	38	40.9%	17	18.3%	-*
01.02.2018	82	38	46.3%	18	22.0%	-*

*- відстутняінформація

По-перше, ми бачимо що кількість діючих банків зменшилася зі 175 до 82, це пояснюється тим, що останні декілька років НБУ проводить перевірку платоспроможності банків, відповідно, ліквідуючи неплатоспроможні.

По-друге, банки з іноземним капіталом збільшили свою частку з 2008 до 2018 майже вдвічі і зараз вона складає 46,3 %. Це означає, що майже половина банківської системи України підпорядковується іноземним інвесторам, і саме вони можуть обирати сфери, на які вони виділятимуть позики, тим самим задаючи напрям розвитку нашої держави. Проте ми не можемо бути впевнені в об'єктивності цих даних, оскільки під видом іноземних інвесторів можуть отримувати прибутки вітчизняні бізнесмени, які вивели свої компанії в офшори.

Доля банків зі 100 % іноземним капіталом у відносних показниках також збільшилась більше, ніж удвічі – з 9,7 % до 22,0%. Проте в абсолютному показнику збільшилась на 1 одиницю. Доля іноземного капіталу в уставному капіталі банків у 2008 – 35,0 %, у 2016 – 43,3 %.

Отже,ми бачимо, що за останні роки банки з іноземним капіталом покращують свої показники та збільшують свій вплив на діяльність банківської системи України та української економіки в цілому. Відповідно, регулятор має вжити заходів щодо попередження негативних наслідків для вітчизняної економіки та захистити вітчизняну банківську систему від впливу іноземного капіталу.

Якщо виділити основні наслідки великої частки іноземних банків у вітчизняній банківській системі України, вони матимуть наступний вигляд:

1.Поява залежності економіки, ринку праці та бюджету, від ефективності діяльності інвесторів.

2.Можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, оскільки акціонери банків з іноземним капіталом загалом інвестують у ті галузі і в тих країнах, де прибуток і безпека є вищими.

3.Присутність іноземних банків може послабити позиції ще недостатньо розвинутої банківської системи країни. Місцеві банки, які не спроможні на рівних конкурувати з іноземними банками, банкрутують, що призводить до фінансової нестабільності в країні.

Для оптимізації та забезпечення фінансової безпеки банківської системи України у процесі залучення іноземного капіталу необхідно:

– запровадити системи управління грошовими потоками в державі, концентрацію їх у провідних банках на пріоритетних напрямах розвитку держави;

– підвищити конкурентоспроможність вітчизняної економіки та національної банківської системи, а саме:

– розробити державну політику розвитку і підтримки національних банків;

– розробити власні стратегії кожним банком щодо реформування та змін у менеджменті;

– створити умови для національних інвестицій до капіталу банків через сприяння легалізації некримінальних капіталів і виходу акцій банків на фондові ринки; приділити увагу уряду роботі з підвищення суверенного рейтингу України; розробити стратегії певних обмежень діяльності банків з іноземним капіталом на найближчі п'ять років для уникнення відтоку капіталу за кордон під час кризових явищ, що присутні нині;

– удосконалити правову та організаційну бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату;

Отже, фінансова криза 2008-2010 рр. стала індикатором, що дала змогу встановити значення іноземних банків для економіки України, зокрема справжні мотиви їх експансії, характер впливу на економічне життя країни та рівень ризиків для економічної безпеки держави. Проте, їх присутність на українському ринку мала і низку позитивних наслідків.Можна констатувати, що нині банки з іноземним капіталом є активними учасниками конкурентної боротьби на вітчизняному фінансовому ринку, проте для подальшого підвищення інвестиційного потенціалу банківської системи України та її стимулюючої ролі в соціально-економічному розвитку країни потрібен системний підхід до регулювання доступу іноземного капіталу до вітчизняного банківського сектору. Україні необхідно покращити економічний та політичний стан, забезпечити відповідність усім стандартам ЄС, забезпечити стабільність банківського сектору.

Список використаних джерел:

1. Геєць В. М. Іноземний капітал у банківській системі України / В. М. Геєць // Дзеркало тижня. – № 26 (605). – Режим доступу: http://www. dt.ua/2000/2040/53895.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність», із змінами та доповненнями. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.

3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» із змінами та доповненнями. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

4.Гірченко Т.Д. Дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків / Т.Д. Гірченко, О.О. Стороженко // Збірник наукових праць «Фінансово- кредитна діяльність: проблеми теорії та практики» Харків- ського інституту банківської справи УБС НБУ. – Харків. – 2014. – Вип. 1. – С. 44–52.

5.Гірченко Т.Д. аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні/Т.Д. Гірченко// Глобальні та національні проблеми економіки. - №16. – 2017 р. – [Електронне

джерело] . – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/16-2017/132.pdf

6. Офіційний сайт Мінфін – [Електронне джерело]. – Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php

JEL O17

Дідик Марія Мирославівна
студентка ІІІ курсу 2 групи
факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник: к.е.н.,доц. Стечишиин Т.Б.

ТІНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ЗАГРОЗИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У даній статті досліджено причини тінізації вітчизняної економіки. Виявлено наслідки явища «тіньова економіка», а також запропоновано шляхи подолання тінізації.

Ключові слова: *тінізація, криміналізація економічних процесів, нелегальний бізнес, неформальна зайнятість.*

Переважно у всіх країнах із ринковою структурою економіки завжди існувало таке явище, як «тіньова економіка». Ще жодній країні не вдалось розпрощатись із цим процесом назавжди. На вітчизняному рівні феномен тіньової економіки набуває значного поширення останніми десятиліттями. Доведено, що саме тіньова діяльність в національній економіці призводить до катастрофічних реалій, які спостерігаємо сьогодні: зростання безробіття, інфляційні процеси, недоотримання державним бюджетом податкових надходжень, зниження реального ВВП та добробуту населення.

Як суспільне явище «тіньова» економіка притаманна усім країнам незалежно від моделі та рівня їх соціально-економічного розвитку. Як органічна складова економіки будь-якого суспільства, «тіньова» економіка являє собою господарсько-комерційну діяльність, яка внаслідок певних причин прагне уникнути державного обліку та контролю [3].

Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних

та фізичних осіб [1]. На сьогодні прикладами тіньової економічної діяльності в Україні є: випуск не облікованих товарів, а також подальша їх реалізація; контрабандне ввезення товарів; нелегальні операції на валютному ринку; незаконна приватизація державного майна; нелегальний вивіз капіталу з країни; корупція; приховування реальних доходів суб'єктів господарювання та громадян.

Нерозвиненість деяких аспектів банківської системи також є однією з причин тіньового обороту у фінансовому секторі. Зокрема, здійснення більшої частини платежів у готівковій формі призводить до ненадходження до бюджету значних обсягів податкових платежів. В даному контексті одним з ефективних методів щодо зниження частки неврахованих грошових потоків є стимулювання та розвиток електронних безготівкових платежів [4].

За окремими оцінками, розвиток тіньової економіки в Україні може спричинити:

- локалізацію окремих ринків унаслідок поділу сфер економічного впливу;
- проникнення кримінальних елементів навіть у ті частини суспільства, що поки що не причетні до нелегального бізнесу;
- ігнорування громадянами чинного законодавства;
- відсутність накопичень капіталу, які б можна було використовувати для інвестування в економіку України [2].

На нашу думку, до негативних наслідків впливу тіньової економіки можна віднести також втрату інтелектуального та промислового потенціалу нації; непрозорий розподіл національного доходу держави; скорочення податкових надходжень, адже громадяни відхиляються від їх сплати; нелегальний експорт капіталу.

В Україні є велика кількість невикористаних можливостей для впровадження зарубіжного досвіду детінізації економіки:

- внесення певних змін до законів, що регулюють фінансову та банківську діяльність;
- посилення ролі держави у запобіганні реєстрації фіктивних підприємств;
- вдосконалення інституту відповідальності за ухилення від сплати податків чи інших обов'язкових платежів;
- розширення органів, що протидіють легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- стимулювання добровільного подання інформативних повідомлень від населення щодо проявів тіньових відносин, які вони помітили (досвід Німеччини та Канади);
- боротьба з неформальною зайнятістю (досвід країн ЄС).

Отже, спираючись на досвід різних держав, необхідно здійснювати економічну політику як в Україні, так і в інших економічно нестабільних країнах світу. На жаль, повністю знищити тіньовий бізнес ніяк неможливо. Однак, щоб зменшити обсяги економіки в тіні, необхідно розробляти цілеспрямовану стратегію розвитку національної економіки, за якою повинні бути чесними не тільки уряд, але й народ.

Список використаних джерел:

1. Бочі А. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання / Анжела Бочі, Василь Поворозник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf
2. Баранов С. О. Тіньова економіка: сутність, причини,соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні / С. О. Баранов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/10/08-3-2015.pdf
3. Мандибура В. О. Тіньова економіка як об'єкт системного наукового дослідження / В. О. Мандибура. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biblioteka.org.ua/book.php?id=1116673847&p=1
4. Савчич О. В. Основні чинники та шляхи протидії тінізації економіки України / О. В. Савич, І. В. Савич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3827

JEL G 21

Діну Марія Євгенівна
студентка III курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю.І., к.е.н.

ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМНО-ВАЖЛИВИХ БАНКІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНІ

У статті розглядається діяльність системно-важливих банків у банківській системі України. Розглядається динаміка активів і зобов'язань системно-важливих банків у 2014 - 2017 рр. та частка зобов'язань системно-важливих банків від розміру зобов'язань за банківською системою України. Пропонуються інструменти для вирішення проблеми ефективного управління діяльністю банків.

Ключові слова:*банківські послуги, банківська система України, комерційні банки,системно-важливий банк, стабільність фінансової системи.*

Виклад основного матеріалу дослідження.Системно-важливий банк — термін в законодавстві багатьох країн світу, яким класифікують комерційні банки, що займають вагому частку на банківському ринку і потенційне банкрутство яких здатне викликати порушення стабільності фінансової системи країни[3].

Національний банк України проводить класифікації системно-важливихбанківщорокупочинаючи з 2014. Станом на 2014-2015 рокибуло виявлено 8 системно-важливих банків, але в 2016 роціКомітет з питаньнагляду та регулюваннядіяльностібанківвизначив системно-важливими три банки: Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Національний банк приділяєособливуувагу таким банкам через їхзначнийвплив на фінансовустабільністьдержави[1].

Розглянемодинамікуактивів і зобов'язаньцих трьохбанків станом на 01.01.2014 р. - 01.01.2017 р. У рис. 1 та рис. 2.

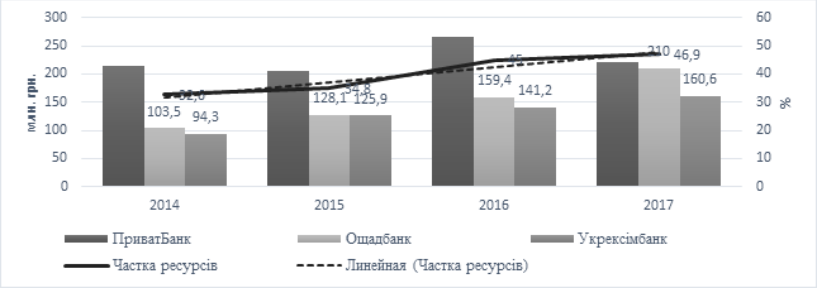

Рис. 1. Частка активів системно-важливих банків відрозміруактивів забанківською системоюУкраїни у 2014-2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [2, 6].

Як видно, з рис. 1, Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк володіють значною часткою ресурсів банківської системи України, так в 2014 році на них припадало 32,6% усіх активів, у 2015 році - 34,8%, у 2016 році — 45%, а в 2017 році — 46,9%. Зменшення обсягу активів та збільшення їх концентрації пов'язане з скороченням кількості банків на ринку, що призвело до розподілу їх часток між існуючими банками. Збільшення часток активів саме цих трьох банків пояснюється більшою довірою населення до них.

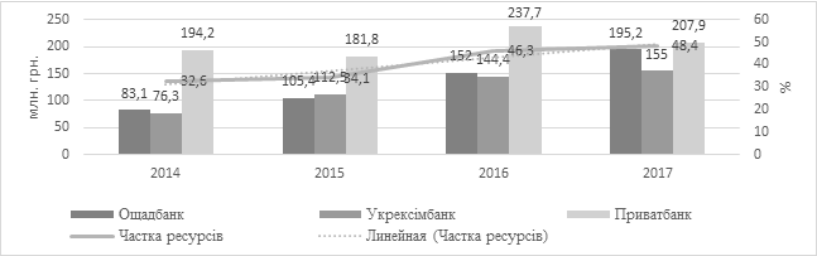

Рис. 2. Частка зобов'язань системно-важливих банків від розміру зобов'язань за банківською системою України у 2014-2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [2, 6].

Як видно, з рис 2., обсяг зобов'язань банківської системи в 2015роцізбільшувався з початку року та станом на кінець року становив 1168829 млн. грн. Проте протягом 2015 року він скоротився на 1,6% до 1150672 млн грн., а в 2017 році складав 1150057 млн. грн. На системно-важливі банки, як видно з рис. 2, в 2015 році приходилось 34,1% всіх зобов'язань, в 2016 році — 46,3%, а в 2017 році — 48,4%, тобто спостерігається зростаюча динаміка як загалом, так і за кожним банком окремо.

Банківська система у 2015 році характеризувалася очищенням від неплатоспроможних банків з недостатньою капіталізацією та погіршенням активів, яке було викликано економічною ситуацією в країні [1].

З 2015 року в Українібули два випадки проблем з платоспроможністю системно-важлихбанків — з Дельта Банком у 2015 та ПриватБанком у 2016. У першомувипадкуустанова таки булавизнананеплатоспроможною і пізнішевідправлена на ліквідацію, у другому була проведена націоналізація [3].

Вміннябанківпротистоятистресовимситуаціям в умовахкризовихявищнадзвичайноважливе. В таких ситуаціях банк зобов'язанийволодіти системою заходівщодоуникненнякризовихявищ та управління банком у випадкуїхнастання. Аналізстійкості системно-важливихбанківУкраїни показав, що в умовахкризи банки не завждиможутьпротистоятивпливунегативнихфакторів, результатом чого стало отримання великих збитків, щобулоспричинененеефективним менеджментом. Протистоятикризовимявищам, в першу чергу, повинні системно-важливі банки, якінесуть за собою найбільшийвплив на банківську

систему країни, оскількиволодіютьнайбільшоючасткоюактивів. Але їхстійкістьзалежить і від центрального регулятора [1].

До основнихінструментів, щоможутьдопомогтивирішитипроблемиефективногоуправліннядіяльності стюбанків, відносяться:

– ризик-менеджмент, щодозволяє оперативно визначати та прогнозувативпливризиків на результатидіяльностіфінансово-кредитної установи та впроваджуватинеобхідні заходи щодоуникненнячимінімізаціївпливунегативнихфакторів;

– контролінг, завданням якого є координація, методична та інформаційнапідтримкапроцесу оперативного планування та бюджетування, порівнянняфактичних та плановихпоказниківдіяльностіпідприємства, аналізвідхиленнь, продуктів та послуг, аналізвнутрішнього та зовнішньогосередовищапідприємства та інше;

– введенняпосиленогонагляду за системно-важливими банками таперіодичниймоніторинг системно-важливихбанків шляхом оцінкиїхстійкості, ймовірності дефолту та впливутакоїподії на банківську систему [1].

Системно-важливі банки відіграють провідну роль у функціонуванні фінансової системи на рівні держави та світової економіки. Дане явищепояснюєтьсятим, щовеликіфінансові установи маютьбільшеможливостействоритиінноваційний продукт, якийотримаєвизнання у всьомусвіті, та максимально задовольнитьзростаючі потреби клієнтів. Однак, зважаючи на збільшенняпитомої ваги активівсистемнихбанків у банківськійсистемікраїни, у наглядовихорганіввиникаєнеобхідністьстворенняівідповідногозаконодавства з метою забезпеченнястійкості та розробкидієвогомеханізмуобмеженняпоширенняможливихнегативних явищ, яківиникаютьвнаслідокбанкрутстваабонестабільності системно-важливихбанків та впливають на реальний сектор економіки [5].

Наявністьсистемнихбанків в країнісприятимествореннюбільшпрозорихбанківських систем, а самезапобігатимествореннюкишеньковихбанків, а самебанків для відмивання грошей. Однак, системні банки створюютьдеякумонополію, яка приводить до зникнення невеликих банків, що в майбутньомуможе привести до підвищенняцін на банківськіпослуги. Також, у випадкунедосконалогозаконодавства, абонеповного контролю з боку НБУ над системно-важливими банками, уперіодкризи, крах такоїфінансової установи можепризвести

до дужеглибокихнегативнихнаслідків як для банківськоїсистеми, так і для всієїекономіки в цілому [4].

Несподіваніпроблемиплатоспроможності великих фінансовихорганізаційпід час фінансових криз зумовлюютьширокомасштабнінаслідки у банківськійсистемі, щосупроводжуютьсяпадіннямдовіри з боку фізичних та юридичнихосіб та негативнимвпливом на реальнуекономіку.

Отже, для стимулюваннястабільногорозвиткубанківськоїсистемиУкраїнинеобхідно розробитиякіснудосконалу методику визначення системно-важливихбанків в країні, а такожвдосконалитизаконодавствощодобільшжорсткогорегулювання та нагляду за діяльністюсистемнихбанків [4].

Список використаних джерел:

1. Лисенко Н.А. Системно-важливі банки в банківській системі України/ Н.А. Лисенко, Д.Д.Полагнин// Міжнароднийнауковий журнал «Інтернаука» // № 12 (22), 2 т., 2016
2. Минфин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minfin.com.ua
3. Навчальні матеріали онлайн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Системно_важливий_банк
4. Рімко О.А. Підходи до визначення системних банків в національних банківських системах/ О.А. Рімко, Ю.І. Онищенко// Економічні студії - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4843/1/Підходи%20до%20визначення%20системних%20банків%20в%20національних%20банківських%20системах.pdf
5. Стегнієнко М.О. Систематизація існуючих поглядів на поняття «Системно важливі банки»/ М.О. Стегнієнко// Глобальні на національні проблеми економіки - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/6-2015/165.pdf
6. Фінанси України - [Електронний ресурс]. – Режим доступуhttps://finance.ua/ua/org/-/ua

JEL H25

Єлісєєва Олена Євгеніївна
Грицик Андрій Ярославович
студенти V курсу
факультету фінансів та кредиту
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського
м. Кременчук, Україна
Науковий керівник: доц. Хоменко Л.М., к.е.н.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті розглядається особливості оподаткування малого бізнесу в Україні. Визначено основні проблемні аспекти у процесі оподаткування малих підприємств. Запропоновано ряд рішень, згідно зарубіжного досвіду.

Ключові слова: *оподаткування, малий бізнес, кредитування, бізнес-клімат, інфляція.*

В умовах трансформаційних та глобалізаційних процесів все більше спостерігається залежність економічного розвитку України від активної діяльності суб'єктів малого підприємництва. Малий бізнес є одним з ключових факторів, який може зменшити рівень безробіття, активувати інноваційну діяльність та економіку держави загалом. Як показує зарубіжна практика, цей сегмент позитивно впливає на конкурентне середовище, здійснює мобілізацію об'ємних фінансових та виробничих ресурсів.

На сьогодні активізація розвитку малого бізнесу, з урахуванням нестабільної економічної ситуації в Україні, є актуальним питанням. Саме цей сектор дуже чутливий до змін кон'юнктури ринку, який мобільно реагує на них, здатний збільшувати рівень інвестування економіки та є джерелом доходу для бюджетів різних рівнів.

Світовий банк й аудиторська компанія PwC оприлюднили нові дані рейтингу Doing Business, які стосуються сплати податків - Paying Taxes-2018. Відповідно до них, Україна різко покращила свої результати, бо піднялася майже з кінця списку, в якому 190 країн, на 41 сходинку (у 2016 Україна займала 84 місце), але при цьому зберіглася проблема оподаткування малого бізнесу [3].

Індекс настроїв малого бізнесу, котрий вперше провела Європейська Бізнес Асоціація спільно з компанією ЛІГА:ЗАКОН у

межах проекту Unlimit Ukraine показала, що сучасний економічний простір не сприяє розвитку малого бізнесу – такою була думка 68,2% опитаних (лише 3% вважає бізнес-клімат позитивним). В Україні на кінець 2017 року все ще залишаються фактори, що негативно впливають на розвиток бізнесу [4]:

1. Проблема кредитування (65%).
2. Інфляція (56,3%).
3. Високий рівень податкового навантаження (42,24%).
4. Високий рівень корупції (41,9%).
5. Дефіцит кваліфікованих працівників (39,3%).

У Європейському союзі малі та середні підприємства становлять близько 90% від усіх підприємств. До малих підприємств належать ті, які використовують працю менш як 250 осіб, річний оборот яких не перевищує 50 млн. євро. При цьому європейські критерії відповідають українським, проте для підприємств, що сплачують єдиний податок їх не встановлено. Тому є суперечність між унормованими критеріями віднесення підприємств до мікро, малих чи середніх (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії визначення малих та середніх підприємств у країнах ЄС та в Україні [1]

Тип підприємства	Кількість працівників (річна), осіб	Річний оборот, млн. євро	Річна сукупна вартість активів, млн. євро
Країни ЄС			
Мікро-	< 10	≤ 2	**≤2**
Мале	<50	≤10	**≤10**
Середнє	< 250	≤ 50	**≤43**
Україна			
Мікро-	< 10	≤ 2	–
Мале	<50	≤10	–
Середнє	**< 250**	**≤ 50**	–

Відсутність використання такого показника як «Вартість сукупних активів» під час оподаткування єдиним податком не дає змогу уникнути приховання доходів, що підвищило б ефективність процесу оподаткування підприємств.

Негативним моментом також є абсолютна прив’язка до європейських стандартів, незважаючи на різний економічний потенціал та національну специфіку.

Більшість держав застосовують амортизацію (прискорену або одноразову) у вигляді цільової пільги. Оновлення засобів виробництва відбувається завдяки саме прискореній амортизації.

Позитивним аспектом є застосування податкових привілеїв для малого бізнесу. Згідно досвіду ЄС це може бути: запровадження спеціальних режимів оподаткування ПДВ деяких видів операцій, характерних для фермерських та сільськогосподарських кооперативів; використання податків на оціночний дохід і мінімальних податків [2].

Оподаткування малого бізнесу потребує вдосконалення процесу оподаткування та адміністрування. Впровадження європейських стандартів в економічний простір України повинен мати виважений характер, включаючи аналіз позитивних та негативних наслідків, а також специфіку національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Лещенко Р. М. Напрями вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект / Р. М. Лещенко, А. А. Наум. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – №43. – С. 72–75.

2. Фурсін О.О. Провідні шляхи реформування спрощенної системи оподаткування малого підприємництва в Україні / О.О. Фурсін, М.В. Ляшко // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2014. - №3. – С. 37-41.

3. Україна піднялася з 84 на 41 місце у рейтингу "Оподаткування-2018" [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://expres.ua/news/2017/12/03/274713-ukrayina-pidnyalasya-84-41-misce-reytyngu-opodatkuvannya-2018.

4. Індекс настроїв малого бізнесу 2018 [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://eba.com.ua/indeks-nastroyiv-malogo-biznesu-2018/

JEL G 21

Заяць Едуард Леонідович
студент ІІІ курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю.І., к.е.н.

ПРОБЛЕМА КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті розглядаються особливості розвитку банківської системи України, які впливають на загальний рівень її капіталізації. Окреслено проблеми недостатнього рівня та адекватності капіталу

банків, а також запропоновано шляхи підвищення капіталізації банківських установ.

Ключові слова:*капіталізація банку, банківська система, капітал банку.*

Оцінювання достатності розміру і відповідності власного капіталу до темпівзростання активів банкута розвитку економіки в цілому є важливим аспектом управління діяльністю банків. Від величини власного капіталу залежать ефективність роботи в банку і його стійкість. Хибне оцінювання достовірного розміру капіталу спричиняє негативні наслідки у діяльності банку. З одного боку, безпідставне збільшення величини капіталу спричиняє перекручення інформації, яка призначена для органів контролю, акціонерів, інвесторів. З іншого боку, заниження обсягів банківського капіталу призводить до звуження діапазону активних операцій[1].

Між тим, на сучасному етапі проблему капіталізації часто плутають з проблемою суто розміру статутного капіталу або з проблемою нормативних вимог до розміру регулятивного капіталу.

У зв'язку з цим, необхідно окреслити межі досліджуваної проблеми капіталізації банків України:

– це проблема недостатнього розміру капіталів банків у порівнянні з об'ємами сформованих ними активів;

– це проблема перебування української економіки у фазі стагнації, нестабільності фінансового сектору та автономності банківської системи, а отже проблема належного обслуговування банками прийнятих на себе зобов'язань;

– це проблема формування фінансової основи банківської системи, від її якості залежить надійність всієї економічної системи та динаміка подальшого розвитку[1].

Враховуючи усю багатогранність досліджуваної проблеми загального рівня капіталізації українських банків, треба зазначити, що незважаючи на те, що розв'язанням проблеми мають займатися банки разом зі своїми власниками, але ефективне функціонування ринкового механізму збільшення капіталу може бути досягнуто лише за умови вдосконалення існуючих правових умов діяльності як бізнесу, так і банків, а також послаблення адміністративних обмежень та вимог[1].Так, з 2014 року НБУ ліквідував близько 100 банків, які у переважній більшості були визнані неплатоспроможними з причинпорушення законодавства щодо відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом та через недостатній рівень капіталізації. На січень

2018 року в Україні залишилося 82 банків, 23 з них з іноземним капіталом.

Зважаючи на сучасні проблеми економічного розвитку в Україні та занепад банківської системи Верховною Радою України на Національним банком України було розроблено закон «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків » від 28.12.2014. Відповідно до 1-ої статті якого «…банк, який за результатами діагностичного обстеження, проведеного за власний рахунок із залученням однієї з аудиторських фірм, визначених Національним банком України, на вимогу Національного банку України за визначеною Національним банком України методикою, потребує додаткової капіталізації (далі - банк), зобов'язаний здійснити капіталізацію банку та/або реструктуризацію, реорганізацію банку з метою забезпечення дотримання банком показника достатності капіталу першого рівня…»[2]. Цей нормативно-правовий акт наділив Національний банк України повноваженнями відповідно до яких прохання підвищити власний капітал банку є обов'язковим до виконання, а не рекомендаційним як це було раніше.

Також цей закон надає право НБУ не відносити банк до категорії проблемних і неплатоспроможних, у разі якщо зменшення розміру регулятивного капіталу, значення нормативу адекватності регулятивного капіталу, нормативів поточної і короткострокової ліквідності, збільшення обсягу негативно класифікованих активів банку, за якими слід оцінювати ризик і формувати резерви згідно з нормативно-правовими актами НБУ, зумовлене девальвацією курсу гривні або формуванням резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [3].

Аналізуючи питання капіталізації банківської системи України, перш за все варто акцентувати увагу на динаміці показників власного, статутного і регулятивного капіталу, порівнювати темпи зростання капіталу та активів і вивчати дотримання банками нормативу адекватності регулятивного капіталу[3].

Порівняно низька величина обсягу власного капіталу комерційних банків України на сьогодні залишається однією з основних проблем ефективності банківської системи України. Низький рівень капіталізації банків (у порівнянні з сукупними розмірами сформованих активів) означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності (теза випливає з невиконання банками нормативу Н2 НБУ), обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення затрат на їх надання[4]. Перераховане вище може призвести до втрати чи

зменшення капіталу банку, що зробить неможливим функціонування банку і може призвести до його банкрутства.

Вирішення проблеми підвищення рівня капіталізації та надійності установ банківської системи України нині є вкрай нагальною, банкам було б доцільно в першу чергу поліпшити якість капіталу та забезпечити достатній рівень покриття ним ризиків, що приймаються банками.З метою підвищення капіталізації банківського сектору банки повинні також проводити політику управління ризиками, адекватну їх капітальній базі[5].

Сьогодні банкам необхідно стимулювати залучення власного банківського прибутку для інвестицій у капітал. З метою його збільшення за рахунок прибутку науковець В. Подплєтній пропонує звільнити від оподаткування частину прибутку кредитних установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації, стимулювати інвесторів звільненням від податків на прибуток, який спрямовується на капіталізацію банків[5].

Крім цього, Тарасевич Н. пропонує наступні шляхи підвищення рівня капіталізації банків:

- збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії;

-збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи (злиття, приєднання банків, реорганізація банків);

- збільшення капіталу за рахунок субординованого боргу шляхом випуску депозитних сертифікатів, банківських облігацій та єврооблігацій;

- збільшення капіталу за рахунок прибутку[6].

Отже, за результатами проведеного нами дослідження проблеми капіталізації українських банків можна стверджувати, що основними причинами існування цього явища є:

-складна економічна ситуація в країні наслідком якої є те, що банки не мають можливості отримувати значні прибутки, частину яких могли б розподіляти для збільшення власного капіталу;

-неплатоспроможність та вивід з ринку близько 100 банківських установ, що зменшило капіталізацію банківської системи України в цілому.

З метою подолання вище перерахованих проблем, підвищення рівня капіталізації банківських установ і ефективності функціонування капіталу банків пропонуються наступні заходи:

- стимулювання збільшення банківською установою власного капіталу шляхом звільнення від оподаткування всього чи частини її прибутку;

-стимулювати приплив додаткового капіталу у банки за рахунок залучення не лише коштів акціонерів банку, а й шляхом залучення портфельних інвестицій;

- покращення державою законодавства щодо банківської системи України, особливо в частині докапіталізації та реструктуризації банків.

Список використаних джерел:

1.Нєізвєстна О.В. Проблеми капіталізації банківської системи України рекомендації щодо їх вирішення / О.В. Нєізвєстна, Г. О. Верич // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 12. – С. 141–144.

2.Закон України «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків » від 28.12.2014 № 78-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/78-19.

3.Грудзевич Я.В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі / Я.В. Грудзевич, У.Я. Грудзевич // Вісник Університету банківської справи. – 2016. - №1-2. – С.24 – 29.

4. Санькова В.Р. Проблеми капіталізації банківських установ у сучасних умовах / В.Р. Санькова, Л.А. Аврамчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - №16. – С.806 – 809.

5.Подплєтній В.В. Капіталізація банківської системи як фактор макроекономічної стабільності / В.В. Подплєтній // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2015. - № 22 ч. ІІ. – С.156 –163.

6.Тарасевич Н.В. Проблеми капіталізації банків України / Н.В. Тарасевич // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - №1. – С.295 – 299.

JEL H21

Іванова А. П., Хижняк Ю. О.
магістри
Кременчуцького національного університету
ім. М. Остроградського
м. Кременчук, Україна
Науковий керівник: доц. Хоменко Л. М., к.е.н.

ПРОБЛЕМА ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УСУНЕННЯ

У статті розглядається проблема подвійного оподаткування в Україні. Визначені обставини, за яких виникає проблема подвійного

оподаткування. Охарактеризовані методи подолання подвійного оподаткування.

***Ключові слова*:** *подвійне оподаткування, методи, урегулювання.*

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції економіки суттєво збільшилось коло проблем, з якими зіткнулися суб'єкти господарювання. Значна кількість таких проблем пов'язана зі сферою оподаткуванням, оскільки податки впливають на розвиток міжнародної торгівлі, рух інвестицій та здійснення міжнародних зв'язків. Діяльність міжнародного бізнесу неминуче породжує багатомірність оподаткування, що ввійшло у фінансову практику як подвійне. Тому постає проблема більш детального дослідження сутності подвійного оподаткування та напрямів його усунення в Україні.

Поняття «подвійне оподаткування» означає обкладання одного податкового об'єкта або окремого платника тим самим чи аналогічним податком за один податковий період. [1, с. 190]

Проблема подвійного оподаткування виникає за таких обставин [3, с. 45]:

- сплата податків суб'єктом як на території держави фактичного здійснення господарської діяльності, так і на території держави, де він є резидентом;
- змішаний порядок сплати податку, коли платники сплачують податок і подають декларацію про доходи в різних країнах;
- оподаткування частини прибутку підприємств, що розподіляється.

Врегулювання проблеми подвійного оподаткування можна здійснити наступними способами :

1) уніфікація єдиного принципу оподаткування усіма державами: принципу резидентства або територіальності;

2) прийняття державою національних законодавчих актів щодо усунення подвійного оподаткування в односторонньому порядку (система податкових кредитів і заліків).

3) урегулювання проблеми зовнішнього подвійного оподаткування шляхом укладення міжнародних податкових угод.

Основні методи уникнення подвійного оподаткування представлені у таблиці 1.

Отже, робота уряду України повинна бути спрямована на прийняття законодавчих актів та збільшення кількості міждержавних угод щодо урегулювання питань подвійного оподаткування, що сприятиме підвищенню уваги до України як правової держави у

світовому співтоваристві, а також дасть змогу Україні інтегрувати у світовий економічний простір.

Таблиця 1

Методи уникнення подвійного оподаткування

Метод	Характеристика
Метод вирахування	Оподаткування доходу в обох договірних країнах, але за умови вирівнювання до рівня податку в країні з меншим його розміром
Метод звільнення	Виключення з оподатковуваної бази доходів, отриманих за кордоном та майна, яке перебуває за кордоном.
Метод податкового кредиту	Зарахування сплачених за кордоном податків в рахунок зменшення зобов'язань по сплаті податку в своїй країні.
Метод відстрочки	Відстрочення оподаткування іноземних доходів до моменту їх ввезення в країну постійного місцезнаходження платника податків
Метод податкової знижки	Податок сплачений за кордоном розглядається як витрати, на які зменшується сума доходів, що підлягають оподаткуванню.

Список використаних джерел:

1. Дубовик О. Ю. Проблеми усунення подвійного оподаткування в Україні / О. Ю. Дубовик // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2016. - № 35. – С. 190 – 196.

2. Михалчич В. М. Правила уникнення міжнародного подвійного оподаткування в міжнародному податковому праві / В. М. Михалчич // Європейські перспективи. – 2014. - № 9. – С. 171 – 177.

3. Сибирянська Ю. В., Колесніченко Г. О. Проблеми подвійного оподаткування в Україні / Ю. В. Сибирянська, Г. О. Колесніченко // Економіка: теорія та практика. - 2013. - № 1. - С. 43-51.

JEL E58

Руслан Клімович
факультет банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник: к.е.н. Іващук О. О.

РОЛЬ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ У СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У даній статті досліджується роль системно важливих банків у стабільності банківської системи. А також, визначено основні інструменти, що можуть допомогти вирішити проблему ефективного управління системно важливих банків.

Ключові слова: *системно важливий банк, «ефект лавини», несистемно важливий банк, ризик-менеджмент, банківська система, криза.*

В сучасних умовах розвитку суспільства банківська система займає чільне місце у економічному і соціальному житті населення. Саме тому її правильне, ефективне і стабільне функціонування необхідне для спокійного життя населення. Фінансові кризи демонструють чітку залежність стану економік світу від стійкості системно важливих установ. Через це несподівані проблеми платоспроможності великих фінансових установ під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки у банківській системі, що одразу супроводжується падінням довіри з боку фізичних і юридичних осіб до банків, що негативно впливає на економіку країни. Щоб такі події не відбувались, держава повинна надавати підтримку системно важливим установам.

Базельський комітет визначає системно важливі банки як фінансові інститути банкрутство або можливі проблеми яких, привели б до значних збитків для всієї фінансової системи та для економіки в цілому, через їх величину, складність та системну взаємопов'язаність [1]. Базельський комітет поділяє банки на глобально системно важливі банки (G-SIB) (діяльність яких впливає на світову економіку) та національні системно важливі банки (D-SIB) (діяльність яких в більшій мірі впливає на економіку в межах конкретної країни). Середовище D-SIB доповнює і визначає середовище G-SIB, тобто національні системно важливі банки визначаються державними органами кожної країни окремо, і саме держава повинна регулювати і здійснювати контроль над ним. Також глобальні системно важливі банки можуть бути і національними, і можуть підпадати під контроль національних регулятивних органів.

НБУ трактує системно важливі банки, як банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на економіку країни [2]. Для віднесення банку до системно важливих визначається спеціальний показник, якщо цей показник є вищим, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості відповідних банків, то банк є системно важливим. Рішенням Правління НБУ №100-рш від 23 лютого 2017 року до системно важливих банків було віднесено три банки: ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Укрексімбанк» та АТ «Ощадбанк». Варто зазначити, що дані банки є державними, а також те, що ці банки мали статус системно важливих і у 2016 році. До системно важливих банків

НБУ може застосовувати посилені пруденційні вимоги, зокрема підвищені нормативи ліквідності та капіталу. Це відповідає загальноприйнятій світовій практиці. Також статус системно важливого визначає особливий режим нагляду за банком. Для віднесення банку до списку системно важливих використовується спеціальний показник, якщо цей показник є вищим, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості відповідних банків, то банк є системно важливим.

На відміну від системно важливих банків, несистемно важливі банки, хоч і впливають на стан банківської системи, але не можуть вибити її з коридору стабільності. Як тільки несистемно важливий банк, розвиваючись, зможе впливати на банківську систему так, щоб аж вибити її з коридору стабільність, то він одразу ж отримує статус системно важливого. Системно важливі банки із-за того, що мають великі кореспондентські зв'язки потягнуть у нестійкий стан банківську систему. Така ситуація називається «ефект лавини», який порушить стійкість більшості банків системи, що в свою чергу призведе до того, що інші банки почнуть впливати і порушувати стійкість банківської системи. Тим самим буде нарощуватись амплітуда коливань, що призведе зниження стабільності. Результат може призвести до краху банківської системи, і як наслідок, кризи реальної економіки.

Саме тому держава повинна здійснювати підтримку системно важливих банків фінансовими ресурсами. В таких випадках повинен вводитись у дію спеціально розроблений інструментарій антикризових заходів по підтримуванню стабільності банківської системи. До основних інструментів, що можуть допомогти вирішити проблему ефективного управлінню системно важливих банків, можна віднести:

- ризик-менеджмент, що дозволяє оперативно визначати та прогнозувати вплив ризиків на результати діяльності фінансово-кредитної установи та впроваджувати необхідні заходи щодо уникнення чи мінімізації впливу негативних факторів;
- контролінг, завданням якого є координація, методична та інформаційна підтримка процесу оперативного планування та бюджетування, порівняння фактичних та планових показників діяльності підприємства, аналіз відхилень, аналіз ефективності різних центрів, напрямків діяльності, а також продуктів та послуг, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;
- введення посиленого нагляду за системно утворюючими банками та періодичний моніторинг системно утворюючих банків шляхом оцінки їх стійкості, ймовірності дефолту та впливу такої події на банківську систему.

Список використаних джерел:

1. Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [Електронний ресурс] // Сайт Банку міжнародних рохрахунків. - Режим доступу : http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf

2. Системно утворюючий банк. Офційне інтернет-представництво Національного банку. Глосарій банківської термінології. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

JEL G 21

Коваленко Інна Вікторівна
студентка III курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н

БАНКІВСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються об'єднання банків в Україні їх види та діяльність. Вплив та регулювання груп Національним банком України .

Ключові слова: *банківські об'єднання, банківська група*

Можна виокремити певні причини, які активізують процеси створення банківських об'єднань як у світі, так і в Україні, а саме:

1)підвищення загальної конкурентоспроможності банків та вітчизняної банківської системи зокрема;

2)збільшення загального рівня капіталізації банківської системи;

3)підвищення інвестиційної привабливості банків;

4)можливість через банківські об'єднання проводити хеджування ризиків; 5)збільшення ринкової частки банків на фінансовому ринку;

6)підвищення фінансової стійкості банків;

7)можливість розширення клієнтської бази, а також надання клієнтам більшого спектру послуг (особливо у випадках створення фінансово-холдингових і промислово-фінансовихгруп);

8)підтримання достатнього рівня ліквідності та платоспроможності банківських установ тощо.[1]

Банківські об'єднання – це різноманітні форми тим часових чи постійних об'єднань банків з різною мірою збереження самостійності, гласна чи негласна угода, домовленість групи банків про спільні дії з метою збільшення прибутків шляхом узгодження, регламентації правил, політики, поведінки стосовно учасників об'єднання і протидії конкурентам, поєднання ресурсів і зусиль для спільного здійснення великомасштабних проектів, цільових програм та комерційних операцій, зміцнення позицій, впливу в тій чи іншій сфері діяльності.[2]

Законодавчі основи регулювання банківської діяльності в Україні викладено в Законі України "Про банки і банківську діяльність" [3], а також у Положенні Національного банку України "Про порядок створення і державної реєстрації банківських об'єднань" [4]. Відповідно до Закону України "Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 року, котрий діяв до 2014р.,банки мають право створювати банківські об'єднання таких типів: банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група, банківські об'єднання . 2014 року в України "Про банки та банківську діяльність» були внесені зміни, які вказували на те, що банки можуть створювати лише банківські групи.

Банківська група зобов'язана визначити серед учасників відповідальну особу групи, яка спроможна забезпечити виконання вимог, установлених НБУ до банківської групи, та погодити її з НБУ. У банківській групі, до складу якого входить материнський банк, відповідальною особою є цей материнський банк. Залежно від переважного виду діяльності банківської групи закон передбачає розмежування повноважень між державними регуляторами щодо здійснення нагляду.

Банківська група – це група юридичних осіб, які мають спільного контролера, що складається:

1) з материнського банку та його українських та іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами;

2) з двох або більше фінансових установ і в якій банківська діяльність є переважною.

Розрізняють наступні види банківських об'єднань:

а) міжнародна банківська група – група фінансових установ, пов'язаних відносинами контролю, діяльність якої представлена більше ніж в одній країні та яка підлягає нагляду на консолідованій основі з боку іноземного органу нагляду;

б) іноземна банківська група – група, яка є частиною міжнародної Б.г.;

в) національна банківська група – банківська група, яка не є частиною міжнародної банківської групи.

Правління Національного банку України визначило нові критерії розподілу банків на окремі групи на 2017 рік. Про це йдеться в рішенні Правління НБУ від 10 лютого 2017 року № 76-рш. [5]

Згідно з документом, передбачені такі групи:

— Банки з державною часткою (табл. 1) – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку[4].

Таблиця 1

Державні банки

№	І. Банки з державною часткою	Статутний капітал, млрд. грн.
1	ПАТ "КБ ПРИВАТБАНК"	35,941
2	АТ "Укрексімбанк"	8,050
3	АТ "ОЩАДБАНК"	30,800
4	АБ "УКРГАЗБАНК"	5,538

— Банки іноземних банківських груп (табл. 2) – банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам [4].

Таблиця 2

Банки іноземних банківських груп

№	ІІ. Банки іноземних банківських груп	Статутний капітал, млрд. грн.
1	ПАТ "Промінвестбанк"	6,059
2	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	11,666
3	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	11,316
4	ПАТ "ВТБ БАНК"	1,091
5	ПАТ "КРЕДОБАНК"	2,248
6	ПАТ "МАРФІН БАНК"	0,435
7	АТ "УкрСиббанк"	5,493
8	ПАТ "Ідея Банк"	0,411
9	ПАТКБ "ПРАВЕКС-БАНК"	0,130
10	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	3,260
11	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	0,470
12	ПАТ "ІНГ Банк Україна"	3,782
13	АТ "ОТП БАНК"	0,610
14	ПАТ "БАНК ФОРВАРД"	0,180

— Банки з приватним капіталом – банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку [4].

Таблиця 3

Банки з приватним капіталом

№	III. Банки з приватним капіталом	Статутний капітал, млрд. грн.
1	ПАТ "ПУМБ"	4,910
2	Акціонерний банк "Південний"	2,313
3	ПАТ "МЕГАБАНК", Харків	0,620
4	ПАТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	0,090
5	ПАТ "ДІАМАНТБАНК"	0,030
6	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	0,627
7	АТ "ТАСКОМБАНК"	0,961
8	ПАТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	0,002
9	ПАТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	0,004
10	ПАТ "Полтава-банк"	0,003
11	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	0,002
12	ПАТ "БАНК АВАНГАРД"	0,002
13	ПАТ "БАНК "ГРАНТ"	0,004
14	ПАТ "КОМІНВЕСТБАНК"	0,002
15	ПАТ "БАНК СІЧ"	0,003
16	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	0,004
17	ПАТ "БАНК "УКРАЇН.КАПІТАЛ"	0,003
18	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	0,001
19	ПАТ "КБ "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	0,002
20	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	0,001

Такий розподіл Національний банк використовуватиме виключно для представлення результатів діяльності банківської системи України. Групування не буде застосовуватися для наглядових цілей. Однак, банківські групи будуть також розмежовуватися за даним принципом.

Національний банк України здійснює нагляд на консолідованій основі, за банківською групою з метою забезпечення стабільності банківської системи та обмеження ризиків, на які наражається банк внаслідок участі в банківській групі, шляхом регулювання, моніторингу та контролю ризиків банківської групи має право визначати в межах банківської групи підгрупи, що складаються принаймні з двох фінансових установ, та здійснювати за ними нагляд на субконсолідованій основі. [5]

У НБУ розповіли, що «діагностика банківського сектору на предмет неідентифікованих контролерів банківських груп триває з кінця 2016 року». Цей процес стартував після завершення ідентифікації реальних власників банків. «У 2016-2017 роках розроблялися зміни нормативної бази для проведення діагностики на предмет неідентифікованих банківських груп. Зокрема, були вироблені 14 ознак, які можуть свідчити про наявність спільного контролера в

осіб та/або контролю між особами, а також визначено три умови, за яких ці ознаки можуть бути застосовані», – пояснили в НБУ.[6]

Важливою передумовою подальшого розвитку банківського сектору України є здійснення Національним банком України нагляду за банківськими групами на консолідованій основі, що передбачає регулювання, моніторинг та контроль ризиків банківських груп у визначеному регулятором порядку. Це дасть змогу забезпечити стабільність банківської системи та мінімізувати ризики, на які наражається банк унаслідок участі в банківській групі. [7]

Динамічний розвиток світової економіки висуває нові вимоги до діяльності банків, які повинні адаптуватися до сучасних умов господарювання, враховуючи конкурентне середовище у банківській системі. Саме об'єдання банків підвищує ефективність політики банків, захист професійних інтересів. Підвищення загальної конкурентоспроможності банків та вітчизняної банківської системи зокрема; збільшення загального рівня капіталізації банківської системи; підвищення інвестиційної привабливості банків; можливість через банківські об'єднання проводити хеджування ризиків; збільшення ринкової частки банків на фінансовому ринку; підвищення фінансової стійкості банків.

Список використаноїлітератури:

1. Роуз П. С. Банковский менеджмент / Роуз Питер С. ; пер. с англ. — М. :Дело, 1997 — 768 с.

2. Миронова А. П. Современные тенденции формирования и развития банковских групп в России / А. П. Миронова // Банковские услуги. —2008 — № 11 — С. 12–18.

3. Про банки і банківськудіяльність : Закон Українивід 7 груд. 2000 р. № 2121-ІІІ зізмінами. — Режим доступу : http://www.nau.kiev.ua.

4. Статистичні дані – Режим доступу: https://bank.gov.ua/

5. Циганова Н. В. Банківськийменеджмент :опорний конспект лекційЦиганова Н. В. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2000 — 100 с.

6. Кротюк В. Деякіпитання, пов'язаніізаконодавчимрегулюваннямстворення та діяльностібанківськихоб'єднань в Україні / В. Кротюк, Я.Берназюк // Право України. — 2006 — № 2 — С. 43–47.

7. Криклій А. С. Банківські об'єднання в Україні: проблеми та перспективи /А. С. Криклій // Економіка та держава. — 2007 — № 7 — С. 15–18.

JEL G 21

Кожухар Мар'яна Миколаївна
студентка V курсу 3 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У тезах розглядається стан сучасного фондового ринку України. Аналізується ситуація на фондових ринках світу. Надаються рекомендації щодо розвитку вітчизняного фондового ринку.

***Ключові слова**: фондовий ринок, цінні папери, капіталізація.*

Розвинений фондовий ринок є одним із найголовніших факторів піднесення економіки будь-якої країни, що пов'язано з наступним фактом: він є важливим елементом у структурі фінансового ринку. Це сфера мобілізації фінансових ресурсів у ринкові економіці, інструмент проведення інноваційної політики та інституційного регулювання у державі. Саме тому дослідження перспектив розвитку фондового ринку України є однією з актуальних проблем сьогодення, вирішення якої є запорукою майбутнього піднесення економіки будь-якої країни.

Дослідженням процесів функціонування вітчизняного фондового ринку, шляхами їх вирішення та перспективами займалися такі провідні вчені-економісти як Г. Яковенко [1], Л. Петик [2], Н. Левус [3] та інші. Так, що серед основних проблем розвитку фондового ринку України виділяють наступні: відсутність належної інфраструктури, обмежена кількість фінансових інструментів, у тому числі, хеджування ризиків, переважання неорганізованого ринку над організованим, що не дає змоги проаналізувати стан фондового ринку в повному обсязі.

Метою дослідження є визначення перспектив розвитку фондового ринку України.

Підкреслимо, що вітчизняний фондовий ринок має великий потенціал, про що свідчить висока зацікавленість в ньому до світової кризи 2007-2008 років та української кризи 2014 року. Зазначимо, що сьогодні вітчизняне законодавство забезпечує створення та пристосування ринкової та торгової інфраструктури під загальносвітові стандарти. Основні зміни до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [4] були внесені ще у 2012 році.

Також у 2013 р. був прийнятий новий Закон України «Про депозитарну систему» [5]. Але такі зміни у вітчизняному законодавстві не стимулювали підвищення ліквідності вітчизняного фондового ринку.

Так, частка біржового (організованого) ринку протягом останніх років продовжує скорочуватися: у 2014 році вона складала 26,59%, проте у 2015 році скоротилася до 13,35% і продовжує падати.[7] Це значною мірою пов'язано з тим, що вимоги лістингу до компаній та цінних паперів, які входять на ринок, стають більш жорсткими і багато українських фірм їм не відповідають. З однієї сторони, це є позитивним фактором, оскільки дає впевненість в тому, що учасники торгів дійсно відповідають всім необхідним критеріям. З іншого боку, це зумовлює зростання частки позабіржового ринку, який є нерегульованим та його учасникам не гарантуються їх права і захист та відповідальність у разі порушення. Підкреслимо, що організований ринок характеризується впорядкованістю торгівельного процесу та значно нижчою ризикованістю порівняно з позабіржовим.

На сьогодні на території України діє 5 фондових бірж. Серед них протягом останніх років за обсягами торгів найбільшими є ПАТ «ФБ Перспектива», ПАТ «ФБ ПФТС», ПАТ «Українська біржа» (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на найбільших організаторах торгівлі у 2012-2017 рр., млрд. грн.

Роки	ПАТ «Фондова біржа «Перспектива»	ПАТ «Фондова біржа ПФТС»	ПАТ «Українська біржа»	ПРАТ «Фондова біржа «ІННЕКС»	ПРАТ «Українська міжбанківська валютна біржа»
2012	145,6	89,5	24,0	0,01	0,05
2013	311,6	110,2	10,9	0,2	0,01
2014	496,1	99,9	8,6	0,02	0,1
2015	224,5	53,6	6,7	0,01	0,1
2016	136,3	95,0	3,5	0,0	0,02
2017	127,4	64,3	13,4	0,1	0,0

Джерело складання [7]

З таблиці видно, що починаючи з 2012 року за обсягом торгів найбільшою є ПАТ «ФБ Перспектива», так як був укладений договір про участь НБУ у біржових торгах державними облігаціями, випуск яких у той час значно зріс. Зазначимо, що ще до 2012 р. найбільшою українською фондовою біржею вважалася ПАТ «ФБ ПФТС», на якій проходили основні торги щодо покупки-продажу цінних паперів (акцій та корпоративних облігацій). Проте, починаючи з 2012 року обсяги її

торгів поступово скорочуються. На ПАТ «Українська біржа» торги скорочуються за аналізований період, і лише на кінець 2017 року зросли майже в 4 рази. ПРАТ «Фондова біржа «ІННЕКС» та ПРАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» мають досить незначні обсяги торгів, порівняно з іншими біржами.

Варто підкреслити, що для біржової структури вітчизняного фондового ринку є характерним високий рівень фрагментарності. Функціонування такої кількості організаторів призводить до децентралізації попиту та пропозиції на цінні папери, ускладнює процес контролю за операціями на ринку, сприяє розвитку шахрайства та підвищенню рівня маніпуляцій вартістю цінних паперів. Загострення даної ситуації може призводити до поглиблення існуючої кризи та виникнення нових [2, с. 345], і не є фактором підвищення ринкової капіталізації фондового ринку України.

Так, капіталізація вітчизняного фондового ринку у рази менше за світовий фондовий ринок (рис. 1).

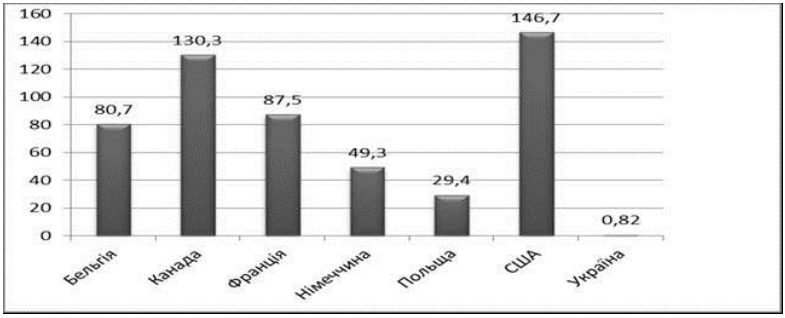

Рис. 1. Капіталізація фондового ринку станом на 31.12.2016 р., у % до ВВП [8]

З рисунку видно, що станом на 31.12.2016 року найбільший рівень капіталізації фондового ринку притаманний США та Канаді – 146,7% та 130,3% відповідно. Це свідчить про високий рівень розвитку даного ринку і наявність ринкової моделі фінансового ринку. Для Бельгії та Франції притаманні наступні показники капіталізації – 80,7% та 87,5%. Їм притаманна змішана модель, тобто на високому рівні розвитку знаходиться, як фондовий ринок, так і банківська система. Німеччина – типовий представник банкоцентричної моделі фінансовго ринку, про що і говорить значення аналізованого показника – 49,3%. Польща та Україна – це країни з фондовим ринком, який почав формуватися зовсім недавно. Проте бачимо, що Польща досягла більших успіхів у

цій справі, порівняно з Україною. Розвиток фондового ринку нашої країни знаходиться на досить низькому рівні.

Фондовий ринок, що сформувався в Україні, має ще декілька особливостей:

-характерне переважання вторинного ринку над первинним. Так, фондовий ринок умовно можна поділити на два сегменти: первинний (строковий ринок, ринок приватизації та спотовий) та вторинний (строковий, спотовий, ринок РЕПО, приватизації, ринок цінних паперів), кожний з яких характеризується специфічними умовами, учасниками, фінансовими інструментами тощо. [1, с. 106];

-вузька номенклатура цінних паперів. Найбільш поширеними є операції з депозитними сертифікатами, акціями, державними облігаціями України, що не можна сказати про інші фінансові інструменти. Більше 50% торгів здійснюються з депозитними сертифікатами. Даній тенденції сприяє Національний банк України, оскільки в результаті такого тренду скорочується надлишкова ліквідність у банківському секторі.

Основні шляхи подолання завдань розвитку фондового ринку подано у комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року. До заходів відносять: упровадити нові та розвивати наявні інструменти (у тому числі, похідні) фінансового сектору. Для цього необхідно здійснити наступні дії: законодавчо врегулювати функціонування ринку похідних фінансових інструментів, що дасть змогу хеджувати кредитний, відсотковий та валютний ризики; розробити нормативну базу для регулювання операцій на ринку деривативів; скасувати обмеження для здійснення розміщення та обігу цінних паперів іноземних емітентів на території України, у тому числі цінних паперів українських емітентів, що розміщені на іноземних фондових ринках; стимулювати розвиток діяльності з управління цінними паперами, зокрема запровадити практику колективного інвестування у цінні папери на підставі договору про управління цінними паперами; розширити лінійку боргових цінних паперів та запровадити правову основу механізму випуску конвертованих облігацій та переведення зобов'язань емітента в боргові та пайові цінні папери; забезпечити можливість здійснення емісії цінних паперів учасниками фінансового сектору, забезпеченням зобов'язань за якими будуть ліквідні фінансові активи емітента.

Однак, якщо дослідити досвід країн, в яких розвинутий фондовий ринок функціонує досить недавно, наприклад, Польщі, то можна виділити наступні кроки стимулювання розвитку фондового ринку:

- збільшення концентрації обсягів торгівлі, активна участь держави як учасника ринку і як регулятора, спрямована на підвищення ліквідності ринку,

- підтримка попиту на ресурси фондового ринку через врегулювання діяльності інституційних інвесторів

- створення умов для участі домогосподарств на ринку.

На нашу думку, роль держави у даному процесі полягає в наступному: розробка правил торгівлі на біржах, їх функціонування, забезпечення надійності та прозорості; активна політика щодо управління внутрішнім боргом (наявність на внутрішньому організованому ринку надійних, високоліквідних цінних паперів – казначейських облігацій); продаж частини акцій підприємств, що приватизуються, на організованому фондовому ринку; забезпечення відповідної законодавчої бази функціонування ринку, що гарантувала б захист прав інвесторів. Однак жоден з заходів, зазначений нами вище, не зазначається у комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

Проаналізуємо також проблеми, що відлякують іноземних та вітчизняних інвесторів від українського фондового ринку, до яких можна віднести:

- недосконале валютне регулювання створює певні обмеження для активного входження іноземних інвесторів на вітчизняний фондовий ринок, збільшує витрати і відповідно зменшує потенційний дохід. Необхідною є зміна валютного регулювання та спрощення процедури введення та виведення капіталу із країни;

- обтяжливу податкову систему – занадто високі та невиправдані податки на операції на фондовому ринку призводять до зменшення або взагалі відсутності доходу. Внаслідок цього збільшується частка неорганізованого ринку, де права інвесторів не захищаються;

- некоректну корпоративну звітність, яка не відбиває реального стану справ на підприємстві. Адже розкриття інформації емітентами та систематичне її оновлення сприяє поглибленню інформаційної прозорості ринку, що дає інвестору впевненість у правильності власного вибору.

- суворі регуляторні обмеження інституційних інвесторів, які ставлять досить жорсткі вимоги до відкриття нових суб'єктів (ліцензія) та вимагають при здійсненні певних операцій підтримувати значний обсяг власного капіталу.

Під час прийняття рішення стосовно інвестицій в українські активи інвестори, при цьому варто підкреслити, що як резиденти, так і нерезиденти, проводять фундаментальний аналіз ринку та визначають

економічні характеристики структури фондового ринку за наступними параметрами:

- капіталізація ринку як здатність освоїти певні обсяги інвестицій, що несе в собі ризики, пов'язані із можливістю маніпуляції цінами окремими гравцями;
- ступінь концентрації інвестиційних інструментів, широка інвестиційна лінійка, що дозволяє інвесторам страхувати ризики та будувати різноманітні інвестиційні стратегії;
- ступінь концентрації учасників: якщо їх забагато, то це зменшує ризик залежності ринку від певних інвесторів; ліквідність, можливість швидкої реалізації активів без значних грошових втрат; ризикованість, наявність специфічних ризиків, великі затрати на їх страхування або взагалі відсутність можливості їх страхувати;
- інформаційна прозорість, стандарти культури корпоративної звітності емітентами й оприлюднення достовірних макроекономічних показників державними органами;
- захист прав інвесторів, наявність зрозумілої та прозорої системи законодавчого державного регулювання і системи саморегулювання, що надає інвесторам упевненість у захисті їх прав;
- присутність та частки на ринку іноземних інвесторів, що свідчить про стан довіри інвесторів до конкретного ринку;
- ступінь обмежень для іноземців на здійснення інвестицій, наприклад – введення або вивід активів із країни, податкове навантаження [1, с. 105].

На нашу думку, саме на вирішенні цих проблем і має бути направлена державна програма розвитку фінансового сектору України. Так як наявність розвиненого фондового ринку в країні дозволяє здійснювати диверсифікацію та страхування ризиків, сприяє оздоровленню економіки та залученню інвестицій у перспективні галузі економіки, що у свою чергу, буде сприяти росту економіки країни в цілому.

Банки відіграють важливу роль у розвитку фондового ринку України. Із всіх інвестиційних інститутів лише банки при суттєвій реструктуризації їх інвестиційної діяльності можуть разом з самими підприємствами і державними інститутами сприяти структурній перебудові економіки в найближчій перспективі. Вони здатні мобілізувати довгостроковий позичковий капітал і надати і надати його в розпорядження позичальника шляхом випуску й розміщення цінних паперів, виконувати роль гарантів емісій і організаторів ринку, здійснювати купівлю-продаж великих пакетів цінних паперів. Також банки України, зважаючи на універсальний характер їх діяльності,

поступово займають значну частку фондового ринку. Все це збільшує обсяги торгів на ринку цінних паперів, розширює їх номенклатуру, а також покращує інвестиційний клімат.

Зважаючи на високий потенціал фондового ринку України, вирішення проблем, пов'язаних з ним є одними з пріоритетних. Адже це забезпечить ріст національної економіки, а інтеграція ринку у світовий простір буде сприяти виходу країни на новий рівень та новий етап розвитку.

Отже, ринок цінних паперів України знаходиться лише на стадії становлення і для його розвитку в майбутньому необхідне певне стимулювання. Наведена комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року є реальною в окремих її аспектах. Насамперед необхідно відновити економіку країни, її інвестиційний клімат, довіру населення та корпоративного сектору до влади та економічної системи загалом. Це і буде основою для подальшого вдосконалення фондового ринку та його структури, а також поштовхом до його інтеграції у міжнародну економіку.

Список використаних джерел:

1.Яковенко Г. С. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку / Г. С. Яковенко // Магістеріум. Економічні студії. – 2014. – Вип. 56. – С. 105-108. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ek_2014_56_30

2. Петик Л. О. Сучасний стан фондового ринку в Україні / Л. О. Петик // Національний лісотехнічний університет України. – 2015. – Вип. 25.1. – С. 344-350.

3.Левус Н. Перспективи розвитку фондового ринку України / Н.І. Левус // Стратегічні орієнтири. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfor.com/index.php?newsid=783.

4.Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15.

5.Про депозитарну систему України: Закон України № 5178-VI від 06.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5178-17.

6. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // reforms. in. ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/ 20program%20finance%20v4.pdf

7. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [офіційний сайт: http://www.nssmc. gov.ua].

8. Світовий банк: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua.

JEL G12, G29, C51

Кореневська Д.К.
студентка V- го курсу 2-ої групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м.Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Жердецька Л.В., к.е.н.

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СИСТЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються методи ідентифікації та оцінки системного ризику банківського сектора економіки. За результатами емпіричних досліджень учених-економістів визначено придатність застосування методів залежно від типу економіки: з низьким рівнем доходу; такі, що розвиваються; розвинені. Використання результатів дослідження дозволить у подальшому обґрунтувати найбільш ефективні методи ранньої оцінки й попередження системного ризику в банківському секторі економіки України.

Ключові слова: *системний ризик, банківський сектор економіки, фази системного ризику, методологія оцінки системного ризику*

У сучасних умовах розвитку банківської сфери надзвичайно важливою проблемою постає питання визначення поняття «системний ризик» та підходів до його оцінки. В цілому, більшість вчених вважають, що сутність поняття системного ризику визначається причинами (взаємозв'язки між банками, накопичення дисбалансів), раптовим настанням шокової/системної події, швидкою реалізацією трансмісійних механізмів та руйнівними наслідками для всієї економіки (дефолти банків, порушення функцій системи, вплив на реальний сектор) [1].

Відповідно до рекомендацій науковців МВФ з метою розуміння сутності системного ризику, можна запропонувати наступні фази:

1. Фаза накопичення. Негативними чинниками накопичення є наступні: перегрів банківського сектору, агресивна політика банків щодо максимізації ринкової частки, недостатні банківські регулювання та нагляд, інтеграції світових фінансових ринків та інші.

2. Фаза реалізації шокової/системної події. Ця фаза характеризується особливою чутливістю банківської системи до настання системної події. [2].

3. Фаза поширення наслідків. На цій фазі відбувається значне погіршення показників діяльності банківської системи, їх проникнення в інші галузі економіки та, можливо, в інші країни [3].

З метою вчасної оцінки системного банківського ризику на кожній фазі використовуються відповідні підходи до оцінки. Так, у фазі накопичення використовуються: індикатори фінансової стійкості, оцінку фінансового стану банків, балансовий підхід, макро стрес-тести, моделі ціноутворення активів, попереджувальні індикатори, метод порогових значень; у фазі реалізації шокової/системної події – ВВП під ризиком, модель переключення режимів волатильності, прогнозування настання кризи, індикатор системного ризику ліквідності, прогнозування на засадах показника Кредити/ВВП; та у фазі поширення наслідків відповідно – CoVaR, «Переливи» прибутковості, ринкова вірогідність дефолту.

Безумовно, важливим завданням для країн світу є вибір підходу до оцінки системного ризику в банківській сфері в залежності від типу економіки. З цією метою, пропоную наступну класифікацію, запропоновану фахівцями Міжнародного валютного фонду (International Monetary Fund) (табл.1) [4].

Таблиця 1

Підходи до оцінки системного ризику в банківській сфері залежно від типу економіки

Підходи до оцінки системного ризику в банківській сфері	**Використання в різних країнах**		
	З низьким рівнем доходу	Що розвиваються	Розвинені
Умовна вартість під ризиком (CoVaR)	Обмежено	+	+
Балансовий метод	+	+	+
Ринкова вірогідність дефолту	Обмежено	+	+
Аналіз стійкості боргу	+	+	+
Показники фіскального стресу	+	+	+
Моделі цін на активи	Обмежено	Обмежено	+
«Переливи» прибутковості	Обмежено	+	+
Транскордонне «фінансове зараження» мережі	Обмежено	+	+
Індикатори фінансової стійкості	+	+	+
Оцінка фінансового стану банків (HEAT)	+	+	+
Модель порогових значень	+	+	+
Макро стрес-тести	+	+	+
ВВП під ризиком	+	+	+
Модель прогнозування криз на основі ВВП	Обмежено	+	+

Джерело: складено за даними [4].

Як свідчать дані табл. 1, використання більшості методів обмежене в країнах із низьким рівнем доходу. Зокрема це стосується методів: умовна вартість під ризиком, ринкова вірогідність дефолту, моделі цін на активи, «переливи» прибутковості, транскордонне «фінансове зараження» мережі, модель прогнозування криз на основі ВВП. Крім того, методи умовної вартості під ризиком та моделі цін на активи також необхідно із обережністю використовувати в країнах що розвиваються. Зазначене пояснюється наступним: ці методи базуються на оцінці ефективності роботи ринкових механізмів (передусім на фінансовому ринку), які в перехідних економіках є неефективними самі по собі, навіть у стабільних економічних умовах.

Таким чином, побудова ефективної методології оцінки й попередження системного ризику банківського сектора економіки України повинна передусім будуватися із використанням таких підходів, як балансовий метод, аналіз стійкості боргу, показники фіскального стресу, індикатори фінансової стійкості, оцінка фінансового стану банків, моделі порогових значень, макро стрес-тести та ВВП під ризиком.

Необхідно додати, що вчасне та правильне визначення підходів до оцінки системного ризику в банківській сфері має важливе значення для підтримання стабільності банківської системи та до підсилення їх ролі в забезпечені збалансованого економічного зростання з метою впровадження сталого розвитку держави та підвищення соціальних стандартів.

Список використаних джерел

1. Жердецька Л.В., 2017, - Системний банківський ризик: причини та напрями регулювання. [Монографія], Одеса, 2017

2. de Bandt, Olivier and Hartmann, Philipp, November 2000, - Systemic Risk: A Survey//ECB Working Paper No. 35. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp035.pdf

3. Baldacci, E., McHugh, J. and Petrova, I., 2011, - Measuring Fiscal Vulnerabilities and Fiscal Stress: A Proposed Set of Indicators // IMF Working Paper 11/94, (Washington International Monetary Fund). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2016/12/31/measuring-fiscal-vulnerability-and-fiscal-stress-a-proposed-set-of-indicators-24815

4. Nicolas Blancher, Srobona Mitra, Hanan Morsy, Akira Otani, Tiago Severo, and Laura Valderrama, July 1, 2013, - Systemic Risk Monitoring. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/en/publications/wp/2013/wp13168.pdf

JEL E58

Матвієнко Станіслав Олександрович
студент V курсу 3 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: ст.викладач Сергєєва О. С., к.е.н., ст.викладач

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті досліджені поняття конкурентоспроможності комерційних банків та розглянуто основі принципи конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

***Ключові слова**: Конкуренція; конкурентоспроможність банків; технології; конкурентні переваги; конкурентоспроможність банківської системи.*

Бурхливий розвиток економіки країни створює передумови для розвитку банківського сектору. На сьогоднішній день конкуренція на фінансовому ринку набула значних масштабів, на ринку фінансових послуг, окрім банків, сьогодення надають фінансові посередники: ломбарди, кредитні спілки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, які створюють конкуренту середу для українських банків. Але, зазначимо, що основною перевагою обслуговування в банках є регулювання їх діяльності Національним банком України, що відсутнє у інших фінансових посередників.

Але на фоні розвитку банківського сектору, розвивається також конкуренція між банками на фінансовому ринку. Існує чимало проблем, характерних для конкурентоспроможності українських банків. Мабуть, однією з головних є вкрай високий ступінь концентрації банківської системи на найбільших гравців. Це призводить, в свою чергу, до спотворення умов конкурентної боротьби, оскільки малим і середнім українським банкам з кожним роком все складніше конкурувати з великими гравцями, які встановлюють правила гри на ринку, користуючись поруч безумовних переваг. [3]

Розглянуто і проведено аналіз конкурентоспроможності найбільш надійних українських банків. Виходячи з даних аналізу надійності банків на сьогоднішній день, можна зробити висновок, що державні банки займають не останні позиції у цьому рейтингу, але

поступаються банкам з іноземним капіталом. Але на сьогоднішній день, згідно з рейтингом серед лідерів рейтингу - банків з найвищими балами. В середині рейтингової таблиці розташувалися переважно локальні банки, інші - це іноземні та державні українські банки.

Зазначимо, що конкурентоспроможність комерційних банків визначає його подальший розвиток в банківському секторі загалом. При своєчасному реагуванні на зміни та впровадження технологій, банківська установа залишає за собою право на конкуренцію з іншими банками. Важливим у досягненні конкурентних переваг є визначення інноваційних можливостей фінансової установи. Інноваційні можливості фактично забезпечують формування конкурентних переваг і подальший розвиток. Оскільки конкурентна перевага формується завдяки будь-якій істотній відмінності (активи, доступ, кваліфікація персоналу, інформація, знання), яка дозволяє одній компанії краще забезпечувати потреби клієнта, ніж інші, будь-який чинник, який робить свій вклад в існування або розширення цих відмінностей, може бути джерелом конкурентної переваги.

Таблиця 1

Перелік послуг Internet – банкінгу найбільших банків України на 01.04.2018р [2]

Банк	Перелік послуг Internet -банкінгу					
	Погашення кредиту	On-line депозит	Оплата комунальних послуг	Web Money	Перегляд операцій за рахунком	Блокування платіжних карток
ПАТ «ОТП банк»	+	-	-	+	-	-
ПАТ «ПУМБ»	+	+	+	-	+	+
ПАТ КБ «Приватбанк»	+	+	+	+	+	+
ПАТ «УкрСиббанк»	+	-	+	-	+	+
ПАТ «Укрсоцбанк»	+	+	+	-	+	+
ПАТ «Укрексімбанк»	-	-	+	-	+	-
АТ « Ощадбанк»	+	+	+	-	+	+

Проведена оцінка конкурентоспроможності українських банків на основі якісних показників, а саме доступності банківських послуг та клієнтоорієнтованості клієнтів у вигляді дистанційного обслуговування, дає зрозуміти, що провідні позиції і найбільш конкурентоспроможними банками є ті, що надають максимальний спектр послуг по дистанційному обслуговуванню своїх клієнтів. Адже, на сьогоднішній день, рівень технологій відіграє важливу роль як у розвитку самого банку, так і у формуванні рівня довіри у населення. Виходячи з даних за 2018 рік банки практично повністю використали всі можливості Internet - банкінга. Оскільки в мережі Internet давно і міцно влаштувалися електронні гроші, то було б логічним поповнювати гаманці електронних валют безпосередньо з веб-інтерфейсу онлайн-банкінгу. [1]

Список використаних джерел:

1. Інформаційні технології в сучасному банку [Текст] / Вісник Асоціації банків. – 2014. – №3. – С.5-10

2. Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://ema.com.ua

3. Міністерство Фінансів України . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minfin.com.ua/banks/rating/

JEL G 21

Нєгрєй Олена Юріївна
студентка IV курсу I групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: д.е.н., професор Коваленко В.В.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті розглядаються основні проблеми забезпечення фінансової стійкості, проаналізовано підходи щодо визначення фінансової стійкості банків. Охарактеризовано методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банків. Проаналізовано нормативно-правові акти НБУ щодо регулювання фінансової стійкості банків.

Ключові слова: *фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, капітал, економічні нормативи, активи, пасиви, банківська система, банки.*

Однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняною банківською системою, є підтримка на належному рівні її фінансової стійкості, що дає змогу банкам виконувати функції із забезпечення економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів.

Питанням оцінки фінансової стійкості банків присвячено наукові праці О. Барановського, О. Вовчак, І. Д'яконової, О. Дзюблюка, Ж. Довгань,
О. Заруби, Г. Карчевої, В. Коваленко, В. Кочеткова, О. Крухмаль, С. Науменкової, В. Пластуна, Л. Примостки, В. Міщенка, А. Мороза, І. Школьник, Н. Шульги та інших.

В основі дослідження поняття «фінансова стійкість» відповідно до мікроекономічного підходу лежить спроможність окремих банків утримувати платоспроможність, ліквідність і адекватність капіталу на рівні, який є безпечним для їх діяльності, а критерієм оцінки фінансової стійкості є критичні значення зазначених показників [1, с. 12].

Під фінансовою стійкістю банківської системи слід вважати її здатність як системного утворення у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою реалізації цільових орієнтирів грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової безпеки держави [1, с. 13].

В. Коваленко класифікує чинники, що впливають на фінансову стійкість банків на зовнішні, загальнодержавні та внутрішньосистемні (рис. 1).

Для оцінки фінансової стійкості використовують два підходи: систему економічних нормативів Національного банку України та загальновизнану систему індикаторів фінансової стійкості, розроблену Міжнародним Валютним Фондом.

Вітчизняна система нормативів викладена в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [3]. Цією Інструкцією, розробленою згідно із загальноприйнятими у міжнародній практиці принципами та стандартами, визначаються 11 показників, встановлюються їх граничні норми та правила розрахунку. Нормативи за своїм змістом об'єднані у такі чотири групи: нормативи капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування.

Міжнародним Валютним Фондом пропонується система індикаторів, правила розрахунку яких визначаються Керівництвом з компіляції індикаторів фінансової стійкості [4]. Ця система передбачає два набори показників: базові (12 показників) та рекомендовані (13

показників) – кожний з яких містить п’ять об’єднаних за змістом груп показників: достатності капіталу, якості активів, прибутковості та рентабельності, ліквідності та чутливості до ринкового ризику.

Рис. 1 Класифікація чинників, що впливають на фінансову стійкість банків

Джерело: [2, с. 10]

Зазначимо, що згідно опублікованим на сайті МВФ довідковим документом про модифікації у діючому переліку індикаторів фінансової стійкості [5], з системи індикаторів фінансової стійкості банків вилучено один рекомендований показник та доповнено чотирма новими показниками (3 базові та 1 рекомендований). Також передбачено внесення низки змін в алгоритми розрахунку деяких показників, що обумовлюється зміною вимог до мінімального розміру капіталу першого рівня та повною імплементацією Базель ІІІ до 2019 р.

Перелік індикаторів фінансової стійкості банків України, складається з двох частин: перша – базові показники, які забезпечують необхідний мінімум для аналізу фінансового сектора та розраховуються тільки за даними звітності банків; друга – додаткові показники, які розраховуються на основі звітності банків та інших суб’єктів фінансового ринку.

Перша група індикаторів – це індикатори фінансової стійкості, що характеризують рівень достатності капіталу банків (рис. 2).

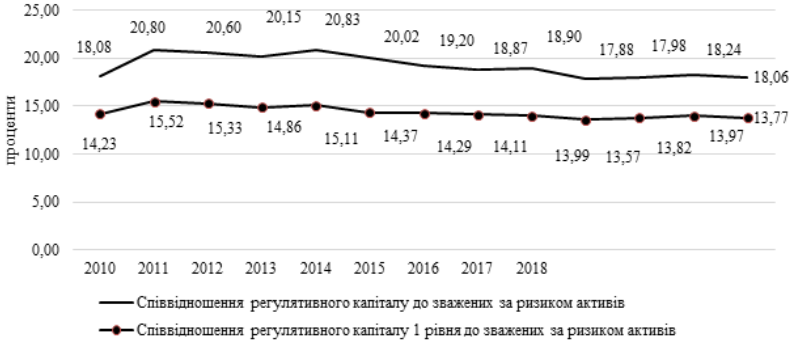

Рис. 2. Динаміка індикаторів фінансової стійкості, що характеризують достатність капіталу банків України за період 2010-2018 рр., станом на 01.01 (складено автором з використанням джерела [6])

Як видно з даних рисунку 2, показники достатності капіталу за аналізований період мають тенденцію до зменшення. Так станом на 01.01.2018 р., індикатор співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів становить 18,06 %, індикатор співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів становить 13,77 %, що на 0,02 % та 0,46 % відповідно менше ніж у 2009 році. Найбільш високі значення першого показника спостерігаються у 2013 році – 20,83 %, другого – у 2011 році – 15,33 %.

Друга група індикаторів – це індикатори фінансової стійкості, що характеризують якість активів банків (рис. 3).

Як видно з даних рисунку 3, показники якості активів банків України за аналізований період щодо якості кредитного портфелю мають тенденцію до погіршення. Так, найбільш кризовий період спостерігається у 2015 році щодо показника співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу, який склав 102,57 %. Найменше його значення спостерігається у 2011 році (25,76 %). Тенденції, які спостерігають у 2017 році щодо аналізованих показників, хоча і мають тенденцію до зменшення, але залишаються на достатньо критичному рівні – 70,18 % та 54,54 % відповідно.

Третя група індикаторів фінансової стійкості характеризує ефективність діяльності банків України (рис. 4).

Як свідчать дані рисунку 4, на протязі аналізованого періоду банки України вели збиткову діяльність за виключенням 2012-2013 рр. Норма прибутку на капітал та активи має негативне значення. Найбільше від'ємне значення цих показників спостерігається у 2016

році – 122,47 % та 12,47 % відповідно, що викликано отриманим збитком банків України у розмірі 159388 млн грн. Співвідношення процентної маржі до валового доходу у 2017 році склало 50,20 %, а співвідношення непроцентних витрат до валового доходу 76,18 %, що підтверджує тезу про те, що банки України заробляють в основному на операціях, що приносять комісійний дохід.

Рис. 3. Динаміка показників якості активів банків України за період 2009-2017 рр., % (розраховано автором за матеріалами [6])

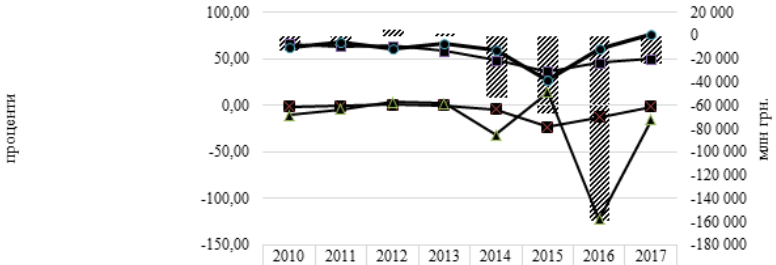

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Чистий прибуток (збиток), млн грн.	-13 027	-7 708	4 899	1 436	-52 966	-66 600	-159 388	-24 360
Норма прибутку на активи, %	-1,46	-0,65	0,48	0,26	-4,24	-23,53	-12,47	-1,76
Норма прибутку на капітал, %	-10,29	-4,44	3,26	1,72	-31,95	14,20	-122,47	-15,34
Співвідношення процентної маржі до валового доходу, %	65,98	63,07	64,15	58,56	48,46	36,63	45,94	50,20
Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу, %	61,89	68,26	61,45	65,95	59,85	26,75	60,91	76,14

Рис. 4 Динаміка індикаторів фінансової стійкості, що характеризує ефективність діяльності банків України за період 2010-2017 рр. (розраховано автором за матеріалами [6])

Четверта група індикаторів фінансової стійкості характеризує рівень ліквідності банків України (рис. 5).

Як видно з даних представлених на рисунку 5, за аналізований період показники відношення ліквідних активів до сукупних активів та співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань мають тенденцію до збільшення. Так, у 2017 році зазначені індикатори становили 98,37 % та 53,94 %, що на 7,18 % та 35, 1 % відповідно більше ніж у 2010 році.

Рис. 5. Динаміка індикаторів фінансової стійкості, що характеризують ліквідність банків України за період 2010-2017 рр., % (розраховано автором за матеріалами [6])

Таким чином, виходячи з аналізу системи індикаторів фінансової стійкості банків України, підведемо підсумок, що фінансова стійкість банків України погіршилася, за виключенням індикаторів ліквідності та достатності капіталу.

Системи індикаторів фінансової стійкості можуть використовуватися перед застосуванням стрес-тестів з метою виявлення слабких місць для подальшого їх детального вивчення.

Таким чином, для зміцнення фінансової стійкості банків України за потрібне є подальша реалізація принципів та методик Базель ІІІ.

Рекомендації Базельського комітету мають на меті впровадження єдиних міжнародних стандартів у сфері банківського регулювання, проте у зв'язку з глобалізацією і стрімкими змінами, рекомендовані значення показників швидко втрачають свою актуальність, що унеможливлює виконання ними своїх основних функцій. Таким чином, для досягнення максимального ефекту від впровадження міжнародних стандартів надійності необхідно використовувати не тільки запропоновані методи аналізу, показники і їх рекомендовані значення, але і розробляти свої власні методики виявлення ризиків і дисбалансів з урахуванням індивідуальних особливостей власної економіки, оскільки жодна запропонована система не може охопити весь спектр ризиків.

На основі проведеного аналізу функціонування банків щодо їх капітальної стійкості, виокремлено наступні проблеми: існування у

докризовому періоді значного перевищення обсягів зростання активів над обсягами акумулювання капіталу; низький рівень капіталізації банків; поступове збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України; низька ефективність використання банківського капіталу; дисбаланс у структурі банківського капіталу; надзвичайно високий рівень проблемної заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Зверяков, М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [Текст]: Підручник / М. І. Звєряков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
2. Коваленко, В. В. Обеспечение финансовой устойчивости банков: теоретические и практические аспекты [Текст]: монография / В. В. Коваленко, Ю. А. Гаркуша. – Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. – 113 с.
3. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: інструкція, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01.
4. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению. – Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд. – 2007. – 326 с.
5. Modifications to the Current List of Financial soundness indicators. Background paper / International Monetary Fund. – November, 2013. – 47 p.
6. Статистика індикаторів фінансової стійкості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575.
7. Top 1000 World Banks ranking [Electronic resource]. – The Banker. Global Financial Intelligence Since. – Access mode: http://www.thebanker.com/Top-1000.

JEL G21

Ненад Дар'я Олександрівна
студентка V *курсу II групи*
кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м.Одеса,Україна
Науковий керівник: професор, доц. Коваленко В.В., д.е.н.

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглядається загальний рівень капіталізації банківської системи України на сучасному етапі. Проведено аналіз динаміки показників капіталу і активів банків України за період з 2008 – 2107 роки. Розглянуто низку нормативно-правових та контрольно-управлінських заходів для нарощування капіталовкладень у банках.

Ключові слова: *капіталізація банків, активи банків, власний капітал, регулятивний капітал.*

Актуальність питання забезпечення достатнього рівня капіталізації банківської системи України зростає в умовах кризи в економіці країни. Це пов'язано насамперед із необхідністю створення підвалин для економічного зростання завдяки розширенню банківського кредитування та фінансування підприємств реального сектору економіки.

Вагомий внесок у вивчення та розкриття сутності капіталізації банків внесли такі дослідники: І. Гуцал, О. Дзюблюк, Л. Донець, В. Коваленко,
О. Ковальчук, А. Лобанов, В. Міщенко, Л. Примостка, М. Савлук. Проте на сьогоднішній день залишаються питання, що потребують пильної уваги.

В Україні економічні потрясіння останніх років проявляються насамперед у нестабільності банківської системи. Протягом 2014-2017 років Національним банком України виведено з ринку шляхом визнання неплатоспроможними майже 90 банків. Банківська система України перебуває у стані реформування протягом останніх 10 років, коли державою, передусім, за ініціативою НБУ вживається низка нормативно-правових та контрольно-управлінських заходів з метою побудови певних параметрів банківської діяльності та вирішення питань забезпечення платоспроможності банків. Серед цих заходів провідне місце зайняли положення, присвячені капіталізації банківських установ, а саме: нормативне збільшення мінімального статутного капіталу банків, адміністративний вплив банки.

У Законі України «Про банки та банківську діяльність» поняття капіталізації банків прямо не визначається. Загальний підхід до цього питання можна виявити лише з того, що це поняття вперше згадується у статті 32 «Порядку формування та збільшення статутного капіталу банку. У відповідних положеннях зазначається, що «формування та капіталізація банку здійснюються шляхом грошових внесків», крім певних випадків, а також вказується на повноваження НБУ у «спрощеній процедурі реєстрації випуску акцій» банків у контексті капіталізації банківських установ [1]. Таким чином, у цих положеннях

складно визначити поняття капіталізації, адже воно може бути пов'язане і з формуванням статутного капіталу банку, і з його збільшенням, а також з емісією акцій банку.

У 2014 році Верховна Рада ухвалила Закон «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків», яким передбачено пом'якшення вимог до банків через девальвацію гривні. Відповідний закон «Про внесення змін до Закону «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» (№ 2449-д) надає право НБУ не відносити банк до категорії проблемних і неплатоспроможних, у разі якщо зменшення розміру регулятивного капіталу, значення нормативу адекватності регулятивного капіталу, нормативів поточної і короткострокової ліквідності, збільшення обсягу негативно класифікованих активів банку, за якими слід оцінювати ризик і формувати резерви згідно з нормативно – правовими актами НБУ, зумовлено девальвацією курсу гривні або формуванням резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [2].

На сучасному етапі НБУ передбачає подальше поетапне нарощення капіталу банків до 500 млн грн з 11 липня 2024 року.

Національний банк України має право змінювати мінімальний розмір регулятивного капіталу з огляду на економічний стан країни, на зміну кон'юнктури на світових фінансових і валютних ринках. До банків може бути встановлено перехідний період для нарощування капіталу у випадку наявності у них програми капіталізації, якщо нормативи мінімального розміру регулятивного капіталу значно перевищують нормативне значення.

Слід зауважити, що, аналізуючи встановлені НБУ нормативи достатності регулятивного капіталу, необхідно врахувати і той факт, що в Україні поки не використовується нова методика його розрахунку, затверджена Базельською угодою про капітал 2004р.[3, с. 19]

Досліджуючи питання капіталізації банківської системи України, перш за все варто акцентувати увагу на динаміці показників власного, статутного і регулятивного капіталу, порівнювати темпи зростання капіталу та активів і вивчати дотримання банками нормативу адекватності регулятивного капіталу.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 1, з 2008 по 2013 роки спостерігається зростання темпів росту як регулятивного, так і власного капіталу, й поступове зменшення темпу росту активів, що пояснюється різким скороченням кредитних операцій банків, унаслідок відтоку ресурсів із банківської системи України.

Таблиця 1

Динаміка показників капіталу і активів банків України

за період 2008 – 2017 роки

Показник	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Активи млн грн	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 254 385	1 256 298
темп росту,%	154,5	94,94	95,06	107,01	111,91	106,92	113,39	103,03	95,25	100,15
Регулятивний капітал, млн грн	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	204 976	188 949	130974	109 653
темп росту,%	175,62	170,3	110,35	118,48	110,1	100,25	114,57	2,18	69,32	83,72
Власний капітал, млн грн	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	192 599	148 023	103 713	115 265
темп росту,%	163,46	171,41	96,57	119,58	112,9	108,9	113,75	76,86	70,07	111,14
Статутний капітал, млн грн	42 872	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	18 015	206 387	295 815
темп росту,%	163,22	192,33	144,55	122,37	117,83	101,94	105,73	97,25	114,56	143,33
Частка статутного капіталу у балансовому капіталі, %	61,62	69,14	103,49	105,9	110,53	103,48	96,18	121,7	199	256,6

Джерело: розраховано автором на підставі використання матеріалів [4]

З 2013 р. темпи росту власного капіталу і активів були практично однаковими, 2014 р. знову спостерігаємо перевищення темпів росту активів, але вже у 2015 р. темп росту власного капіталу становили 70,07 %, а у 2016 р. темпи росту власного капіталу знову перевищив темп росту активів.

Важливим показником для оцінки рівня капіталізації банків є норматив адекватності регулятивного капіталу. Згідно зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Національного банку № 986 від 29.12.2015, норматив визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику, причому до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику, додається сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами і банківськими металами та виключається величина непокритого кредитного ризику [2]. Динаміка норматив Н2 представлена на рисунку 1.

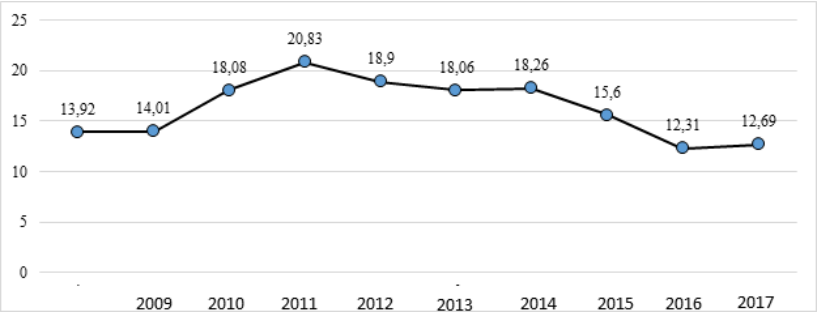

Рис. 1. Динаміка нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) банківської системи України за період 2009-2017 рр, %

Дані представлені на рисунку 1, свідчать про те, що починаючи з 2008 року значення показника Н2) суттєво зросло до 20,83 %, потім спостерігається невеликий спад до рівня 18 %, де Н2 перебував до 2013 року. З одного боку, це було наслідком зменшення активних ризикових операцій, що проводили банки України, з другого – наслідком зростання регулятивного капіталу банків. У 2014–2016 рр. спостерігаємо зниження показника до 15,60 і 12,74 % відповідно (за останніх 9 років це найнижче значення Н2). Станом на 01.01.2018 р. Н2 становив 12,69 %.

Зважаючи на кризовий стан банківської системи України та вітчизняної економіки, варто зауважити, що фундаментальною основою капіталізації банківської системи залишалися банки з іноземним капіталом. Так, у період кризи 2008–2009 рр. жоден банк з іноземним капіталом не вийшов з вітчизняного ринку банківських послуг, а в період кризи 2014–2016 рр., банки з іноземним капіталом, хоча і скоротили частку своєї участі у капіталі банківської системи України, однак найбільші банки продовжили свою діяльність. Менші за величиною і капіталом іноземні банки були продані більш потужним банкам, а деякі повністю припинили діяльність в Україні, однак банківська система та економіка, порівняно з «очищенням» банківської системи запропонованим НБУ, майже не відчула.

Виходячи із вищесказаного, варто відзначити ще одну рису банків з іноземним капіталом, а саме якісний менеджмент доповнений суворим виконанням міжнародних стандартів у сфері оцінки достатності регулятивного капіталу шляхом застосування вимог Базель ІІ та управління ризиками. Використовуючи практику ведення банківської справи в Україні за міжнародними стандартами банки з іноземним капіталом, розвинули такі методи формування власного капіталу як субординований капітал та ІРО, що згодом було використано декількома банками з українським капіталом [3, с. 26].

Отже, у сьогоднішній ситуації основною метою банківського менеджменту на макро- і мікроекономічному рівнях є забезпечення високого рівня регулятивного капіталу та його достатності, що вимагає вдосконалення управління банківськими ризиками та створення передумов для розрахунку економічного капіталу банку. Розрахунок економічного капіталу банківської системи України та в цьому контексті визначення прийнятного обсягу операційного і стратегічного буферів капіталу сприятиме відновленню розвитку банківської системи шляхом упровадження інновацій і новітніх технологій, а також шляхом фінансування ефективних антикризових управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків [Електронний ресурс]:Закон України від 28.12.2014 № 78-VIII – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/78-19.

2. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Інструкція, затверджена постановою Правління

НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/z0841-01.

3. Коваленко В.В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення: монографія / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкащина. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2010. – 153 с.

4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id= 36807&cat_id=36798.

JEL G21

Погодіна Інна Олегівна
студентка 3 курсу, групи 3421
Факультету економіки моря
Національного університету кораблебудування ім. адм. Макарова
м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: старший викладач Циганова О.С.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

У тезах розглядаються основні показники діяльності банків України, наводиться динаміка обсягів депозитів, структура пасивів найбільших комерційних банків України. Аналізуються основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та пропонуються напрями їх вирішення.

Ключові слова: *комерційний банк, депозитна діяльність банку, депозитний ринок України, вклади фізичних осіб.*

Необхідною умовою для ефективного функціонування банківської системи є виконання її головної функції, яка полягає у забезпеченні розподілу фінансових ресурсів шляхом акумулювання грошових нагромаджень, доходів та збережень юридичних і фізичних осіб [4, с.835].

Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції. Їх сутність полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів в банківську систему. Результатом проведення депозитних операцій є отримання банками та їх клієнтами певних переваг. Так, розміщення грошових коштів у депозити для клієнтів банку дає можливість: отримувати стабільний дохід в національній та іноземній валюті у вигляді відсотку протягом певного часу; збільшувати суму своїх заощаджень за рахунок процентного доходу; мінімізувати ризики

втрати коштів. Щодо банків, то залучення тимчасово вільних коштів у депозити сприяє: підвищенню ліквідності банку; збільшенню обсягів активних операцій та формуванню їх ефективної структури; прискоренню безготівкових розрахунків; зменшенню вартості ресурсів порівняно з міжбанківськими кредитами.

Динаміка обсягів депозитів в Україні за 2013-2016 роки наведена у таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Динаміка обсягів депозитів в Україні у 2013-2016 рр.

Рік	Національна валюта, млрд. грн.	Відхилення	Темп приросту, %	Іноземна валюта, млрд. дол. США	Відхилення	Темп приросту, %
2013	431 101 066	-	-	32 768 314	-	-
2014	373 912 792	-57188274	- 13,27	21 834 237	-10934077	- 33,37
2015	364 334 071	-9578721	- 2,56	14 779 690	-7054547	- 32,31
2016	434 109 622	+69775551	+ 19,15	15 291 960	+512270	+ 3,47

За результатами аналізу виявлено, що протягом 2013-2014 рр. відтік депозитів із банківської системи України становив 57 млрд. грн. у національній валюті, у 2015 р. ще 9,5 млрд. грн. [2, с. 53]. Треба зазначити, що відтік депозитів у національній валюті фізичних осіб має більш негативну динаміку, ніж в іноземній валюті, і становить 64,6 млрд. грн., або 25,5%. Якщо порівняти ці дані із статистичними даними 2010-2014 років, то можна зрозуміти, що за 2013-2016 роки ситуація значно погіршилася [3].

Раніше зазначалося, що кожен банк має власну стратегію щодо залучення депозитних коштів. Однак, велика кількість вітчизняних банків стикаються з проблемами при залученні коштів клієнтів. Аналіз проблем та напрямки їх вирішення наведені у таблиці 2 [1, с.18].

Таблиця 2

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів України та напрямки їх вирішення

Проблеми	Напрямки вирішення
1	2
Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого	1. Розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа. 2. Розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування банком клієнтів. 3. Використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.

Продовження таблиці 2

1	2
Формування довіри у потенційного клієнта	1. Формування бездоганної ділової репутації банку. 2. Забезпечення фінансової стійкості та надійності банку. 3. Ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників - юридичних та фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування (тобто мінімізація витрат часу для них).
Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках	1. Переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей. 2. Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.
Використання цінових методів залучення ресурсів	1. Формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.
Використання нецінових методів залучення ресурсів	1. Розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг; комплексне обслуговування; додаткові види послуг за вкладами; розширення філіальної мережі. 2. Залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг.

З метою активізації процесів залучення коштів населення до активного банківського обороту необхідно впроваджувати нові види банківських депозитів, зручних для клієнтів: now-рахунки, supernow-рахунки, вклади, на які нараховується дохід за складними процентами, депозитні рахунки грошового ринку та різні (святкові, відпускні, інвестиційні) депозити; відкривати депозити новонародженим як подарунок від банку; проводити лотереї серед клієнтів; надсилати клієнтам привітання та подарунки до свят від імені керівництва банку; прискорити реалізацію державної програми цілісної автоматизованої системи безготівкових розрахунків.

Список використаних джерел:

1. Базадзе К. М. Банківські послуги в контексті підвищення конкурентоспроможності банків [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Базадзе К. М.; Ун-т банк. справи НБУ. - Київ, 2014. – С. 24.
2. Береславська О.І. Депозитні операції банків України: сучасний стан та напрями розвитку / О.І. Береславська, В.А. Овсяник // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 1. – С. 54–60.
3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank. gov.ua.
4. Коваленко В.В. Депозитна діяльність банків України: реалії та розвиток на майбутнє / В.В. Коваленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 834–837.

JEL E51

Погореленко Анастасія Костянтинівна
студентка І курсу, групи 6.01.291.010.17.1
Факультету консалтингу і міжнародного бізнесу
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна
Науковий керівник: доц. Степаненко Н. А., к.е.н.

ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ЗА РАХУНОК ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

У статті розглядаються проблеми, які загострюють низьку спроможність населення задовольняти свої поточні потреби та наступну кредитну співпрацюю із банками для цього. У якості її розв'язання пропонується підвищувати його фінансову грамотність для забезпечення відповідальних відносин з банківськими установами.

Ключові слова: *банківська система, кредит, позичальник, реєстр*

Останнім часом життя українців постійно погіршує неможливість задовольняти свої потреби внаслідок значного подорожчання цін не тільки на комунальні послуги, але й на продукти харчування, транспорт, інтернет та інші повсякденні потреби, без яких уявити нормальним життя просто неможливо.

Україна останні три роки перебуває у кризі, вихід з якої намагаються знайти усі державні органи, які відповідають за розвиток

економіки. Тому пошук шляхів оздоровлення ситуації за рахунок кредитної активності банків та їх клієнтів є актуальним та спроможним допомогти знайти вихід з цієї ситуації.

Ключовими факторами кризи стали накопичені проблеми в економіці, які на фоні відсутності ефективної промислової політики призвели до фактичної бідності людей внаслідок обрання неправильної моделі розвитку. Переважна більшість населення страждає від росту цін, малих заробітних плат (які залишились майже на докризовому рівні, а усі ціни та тарифи перераховані відповідно до збільшеного в 3 рази курсу долара), дуже низького рівня життя, неможливості реалізувати свій потенціал та втрати довірі до державної влади. Основна проблема в том, що цей процес перетворився останнім часом на постійний.

Велика проблема – підвищення цін та тарифів. Це викликає значні труднощі, пов'язані із здатністю населення сплачувати не тільки «довгі» потреби (подорожі, дорогі покупки та ін.), але й деякі «короткі» (повсякденні: інтернет, мобільний зв'язок, продукти харчування та ін).

У якості прикладу можна навести наступні цифри. Середня вартість сплати комунальних платежів за стандартну (не в новому будинку) квартиру: 2-кімнатна: 1500 гривень, 3-кімнатна: 2100 гривень. Можна сказати, що «квартирні» платежі «тягнуть» значну частину доходу українців. Люди вимушені економити, відмовляти собі у різних «необхідностях» та обмежують себе (подорожі, придбання побутової техніки, одяг, взуття та ін.). У більш заможних українців є інший варіант: заощаджені кошти оформити на депозит у банку, що надасть можливість отримувати щомісячний додатковий дохід.

Є інший спосіб, який за оцінками фахівців сьогодні дуже розповсюджений – отримання кредиту в банку. Саме це й породжує значну проблему, з якою стикається сьогодні більшість банків – невиконання умов кредитного договору у зв'язку із неможливістю своєчасно повернути кредитні кошти.

Це обумовлюється тим, що з поміж усіх існуючих в Україні проблем, ключовою все ще залишається проблема низької фінансово-правової обізнаності населення. Люди часто приймають рішення стати клієнтом банку спонтанно. Про основний банківський Закон - «Про банки та банківську діяльність» більшість з них взагалі не чули. Умови депозитного або кредитного договору ретельно не вивчаються, оскільки сам факт його підписання підпорядкований «поточній» меті: придбання холодильнику, ноутбуку, меблів та ін.

Тому багато людей роблять помилки, коли підписують угоди, ретельно не вивчивши їх зміст. З іншого боку, кожен повинен бути зацікавленим в тому, щоб не потрапити в залежність від банку. Запорука цього – самостійна робота над опрацюванням банківського законодавства. Це допоможе у відносинах з банком бути рівноправним партнером, а не тим, хто внаслідок відсутності знань з ключових норм законів не буде здатен відстоювати власні інтереси.

Варто відмітити, що в Україні через існування відповідних Законів держава регулює розвиток тієї чи іншої сфери, змінюючи тим самим загальні напрями розвитку. Будь-які законодавчі акти щодо банківських правовідносин призначені захистити інтереси обох сторін: банку та клієнта. Ретельні знання в цій сфері допоможуть ще на етапі складання відповідних договорів унеможливити потрапляння кожної із сторін в критичні ситуації.

Обов'язковими для розуміння базовими банківськими законами є:

- Закон України «Про банки та банківську діяльність» (прийнятий в 2000 році) [1], який визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні та правові засади створення, діяльності, реорганізації й ліквідації банків. Його мета - правове забезпечення стабільного розвитку й діяльності банків, створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів клієнтів банків;

- Закон України «Про Національний банк України» (прийнятий у 1999 році) [2], в якому визначаються правовий статус Національного банку України, його завдання, функції, повноваження і принципи організації.

Ці Закони є «азбукою» для тих, хто, принаймні, не хоче виглядати «білою вороною» в дискусії із представником банку, який обрав для себе.

Є й інші (підзаконні) нормативні акти, якими ключові регулятори розвитку грошової системи країни – Національний банк України та Кабінет Міністрів України – регламентують проведення конкретних банківських операцій та процедур. Вони носять доволі специфічний характер, регулюють банківську діяльність від «А» до «Я» та, як і Закони, є обов'язковими до виконання для банків, які, в свою чергу враховують прописані в них норми у своїх відносинах з клієнтами.

За оцінками фахівців в галузі права, подія, яка сколихнула усю фінансову спільноту – прийняття Закону «Про створення Кредитного реєстру Національного банку України» (від 6 лютого 2018 року) [3]. Автор Закону – Національний банк України - зробив це для того, щоб підвищити прозорість процесу надання банківських кредитів шляхом

обміну інформацією щодо непорядних клієнтів. Прийняттю цього закону передувала значна кількість спроб банків та кропітка робота з клієнтами, які не повертають взяті кредити.

Закон спрямований на те, щоб у «кредитній справі» по кожному клієнту відображалась якісна та правдива інформація, яка була б адекватною реальному становищу справ, а не бажанню позичальника скоріше отримати кошти банку. Бо в нас склалась парадоксальна ситуація: доходи населення замалі для погашення кредиту, тем не менш, людина йде на те, щоб його отримати. І тут має місце «замкнуте коло» - коли повністю витратив кредитні кошти, клієнт розуміє, що віддавати борг йому нема, чим.

Не дивлячись на те, що у Закону вже з'явилось багато скептиків, які стверджують, що поняття «банківської таємниці» ним зводиться нанівець – на мій погляд, він є своєчасним та актуальним, бо вирішує дуже серйозну проблему банківської системи – неповернення кредитів.

Банкіри та юристи кажуть, що правила отримання кредиту дуже прості: стабільні доходи (в протилежному випадку усі зароблені кошти будуть витрачатись на повернення щомісячних платежів); кредит брати в тій валюті, в який отримуєш заробітну плату (це підтверджується тим, що курс долара завеликий, щоб брати валютні кредити); наявність заставного майна (вимога банку для страхування ймовірності неповернення кредиту), чітка та серйозна мета (наприклад, замість придбання мобільного телефону – оплата контракту за навчання) та інші.

Це - доволі важливі «межі», в яких оформлюються відносини з приводу отримання кредиту. Головна умова – фінансова грамотність та відповідальність позичальника. Якщо прийнято рішення залучити для користування кошти банку – треба бути обізнаним в галузі банківського законодавства, оскільки тільки це захистить від потенційних проблем в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7.12.2000рю № 2121-III (зі змінами та доповненнями). – Електронний ресурс. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999р. №679-XIV (зі змінами та доповненнями). – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку

України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків» від 6.02.2018р. № 2277-VIII. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2277-19

JEL G21

Ткаченко Павло Олегович
Магістрант І курсу І групи
Факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник: к. е. н., доцент Іващук О.О.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ ДИСБАЛАНСІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглядається розглянуто методологічні засади та складові елементи механізму управління фінансовою стійкістю проблемних банків. Визначено роль реорганізації банків у підтримці стабільності банківської системи України та нарощуванні її потенціалу у посткризовий період.

Ключові слова: *реорганізація банку, реструктуризація, фінансова стабільність банку, капіталізація банку.*

Характерною особливістю посткризового розвитку банківських систем більшості країн світу є збільшення кількості проблемних банків і підвищення частки проблемних активів. Такий процес в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища характерний і для України, що свідчить про зниження стійкості банківської системи. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність запровадження у вітчизняній практиці дієвих механізмів управління ризиками таких банківських установ.

Так, світова практика свідчить, якщо перспектива неплатоспроможності є невідворотною, розробляється резолюція (режим роботи), яка має передбачати використання повного спектра доступних стратегій, основними з яких є: 1) злиття або поглинання (merger & acquisition); 2) передача акцій або майна (тобто активів і зобов’язань, у тому числі депозитів) покупцеві приватного сектору (purchase & assumption); 3) передача акцій або майна та вкладів до брідж-банку (bridge-bank); 4) конвертація депозитів в акції фінансової установи або переоформлення вкладів у спеціальний субординований кредит на поповнення капіталу (bail-in); 5) призначення

адміністратора, який бере на себе контроль і управління банком з метою відновлення платоспроможності банку або частини його бізнесу; 6) ліквідація банку з виплатою коштів застрахованим вкладникам або переведення їх рахунків, а потім згортання діяльності банку і продаж його активів [1].

Слід зазначити, що найпоширенішою формою реорганізації проблемних банків є злиття та поглинання. Якщо такий метод не може бути реалізований, то розглядається метод купівлі та прийняття на себе зобов'язань банку-банкрута інвестором. Операції купівлі та прийняття на себе зобов'язань у більшості країн передбачають відкликання банківської ліцензії та початок процедури закриття банку ліквідаційною комісією. Брідж-банк є технологією виведення з ринку проблемного банку, яка дозволяє банку продовжувати операції до того моменту, поки не буде ухвалено остаточне рішення про його ліквідацію [1].

Разом із тим, в Україні ж найчастіше використовується механізм ліквідації нежиттєздатних банків, оскільки банки та держава не мають стимулів застосовувати інші схеми роботи із «слабкими» банками. Так, не зважаючи на те, що регламентовані Законом України [2] принципи діяльності «перехідного банку» відповідають загальноприйнятому механізму брідж-банку, в українській практиці цей механізм не застосовується.

Закріплення таких способів в Україні дозволило здійснити так звану «націоналізацію» ПАТ «Приватбанк». Однак необхідно зауважити, що хоча перехід у власність держави «Приватбанку» і називається політиками «націоналізацією», все ж таки за своїм змістом це було купівлею цього банку державним коштом, передбачена «Порядком придбання акцій банків в обмін на облігації внутрішньої державної позики» [3]. Тобто так звана «націоналізація» – це комбінування правових можливостей щодо мінімізації небезпечного впливу на банківську систему України проблем, які виникли у ПАТ «Приватбанк».

Незважаючи на економічні наслідки «націоналізації» ПАТ «Приватбанк», такий спосіб оздоровлення банку як «націоналізація» має право на існування, однак для забезпечення прозорості такої процедури необхідно визначити граничні межі фінансового навантаження на державу, щоб у майбутньому мінімізувати ризик зловживання таким механізмом оздоровлення банку або виведення його з ринку за державний кошт [3].

Якщо створення «bridge-bank» пов'язане з необхідністю розв'язання проблем проблемних банків, то «bad-bank» створюється з метою

«очищення» балансів банків від «токсичних» активів. Найбільш поширеною формою «bad-bank» є компанії з управління активами (КУА). Так, проектом «Концепції реформування банківської системи України до 2020 року» передбачено можливість створення Національним банком України, ФГВФО і Міністерством фінансів України системного «банку поганих активів» у формі національної КУА, до функцій якої буде віднесено придбання проблемних іпотечних кредитів у іноземній валюті. Як передбачається, джерелами фінансування такої КУА можуть бути держава, приватні інвестори та міжнародні фінансові інститути. В середньостроковій перспективі це дозволить зменшити обсяги проблемної заборгованості на балансах банків до 5–8% [4].

Ефективна реалізація органами регулювання та нагляду таких підходів дозволяє посилити спроможність банківської системи протистояти кризовим явищам і сприяє забезпеченню фінансової стабільності, мінімізації витрат вкладників та інвесторів, а також підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних банків.

Однак проблема нежиттєздатних банків і «недіючих» активів у перспективі залишається актуальною, а тому для її ефективного розв'язання необхідне подальше: 1) вдосконалення методик своєчасного визначення нежиттєздатності банків і відповідних заходів для попередження банківських криз та зниження впливу негативних наслідків для банківської системи України; 2) вдосконалення нормативно-правового забезпечення створення та функціонування «перехідного банку»; 3) підвищення рівня капіталізації банків шляхом посилення відповідальності акціонерів і власників банків; 4) розроблення механізмів і законодавче оформлення діяльності на вітчизняному банківському ринку компаній з управління активами; 5) створення більш ефективної системи захисту вкладників шляхом посилення ролі та вдосконалення механізмів фінансової підтримки ФГВФО.

Список використаних джерел:

1. Guidelines for identifying and dealing with weak banks. The Basel Committee on Banking Supervision, July 2015. – Режим доступу: http://www.bis.org/bcbs/publ/d330.pdf

2. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи). Принцип № 11. – Режим доступу:: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251

3. Міщенко В.І. Санаційний банк – «брідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія// В.І. Міщенко, В.В.

Крилова, М.В. Ніконова, В.П. Малюков, С.Г. Куліков. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2011. – 119 с.

4. Міщенко, В. І., & Міщенко, С. В. (2014). Стратегічні підходи до управління ризиками функціонування нежиттєздатних банків і обслуговування проблемних активів. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка, (163).

JEL O20

Харченко Олександр Сергійович
студент IV курсу факультету економіки і управління
Кременчуцького національного університет
ім. М. Остроградського,
м. Кременчук, Україна
Науковий керівник: доц. Сніщенко Р.Г., к.е.н.

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

У доповіді висвітлені основні проблеми проведення безготівкових розрахунків в Україні та їх можливі причини. Вказані перспективи повномасштабного розвитку систем і технологій електронного обміну інформацією.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, банки, платіжний оборот.

Створення вигідних умов для залучення нових клієнтів з метою збільшення об'ємів розрахункових операцій є одним з основних завдань будь-якого з комерційних банків. Збільшення обсягів задіяних грошових потоків забезпечує тенденцію поліпшення структури балансу буд-якого комерційного банку.

Безготівковий платіжний оборот складає основну масу всього грошового обороту в цілому. В умовах ринкової економіки безготівковий грошовий оборот є основною часткою грошових розрахунків і складає близько 80 % [3].

При розгляді безготівкових розрахунків як складової фінансової інфраструктури ринку виразно спостерігається взаємозв'язок з основним об'ємом реалізації ВНП.

На сьогодні безготівкові розрахунки продовжують набирати темпи, стаючи найбільш актуальним і прийнятним способом розрахунків.

Однак, існує ряд труднощів заміщення готівкових розрахунків безготівковими. Основними з них є:

– велику кількість юридичних осіб, задіяних системі розрахунків, безготівкова система не приваблює через обов'язкову комісію банків,

яка в деяких випадках становить декілька відсотків. Необхідно відзначити, що дана комісія в Європі складає всього півпроцента. Розрахунок банківськими картами, з урахуванням вищезгаданої обставини, прийнятний не у всіх господарюючих суб'єктів [1].

– останнім часом рівень доходів населення постійно знижується. Це не дозволяє підтримувати високий рівень залишків на карткових рахунках;

– велика кількість банків-банкрутів та нестабільна політична і економічна ситуація в Україні викликає відсутність у населення бажання тримати гроші в банку;

– брак як навичок, досвіду, традицій впровадження карткових систем, так і вміння користуватися ними [2];

– безготівкові розрахунки потребують впровадження новітніх технологій. Це – значні капіталовкладення й довгий термін окупності інвестицій;

– відсутність належної законодавчої бази щодо проведення безготівкових розрахунків;

– постійне вдосконалення способів і методів злочинних посягань на фінансові ресурси викликає постійну проблему забезпечення фінансової безпеки банків та клієнтів. Це також стримує українців довіряти банкам свої заощадження;

– «консерватизм» українців похилого віку, яким дуже важко пристосуватися до використання новітніх технологій. Це зумовлено в основному віковими змінами (зменшення розумової активності, погіршення зору та слуху і т. ін.).

Держава зацікавлена у збільшені обсягів безготівкових розрахунків, які легше контролювати порівняно з готівковими. Тому пунктом 2.3 Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637, та пунктом 1 постанови НБУ «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» від 06.06.2013 р. № 210, установлено такі граничні суми розрахунків готівкою:

– підприємств (підприємців) між собою протягом одного дня в розмірі 10000 грн;

– між фізичною особою та підприємством (підприємцем) протягом одного дня в розмірі 50 000 грн.;

– фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, у розмірі 50 000 грн.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що повномасштабний розвиток систем і технологій електронного обміну інформацією, платежів і системи безготівкових переказів в цілому,

дозволять банківській системі відповідати інформаційному прогресу. Використання новітніх технологій у проведенні розрахунків підвищить конкурентну спроможність банків, дозволить їм утримувати високі рейтинги на ринку банківських послуг.

Збільшення об'ємів безготівкових розрахунків у загальному підсумку сприяє підвищенню значення грошей в народному господарстві, а також поступовій і послідовній інтеграції України світове співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Косенкова А.Е., Цвирко А.А. Безготівкові розрахунки: сучасний стан і перспективи розвитку // Наукове співтовариство студентів XXI сторіччя. Економічні науки: сб. ст. по мат. XIV междунар. студ. науч.-практ. конф. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sibac.info/archive/economy/14.pdf (дата звернення: 26.04.2018)

2. Банківська справа : навч. посіб. / Р. І. Тиркало, І. С. Гуцал, Я. І. Чайковський [та ін.] ; за ред. Р. І. Тиркала. - Тернопіль : Карт-бланш, 2001. – 318 с.

3. Фінансова безпека учасників фінансового ринку. Монографія / Р. Г. Сніщенко. – Кременчук: вид. ПП Щербатих О. В., 2015. – 372 с.

JEL G21

Ходорозя Єлизавета Олександрівна
студентка III курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

ВПЛИВ ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У статті розглядається комплексний аналіз партнерства України з МВФ, а також вплив МВФ на діяльність НБУ, комерційних банків та банківську сферу країни в цілому. Особлива увага приділяється впливу МВФ на валютний ринок України.

Ключові слова: *Національний Банк України, Міжнародний Валютний Фонд, транші, валютний ринок, комерційні банки.*

Україна вступила до Міжнародного валютного фонду у вересні 1992 р., а почала користуватися кредитами МВФ в 1994 р. Для України головним кредитором виступає саме МВФ (загальний борг становить

більш ніж $12 млрд). Тобто за 26 років наша країна отримала $35,2 млрд., а повернула – лише $18,2 млрд. (сплатила відсотків на суму $2,7 млрд.). Нині Україна перебуває у несприятливому становищі, бо її заборгованість перед Фондом значно перевищує квоту.

Рис. 1. Отримані гроші від МВФ в Україну

Погашення кредитів відбувалось таким чином: 1999-2003 рр. – $2,5 млрд., 2004-2009 рр. – $1,8 млрд., 2012-2015 рр. – $14,06 млрд [2].

Починаючи з 1994 року, співпрацю з МВФ було активізовано за програмами STF, Stand-by та «Механізм розширеного фінансування» (EFF). Значна частина цих коштів пішла на фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів (в тому числі закупок по імпорту для багатьох сфер діяльності, включаючи паливно-енергетичний комплекс, сільське господарство та ін.). Формування валютних резервів за допомогою МВФ дозволило Україні підтримувати стабільність національної валюти, успішно провести грошову реформу, ввести конвертованість гривні за поточними операціями. Крім того, збільшення валютних резервів та їх високий рівень є підтвердженням стабільності фінансової системи країни та підвищує рівень довіри до неї.

Проаналізуємо допомогу Україні від МВФ за останні 3 роки. Відомо, що відкрита МВФ в березні 2015 року чотирирічна програма EFF для України загальним обсягом 12,348 млрд SDR (близько $17 млрд) спочатку передбачала проведення щоквартального огляду програми, виділення Києву в 2015 році чотирьох траншів, в 2016 році - ще чотирьох. Проте на сьогоднішній день Україна отримала в цілому лише чотири транша з обіцяних восьми: у березні та серпні 2015 року і у вересні 2016 року та квітні 2017 року [3]. Гроші були розподілені порівну між Національним Банком України та Кабінетом Міністрів, тобто на поповнення резервів НБУ та потреби влади щодо виконання зовнішніх зобов'язань [4]. Наразі співпраця України з Фондом досить

суттєво похитнулась. Основна причина полягає у вимогах МВФ до України. Таким чином, МВФ висуває чотири вимоги до України для отримання наступного траншу [5]:

1. Прийняти закон про приватизацію, який забезпечить прозорий продаж державних активів;
2. Створити антикорупційний суд;
3. Врегулювати ціни на газ;
4. Пенсійна реформа.

Пенсійна реформа вже була прийнята восени 2017 року. А щодо інших вимог залишаються питання. Наприклад, влада всіма можливими і неможливими способами тягне час зі створенням антикорупційного суду, пояснюючи це тим, що створення українських судів іноземними донорами суперечить Конституції України. А врегулювання цін на газ буде мати великий вплив на добробут населення. В МВФ вважають, що українці повинні більше платити за газ (зростання ціни на газ в обсязі необхідних МВФ 30% з квітня 2018 року). На думку голови МВФ, ціни на газ в Україні дуже низькі в порівнянні з сусідами. І якщо Україна прагне енергетичної незалежності, вона повинна інвестувати в інфраструктуру, що можливо лише за умови, коли ціни на газ будуть відображати розвиток подій на ринку. Таким чином, наслідки виконання такої вимоги призведе до того, що комунальні платежі для українців значно зростуть, в зв'язку з цим зростуть тарифи, адже в собівартості виробленої теплової енергії 85% становить газ. Тому, якщо таке рішення буде прийнято, то ціна на опалення зросте як мінімум на 5-6% [6].

Наразі дуже гострим є потенційна втрата партнерства з МВФ. Тому що така подія, оголошена публічно, миттєво призведе до того, що наше Міністерство фінансів буде не здатним продати вітчизняні євробонди (єврооблігації, тобто особливий вид боргових зобов'язань) в поточному році. А їх планується реалізувати мінімум на три мільярди доларів. Жоден закордонний інвестор в ситуації розриву відносин з МВФ не ризикне вкласти свої гроші в цінні папери України. Саме тому питання щодо співпраці з МВФ, виконання його вимог і отримання чергового траншу, який обіцяють у квітні 2018 року, досі є неоднозначним та невирішеним.

Висока вразливість економіки України через зволікання із залученням чергового кредитного траншу за програмою співпраці з МВФ має значний вплив на діяльність НБУ. Таким чином, НБУ продовжив політику посилення монетарної політики і з 2 березня підвищив облікову ставку на 1% до 17% річних. Тобто інфляційні

ризики, які відзначав НБУ в січні 2018 року, під час затвердження попереднього рішення про облікову ставку (25 січня підвищення відразу на 1,5% - до 16% річних), все ще залишаються актуальними. Також НБУ відзначає підвищення інфляційних очікувань економічних агентів і суттєві темпи зростання споживчого попиту. Так як облікова ставка – еквівалент вартості грошей в економіці, то за цією ставкою НБУ надає кошти комерційним банкам, а ті, в свою чергу, кредитують фізичних та юридичних осіб. Таким чином, облікова ставка впливає на вартість кредитних ресурсів. Підвищення облікової ставки говорить про зростання рівня інфляції та падіння темпів економічного зростання в країні [7].

Отже, партнерство України з МВФ має досить суттєвий вплив на діяльність НБУ та його заходи. У разі зволікання із залученням чергових кредитних траншів, НБУ без зволікання посилює свою монетарну політику підвищенням облікової ставки, що в свою чергу диктує облікові ставки комерційних банків, умови кредитування фізичних та юридичних осіб, а отже має прямий вплив на всю банківську сферу країни. Продовжувати співпрацю з МВФ чи ні наразі є дуже гострим питанням і потребує вкрай зважених рішень.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія «Вільна енциклопедія» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Международный_валютный_фонд

2. РИА НОВОСТИ Украина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rian.com.ua/columnist/20180306/1032993463/mvf-shel-domoj.html

3. ВЕСТИ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vesti-ukr.com/strana/275826-eto-nado-vypolnit-v-mvf-chetko-oboznachili-uslovija-vydelenija-transha-ukraine

4. TheKievTimes. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://thekievtimes.ua/economics/423446-v-minfine-reshili-kuda-pojdut-dengi-ot-mvf.html

5. Бизнес. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biz.nv.ua/economics/antikorruptsionnyj-sud-i-tsena-na-gaz-mvf-vydvinul-novye-trebovanija-2139030.html

6. ВЕСТИ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vesti-ukr.com/politika/273613-hrojsman-ot-prichastnosti-otkrestilsja-vmesto-neho-nasalik-prokommentiroval-povyshenie-tseny-na-haz

7. Кореспондент.net. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://korrespondent.net/business/financial/3946333-nbu-povysyl-uchetnuui-stavku-do-17

JEL G21

Чепіжко Станіслав Ігорович
студент ІІІ курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САНАЦІЙНИХ БАНКІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У тезах приділяється увага головним чинникам, які впливають на низький рівень та ліквідацію санаційних банків в банківській системі України.

Ключові слова: *санація, активи, капіталізація, ПАТ, правовідносини.*

Отримання прибутку, через обслуговування фізичних і юридичних осіб та іншу інвестиційну діяльність, є метою комерційних банків. Їх, станом на 1 січня 2018 року, в Україні налічувалося 82, що на 14 одиниць менше ніж роком раніше (96 банків станом на 01.01.2017) [1].

Стан відносин у фінансово-кредитній сфері переконує, що право має створити належні правові умови формування економічно обґрунтованих правовідносин щодо управління проблемними активами банків. Але лише прийняттям спеціального закону проблему не вирішити. Підтвердженням цьому є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення» № 1617 - VI від 24.07.2009 р.. Так згідно цього Закону було доповнено закон України «Про банки і банківську діяльність» ст.. 86-1 «Санаційний банк» де передбачено створення такого банку Кабінетом Міністрів України за поданням НБУ, узгодженим з Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності. Згідно цього закону «Основним завданням санаційного банку є захист інтересів вкладників (кредиторів) банків.» [2]. Тобто створюється санаційний банк, який за формою власності буде державним.

Однак Верховна Рада України 17.06.2011 р. прийняла проект Закону «Про санаційний банк», який регламентує створення

санаційного банку за організаційно-правовою формою приватного акціонерного товариства.

В слід за цим Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про утворення санаційного банку від 14.09.2011 р., де з посиланням на чинні закони ухвалив рішення про утворення санаційного банку на базі публічного акціонерного товариства «Родовід банк». Наведене свідчить про безсистемність правового регулювання у цьому питанні та про полярність поглядів органів державної влади на санаційний банк як банківську установу по управлінню проблемними активами банків [3].

Більшість проблем, які зустрічаються в теперішніх санаційних банках, можна побачити на прикладі ПАТ "Родовід банк". Його було капіталізовано державою у 2009-2011 роках, а з 2011 року банк працював у статусі санаційного. Передбачалось, що завданням діяльності санаційного банку буде проведення протягом 5 років ефективної роботи з активами банків державного сектору та повернення державних коштів, вкладених у капіталізацію банку. Проте поставлене завдання не було досягнуте з таких причин: по-перше, на законодавчому рівні так і не було створено механізмів передачі та реалізації проблемних активів банків державного сектору, що є необхідним для ефективної роботи санаційного банку; по-друге, в якості санаційного банку ПАТ "Родовід банк" показав низьку результативність роботи з власними активами. Протягом діяльності банку як санаційного його доходи покривали лише витрати, держава не мала жодних дивідендів від діяльності банку", – ідеться в поясненні НБУ. Починаючи з прийняття у 2012 році Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", в Україні фактично було створено спеціалізований орган, який займається виведенням неплатоспроможних банків з ринку. З того моменту за реалізацію їхніх активів, розрахунки з вкладниками та збереження активів та зобов'язань банків відповідає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Таким чином, функції "Родовід банку" дублювалися Фондом [4].

Далі зі змісту ст. 8 законопроекту, незрозуміло інше ключове питання, з якими конкретно проблемними активами банків буде працювати санаційний банк. У розробленому проекті закону відсутній перелік форм набуття санаційним банком проблемних активів банків, при цьому виникає інше питання, хто і на яких підставах приймає рішення про набуття чи не набуття тих чи інших проблемних активів банків. Цілком незрозумілі критерії за якими відбувається набуття проблемних активів безоплатно. На мою думку таке питання має бути вирішено у законі.

«Враховуючи збиткову діяльність та низьку ефективність роботи з проблемними активами (92% від загальних активів банку) та існуючу проблемну заборгованість банку перед кредиторами, перш за все Національним банком, в подальшому ПАТ "Родовід банк" потребував би фінансової підтримки з боку держави» [4].

Згідно з постановою Правління Національного банку від 25 лютого 2016 року № 107, ПАТ "Родовід банк" визнано неплатоспроможним та передано до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [5].

Відомо, що діяльність, санаційного банку - «Родовід банку» стосовно проблемних активів залишалася закритою. Дослідити документи, які стосувались статуту банку або змін до нього, про діяльність з проблемними активами також не було можливості. Оскільки всі документи знаходились під закритим доступом. Така ситуація не додає визначеності у питанні правового забезпечення роботи щодо управління проблемними активами. Відомо, що «Родовід банк» працював з активами державних банків та банків у капіталізації яких взяла участь держава. Про більш детальну регламентації та правові засади діяльності санаційного банку нічого невідомо, отже ця діяльність здійснювалася за «закритими дверима». А робота з державними коштами повинна проводитися на основі принципу «публічності і прозорості». Яскравим прикладом чого є Національний банк України. [3]

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що такі важливі питання як управління проблемними активами банків повинні регулюватися на рівні закону, де необхідно визначити правові засади діяльності санаційного банку. На законодавчому рівні не створено механізмів передачі та реалізації проблемних активів банків державного сектору. Робота по управлінню проблемними активами державних банків та банків у капіталізації яких взяла участь держава проводиться за закритими дверима.

Також слід зазначити, що діяльність санаційних банків у частині управління проблемними активами має регламентуватися законодавством, а не актами самого банку.

Список використаних джерел:

1. Показники банківської системи. Кількість структурних підрозділів банків – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

2. Розділ V. «Тимчасова адміністрація та ліквідація банків». Глава 15. «Тимчасова адміністрація». Стаття 86-1. «Санаційний банк» –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://urist-ua.net/закони/про_банки_і_банківську_діяльність/стаття_86-1/ред-05.08.2009/

3. О.Є. Костюченко Санаційний банк України: проблеми правового регулювання/ О.Є Костюченко, А.Я. Малихіна// Форум права. – 2011 - №4. – С. 410-415.

4. Нацбанк визнав санаційний "Родовід банк" неплатоспроможним – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tsn.ua/groshi/minfin-ta-nbu-virishili-potopiti-bank-iz-derzhavnimi-aktivami-599368.html

5. Міністерство фінансів та Національний банк відмовились від використання санаційного банку від 26.02.2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27893127&cat_id=41688680

JEL G21

Черниш Катерина Сергіївна
студентка ІІІ курсу 3 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА ГЛОБАЛЬНИМ ІНДЕКСОМ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ (GCI)

У тезах розглядається стан конкурентноспроможності банківської системи України. Аналізуються показники за глобальним Індексом конкурентноспроможності. Надаються рекомендації щодо розвитку національної банківської системи.

***Ключові слова**: Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), банківська система України, Стратегія-2020.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У час після кризових шоків та перетворень, важливо надати повну об’єктивну оцінку стану національної економіки, аби мати уяву про подальші дії для покращення її стану, виявлення необхідних інструментів та сфер впливу. У статті розглядаються наступні проблеми: динаміка розвитку економіки України на основі індексу GCI за 2008-2017 роки. Виходячи з аналізу останніх даних, вказані перспективи та доцільні поради щодо

вирішення питань і проблем конкурентнспроможності банківської системи України.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні питання конкурентноспроможності банківської системи України, її фінансового ринку внесли О. Білоус, Б. Буркинский, Ж. Довгань та інші.[1, 2, 3]

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Не зважаючи на широке освітлення та вагомість GCI, при освітленні стану банківської системи частіше використовують індекс Doing Business, що не є достатньо мірою об'єктивним.

Метою статті є спроба проаналізувати та узагальнити показники конкурентноспроможності банківської системи України на основі даних Індексу глобальної конкурентноспроможності (GCI) за 2008-2017 роки.

Конкуренція є рушійною силою у розвитку соціально-економічної системи, вирішення питань конкурентноспроможності змушує досліджувати проблеми минулого, і, на основі аналізу втілювати у життя все більш досконалу продукцію на міжнародному та фінансовому ринках. Тому дослідження конкурентноспроможності банківської системи України, аналіз міжнародних рейтингових таблиць є необхідним для формування ефективної надійної банківської системи.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) - це глобальний рейтинг країн світу. Розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum), заснованої на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній - великого щорічного дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом спільно з мережею партнерських організацій - провідних дослідницьких інститутів. Дослідження проводиться з 2004 року і на даний момент представляє найбільш повний комплекс показників конкурентоспроможності різних країн світу.

Індекс формують 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), і на третину - із загальнодоступних джерел (статистичні дані та результати досліджень). [4] Отже, його можна вважати об'єктивною та доцільною базою для аналізу

конкурентноспроможності банківської системи. Щорічні зміни значення GCI продемонстровані у наступній таблиці (табл. 1):

Таблиця 1

Щорічні зміни значення GCI України

Рік	Результат	Позиція	Зміна (в абсолютній величині)
2006-2007	4,03	69/121	–
2007-2008	3,98	73/131	-0,05
2008-2009	4,09	72/134	+0,11
2009-2010	3,95	82/133	-0,13
2010-2011	3,90	89/132	-0,05
2011-2012	4,00	82/142	+0,10
2012-2013	4,14	73/144	+0,14
2013-2014	4,05	84/148	-0,11
2014-2015	4,14	76/144	+0,11
2015-2016	4,03	79/140	-0,11
2016-2017	4,00	85/138	-0,03
2017-2018	4,11	81/137	+0,11

Джерело складання [5]

З 2016 року Україна опустилася на 85-е місце з 138 країн, які кваліфікуються за GCI, погіршивши результат попереднього року на 6 позицій, спад відбувся за такими складовими, як «макроекономічне середовище», «рівень розвитку фінансового ринку», «якість інститутів», «ефективність ринку товарів». Проте, піднялась на 4 рейтингові сходинки за результатами GCI за 2017-2018, опублікованому у січні 2018 року за рахунок тих самих показників: макроекономічне середовище, рівень інфляції, рівень розвитку фінансового ринку, показник «надійності банків».

Проаналізуємо ці показники. За результатами рейтингу GCI, відносно макроекономічного середовища є можливим помітити жвавий ріст цього показника у 2017 році, коли Україна досягла відмітки 121. Для порівняння у 2015 році, з позначкою 131, був відмічений найбільший спад. Проте порівнянно з 2008 роком (91 місце) макроекономічне середовище країни суттєво погіршилося. [5]

Ризики макроекономічної дестабілізації зберігаються й досі. У рейтингу GCI - 2016 Україна входила в топ-10 найгірших країн по інфляції (136 місце). Значно покращився результат у 2017 році – 129 місце, з приростом інфляції – +13,9.

Банківська і валютна криза відкинули в розвитку фінансові ринки на задвірки світу (130 місце в 2016 р проти 107 в 2014 та 106 в 2009 р.). Незважаючи на заяви НБУ про успішне завершення розчищення банківської системи, банківська криза триває, і це як ніхто краще інший відзначає бізнес - клієнти банківської системи. У 2016 році

бізнес відзначав труднощі у доступі до кредитування (103 місце), фінансування через місцевий ринок акцій (114 місце) і венчурний капітал (118 місце). [6] Однак, у 2017 році відмічається значне пожвавлення фінансовго ринку, Україна досягла позначки 120.

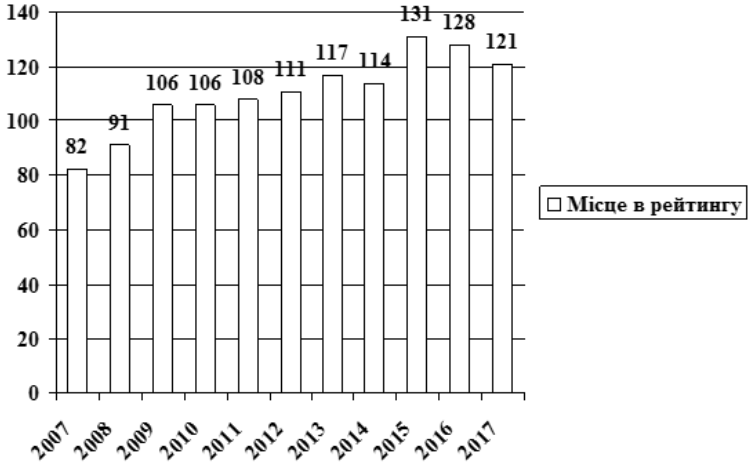

Рис.1 Зміна показника макроекономічного середовища

За результатами звіту про конкурентоспроможність країн світу від Global Competitiveness Report у 2018 році, Україна посіла 135 місце з показником 2.3, за критерієм «надійність банків». Для порівняння: у 2015 році вона була 140 з 140 країн, у 2012 - 132. Тобто, протягом 6 років в Україні даний показник переживав значні різкі зміни. З огляду на реформування банківського сектору – закриття більш ніж 50 банків з непрозорою структурою власності, надмірними обсягами кредитування пов'язаних осіб та слабким менеджментом, ситуація на рейтинговому таблі у 2015 році очікувалась інакша. Проте, зрозуміло, що неможливо миттєво вирішити накопиченні за 25 років проблеми, а отже необхідно брати до уваги не тільки час, затрачений на втілення реформ, а й очікування періоду настання їх впливу.

Офіційним орієнтиром України до 2020 року є реалізація Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Стратегією передбачено покращення 25 ключових показників, шляхом проведення реформ та виконання програм. Нею передбачена зміна (в абсолютній величині) в GCI України +0,094 кожного року. Таким чином, при умові, що

Україна матиме такі показники, у рейтингу GCI у 2020 році її позиція підніметься з 79 місця до 40.

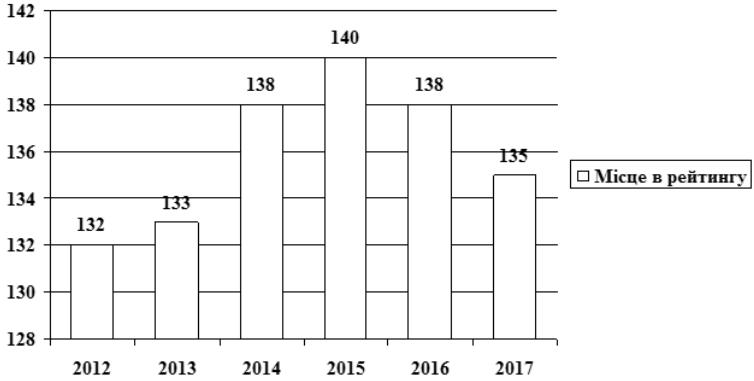

Рис. 2 Зміна показника "надійність банків" за період 2012-2017 рр.

Таким чином, можемо зробити висновки: системна криза банківської системи, що розпочалася 2014 року і триває сьогодні, стала проявом неефективної політики НБУ за останні роки та втрачених десятиріч для структурної перебудови і високотехнологічного промислового розвитку національної економіки. Значно зросла кількість неякісних активів банків. Ліквідації третини банківської системи мала як позитивні, так і негативні наслідки: очищення банківської системи від неефективних її учасників призвела до зниження рівня конкуренції на банківському ринку. Наразі, взято курс на втілення у реальність Стратегії-2020. Успішне виконання означатиме для України встановлення нового світового рекорду. Проте, беручи до уваги темпи економічного росту (за даними, наведеними у графіках), досягнення місця серед топ-70 країн до 2020 року стало б вже непоганим результатом, а також стимулом до входження у топ-50.

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Г. Головні передумови, чинники і стратегії конкурентоспроможного розвитку в умовах постіндустріалізму і глобалізму. Глобальний конкурентний простір [Текст] / Білорус О. Г., Поручник А. М. та ін. Монографія. К. : КНЕУ, 2007. – 520 с.

2. Формування конкурентоспроможної економіки регіону Українського Причорномор'я / [под ред. акад. НАН України Б. В. Буркинского] : [монографія]. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 492 с.

3. Довгань Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи України. Глобальний простір [Текст] / Довгань Ж. М., дисертація на здобуття наукового ступення [автореферат]. – Суми, 2012 – 38 с.

4. Словник [Електронний ресурс]. – Термінологія – Режим доступу: http://www.liga.net/infografica/314707_reyting-konkurentosposobnosti-2017-ukraina-poteryala-shest-pozitsiy.htm

5. The Global Competitiveness Report 2007-2018 [Електронний ресурс]. – World Economic Forum – Режим доступу: http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=INFLAYRAVG

6. НоСЭП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsep.com.ua/new/1045

JEL G21

Чобан Олександра Анатоліївна
студентка III курсу 1 групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Онищенко Ю. І., к.е.н.

ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У тезах приділяється увага аналізу сучасного стану впровадження інновацій на сучасному етапі в банках України, висвітленню основних проблем та перспектив.

Ключові слова: *інновації, діджиталізація, інтернет-банкінг, fintech-стартапи.*

Дві фінансові кризи (2008-2009 і 2014-2015 років), високий рівень проблемної заборгованості й низька прибутковість призвели до того, що банки останні десять років мало інвестували в нові технології. За винятком ПриватБанку і ще декількох банків, автоматизація банківського бізнесу перебуває на рівні середини 2000-х[1].

До 2008 року саме банки були лідерами з інновацій. Криза, падіння системи і наступні 10 років банки шукали капітал, було не до digital. За останні 5-7 років банки закрили понад 15 000 точок продажів,

змінювали свою інституційну структуру, бізнес-модель, виводячи нові канали і нові системи взаємодії з клієнтом. І тільки зараз галузь вийшла на 8% ROE (показник рентабельності капіталу)[2].

У світовій банківській практиці зараз спостерігаються такі інноваційні зміни [3]: – «багатоканальна діяльність» із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів: самообслуговування, дистанційного обслуговування, використання Інтернету, індивідуальні консультації, телефонні центри; – віртуальні банківські і фінансові технології: управління банківським рахунком, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладення договорів, фінансові організації (біржі, банки);– комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного і змішаного маркетингу; – нові банківські продукти (послуги).

Кількість відділень скоротилася на 13% - до 10,3 тис. Причому на банкротів припали лише 573 закриті точки, в той час як працюючі банки позбулися 982 відділень. Наприклад, Райффайзен Банк Аваль зменшив кількість точок на 14,3%,ПриватБанк - на 13,4%, а Ощадбанк -на 12,4%. Така тенденція привела до того, що навантаження на решту офісів зросла, тому клієнти все частіше скаржаться на черги. Банки намагаються вирішити цю проблему перекладом клієнтів на дистанційні канали обслуговування, зводячи до мінімуму індивідуальне спілкування «Клієнт - співробітник банку». Клієнт найчастіше стикається в чаті або через телефон не з людиною, а з роботизованим алгоритмом.

Інтернет-банкінг мають вже всі банки, які активно працюють з фізособами. Вони встановлюють низькі комісії, щоб привчити клієнта проводити операції з своїх гаджетів і комп'ютерів, а не в відділеннях.

Важливим для банків є переклад в онлайн не тільки платежів, а й вкладів, оформлення яких також займає час банківських клерків. Олексій Шабан розповідає, що через дистанційні канали поза відділень у них вже оформляється приблизно 20% депозитів і поповнюється 80% вкладів

Банки регулярно оновлюють додатки, щоб бути «в тренді». У зв'язку з поширенням смартфонів, котрі розпізнають відбиток пальця власника, банки підлаштовують під них свої додатки. З 2014 року ПриватБанк впровадив технологію розпізнавання відбитків пальців в Privat24 в iPhone, потім - в ряді смартфонів Samsung, а з березня 2017-го користувачі Android-гаджетів, обладнаних дактилоскопічним сканером, можуть заходити в додаток і підтверджувати оплату відбитком пальця. В той самий час опцію входу в додаток Alfa-Mobile

Ukraine по відбитку пальця впровадив Альфа-банк для телефонів з операційними системами Android 6.0 або iOS 7 і вище.

«За опитуваннями GfK Ukraine, 51% українців отримують зарплату в ПриватБанку. З слів начальника сектора розвитку карткового бізнесу ОТП Банку Наталії Попко, кількість зарплатних проектів за рік у них зросла на 21%, а учасникам зарплатного проекту можуть запропонувати кредитні карти з лімітом до 100 тис. грн.

У минулому році спостерігався і зростання банкоматної мережі: якщо за 2014-2015 роки кількість банкоматів скоротилося в країні на 7 тис. шт., то в 2016 році їх стало на 0,45 тис. більше - 33,7 тис. пристроїв. Зниження інтересу до банкоматних мереж пояснюється тим, що активний розвиток карткових продуктів з опцією безкоштовного зняття грошей в будь-якому банкоматі знижує прибутковість банкоматів від обслуговування «чужих» клієнтів. Це і позбавляє банки мотивації підтримувати об'єднані мережі банкоматів для зняття готівки без комісії.

Але в минулому році стрімко розвивалася мережа вуличних терміналів самообслуговування. Банки, їх агенти і небанківські фінансові установи тільки за III квартал встановили 17,5 тис. нових терміналів, збільшивши їх кількість до 79,5 тис. Пріоритетні місця для розміщення – торговельні мережі і зони самообслуговування в банках [4].

За останні два роки в Україні створено понад 80 fintech-стартапів. У 84% проектів вже є продажі. Понад 31% компаній створюють продукти в сфері платежів та грошових переказів, 20% – технологій та інфраструктури, 14% – кредитування. За даними досліджень , 87% банків, що працюють в Україні, зараз готові до взаємодії зі стартапами. Будемо сподіватись, що протягом року-двох буде впроваджено директиву ЄС про надання платіжних послуг Payment Services Directive 2, за якою банки будуть зобов'язані відкрити свої дані. НБУ готується до запуску цієї ініціативи [5].

У 2016 році на фінтех банками було витрачено $22 млрд реальних інвестицій. З них на купівлю компаній припало лише $5 млрд [2].

Для залучення талантів Альфа-Банк і РБА відкрили інноваційні лабораторії, ОТР запустив програму з пошуку стартапів, ТАСкомбанк готує велику платформу [5].

До розряду діджитал або необанків, які активно працюють над fintech-рішеннями, можна віднести славнозвісний Monobank. Намагаються не відставати і традиційні фінустанови, такі як ПриватБанк, Ощадбанк, Укрсиббанк і ПУМБ: вони стали першими в Україні, хто запровадив оплату за допомогою AndroidPay [5].

ПриватБанк по праву називають одним з найбільш інноваційних банків світу. Згідно з останніми даними GFK Ukraine, станом на перше півріччя 2017 року його клієнтами є понад 52% українців-фізосіб.

ПриватБанк - і найбільший фінансовий інститут в країні, і один з головних інноваторів. У 2015 році він довів свою першість серед банків за частиною хайтека, запустивши власну хмарну операційну систему Corezoid, що дозволяє управляти бізнес-процесами в корпораціях. Мобільним додатком Приват24 для Android і iOS користуються 2,6 млн чоловік. Банк - безумовний лідер на ринку платежів, випередити який так і не вдалося нікому за багато років. За даними Національного банку України, на початок 2016 року в країні діяло понад 16 млн карт ПриватБанку.

Приват активно розвиває можливості щодо доступу до державних послуг. У 2015 році банк став ініціатором введення національної системи BankID, яка дозволяє верифікувати користувачів за даними їх платіжних карт для доступу до системи електронних державних послуг iGov.

Інший напрямок, в якому банк планує рости, - онлайн-торгівля. Вже зараз через додаток Приват24 можна замовити безліч сервісів, включаючи покупку квитків, таксі та навіть косметику. У березні 2016 банк запустив торговельний майданчик ПриватМаркет, на якій можуть проходити комерційні і державні закупівлі [6].

Національний банк разом із проектом USAID «Трансформація фінансового сектору» та Незалежною асоціацією банків України (НАБУ) оголосили конкурс «ФінТех Виклик» для сприяння фінансовій інклюзивності в Україні із загальним призовим фондом у 1,5 млн грн, йдеться в повідомленні на сайті НБУ. Конкурсні пропозиції прийматимуться до 5 квітня 2018 року [7].

Висновки. Підводячи підсумок, слід зазначити, що упровадження інноваційних банківських проектів – найпріоритетніший напрям подальшого розвитку банківських установ та отримання конкурентних переваг на ринку фінансово-кредитних послуг України.

Якщо банки не зможуть знайти ресурси на автоматизацію і діджиталізацію, на допомогу клієнтам прийдуть фінтех-компанії**,** які потихеньку будуть відкушувати шматочки пирога доходів у банківського сектора (за оцінками компанії McKinsey під ризиком знаходяться до 40% банківських **доходів).**

Список використаних джерел:

1. Новое время. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nv.ua/ukr/opinion/rashkovan/prohnoz-rozvitku-bankivskoji-sistemi-v-2018-rotsi-2444720.html
2. MIND. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mind.ua/publications/20181396-finteh-andamp-banki-kolaboraciya-chi-zrostayucha-konkurenciya
3. Трудова М.Є. Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі Уряїни / М.Є. Трудова // Економіка і суспільство. – 2016. – №3. – 485-490.
4. 50 ведущих банков Украины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://banksrating.com.ua/wpcontent/uploads/2017/04/TOP50_BANK2017.pdf
5. MIND. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mind.ua/publications/20182001-maksim-yakover-tradicijne-mislennya-bankiv-zavazhae-zapuskati-fintech-instrumenti-yaki-polegshuyut-zhit
6. Forbes Украина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forbes.net.ua/magazine/forbes/1416757-spasti-budushchee-pervyj-rejting-innovacionnyh-kompanij-ukrainy
7. MIND. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mind.ua/news/20182295-nbu-usaid-ta-nabu-ogolosili-konkurs-dlya-finteh-sektoru-z-prizovim-fondom-15-mln-grn

JEL G11

Шейгус Марина Ігорівна
студентка ІІІ курсу 3421 групи
Факультету економіки моря
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: старший викладач О.С. Циганова

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В доповіді розглядається динаміка, структура і перспективи інвестування, зокрема іноземного, в економіку України. Виявлено актуальні проблеми надходження фінансових інвестицій в Україну та найбільш перспективні галузі для інвестування.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат.*

Сьогодні Україна переживає важкі часи, коли відбувається зниження конкурентоспроможності на міжнародному фінансовому ринку та існує ряд проблем в економіці, вирішення яких, пов'язане в першу чергу з вирішенням проблем залучення інвестицій.

Аналізу та дослідженню проблем залучення інвестицій в економіку України, способів активізації інвестиційних процесів і ролі держави у їх регулюванні, структурних складових інвестиційного клімату та наслідків їх впливу на прийняття рішень щодо вкладення капіталу, аналізу перспектив та недоліків залучення іноземного капіталу присвячені праці провідних українських вчених, зокрема: Буряк П.Ю., Даниленко А.А., Бодров В.Г., Федорчук І.В., Рурка Г.І. та інші.

В нашій країні все ще спостерігається падаюча економіку, політична нестабільність і уповільнений військовий конфлікт, і, як результат, значне падіння темпів припливу іноземного капіталу в Україну. Однак, як стверджує статистика 2016 року, не все втрачено. За підсумками І півріччя 2016 року, згідно з даними Держстату, приплив прямих іноземних інвестицій в українську економіку склав $2,9 млрд. При цьому темпи відтоку капіталу поступово скорочуються. Якщо за І півріччя 2015 року з України було вилучено $351 млн, то за І півріччя 2016 року – $330 млн [4]. Звичайно, українському бізнесу доведеться поборотися за довіру інвесторів, але негативний тренд втечі капіталу переломлений - це факт. Актуальним залишається питання «Як утримати цей капітал і залучити новий одночасно зі збільшенням темпів його приросту?», адже саме це рятівний круг для економіки країни. Незважаючи на численні обіцянки щодо створення сприятливого регуляторного та фіскального клімату, інвестори поки не спостерігають реальних дій з боку держави. З іншого боку, є чимало успішних прикладів вкладення іноземного капіталу в реально працюючі проекти, які генерують цілком реальний грошовий приплив для інвесторів.

Інвестиціями є всі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1].

Провідними сферами економічної діяльності України, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні – червні 2015 року залишаються: промисловість – 33,7 млрд. грн., будівництво – 15,0 млрд. грн., інформаційні та телекомунікаційні технології – 14,5 млрд.

грн., сільське, лісове та рибне господарство – 9,4 млрд. грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,6 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,0 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 3,8 млрд. грн. [4].

Проаналізувавши дослідження міжнародних компаній, можна виділити системні недоліки економіко-правового середовища, які перешкоджають припливу іноземних інвестицій в Україну. До них відносяться: недосконаліть правового сектора, політична нестабільність, непередбачуваність і непрозорість державної політики, неврегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування, ускладнена митна політика, слабкість інституційної інфраструктури ринку. Щоб подолати всі ці перешкоди потрібно: по-перше, позбутися корупції; по-друге, удосконалити судову систему; по-третє, ліквідувати адміністративні бар'єри і, по-четверте, спростити податкову систему.

У світі Україна вважається лідером за рівнем інвестиційного потенціалу в секторі АПК. Драйвером виступає як внутрішній, так і зовнішній попит. Частка аграріїв в сукупному експорті перевищує 40% [3]. Для порівняння, питома вага експорту металургійної продукції становить вдвічі, а продукції машинобудування – втричі менше. До того ж, з оглядом на перманентний глобальний ріст цін на продовольство, сільське господарство в середньостроковому періоді залишиться надзвичайно привабливою для інвестування галуззю. За різними оцінками, Україна має від 25 до 30% світових запасів чорнозему. Все це в сумі відкриває можливості для вирощування екологічно чистої (органічної) продукції, споживання якої в усьому світі зростає величезними темпами. До того ж, досвід в даному напрямку у нас вже є. Близько 400 тис. га землі в Україні сертифіковано для органічного сільського господарства. А продукція, яку вирощують на цих землях, користується попитом у країнах Європейського союзу.

Не менш привабливою для інвесторів була і залишається українська енергетична галузь. З одного боку, вона потребує серйозної модернізації і реструктуризації. Наприклад, тепломережі та обладнання в нашій країні зношені на 80-85%, електромережі – на 45-50% [2]. З іншого боку, зростання собівартості енергоносіїв і збільшення дефіциту традиційних паливних ресурсів (таких як газ, вугілля) дають потужний поштовх розвитку альтернативних технологій, реалізації енергоефективних проектів. У Західній Європі, наприклад, частка альтернативної енергетики в загальному

енергетичному балансі досягає 30-40%, в Україні – поки що лише 5-6%. А адже енергетична незалежність і стабільність грають важливу роль в економічному здоров'я держави. Більш того, за оцінками Кабінету міністрів, Україна в найближчому майбутньому здатна не тільки повністю забезпечити себе енергоресурсами, а й стати досить великим експортером. Наприклад, сумарні запаси газу становлять близько 5,6 трлн куб м. При поточних обсягах споживання цих обсягів нашій країні вистачить більш ніж на 160 років.

Недооцінена Україна і як великий транспортно-транзитний вузол, що пов'язує Західну і Східну частину Європи, Балтику і Південно-Західну Азію. По-перше, наша країна має надзвичайно зручний вихід до морських маршрутів, як по суші, так і по воді, які, в свою чергу, забезпечують циркуляцію транспортних потоків з Європи і СНД в Туреччину, країни Близького Сходу і Північну Африку.

По-друге, мережа залізниць України становить близько 22 тис. км., протяжність автодоріг – 170 тис. км. Це потужна інфраструктурна мережа, яка при належному обсязі інвестицій в її модернізацію, розвиток і утримання (тільки на ремонт доріг потрібно 500-600 млрд. грн) забезпечить кількаразове зростання вантажопотоку.

Зважаючи на багато актуальних проблем з діючої культурою бізнесу в Україні, для отримання доступу до світових ресурсів інвесторів, ключовим і першочерговим завданням всієї української економіки є підвищення інвестиційної привабливості, для цього необхідно стати зрозумілою іноземному капіталу, а також гарантувати його належний правовий захист на території нашої країни. Це і буде запорукою успішного залучення не просто мільйонних, а мільярдних інвестицій. Адже, згідно з дослідженнями економістів, Україна в найближчі 15 років має всі шанси отримати від $120 млрд. до $270 млрд. І при виконанні перерахованих умов ці цифри цілком досяжні.

Список використаних джерел:

1. Майорова Т.В. Залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації / Т.В. Майорова // Вісник КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 1. – С. 89–93.

2. Малютін О.К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні/ О.К.Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С.64–74.

3. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1. – С. 59–65.

4. Офіційний сайт державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/

JEL G12, G29, C51

Шестова О.Ю.,
студентка V- го курсу 2-ої групи
Кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: доц. Жердецька Л.В., к.е.н.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СИСТЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ У ФАЗІ НАКОПИЧЕННЯ

У статті розглядаються методи ідентифікації та оцінки системного ризику банківського сектора економіки у фазі його накопичення. Використання результатів дослідження дозволить у подальшому обґрунтувати найбільш ефективні методи ранньої оцінки й попередження системного ризику в банківському секторі економіки України.

Ключові слова: *системний ризик, банківський сектор економіки, фази системного ризику, методологія оцінки системного ризику*

У фазі накопичення системного ризику особливого значення набувають ідентифікація та аналіз чинників його виникнення. Чинники виникнення системного ризику є взаємозалежними та взаємопов'язаними, однак науковці у своїх дослідженнях, як правило, концентруються на одному чи декількох [1].

Накопичення системного ризику в часовому аспекті відбувається з огляду на те, що під час фази економічного зростання банки недооцінюють ризик, що призводить до зростання ризикових активів без належного резервування. Таким чином, під час скорочення зростання, банки не мають адекватних резервів задля покриття цього ризику і змушені формувати додаткові резерви. Значний обсяг резервів під час економічного спаду знижує прибуток банку та капітал. Це негативно впливає на здатність банків розширювати кредитування. У свою чергу, скорочення кредитування призводить до зменшення інвестицій і споживання, що підсилює негативну динаміку економічного спаду [2].

Одним із підходів до оцінки системного банківського ризику є оцінка індикаторів фінансової стійкості (Financial Soundness Indicators). Індикатори фінансової стійкості (ІФС, FSI) дають уявлення про фінансовий стан та надійність фінансових установ країни, а також

нефінансового сектора. ІФС включають дані як агрегованих окремих установ, так і показники, що є репрезентативними для ринків, на яких діють фінансові установи. ІФС розраховуються та поширюються з метою підтримки макропруденційного аналізу – оцінки та нагляду за сильними та вразливими сторонами фінансових систем з метою зміцнення фінансової стабільності та обмеження ймовірності фінансових криз [3].

Методологія МВФ, на якій базується розрахунок індикаторів фінансової стійкості передбачає компіляцію та поширення 40-ка індексів: 25 індикаторів для установ сектору депозитних корпорацій та 15 індикаторів для клієнтів сектору депозитних корпорацій.

Наступним методом є «Оцінка фінансового стану банків" (Bank Health Assessment Tool (HEAT)). Розвиток під час світової фінансової кризи підкреслив важливість диференціації між фінансовими системами та установами. Оцінки фінансової стабільності все більше враховують характеристики окремих банків в рамках фінансової системи, а також тих, що мають значний міжнародний потенціал, для виявлення уразливостей та інформування про політичні рішення [4].

Цей метод базується на розрахунку таких фінансових показників: адекватність капіталу; віддача активів; якість активів (Недохідні кредити/КП); ліквідність (Ліквідні активи/(Депозити клієнтів + Короткострокові пасиви); коефіцієнт використання кредитного плеча (Капітал/Постійні активи).

Одним з методів є "Балансовий підхід" (Balance Sheet Approach). Балансовий підхід зосереджується на аналізі фондових змінних у галузевих балансах країни та його сукупному балансі (активи та зобов'язання) . З цієї точки зору фінансова криза виникає, коли відбувається падіння попиту на фінансові активи одного або декількох секторів. Цей метод розглядає: державний сектор, фінансовий сектор, нефінансовий сектор, зовнішній сектор. У даній методиці оцінюються такі ризики, як: ризик невідповідності строків погашення (maturity risk); ризик несумісності валюти(currency mismatch risk); невідповідності структури капіталу(capital structure mismatches); ризик платоспроможності (solvency risk) [5].

Іншим методом є "Макро стрес-тестування". Метою стрес-тестування є виявлення основних видів ризиків, оцінка можливих втрат від їх реалізації та визначення спроможності протистояти потрясінням, які виникають на фінансовому ринку, як в цілому банківською системою, так і окремим банком. Фахівці Міжнародного валютного фонду визначають стрес-тестування як «метод оцінки

чутливості портфеля до суттєвих змін макроекономічних показників або до виняткових, але можливих подій» [6].

Базельський комітет з питань банківського нагляду, надаючи конкретні рекомендації щодо процедур стрес-тестінгу, наголошує, що банкам і органам нагляду рекомендується звернути увагу на спрямованість стрес-тестів на подолання головних невизначеностей (таких як оцінка ставок дефолту або ймовірності різних факторів ризику) за допомогою складання конкретних економічних сценаріїв, незалежно від ймовірності настання таких подій [7].

Ще одним із методів є "Метод порогових значень" (Noise-to-Signal ratio). Цей підхід має на меті вибрати набір макроекономічних та балансових змінних, а також їхні відповідні пороги для формування показників попередження потенційної кризи. Метод є простий у використанні (оновленні) та має розумні властивості прогнозування для системного стресу, працюючи краще в розвинутих країнах, ніж у країнах, що розвиваються [5].

Також одним із запропонованих методів є "Ціноутворення на активи" (Asset Price Models). Моделі цін на активи виявляють ознаки невідповідності ціни активів, визначаючи основний попит та невідповідність попиту за допомогою макроекономічних, фінансових та балансових даних. Вони використовуються для оцінки ймовірності виправлення ринкових цін та їх потенційного впливу на реальну економіку [5].

Даний метод охоплює основні ринки активів та ризик країни (вплив на зростання ВВП за рахунок корегування цін). Та визначає наступні ризики як, ринковий ризик від шоків до цін на житлову та комерційну нерухомість, сплески корпоративних облігацій та зниження цін на акції. Переоцінка вважається суттєвою, коли вона перевищує 10 відсотків фундаментально передбачених цін. Даний метод базується на розрахунку двох індексів: індекс вразливості цін на нерухомість та індекс вразливості корпоративного сектору.

У даному дослідженні було охарактеризовано можливі методи оцінки системного ризику у фазі накопичення. Нині міжнародні організації, такі як Базельський комітет із банківського нагляду та Міжнародний валютний фонд, приділяють більше уваги до питань системного ризику, його ідентифікації, оцінки та регулювання. Кожна держава, враховуючи міжнародні рекомендації, проводить оцінку системного ризику, для попередження наслідків системних дисбалансів в країні. Подальшого аналізу потребують детальне обґрунтування методів оцінки системного ризику у фазі накопичення.

А також застосування міжнародних рекомендацій, щодо оцінки системного ризику Національним банком України.

Список використаних джерел:

1. Жердецька, Л. В. Концептуальні засади системного ризику в банківській справі [Текст] / Л. В. Жердецька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Вип. №14, Ч.1. – С. 94–98.

2. Caruana. Systemic risk: how to deal with it? [Електронний ресурс] / Jaime Caruana // Міжнародний банк розрахунків - 2010 рік. - Режим доступу: http://www.bis.org/publ/othp08.htm#P1

3. Financial soundness indicators : compilation guide—Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2006.

4. Kwoh, Sarah and Jeasakul, Phakawa and Ong, Li, HEAT! A Bank Health Assessment Tool (August 2013). IMF Working Paper No. 13/177.

5. Mark Allen, Christoph Rosenberg, Christian Keller, Brad Setser, and Nouriel Roubini «A Balance Sheet Approach to Financial Crisis», 2002.

6. Stress testing by large financial institutions: current practice and aggregation issues", BIS, 2000 Blaschke [El. resource] - URL: www.bis org /publ/bebs49.htm

7. Basel Committee on Banking Supervision. Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requiremen. July 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bis.org/publ/bcbs255.htm.

JEL D73

Georges AI Jammal
post graduate student
Department of Economic Cybernetics and Economic Security Management
Kharkiv National University of Radio Electronics,
Kharkiv, Ukraine

ANTI-CORRUPTION MEASURES OF CORPORATE ENTERPRISES

The important role of corporate governance and its elements that facilitate preventing and combating corruption in corporate enterprises have been determined. International experience and best practices in corruption preventing and combating in corporate enterprises have been researched.

Keywords: *corruption, anti-corruption instruments, corruption preventing, corruption combating, corporate governance, business ethics.*

Every year billions that could be spent on the education, health care and social security in general are lost because of bribery and extortion. The problem of preventing and combating corruption on the level of business entities is especially acute for Ukrainian companies, which waste nearly 10% of their profit due to the corruption. Besides, taking into account internal and external assessment of corruption level situation in Ukraine is becoming worse. According to Transparency international Index Ukraine deteriorated its position over the last few years.

10 principles of Global agreement of UN – voluntary initiative, which was supported by over 8 thousand companies and organizations in the world and by-over 190 companies in Ukraine suggest that the companies should follow three specific steps, such as: introduction of anticorruption policies on levels of companies, including corporate culture development; monitoring and reporting about implementation of such policies, including demonstration of cases and specific examples; and, finally, association efforts with other players of the market within industry or on more large-scale levels for collective actions.

The World Bank indicates a few situations in which we can face corruption. Among others there are two connected to business: when private firms and individuals seek to reduce costs imposed on them by government as well as when government transfer financial benefits to companies during the privatization process or by signing procurement contracts. Corruption usually occurs when business meets the government. In such situations corruption is a way of lowering costs or dividing monopoly rents. However offering bribes can also be a way of creating business relations among the companies. It is acting against the free market rules.

There are a few ways of avoiding as well as fighting corruption by private sector companies. First of all company should avoid entering the markets where bribery and corruption is necessary to survive. Not paying bribes would mean very high costs and financial insolvency. Withdrawing from the market is avoiding the choice between paying bribes and going bankrupt. Nevertheless on most markets bribery is not a necessity – it is the way to compete and overhead the other players.

Three important issues which play a key role in combating corruption by corporate companies are the following:

- Good Corporate Governance – Poorly governed managers often use their positions to extract favors which they can later expropriate, rather than reinvest into restructuring their own firms, to avoid sharing their gains with other stakeholders.

- Business Associations – These are the means of engaging in collective action, providing a more powerful since unified voice and protecting the

single firm from potential backlashes or competitive disadvantages while pursuing ethical business practices.

- Transnational Cooperation – The international community has mobilized to develop instruments against transnational corruption.

The establishment of strong corporate governance within a company is one of the key ways to address corruption problem. Corporate governance provides transparency and accountability to the decision-making process, supporting ethical behavior of a company. Good corporate governance and business ethics play fundamental role in corruption prevention.

A very important instrument for preventing corruption at corporate companies is code of conduct. It supports the company as an organization giving employees clear rules they should obey in order to add value to the company and to make it successful. In that sense complying with the social responsibility rules is increasing company's development. Therefore it is also the way to tackle the internal problems especially corruption.

According to the rules on combating corruption, proposed by ICC, a great role is given to proper financial accounting of companies' transactions, which includes the following steps for preventing corruption:

a) all financial transactions should be adequately identified and properly and fairly recorded in appropriate books and accounting records available for any kind of revision and checking;

b) no "off the books" or secret accounts, and no documents that do not fairly and accurately record the transactions to which they relate;

c) no recording of non-existent expenditures or liabilities with incorrect identification or unusual transactions which do not have genuine, legitimate purpose;

d) cash payments or payments in kind should be monitored in order to avoid that they are used as substitutes for bribes;

e) no bookkeeping or other relevant documents should be intentionally destroyed earlier than required by law;

f) independent systems of auditing must be in place, whether through internal or external auditors;

g) all provisions of national tax laws and regulations should be complied with.

ICC also recommends that each enterprise should implement an efficient Corporate Compliance Program reflecting enterprise rules and principles on preventing and combating corruption, based on the results of a periodically conducted assessment of the risks faced in the enterprise's business environment, adapted to the enterprise's particular circumstances and with the aim of preventing and detecting corruption and of promoting a culture of integrity in the enterprise.

The peculiarities of corporate enterprises management are usually connected with relations between all groups of stakeholders, especially with managers and owners. For maintaining effective relationship between the providers of capital and company managers, high levels of trust must exist between the two groups. For sufficient levels of trust to occur, four overarching principles of corporate governance need to be in place:

− Transparency: Directors must make clear to the providers of capital and other key stakeholders why every material decision was made.

− Accountability: Directors should be held accountable for their decisions and account to shareholders by submitting themselves to appropriate scrutiny.

− Fairness: All shareholders should receive equal attention from the directors and management with a sense of justice and avoidance of bias or vested interests.

− Responsibility: Directors should carry out their duties with honesty, probity, and integrity.

To prevent and combat corruption it's important to struggle with corruption starting from the level of enterprise, which will finally have a positive impact on the level of corruption in the state and world economy. Practice of international companies shows the necessity of implementing the high level of corporate governance for preventing and combating corruption at the level of enterprise. Good corporate governance, despite all other factors, includes development of corporate culture, which also contributes to preventing corruption. It should be mentioned that corporate culture is sense of being an instrument of preventing and combating corruption includes a wide range of elements, such as, Code of conduct, proper financial accounting, and Corporate Compliance Program.

References

1. ICC Rules on Combating Corruption. Published by ICC , 2011

2. Analytical Reference "Combating with corruption. Role of business in Ukraine" .Kyiv LLC "Farbovanyj lyst", 2011

3. Kolk, Ans and Rob van Tulder (2003) International Codes of Conduct: Trends, sectors Issues and effectiveness, Rotterdam: SCOPE

4. Transparency International (2015) http://www.transparency.org/

5. United Nations (2005) http://www.un.org/

Collection of Scientific Works

ACTUAL ISSUES OF THE FINANCIAL MARKET FUNCTIONING IN THE CONDITIONS OF THE CRISIS IN GLOBAL ECONOMY

Edited by Associate Professor **D. Zavadska**, lectuter **S. Sheludko**

Imposed by lectuter **S. Sheludko**

Printed by ONEU, Odessa, Ukraine on acid-free paper.
Conventional printed sheets 12,7. Circulation of 100 copies
Preobrazhenska Str., 8 Odesa 26, conf.oneu@gmail.com

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Секція 1. «Банківські системи України та Азербайджану в епоху внутрішніх і зовнішніх потрясінь: теоретичні, організаційні та правові аспекти».

Секція 2. «Монетарна політика та регулювання: світовий досвід і вітчизняні перспективи».

Секція 3. «Регіональні виміри взаємодії фінансового ринку та реального сектору національної економіки».

Секція 4. «Теорія і практика обліково-аналітичного забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та фінансово-кредитних установ».

Секція 5. «Світовий ринок і економіки України та Болгарії: інтеграція та партнерство в кризових умовах».

Секція 6. «Теорія та історія соціально-економічного розвитку України та світу».

Секція 7. «Філософія та психологія фінансів і економічної поведінки».

Секція 8. «Студентська секція».

Мовою оригіналу
(українською, англійською та російською)

Відповідальні за випуск Завадська Д. В.,
Шелудько С. А.

Форматування та комп'ютерна верстка Шелудько С. А.

Підписано до друку 15.05.2018 р. (*Протокол № 9*)
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гранітура Times New Roman.
Ум. друк.арк. 12,7. Тир. 100 прим.
ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Надруковано в друкарні ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12.
Тел. (057) 717-28-80 e-mail: promart_order@ukr.net